STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05743

ALE MESHOLIM FUN DUBNER MAGED

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע משלים
פון דובנער מגיד

גענזאמעלט און איבערזעצט פון זיינע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
ת ש ר " ק

אין צוויי טייל

צ ו ו י י ט ע ר   ט י י ל

ניו יאָרק
TASHRAK PUBLISHING CO.
187 East Broadway, New York

תרפ"ה

THE PARABLES OF THE PREACHER OF DOUBNO

Copyright 1925
By ISRAEL J. ZEVIN

Press Work and Binding by Montauk Bookbinding Corp.
194 Greene Street New York, U.S.A.

אינהאַלט פערצייכנים

צווייטער טייל

		זייט
1.	ער האָט א ברירה אָבער...	13
2.	בעסער פערשווייגען	15
3.	דער אָרימאַן מיט זיין פעקעל	16
4.	דער מענש צאָהלט	17
5.	דער רשע און דער חכם	19
6.	אַ קבצן וויל ווערען א „מורינו“	21
7.	שלעכטע מטבעות	22
8.	דער סוף פון א בעל גאוה	23
9.	א קלוגער ממה נפשך	25
10.	אַן אָרימאַנס גליק	27
11.	צוטריבען די געסט	28
12.	דער פערשטעלטער אָרימאַן	29
13.	אַן אָרימאַנס פערלאַנג	30
14.	פון צדקה ווערט מען רייכער	32
15.	אחדות	34
16.	דער אָרימאַן קריגט חוצפה	35
17.	צוויי בלינדע בעטלער	36
18.	די משכנות האָט ער פערגעסען	37
19.	זיך ניט געאיילט	40
20.	פערגעסט ניט אייערע ברידער	41
21.	אונדאַנקבאַרער מענש	42
22.	אויף וועמען מען קלאָגט	43
23.	דער מלך און די בת מלכה	44
24.	אַ חכם קען אמאָל אריינפאלען	48
25.	כבוד צו כבוד איז ניט גלייך	49

זייט		
.26	גרויס געלד און קליין געלד	50
.27	דורכגעלאָזען די געלעגענהייט	52
.28	ברויט מיט ברויט	54
.29	מחותנים ווערען שונאים	55
.30	דער מבין	56
.31	די שטראָף פון א בעריהמער	59
.32	אַ קריוודע אויפ'ן רבוש"ע	61
.33	אויסגעלאָזען זיין כעס	61
.34	פערשפאַרט אן ארבייט	63
.35	ער האָט אָנגעגרייט פאר אלעמען	64
.36	א איד מיט בטחון	65
.37	צוויי מלכים	66
.38	ער איז קיין נצרך	67
.39	ווען דיין שונא איז הונגעריג	68
.40	די לעצטע מינוט	69
.41	די הארץ איז דער עיקר	70
.42	די טייערע בריליאנטען	72
.43	פטור געוואָרען פון אַן אָנזעצער	73
.44	די שטראָף פון פערברעכער	75
.45	ווארום ער האָט געשוויגען	77
.46	מיט יענעם איז ער זיכער	78
.47	דער אָרימער יחסן	79
.48	אפעלסינען און רעטיכער	80
.49	די ריכטיגע רפואה וועט קומען	82
.50	דער רבי האָט געטראָפען	84
.51	דער שווער און דער איידים	87
.52	די צוויי פּאָרלעך	89
.53	דער שיכור	91
.54	אַ חכם און א מבין	92
.55	וואו איז דער אויבען־אָן	95

זייט

.56	אבגעטאָהן דעם טאַטען	96
.57	האָט פערדיענט זיין שטראָף	97
.58	צוויי משולחים	99
.59	אַ נס איז איהם געשעהן	100
.60	דער גנב וויל בלייבען אַ צדיק	101
.61	ווען עס העלפט שוין קיין זאַך ניט	103
.62	די געבונדענע הינדעל	104
.63	דער צולאָזענער אינגעל	105
.64	אחטא ואשוב	107
.65	דעם מלמד'ס וואונש	108
.66	דער נאַרישער אינגעל	109
.67	די צוויי תלמידים	110
.68	דער וואָס לעבט אין טעות	112
.69	דער רב און דער מלמד	113
.70	די פיער קשות	114
.71	די צוויי רבנים	115
.72	צדקה און מעשר	116
.73	ווען אַ מענש בעקומט פריינד	118
.74	אַ חשד בדרך כבוד	120
.75	ווער עס פערדיענט אַ בעלוינונג	121
.76	צוויי שלעכטע חברים	123
.77	דער שפיעגעל	124
.78	איבערגעשריען אלעמען	125
.79	געארבייט פאר'ן טייוועל	127
.80	די צוויי שותפים	128
.81	דער נאַרישער יעגער	130
.82	די צוויי חזנים	131
.83	אַ שטאָדט מיט קרובים	132
.84	דער אלטער וועג	134
.85	אָם נעהמט קינד'ס מעדיצין	135

זײַט

86. אויסגעהונגערט דעם איידים 136
87. דאָס ערגסטע פון אלעם 138
88. צוויי ברידער מיט צוויי כונות 139
89. ניט אלעמען מאכען קליידער לייטיש 141
90. זיין אָרימקייט צייגט אויף עשירות 142
91. דריי ערליי חולאים 144
92. צוויי מאָל בעשטראפט 146
93. די צוויי ארענדארען 147
94. שוין ניט מעהר א קינד 148
95. ווען א קאָנטראקט גילט 150
96. דער פויער און דער פראק 152
97. ווען איהם איז גוט וויינט ער 154
98. ווען א נאר שאָקעלט זיך 155
99. דער סארוועך 156
100. דער בעל טובה 157
101. א הונגעריגען דארף מען ניט בעטען 159
102. דער רייך געוואָרענער מחותן 161
103. לויט דעם טרויער אָזוי די פרייד 162
104. א שוואכער קאָלעקטאר 163
105. דער שטרענגער דאָקטאר 164
106. דער פערגלייך 165
107. ניט דעם שניידערס שולד 167
108. אַן אָרענטליכער שווינדעל 168
109. די דריי שותפים 169
110. די מאה און די דעה 173
111. געפונען אַן אויסוועג 174
112. דער שטרענגער אפטרופס 176
113. אויף א דאָקטאָר דארף מען זיך ניט פערלאָזען 177
114. זיך אָנגעמאכט אַן אומזיסטען גלות 182

זייט

115.	אלעס ליעגט אין דער צונג	184
116.	דורך פרעמדע הענד	186
117.	דער קלוגער פעטער	187
118.	דער קוכער און דער דאָקטאָר	189
119.	אַ קנאַפּער נחת	190
120.	אַ פוהר מיט גלעקלעך	191
121.	מיר לעבען מיט נסים	193
122.	דער מרה שחורה׳ניק	195
123.	ביי וועמען עס איז גוט צו פרעגען	197
124.	אַ שלאָפעדיגער גאַסט	198
125.	העלפען און שענקען	200
126.	א ריכטיגער סימן	201
127.	דער פער׳משכונ׳טער פוטער	202
128.	אן אשת חיל	204
129.	די דריי גוטע פריינד	205
130.	אַ אינגעל מאכט אַ חשבון	207
131.	דער גבור	208
132.	שטויב און בלאָטע	210
133.	דער ציגיינער	211
134.	זיך אליין גענאַרט	213
135.	די גרויסע שיסעל	214
136.	דעם זוהנ׳ס טענות	215
137.	ער האָט אויסגעפיהרט	216
138.	דעם פאָטער׳ס כתב	217
139.	דער תלמיד און דער בעהעלפער	218
140.	זיינע צוויי ווייבער	219
141.	אז מ׳גיט אַ נאַר אַ מתנה	220
142.	דער מענש און זיין מזל	222
143.	שלעכט געלערנט	223
144.	די קלוגע צוואה	224

		זייט
.145	פערקויפט זיין קעסט	227
.146	ווען דער זאַטער גלויבט דעם הונגעריגען	228
.147	די צוויי ברידער	229
.148	דער אָרימער שותף	230
.149	א קבצנ׳ישער גביר	232
.150	אַן אומזיסטער געוויין	233
.151	דער רייכער אביון	234
.152	א גנב מאכט אַן אָנשטעל	235
.153	ער האָט געוואָלט אַפּעטיט	237
.154	דעם אלטענס פּאַלאַסט	238
.155	ער דאַרף קיין פּאַספּאָרט	240
.156	א נגיד צווישען גבירים	241
.157	זיי האָבען געזוכט פּרנסה	242
.158	אויף פרעמדע איז ער ניט קאַרג	243
.159	דער גרויסער טאַפּ	245
.160	אַן אוצר אין חלום	246
.161	פריינדשאַפט איז ניט האַנדעלשאַפט	249
.162	די צוויי גנבים	250
.163	א וועהטאָג איז א גוטער סימן	252
.164	אַן אָרימאַנ׳ס גליק	253
.165	אַ לעבען אָהן חשבון	255
.166	דער בלינדער גנב	256
.167	ווער האָט געצאָהלט מעהר	258
.168	פאַר אַ גנב איז ניטאָ קיין שלאָס	259
.169	די צוויי סוחרים	260
.170	ניט געווען וואָס מקנא צו זיין	262
.171	ווען עס פעהלט דער פּינטעלע	263
.172	דער פייפעל	264
.173	די בעסטע אכסניא	266
.174	אַ פעהיגער מענש	267

זייט

.175	ער וואקסט א דלפון	268
.176	דעם איידים׳ס טענה	270
.177	ניט דער ריכטיגער וואונש	271
.178	ווען א פּאָטער פרעהט זיך	273
.179	ארייגעלייגט א תירוץ אין מויל	274
.180	די פּורים סעודה ביים רב	276
.181	דער אָרימער בעל חוב	278
.182	פערשידענע מענשען, פערשידענע צייטען	279
.183	ווען קינדער מוזען העלפען	281
.184	דער שליסעל	282
.185	אַ געזינדעל קיין עין הרע	284
.186	וואָס טויג דעם דאָקטאָר א געזונטער מענש ?	285
.187	אַ דאָפּעלטער לוין	287
.188	ניט ריים און ניט פעררייכט	288
.189	דער נאַרישער ישוב׳ניק	289
.190	ווען די פערד לויפען	290
.191	זיין אייגענע שמוץ	291
.192	אַ גאנצע זאַך	292
.193	בעקומען אַפּעטיט	293
.194	האָט אויגען, אָבער זעהט ניט	294
.195	אַן אָרימאן טאָר מען אויך ניט טרויען	295
.196	גע׳גנב׳עט ביי א טאַטען	296
.197	א קראָם מיט כל טוב	297
.198	א דאָקטאר מיט א ווייטער אויג	298
.199	דער פוילער ארבייטער	300
.200	א שטאָדט פון לויטער רייכע און געזונטע	301
.201	ער ווייס ניט וואָס צו בעטען	302
.202	דער שטומער בעל-עגלה	303
.203	דער דאָקטאר און זיינע פּאַציענטען	304
.204	אייגענע שונאים ערגער פון פרעמדע	305

.205	עס איז דאָ אויף וואָס צו קלאָגען.	306
.206	די טייערע מתנה	307
.207	דער זייטיגער פערדינסטעל	308
.208	די מסירה	309
.209	פאר א טאַטען שעהמט מען זיך ניט	310
210	ברוגז געמאכט דעם גנב	311
.211	א שלעכטער צאָהלער	312
.212	צוויי אָרימע-לייט	313
.213	וואָס טויג איהם עטיקעטע?	314
.214	אייגענע און פרעמדע	316
.215	דער גוטער דאָקטאָר	317

דעם דובנער מגיד׳ס משלים

צווייטער טייל

1

ער האָט אַ ברירה, אָבער —

אַ סוחר איז געקומען מיט זיין וואָגען סחורה אין אַ שטאָדט און האָט זיך אוועקגעשטעלט אין מאַרק. עס האָבען זיך אָנגעקליבען מענשען, וואָס זיינען געקומען זעהן די סחורה און קויפען. אָבער דער סוחר האָט קיינעם ניט געלאָזט אויסקלייבען די אַרטיקלען. וואָס איינער האָט געוואָלט האָט איהם דער סוחר אליין דערלאַנגט דעם אַרטיקעל און יענער האָט בעצאָהלט.

אַן אָרימאַן וואָס איז געגאַנגען אין מאַרק עפּעס קויפען האָט בעגעגענט צוויי מענשען וואָס האָבען געהאַלטען אין די הענד וואָלענע הענטשקעס. „וואו האָט איהר עס געקויפט אַזעלכע טייערע הענטשקעס?" האָט דער אָרימאַן געפרעגט. האָבען איהם די צוויי מענשען דערצעהלט וועגען דעם סוחר און זיי האָבען בעמערקט: „אַ מאָדנער סוחר! ער פערקויפט מאַקע ביליג, זעהר ביליג, אָבער ער גיט קיינעם ניט די ברירה אליין אויסצוקלייבען. מען מוז נעהמען וואָס ער גיט."

„איך וועל איך ציינען," האָט דער אָרימאַן געזאָגט, „אַז מיר וועט ער לאָזען אויסקלייבען וואָס איך וויל."

דער אָרימאַן איז צוגעגאַנגען צום וואָגען, ביי וועלכען עס איז געשטאַנען דער סוחר, און האָט געזאָגט, אַז ער וויל קויפען אַ פּאָר גוטע וואָלענע הענטשקעס, אָבער ער וויל אַליין אויסקלייבען. האָט דער סוחר געענטפערט:

„אויסקלייבען לאָז איך קיינעם ניט. זאָגט מיר פיעל

געלד איהר ווילט אויסגעבען, וועל איך אייך אויסקלייבען א פּאָר הענטשקעס."

„ניין, איך וויל האָבען די ברירה אליין אויסצוקלייבען," האָט דער אָרימאַן זיך איינגעשפּארט. „ווילט איהר מיר געבען די ברירה איז גוט, אז ניט דאַרף איך ניט קיין הענטשקעס."

דער סוחר האָט געזעהן, אז ער האָט צו טאָהן מיט א פערביסענעם מענשען, און עקשן, האָט ער איהם נאָכגעגעבען און געלאָזט קלייבען.

דער אָרימאַן האָט אויסגעקליבען די בעסטע פּאָר הענטשקעס, אָבער ער האָט געוואָלט בעצאָהלען דעם זעלבען פּרייז וואָס יענע האָבען בעצאָהלט פאר זייערע הענטשקעס.

„ניין," האָט דער סוחר געענטפערט. „דו וועסט מוזען צאָהלען דאָפּעלט, ווייל יענע האָבען מיך געלאָזט אויסקלייבען, אָבער דו האָסט געוואָלט אז דו אליין זאָלסט אויסקלייבען."

אָבער אזוי ווי דער אָרימאַן האָט ניט געהאַט אזוי פיעל, האָט ער געמוזט נעהמען א פּאָר הענטשקעס פון באוועל, וואָס האָבען געקאָסט א קלייניגקייט.

און דער אָרימאַן איז אוועק מיט א זיפץ, זאָגענדיג: „וואָס טויג מיר די ברירה, אז איך האָב ניט קיין געלד?"

נ מ ש ל

אז אָרימאַן קאָן קיין ברירה ניט האָבען. ער מוז נעהמען וואָס מען גיט איהם.

2
בעסער פערשווייגען

צוויי גוטע פריינד זיינען געגאנגען שפאציערען. אזוי ווי זיי געהען האבען זיי זיך בעגעגענט מיט אן עזות פנים און יענער האט זייביידען גענומען זידלען און זיי רופען מיאוס'ע נעמען. איינער פון די צוויי פריינד האט געשוויגען, א ווארט ניט געענטפערט, אבער דער צווייטער האט פרובירט זיך א ביסעל אוים'טענה'ן מיט דעם חצוף. האט דער חצוף אבגעלאזען דעם ערשטען און האט זיין גאנצע חוצפה אויסגעלאזען צום צווייטען.

ווען די צוויי פריינד זיינען געקומען אהיים, האט דער צווייטער געפרעגט דעם ערשטען: „איך פערשטעה ניט ווי אזוי האסטו זיך געקענט איינהאלטען און דעם עזות פנים אפילו מיט א ווארט ניט געענטפערט? ער האט דאך דיך געמאכט צוגלייך מיט דער בלאטע!"

„לאמיך דיר דאס ערקלערען מיט א משל," האט דער ערשטער געענטפערט.

„צוויי סוחרים זיינען ארויסגעפאהרען מיט צוויי וואגענס סחורה אויף א יריד. אויפ'ן וועג איז זיי אויסגעקומען אריבערצופאהרען א הילצערנעם בריקעל. האט זיך איינעמס וואגען איבערגעקעהרט און איז אריינגעפאלען אין וואסער מיט די סחורה צוזאמען, און דער סוחר האט פערלארען זיין גאנצע סחורה. האט ער גענומען און איז גלייך אוועק צוריק אהיים. דעם אנדערען האט זיך איינגעגעבען אריבערצוגעהן דעם בריק בשלום, אבער ער האט נאך געדארפט דורכגעהן א שווערען וועג, פול מיט גריבער און שטיינער, ביז ער האט זיך דערשלעפט אין שטאדט אריין, צום יריד. ער איז אהין

אנגעקומען ווען עס איז שוין געווען נאכט, און דורך דער נאכט האבען גנבים צוגע'גנב'עט זיין פערד און וואגען מיט זיין גאנצע סחורה און ער האט זיך געמוזט אומקעהרען אהיים מיט ליידיגען. יעצט, זעהסטו, מיין פריינד, אז דער צווייטער האט געהאט א גרעסערען שאדען פון דעם ערשטען, וייל נאכהער ווי ער איז שוין אריבער דעם בריק האט ער זיך נאך געדארפט שלעפען דורך א שווערען וועג און זיך פערמאטערען, אומזיסט און אומנישט, כדי די גנבים אויפ'ן יריד זאלען האבען וואס צו גנב'ענען. אט דאס איז דער אונטערשיעד צווישען מיר און דיר. מיט דעם וואס איך האב געשוויגען האב איך פערשפארט אז דער חצוף זאל מיך זיד־לען נאך מעהר."

נ מ ש ל

שווייגען איז גאלד.

3
דער ארימאן מיט זיין פעקעל

א סוחר איז געפאהרען מיט א פוהר סחורה. אין וועג האט ער בעגעגענט אן ארימאן מיט א פעקעל. האט דער סוחר איהם ארויפגענומען אויף זיין פוהר. פאהרענדיג, זעהט דער סוחר ווי דער ארימאן זיצט אויפ'ן וואגען און האלט נאך דעם פעקעל אויף זיינע פלייצעס. פרעגט דער סוחר: „ר' איד! צו וואס האלט איהר נאך דעם פעקעל אויף די פלייצעס? לייגט עס אוועק אין וואגען!"

„זאלט איהר מיר געזונד זיין, בעל הבית," האט דער ארימאן געענטפערט, „ניט גענוג וואס איהר פיהרט מיך, זאלט איהר נאך אויך דארפען פיהרען מיין פעקעל?"

„נארישער מענש!“ האט דער סוחר אויסגערופען, „און ווען אפילו איהר האלט דעם פעקעל אויף אייערע פּלייצעס איז די משא ניט די זעלבע פאר’ן וואגען? דער וואגען פיהרט דאך אייך און דעם פעקעל אויך. טא לייגט אוועק דעם פעקעל אין וואגען און מאכט זיך לייכטער!“

נ מ ש ל

דאס איז א משל אויף דעם פסוק „השלך על ד׳ יהבך“. דער גאנצער לעבען פון דעם מענשען ליגט אויף דעם אייבערשטען. נאר דעם פעקעל פון פרנסה, די דאגות וועגען פערדיענען אויפ’ן לעבען, טראגט דער מענש אויף זיינע פּלייצעס. אבער ווי נאריש דאס איז פון דעם מענשען צו דענקען אז דעם פעקעל פון פרנסה טראגט ער טאקע אליין. דאס פיהרט אלץ דער זעלבער וואגען. און דערפאר זאגט דער פסוק „השלך על ד׳ יהבך“, דעם פעקעל פון פרנסה ווארף אויך ארויף אויף דעם וואס פיהרט דיך מיט דיין גאנצען האק און פאק.

4
דער מענש צאהלט

אמאל זיינען געווען צוויי טרעגער. יעדער איינער וויים, אז א טרעגער איז אן ארימאן. א גאנצען טאג ביז שפעט אין דער נאכט שלעפט ער אויף זיך שווערע פעק און האט פון דעם קוים אויף חיונה. איינער פון די טרעגער, אז עס פלעגט קומען שבת, פלעגט ער זיך אנטאהן אין שעהנע בגדים, אזוי ווי א בעל הבית. דער אנדערער פלעגט שבת ארומגעהן אין די זעלבע צוריסענע קליידער, וואס ער פלעגט טראגען אום דער וואכען. האט ער געפרעגט דעם אנדערען: „איך וואלט אויך געוואלט האבען שבת’דיגע קליידער, אבער

איך ווייס ניט ווי מען קריגט עס. עס קאָסט דאָך אַן אייַגענס. זאָג מיר, וואו האָסטו דאָס געקראָגן?"

"גאַנץ פשוט," האָט דער אַנדערער געענטפערט. "איך האָב גענומען די קליידער ביי א סוחר אויף אויסצאָהלען, און יעדע וואָך רייס איך אָב א ביסעל פון מיינע פערדיענסטען און צאָהל אויפ'ן חשבון."

"דאָס געפעלט מיר ניט," האָט יענער געזאָגט, "ווייל, ערשטענס, אז מען קויפט אויף אויסצאָהלען קאָסט עס טייַערער, דען דער קרעמער מוז רעכענען מעהר פאַר ריזיקע און פאַר דעם וואַרטען. און צווייטענס, אז דו צאָהלסט ביסלעכווייז, וועט דיר אויסקומען צו צאָהלען און צאָהלען אפילו נאָכדעם ווען דיינע קליידער וועלען זיין אַלט און צוריסען. וועט עס אויסקומען, אז אי דו וועסט טראָגען שמאַטעס, אי דו וועסט דאַרפען צאָהלען. איך וואָלט אַנדערש געטאָהן. איך וואָלט זיך אַנגעטאָהן א כח און בעצאָהלט מיט מזומן. עס וואָלט מיר אפילו געווען זעהר ביטער אָוועקצוגעבען אַזוי פיעל געלד מיט אַמאָל, אבער עס וואָלט מיר פערשפּאָרט געווען דער הארצווייטאָג צו צאָהלען פאַר א בגד, נאָכדעם ווי ער איז שוין א שמאַטע."

נ מ ש ל

"החנות פתוחה והחנוני מקיף," די קראָם איז אָפען און דער קרעמער באָרגט . . . דער מענש צאָהלט ניט זיין שטראָף גלייך ווי ער בעגעהט א זינד, נאָר עס ווערט אויף איהם פערשריבען אויף שפּעטער. ווען עס וואָלט געווען מעגליך פאַר דעם מענשען צו בעצאָהלען זיין שטראָף גלייך ביי דער זינד, וואָלט ער געקענט אויסרעכענען, אויב עס לוינט זיך איהם צו זינדיגען אָדער ניט. אָבער אַזוי ווי ער קריגט אַלעס אויף באָרג, קומט איהם אויס צו צאָהלען פאַר די זינד פון זיינע יונגע יאהרען שוין דאַן, ווען ער איז אַלט

און שוואך, א צובראכענער שארבען, און קען שוין קיין הנאה ניט האבען פון עולם הזה.

5
דער רשע און דער חכם

אז אַרימאַן איז געגאַנגען אין מאַרק, האָט ער דאָרט גע־זעהן איינעם פערקויפען שעהנע קליידער זעהר ביליג. אָבער דאָס געלד וואָס ער האָט ביי זיך געהאט איז געווען קוים גע־נוג אויף צו מאכען פסח. האָט זיך דער אַרימאַן געטראַכט: איך געה דאָך ארום פשוט נאַקעט, איז גאָר קיין עולה ניט, אז איך זאָל זיך קויפען א בגד. האָט ער געקויפט און גע־בראַכט דעם בגד אהיים. ווען זיין פרוי האָט איהם דערזעהן, האָט זי אויף איהם געשריען: „וואו וועסטו יעצט נעהמען אויף פסח? לויף שוין צום סוחר, גיב איהם אָב צוריק דעם בגד און זאָל ער דיר צוריק געבען דאָס געלד!"

„און וואָס וועט זיין, אז ער וועט ניט וועלען צוריקנעה־מען די סחורה?" האָט דער מאַן געפרעגט.

„האָב שכל," האָט די פרוי געענטפערט. „זוך עפּעס אויס אַ חסרון אויף דעם בגד און ער וועט דיר מוזען אָבגע־בען דיין געלד."

איז דער אַרימאַן אַוועק צום סוחר און האָט דאָרט גע־פונען א סך מענשען שטעהן ארום איהם. האָט ער א זאָג גע־טאָהן צום סוחר: „גיב מיר צוריק מיין געלד!" איך האָב געפונען א פעהלער אין דעם בגד!" דער סוחר האָט ניט געענטפערט קיין וואָרט און האָט איהם גלייך צוריקגעקעהרט דאָס געלד.

ווען דער אַרימאַן איז שוין אוועק, האָבען די מענשען

וואס זיינען געשטאנען דערביי געפרעגט דעם סוחר: „ווארום האסטו איהם אזוי גיך צוריקגעגעבען זיין געלד? אויב ער האט געפונען א חסרון אין דעם בגד האסטו איהם דאך גע־קענט געבען אן אנדער בגד.“

„איך וועל עס אייך ערקלערען,“ האט דער סוחר געענט־פערט. „ווען ער וואלט צו מיר געקומען און געזאגט צוערשט אז ער האט געפונען א חסרון אין דעם בגד און נאכדעם וואלט ער געפאדערט דאס געלד, וואלט איך געזוכט מיט איהם צו מאכען א פשרה, אז ער זאל נעהמען אן אנדער בגד, אבער אז ער האט גלייך גענומען פאדערען זיין געלד, האב איך פער־שטאנען אז ער טשעפעט זיך אומזיסט. ער האט קיין חסרון ניט געפונען, נאר ער האט סתם חרטה אויפ'ן מסחר. מיט אזא מאן לוינט זיך מיר ניט האבען צו טאהן. האב איך איהם אבגעגעבען זיינע עטליכע רענדלעך — און אראב פון מארק!

נמשל

דאס איז א משל געגען דעם חכם מיט דעם רשע פון די ארבעה בנים אין דער הגדה. דער חכם פרעגט אפילו כמעט די זעלבע פראגע וואס דער רשע, אבער פון דעם רשע'ס קשיא איז צו מערקען, אז ער מיינט ניט וואס ער פרעגט, נאר ער וויל סתם צונישט מאכען די תורה מיט די מצוות. לוינט זיך ניט מיט איהם צו טענה'ן. א האק אין די צייהן און אראב פון מארק!

6
אַ קבצן וויל ווערען אַ „מורינו"

אַ קבצן וואָס איז ארומגעפאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט קלייבען נדבות האָט איינמאָל, אז ער האָט אַנגעקליבען אַ ביסעל געלד, בעקומען אַ חשק זיך צו מאַכען אַן אַטלעסענע קאַפּאָטע, אַזאַ ווי עס טראָגען די רבנים און שעהנע אידען. האָבען איהם מענשען געפרעגט: „דו קבצן, דו שלעפּער איי־נער! וואָס טויג דיר אַן אַטלעסענע קאַפּאָטע?" האָט ער גע־ענטפערט: „איך האָב געזעהן ווי איינער אַ רב, וואָס פאָהרט ארום קלייבען אויף הכנסת כלה פאַר זיינע טעכטער, טראָגט אַן אַטלעסענע קאַפּאָטע, און אז ער קומט אריין אין אַ הויז און מען דערזעהט זיין אַטלעסענעם בגד, האָט מען פאַר איהם דרך ארץ. מען רופט איהם אריין אינוועניג, מען בעט איהם זיצען און מען שענקט איהם עטליכע גילדען, און אמאָל אַ רענדעל אָדער צוויי. אָבער ווען איך קום אריין אין מיינע צוריסענע שמאַטעס לאָזט מען מיך לאַנג שטעהן ביים טיהר ביז איך קריג אַ גראָשען, און אמאָל דאָס אויך ניט. אָט דערפאַר וויל איך אויך טראָגען אַן אַטלעסענע קאַפּאָטע."

„זיי ניט קיין נאַר," האָבען איהם מענשען געוואָרענט. „דיר וועט קיין אַטלעסענע קאַפּאָטע ניט העלפען, עס וועט נאָך ערגער מאַכען. דעם רב גיט מען גרויסע נדבות, ווייל ער איז אַ בן תורה, אַ גרויסער למדן, און די אַטלעסענע קאַ־פּאָטע העלפט, אז מענשען זאָלען האָבען פאַר איהם מעהר רעספּעקט. אָבער דיר העלפט מען, ווייל מען האָט רחמנות אויף דיר צוליעב דיינע אָרימע, צוריסענע קליידער, און ווען דו וועסט זיך פערפּוצען אין שעהנע קליידער וועסטו שוין אפילו קיין גראָשען אויך ניט קריגען."

נמשל

וואס עס איז גוט פאר איינעם, איז ניט אימער גוט פאר אן אנדערען.

7
שלעכטע מטבעות

אן ארימאן האט געדארפט האבען א נייעם בגד, און אזוי ווי ער האט קיין געלד ניט געהאט, איז ער ארומגעגאנגען פון הויז צו הויז און געקליבען נדבות. ווען ער האט שוין געהאט נענוג געלד איז ער אוועק צו א קליידער־הענדלער און איהם געבעטען, אז ער זאל איהם שיינקען א בגד אומזיסט. ער האט געבעטען מיט אזא געבראכענעם געמיטה, דאס דער קרעמער האט זיך מרחם געווען און האט איהם געשיינקט א בגד, און ווי נאר דער ארימאן האט דעם בגד באקומען, האט ער ארויסגענומען א בייטעלע מיט געלד און האט עס דעם קליידער־הענדלער דערלאנגט, זאגענדיג: „דאס האט איהר פאר'ן בגד."

„איך פערשטעה ניט," האט דער קליידער־הענדלער זיך געוואונדערט. „פריהער האט איהר געבעטען אז איך זאל אייך שיינקען און יעצט בעצאהלט איהר?"

„איך וועל עס אייך ערקלעהרען," האט דער ארימאן געענטפערט. „דאס געלד וואס איך האב איז פון נדבות, וואס איך האב געקליבען ביי מענשען, און איהר ווייסט דאך וואס מען גיט אן ארימאן. איינער גיט א צוקלאפטע קאפיקע, אן אנדערער גיט א צובראכענעם דרייער, ווידער אן אנדערער גיט אן אויסגעבויגענעם גראשען, און נאך ווידער איינער גיט אן אבגעריבענעם האלבען גילדען וואס האט שוין פערלארען

זיין פנים . . . און ווען איך וואלט לכתחילה קומען צו אייך קויפען און איך וואלט אייך דערלאנגט אזעלכע שלעכטע מטבעות, וואלט איהר דאס ביי מיר ניט געוואלט נעהמען. אבער יעצט, אז איהר האט מיר דעם בגד געשענקט, ווערט אייך שוין ניט ארען וואס די מטבעות זיינען אזוי שלעכט.״

נ מ ש ל

אזוי איז מיט אונז אידען. אין די ערשטע ימי תשובה בעטען מיר ביים איבערשטען, אז ער זאל אונז שענקען דעם לעבען, שענקען געזונד און פרנסה, און מיר זאגען צו איהם „כדלים וכרשים דפקנו דלתיך,״ מיר קלאפען אין דיינע טהי־רען אזוי ווי ארימע לייט. און ער שענקט אונז וואס מיר בע־טען. ווייל וואס פאר א ווערטה האבען ביי איהם אונזערע ארימע מעשים, אונזער ביסעל לערנען און אונזער געכאפטער און געאיילטער דאווענען? אבער נאך די ימים נוראים, נאכ־דעם ווי ער שענקט אונז וואס מיר האבען פערלאנגט, בע־צאהלען מיר איהם דאך מיט אונזערע ארימע מטבעות, מיט א קאפיטעל תהלים, מיט א פרק משניות און נאך אזעלכע מצוות. הייסט עס, אז אי ער שענקט אונז, אי מיר בעצאהלען.

8
דער סוף פון א בעל גאוה

צוויי ארימע לייט זיינען ארומגעגאנגען פון שטאדט צו שטאדט. איינער איז געווען א געזונטער, א שטארקער וואס האט קיינמאל ניט געוואוסט פון קיין קראנקהייט און פון קיין וועהטאג. דער אנדערער איז געווען א קאליקע, א צו־בראכענער, האט אין זיך ניט געהאט קיין גאנצען גליעד, פול מיט וואונדען און וועהטאגען, און עס איז ניט געווען א

קראנקהייט וואס ער האט ניט געליטען פון דעם.

דער געזונטער, דער שטארקער, פלעגט אימער אבלאכען פון דעם קראנקען, דעם קאליקע. און דער קאליקע פלעגט פון דעם האבען גרויס פערדרוס, און ער פלעגט אימער בעטען: „רבונו של עולם! שיק שוין אמאל א בראך אויף דעם מענשען, וואס צאפט פון מיר מיין בלוט יעדען טאג, און שיק מיר צו א הילף, אז איך זאל זיין גלייך מיט אלע מענשען. מאך, אז טאקע דורך זיין שטארקייט זאל איהם טרעפען אן אונגליק און אז דורכדעם וואס איך בין א קאליקע זאל מיר געשעהן א גליק."

און די תפלה פון דעם קראנקען בעטלער איז ערפילט געווארען אויף א מערקווירדיגען אופן.

די ביידע ארימע לייט זיינען אנגעקומען אין דער הויפט־שטאדט פון לאנד. און דארט האט צו יענער צייט דעם קעניג געטראפען א גרויסער אונגליק: עס איז געשטארבען זיין לייב־ווערכטער, דער גרעסטער גבור פון דער מדינה. און עס איז אויך געשטארבען דעם קעניג'ס דאקטאר, וועלכער איז געוועזען דער גרעסטער ארצט פון לאנד. האט דער קעניג גע־טרויערט נאך ביידען און געטראכט, וואו נעהמט מען אנ־דערע צו פערנעהמען זייערע עמטער? האט מען גענומען נאכפרעגען אין אלע שטעדט און עס האבען זיך באלד אב־גערופען א היבשע צאהל גבורים און דאקטוירים, וועלכע האבען געוואלט דעם גרויסען כבוד צו זיין אנגעשטעלט אין קעניגליכען הויף.

דער קעניג האט אויסגעקליבען איין גבור און איין דאקטאר פון די פיעלע וואס זיינען געקומען בעטען די שטעלע, און האט זיי געפרעגט מיט וואס ער קען זיי אויס־פרובירען, אויב זיי זיינען פעהיג פאר די עמטער. האט דער גבור געזאגט: „אדוני מלך! גיב מיר דעם שטארקסטען מאן פון דיין מדינה און איך וועל איהם טויטען מיט איין פינגער!" און דער דאקטאר האט געזאגט: „גיב מיר דעם

גרעסטען קאליקע, דעם שוואכסטען חולה, און איך וועל איהם געזונד מאכען אין איין וואך צייט.“

האט דער קעניג געשיקט שלוחים צו זוכען אויב עס איז דא אין לאנד נאך א שטארקערער פון די גבורים וואס האבען זיך פאר איהם געמעלדעט, און פאר איין וועג זאלען זיך די שלוחים אויפזוכען דעם גרעסטען קאליקע פון לאנד. און צו זייער מזל האבען די שלוחים געטראפען די צוויי ארימע לייט געהן צוזאמען אין גאס. איינער, דער גבור, איז געגאנגען גלייך ווי א העלד. דער אנדערער, דער קאליקע, איז געקראכען אויף אלע פיער. האט מען זיי ביידע גע־נומען צום קעניג, צו מאכען אויף זיי די פראבע.

דער גבור האט א ווײלע בעטראכט דעם שטארקען ארי־מאן און נאכדעם האט ער איהם דער'הרג'עט אויפ'ן ארט, טאקע בלויז מיט איין פינגער. דער דאקטאר האט עקזאמע־נירט דעם קאליקע און האט איהם נאכדעם געמאכט געזונד און גלייך אין וויינינער ווי א וואך צייט.

נ מ ש ל

די שטארקייט פון די שטארקע איז אמאל זייער אונ־גליק, פונקט אזוי ווי די שוואכקייט פון די שוואכע איז אפט־מאל זייער גליק.

9

א קלוגער „ממה נפשך“

אז ארימאן איז געקומען צוזאמען מיט א אינגעל איז א שטעדטעל ארײן קלייבען נדבות. האבען זיי זיך צווישען זיך אביסעל צואונערטעלט און דער עלטערער האט דעם אינגעל געשלאגען מכות רצח. איז דער אינגעל אוועק צום

שטאדט־ריכטער און האט דעם שלענער פערקלאגט. דער ריכטער האט דעם שלענער געלאזט בריינגען איז געריכט און האט איהם געפרעגט: „מיט וואס פאר א רעכט האסטו גע־שלאגען דעם אינגעל?“ האט דער שלענער געענטפערט: „איך האב א רעכט איהם צו שטראפען, ווייל איך בין זיין פעטער. ער איז א יתום, זיין פאטער איז שוין לאנג טויט און איך האב איהם ערצויגען, און ווען ער האט מיך ניט געפאלגט און האט ארויסגעוויזען גרויס חוצפה נעגען מיר, האב איך איהם אנגעשלאגען.“

„עס איז א ליגען!“ האט דער ארימער אינגעל אויס־גערופען. „ער איז מיר ניט קיין פעטער. ער איז מיר א ווילד פרעמדער. איך האב זיך ערשט דא ניט לאנג צוריס מיט איהם בעקאנט אויפ'ן וועג, אין א קרעטשמע, און ער האט מיר איינגערעדט, אז איך זאל ארומפאהרען מיט איהם.“

„ער זאגט ליגען!“ האט דער עלטערער געשריען. „איך בין יא זיינער א פעטער, א לייבליכער פעטער!“

„איך וועל מאהן אזוי,“ האט דער ריכטער געזאגט צום עלטערען. „איך וועל דיך שטראפירען מיט 20 רענדלער און פאר דעם געלד זאלסטו אויסקליידען דעם ארימען אינגעל. דען ממה נפשך, ביזטו איהם א פרעמדער און דו האסט קיין רעכט ניט איהם צו שלאגען, האסטו דאך געוויס פער־דיענט א שטראף: ביזטו איהם יא א פעטער, מאכט דאך ניט אויס אז דו וועסט בעקליידען דיין פלימעניק, וועלכער געהט ארום כמעט נאקעט און באָרוועס.“

נמשל

אפשר דערפון נעהמט זיך דער ווערטעל „זיי מיר ניט קיין פעטער און גיב מיר ניט קיין שיך.“

10
אַן אָרימאַנס גליק

אַן אָרימאַן איז געקומען אין אַ שטעדטעל, האָט זיך קיינער װענען איהם ניט געקימערט. אין איין הויז פלעגט מען איהם געבען אַ גראָשען אָדער אַ שטיקעל ברויט און אין אַן אַנדער הויז האָט מען איהם דאָס אויך ניט געגעבען. נע־הענדיג אין גאַס איז ער געפאַלען און האָט זיך צובראָכען אַ פוס. האָט מען איהם אַבגעפיהרט אין שפּיטאַל, און ווי מען האָט זיך אין שטעדטעל דערוואוסט, אַז אַן אָרימאַן האָט נע־הענדיג אין גאַס זיך צובראָכען אַ פוס און ליגט אין שפּיטאַל, האָבען אַלע זיך גענומען זאָרגען װעגען איהם. מען האָט פאַר איהם געבראַכט גוטע זאַכען צום עסען. און ווען ער איז אַרויס פון שפּיטאַל האָט מען איהם בעזאָרגט מיט פיינע קליידער און איהם מיטגעגעבען אויפ׳ן וועג אַ היבשע סומע געלד. און דער אָרימאַן האָט נאָכדעם געשריבען אַ בריעף צו זיין פרוי: „עס איז מיר געשעהן אַ גרויסער נס — איך האָב זיך צובראָכען אַ פוס.“

נ מ ש ל

דאָס רוב מענשען װעלען גיכער העלפען אַ געפאַלענעם, איידער איהם צו העלפען פריהער, אַז ער זאָל ניט פאַלען.

11
צוטריבען די געסט

א רייכער בעל הבית האט געמאכט א סעודה פאר אָרי־מע לייט, און האט פאר יעדען איינעם געגעבען א חלק אין א גרויסע שיסעל, אזוי דאס יעדער איינער האט געהאט גענוג. אבער די געסט זיינען געווען זעהר זשעדנע, און יעדער איי־נער האט גענומען אריינקוקען אין דעם אנדערענס שיסעל, טאמער האט יענער א ביסעל מעהר. עס האט גיט גענומען לאנג און זיי האבען אנגעהויבען צו נעהמען איינער פון דעם אנדערענס שיסעל, און באלד האבען זיי זיך אנגעהויבען צו רייסען און כאפען איינער ביים אנדערען. און ווען דער בעל הבית האט דאס דערזעהן, האט ער געהייסען זיינע משרתים, אז מען זאל אין גאנצען צונעהמען די שיסלען פון טיש און די געסט ארויסטרייבען.

נ מ ש ל

ווען דער אייבערשטער האט בעשאפען די וועלט האט ער איינגעאָרדענט אז עס זאל זיין גענוג פאר יעדען איינעם. אבער די מענשען פון דור המבול האבען זיך ניט צופריעדענ־געשטעלט יעדער מיט דעם וואס ער האט, און יעדער האט גענומען רויבען ביי די אנדערע. ותמלא הארץ חמס — די גאנצע וועלט איז פול געווארען מיט רויב, און דארום האט דער אייבערשטער אלעס חרוב געמאכט און פערטריבען די מענשען פון זיין שעהנער וועלט.

12
דער פערשטעלטער אָרימאַן

אַמאָל איז געווען אַ איד אַן עושר, אַ גרויסער בעל צדקה. עס פלעגען צו איהם קומען מענשען פון דער גאַנצער וועלט און ער פלעגט יעדען איינעם העלפען און געבען עסען און טרינקען. זיין פרוי האָט אבער ניט געקענט פערטראָגען אַזוי פיעל פרעמדע מענשען אין הויז, האָט זי איינמאָל אָנ־געזאָגט איהרע דיענער: „אויב איהר וועט זעהן איינעם אריינקומען און זיך שטעלען ביים טהיר און וואַרטען, זאָלט איהר איהם לאָזען שטעהן, ווייל מעהר ווי אַ שטיקעל ברויט אָדער אַ קאָפּיקע וועט ער ניט פאַרלאַנגען. אָבער אַז איהר וועט זעהן איינעם וואָס קומט אָנגעטאָהן ווי אַ רב, אין אַ קאַפּאָטע, און ער לאָזט זיך געהן גלייך צום בעל הבית, זאָלט איהר איהם גלייך הייסען זיך אָבטראָגען פון דאַנען און איהם צייגען די טהיר. ווייל אַזעלכע חברה קען מען ניט אָב־פּטר'ן מיט אַ שטיקעל ברויט, אָדער מיט אַ קאָפּיקע. זיי ווי־לען אַ געהויבענע נדבה.“

ויהי היום, איז געקומען אַן אָרימאַן מיט אַ טאָרבע און האָט זיך אוועקגעשטעלט ביים טהיר. די דיענער האָבען איהם ניט געטשעפּעט און געלאָזט שטעהן. אַ ווייל איז דער אָרימאַן געשטאַנען ביים טהיר, און ווי נאָר ער האָט בעמערקט, אַז מען היט איהם ניט, האָט ער זיך אַ רוק גע־טאָהן ווייטער אין די אינוועניגסטע צימערען. נאָכדעם האָט דער אָרימאַן ארויסגענומען פון זיין טאָרבע אַ זיידענע קאַ־פּאָטע מיט אַ גאַרטעל און אַ שטריימעל, אַזוי ווי די רבנים טראָגען, און האָט זיך געלאָזט געהן גלייך צום בעל הבית אין זיין קאַבינעט. און ווי נאָר דער בעל הבית האָט דערזעהן

אריינקומען אזא שעהנעם אידען, האט ער איהם דערלאנגט א ברייטען שלום עליכם, האט איהם אוועקגעזעצט אויבען־אן און געהייסען דערלאנגען פאר איהם עסען און טרינקען. און די בעל הבית'טע האט געמוזט האלטען פערביסען דעם צונג און שווייגען.

נמשל

אזוי איז אויך מיט דעם יצר הרע. צוערשט שטעלט ער זיך אוועק ווי אן ארימאן ביים טהיר וואס בעט א קלייניג־קייט, נאכדעם שטופט ער זיך אריין גאנץ ווייט און ווערט א גאנצער מחותן מיט'ן מענשען.

13
אן ארימאנס פערלאנג

צוויי ברידער האבען געוואוינט אין איין שטאדט. איי־נער איז געוועזן זעהר רייך, דער אנדערער זעהר ארים. און די צוויי ברידער האבען געהאט א דריטען ברודער, וועלכער איז געוועזן א רב אין א גרויסער שטאדט, גאנץ ווייט פון זיי. אז דער ברודער, דער רב, פלעגט אמאל קומען צוגאסט אין דער שטאדט וואו זיינע צוויי ברידער האבען געוואוינט, פלעגט ער געוועהנליך איינשטעהן אין דער הויז פון דעם רייכען ברודער. דער ארימער ברודער האט קיינמאל ניט גע־האט קיין טענות וועגען דעם, דען ער האט געוואוסט אז ער איז א גרויסער ארימאן און האט אפילו ניט אן איבעריגען מאהלצייט אוועקצוגעבען.

איינמאל איז דער רב געקומען צו זיינע ברידער אויף א בעזוך גראדע אין אזא צייט ווען די שטאדט האט זיך גע־נויטיגט אין א רב. האבען די בעלי־בתים פון דער שטאדט

איהם איינגערעדט, אז ער זאָל ביי זיי פערבלייבען אלס רב און דרשן, און דערפאַר האָט מען איהם געגעבען נאָך אַ גרע־סערע געהאלט ווי ער האָט בעקומען אין זיין שטאָדט. דער רב איז צופרידען געווען צו פערבלייבען, און כאָטש ער איז נאָך אַלץ איינגעשטאַנען אין דער הויז פון זיין רייכען ברו־דער, אָבער עסען האָט ער ביי איהם מעהר ניט געדאַרפט, ווייל קהל האָט איהם אריינגעשיקט דריי פולע מאָהלצייטען יעדען טאָג, און אלעס פון דאָס בעסטע.

דאַן איז דער אָרימער ברודער געקומען צום רב און האָט איהם געבעטען אז ער זאָל זיך אריבערציהען צו איהם.

„וואָס איז דיר יעצט איינגעפאלען מיך צו בעטען, אז איך זאָל שטעהן ביי דיר?“ האָט דער רב געפרעגט, „ביז יעצט האָסטו מיך קיינמאָל ניט געבעטען.“

„ביז יעצט,“ האָט דער אָרימער ברודער ערקלעהרט, „האָב איך ניט געוואגט דיך צו בעטען צו שטעהן ביי מיר, ווייל איך וויים, אז איך האָב ניט וואָס צו געבען דיר עסען, לויט דיין כבוד און לויט דעם ווי דו ביזט געוואוינט צו עסען. האָב איך זיך געטראַכט, אז עס איז דאַרום בעסער, אז דו זאָלסט שטעהן ביי אונזער רייכען ברודער. אָבער יעצט, אז עסען קריגסטו אלעס פערטיגעס פון קהל, קען איך דיך האַל־טען ביי מיר.“

„אָבער,“ האָט דער רב גע'טענה'ט, „יעצט, אז איך שטעה שוין ביי אונזער ברודער, טאַ צו וואָס זאָל איך איהם פערלאָזען? און וואָס וועסטו האָבען פון דעם, אז איך וועל שטעהן ביי דיר און דיר ענג מאכען דיין קליינע אָרימע וואוינונג?“

„פערשטעהסטו מיך אַזוי, מיין ברודער, איך וועל פון דעם יאָ האָבען אַ נוצען, און טאַקע אַ גרויסען נוצען. ווען קהל שיקט דיר עסען, שיקט מען דאָך דיר מיט אַ פולער מאָס, און וואָס טהוט מען ביי אונזער רייכען ברודער מיט דעם

וואס בלייבט איבער פון דיר? מען ווארפט עס ארויס, אבער אז דו וועסט זיין ביי מיר איז שוין אנדערש. מיט דעם וואס בלייבט פון דיר איבער, קענסטו מחיה זיין מיין ווייב, מיינע קינדער און מיך אויך.״

נ מ ש ל

אפילו אן אייגענער ברודער קען אמאל נישט פערשטעהן דעם ארימאנס ליידען און זיינע פערלאנגענס.

14
פון צדקה ווערט מען רייכער

איינער איז געגאנגען אין גאס שפעט ביינאכט און האט פארלארען הונדערט גאלדענע רענדלעך. אויף מארגען איז ער אויפגעשטאנען גלייך ווי עס איז געווארען ליכטיג און האט זיך געלאזט געהן אין גאס זוכען זיין פערלארענע געלד. אבער אנשטאט זיינע הונדערט רענדלעך האט ער געפונען א בייטעל מיט צוויי הונדערט רענדלעך וואס אן אנדערער האט פערלארען.

אנשטאט צו געהן צוריק אהיים און זיין צופרידען, איז דער מאן געגאנגען ווייטער זוכען זיין געלד. „וואס זוכסטו?״ האט איהם געפרעגט א פריינד וואס האט איהם בעגעגענט. דער מאן האט איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, ווי ער האט די פאריגע נאכט פערלארען הונדערט רענדלעך, ווי ער איז יעצט ארויס זוכען און ווי ער האט געפונען צוויי הונדערט.

„דארפסטו דאך זיין צופרידען,״ האט דער פריינד געזאגט.

„ניין," האָט יענער געענטפערט. „איך בין נישט צופרידען. איך טראַכט מיר, ווען איך וואָלט נישט פערלאָרען מיינע הונ־דערט רענדלעך, וואָלט איך דאָך יעצט געהאַט דריי הונדערט."

„דאָס איז אַ פאַלשער רעכנונג," האָט דער פריינד גע־זאָגט. „שטעל זיך פאָר אַזאַ געשיכטע: דו פיהרסט אַ זאַק מיט תבואה פון איין אָרט צום אַנדערען. אויפ'ן וועג מאַכט זיך, אַז דיין זאַק פּלאַצט, די קערנער צושיטען זיך איבער'ן פעלד און דער ווינד צוטראָגט זיי אין אַלע זייטען. דו קעהרסט זיך אום צוריק אַהיים מיט ליידיגען. אויף דעם אַנ־דער יאָהר פאָהרסטו ווידער אין דעם וועג און דו זעהסט ווי יענער פעלד איז פול בעוואַקסען מיט תבואה פון די קערנער וואָס דו האָסט פערלאָרען. דו נעהמסט אַראָפּ די תבואה פון פעלד צוואַנציג מאָל אַזוי פיעל, און נאָך פיעלייכט מעהר. וואָלסטו דאַן אויך געזאָגט, אַז ווען דו וואָלסט נישט פער־לאָרען יענע קערנער וואָלסטו געהאַט אי די, אי יענע?"

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט צדקה. אַ מענשען דאַרף קיינמאָל נישט פערדריסען ווען ער גיט אַוועק געלד צו אַן אָרימאַן, ער דאַרף זיך נישט טראַכטען, אַז ווען ער וואָלט נישט געגעבען צו דעם אָרימאַן צדקה וואָלט ער געווען רייכער. ניין, צדקה איז אַזוי ווי קערנער וואָס מען פערזייהט אויף אַ פעלד. וואָס מעהר מען גיט, אַלץ מעהר האָט מען.

15
אחדות

איינער א משוגע'נער איז בייז געווארען אויף א שטאדט, האט ער איינמאל, שפעט ביינאכט, ווען אלע זיינען געשלאפען, אונטערגעצונדען א הויז. פון דער הויז האט זיך אנגעכאפט נאך א הויז און נאך א הויז. די שטאדט־לייט זיינען ארומגעלאפען צושראקענע, און יעדער איינער האט געזוכט צו ראטעווען די זאכען פון זיין הויז און זיי ארויס־טראגען אין פרייעם פעלד. האט זיך געפונען איינער א קלו־גער און האט צו זיי געזאגט:

„נארישע מענשען! אנשטאט וואס יעדער איינער איז פאר זיך און זוכט צו ראטעווען זיין אייגענע ביסעל ווירט־שאפט פון פייער, וואלט איהר זיך געדארפט צוזאמענגעהמען אלע אין איינעם און געהן צו דעם ארט וואו דער פייער ברענט און דעם פייער פערלעשען, אז ער זאל ניט קענען געהן ווייטער!"

נמשל

ווען יעדער מענש איז בלויז פאר זיך קען די וועלט קיין קיום ניט האבען.

16
דער אָרימאַן קריגט חוצפּה

אַז אַרימאַן איז איינמאָל אַריינגעקומען אין אַ הויז און זיך געשטעלטביים טיהר. ער איז געווען אַזוי אָבגע־שוואַכט פון הונגער, דאַס ער האָט ניט געקענט ריידען אַ וואָרט, אָבער פון זיין שעפּטשען מיט די ליפּען האָט מען פערשטאַנען, אַז ער וויל אַ שטיקעל ברויט. האָט מען איהם דאָס געגעבען. דער אָרימאַן האָט געוואַשען די הענד און האָט זיך געזעצט עסען דעם ברויט. נאָכדעם ווי ער האָט אויפגעגעסען עטליכע ביסענס, האָט ער שוין בעקומען אַ ביסעל מעהר קרעפטען, האָט ער אַ זאָג געטאָהן: „אפשר קענט איהר מיר געבען אַ שטיקעל פּוטער? ווי עסט מען דאָס אַזוי ברויט מיט זאַלץ?“ האָט מען איהם געגעבען אַ שטיקעל פּוטער. און ווען ער האָט זיך זאַט אָנגעגעסען, האָט דער אָרימאַן געזאָגט שוין גאַנץ הויך: „נאָך אַזאַ מאָהלצייט אַיז גוט צו טרינקען אַ גלעזעלע טהעע, אָבער טאַקע אַ זיסע.“

נ מ ש ל

מיט ברכת כהנים איז אויך אַזוי. די כהנים בענשען די אידען מיט איין ברכה נאָך דער אַנדערער און לסוף זאָגען זיי אויך „וישם לך שלום!“ ער הייסט, נאָך אַזעלכע ברכות פּאַסט זיך אויך אַזאַ גוטע ברכה ווי שלום.

17
צוויי בלינדע בעטלער

צוויי בלינדע ארימע־לייט זיינען ארומגעגאנגען פון שטאדט צו שטאדט און פון הויז צו הויז קלייבען נדבות. איינער איז געווען אן עהרליכער מענש, א שטילער. וויפיעל מען האט איהם געגעבען איז ער געווען צופריעדען און האט געדאנקט און געבענשט דעם געבער. דער אנדערער איז געווען א רשע און א חצוף, און אויב איינער האט איהם ניט געגעבען געגוג וויפיעל ער האט געדענקט אז ער דארף קריגען, האט ער יענעם געשאלטען. דער גוטער, דער עהרליכער, פלעגט זיך אימער שטארק נעהמען צום הארצען, וואס ער איז געצוואונגען זיך צו האלטען ביי א ניעדריגער פרנסה, אבער דער אנדערער האט גראדע ליעב געהאט ארומצופאהרען און בעטלען.

איינמאל זיינען די ביידע בלינדע געקומען אין א שטאדט, וואו עס האט געוואוינט א גרויסער אויגען־דאקטאר, א ספעציאליסט, וועלכער פלעגט מאכען פון בלינד זעהענדיג. האבען די מענשען פון דער שטאדט געראטהען די צוויי בלינדע, אז זיי זאלען גערן צו דעם דאקטאר, אום ער זאל זיי היילען. דער עהרליכער, דער שטילער, וועלכער האט פיינד געהאט דעם ארומגעהן איבער די הייזער, איז אוועק צום דאקטאר מיט גרויס פרייד, און ער האט זיך נאך מעהר געפרעהט ווען דער דאקטאר האט איהם געזאגט, אז ער קען איהם מאכען זעהענדיג. אבער דער אנדער ארימאן האט געענטפערט: „אז ער וועט מיך מאכען זעהענדיג, וועל איך דאך פערלירען מייז פרנסה! טא לוינט עס זיך מיר ניט. איך וועל בעסער בלייבען א בלינדער.“

די צווי אָרימע־לייט זיינען נאָכדעם אוועק פון דער שטאָדט, איינער אַ זעהענדיגער און דער אַנדערער אַ בלינ־דער. דעם זעהענדיגען האָבען די שטאָדט־לייט געוואונשען, אַז דער אייבערשטער זאָל איהם צושיקען אַ גוטע און אַנשטענ־דיגע פּרנסה, און ער זאָל מעהר ניט דאַרפען אַנקומען צו מענשען. און דעם בלינדען האָבען זיי געוואונשען, דאָס ער זאָל בלייבען ביי זיין בעטלעריי און זאָל פון קיין בעסערעס ניט וויסען זיין גאַנצען לעבען.

נ מ ש ל

דער רשע איז בלינד און וויל קיינמאָל ניט עפענען זיינע אויגען און זעהן.

18
די משכנות האָט ער פערגעסען

אַמאָל איז געווען אַ גרויסער סוחר, וועלכער איז געווען זעהר רייך. ער האָט געהאַט אַ שעהנעם מויער און טייערע כלים פון זילבער און גאָלד. איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז דער סוחר האָט פערלאָרען זיין גאַנצע געלד און ער האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו מאַכען געשעפטען. האָט ער פער־קויפט זיין שעהנע הויז מיט אַלע זיינע אַנטיקען, און מיט דעם געלד איז ער געפאָהרען קיין לייפּציג האַנדלען. ער האָט אָבער דאָרט אויך געמאַכט שלעכטע געשעפטען, און ער האָט זיך שטאַרק גענומען צום הארצען.

האָט צו איהם זיין פרוי געזאָגט: „אויב דו ווילסט פאָלגען מיין עצה, זאָלסטו מעהר ניט פאָהרען קיין לייפּציג. וואָס דאַרפסטו אוועקגעבען דיין געלד צו פרעמדע? בעסער זיץ אין דער היים און לאָמיר אַליין עסען אונזער געלד.“

דער סוחר האט געפאלגט זיין ווייב און איז מעהר ניט געפאהרען.

עס איז אוועק א היבשע צייט, און אזוי ווי ער האט די גאנצע צייט גארנישט געטאהן, האט ער אויפגעגעסען אלעס וואס עס איז איהם פערבליבען פון זיין אמאליגע עשירות. דא האט די ווייב אנגעהויבען צו שרייען: „פערשלאפענער מענש, דו! ווי לאנג נאך וועסטו ארומגעהן מיט די הענד אין די קעשענעס און גארנישט טאהן? נעהם און פאהר אריבער קיין לייפציג. פרוביר, אפשר וועט דיר נאך אב־גליקען.“

„איך האב דאך אבער ניט מיט וואס צו פאהרען,“ האט ער גע'טענה'ט.

„הער צו, מיין מאן,“ האט די פרוי געזאגט, „איך האב נאך מיינע פערל, כ'האב נאך מיינע אויררינגלעך, מיינע בראס־לעטען און אנדערע ציערונג, וואס מיר איז נאך פערבליבען פון אונזער אמאליגער גדולה. מיר וועלען די ציערונג פער־משכונ'ען און מיט דעם געלד וועסטו ווידער קענען האנדלען.“

די פרוי האט אזוי געטאהן, פער'משכונ'ט איהר ציער־רונג, און האט אבגעגעבען איהר מאן דאס געלד. ווען ער האט זיך גענומען קלייבען אין וועג אריין און דער וואגען האט אנגעהויבען זיך צו ריהרען, זיינען איהם נאכגעגאנגען זיין פרוי און קינדער און זיי האבען געוויינט און געבעטען: „זעה, מיין מאן! היט זיך, פאטערל! ווייל אויב דו פער־לירסט אויך דיזע געלד, בלייבען מיר מיט גארנישט.“

דער סוחר האט זיך זייערע רייד אריינגענומען אין קאפ. און ווען ער איז געקומען אין לייפציג, איז ער געווען זעהר פארזיכטיג, האט געקויפט נאר די בעסטע און די זיכערסטע סחורה. נאכדעם, אז ער איז געקומען אהיים, האט ער די סחורות פערקויפט מיט גוטען פערדיענסט. און אזוי האט ער געטאהן נאך עטליכע מאל. און איינמאל, ענדע יאהר, אז ער האט געמאכט א חשבון פון זיינע געשעפטען, האט ער

געזעהן אז זיין קרן איז נאך גאנץ און אז די גאנצע צייט האט ער מפרנס געווען זיך און זיין פאמיליע פון פראפיט, האט ער זיך שטארק געפרעהט. פאר גרויס שמחה האט ער זיך צווונגען.

עס קומט אריין זיין פרוי און הערט איהם זינגען און זעהט ווי ער פרעהט זיך. פרעגט זי: „וואס איז אויף דיר פאר א שמחה?" דערצעהלט ער איהר: „זעה, מיר ווערען ווידער רייך. די גאנצע צייט האבען מיר געגעסען און געטרונקען און מיר האבען נאך א היבשען קאפיטאל!"

„דו נארישער מענש!" האט די פרוי אויסגערופען. „דאס געלד איז דאך ניט דיינע. דאס איז דאך וואס מיר זיינען שולדיג אויף די משכנות, וואס איך האב געגעבען. מיינע חתונה־מתנות און מיין מאמע'ס ירושה האב איך פון זיך אראבגענומען און פער'משכונ'ט פאר א דריטעל פון זייער ווערטה, און דו רעכענסט אז דו האסט נאך געלד!"

נמשל

אמאל זיינען מיר, אידען, געווען זעהר רייך. מיר האבען געהאט אן אייגענע לאנד, א בית המקדש, כהנים, לוים, נביאים און סנהדרין. אבער מיר האבען דאס אלעס פערלארען. האט דער אייבערשטער געטאהן מיט אונז א חסד; ער האט אונז געגעבען קרעדיט און ער לאזט אונז ווייטער לעבען. און עס טרעפט אמאל, אז ווען אידען ווערט א ביסעל בעסער אין גלות, מיינען זיי אז זיי זיינען ווידער רייך ווי אמאל. אבער עס איז א טעות. דאס וואס מיר פערמאגען איז ניט אונזערע. מיר זיינען אויף דעם שולדיג..

19
זיי ניט געאיילט

איינער איז געקומען אין אז אכסניא און האט זיך בעשטעלט א מאהלצייט, אבער ער האט אבגערעדט אז פאר איהם זאל מען קאכען יעדע זאך אהן פעפער: די פיש אהן פעפער, די פלייש אהן פעפער, אלעס אהן פעפער. איידער מען האט צייט געהאט אבצוקאכען דעם מאהלצייט, האט זיך געמאכט אז ער איז פערבייגעגאנגען די קיך און האט דארט אריינגעקוקט. האט ער געזעהן אז עס שטעהט דארט א מאן און שטויסט פעפער. „וואס איז דאס?" האט דער גאסט זיך צושריען. „איך האב דאך אבגערעדט אז אלעס זאל זיין אהן פעפער, טא וואס שטויסט איהר פעפער?" האט איהם דער קוכער געענטפערט: „עס זיינען דא אנדערע געסט, וואס האבען יא ליעב פעפער, און דאס שטויס איך פאר זיי. איהר דארפט ניט זיין אזוי געאיילט און שרייען אומזיסט און אומנישט."

נמשל

אויף דער וועלט זיינען דא א סך זאכען, וואס מיר האבען ניט ליעב, און עס וואונדערט אונז ווארום דער אייבערשטער האט זיי בעשאפען. אבער דאס וואס ביי אונז שיינט צו זיין איבעריג קען זיין זעהר נויטווענדיג פאר אנדערע צוועקען.

20
פערגעסט ניט אייערע ברידער!

עטליכע מענשען זיינען געפאהרען צוזאמען אין וועג, א גאנצער קאראוואן, מיט פערד און וואגענס. אין מיטען וועג זיינען זיי אריינגעפאהרען אין א זומפ. א פאר פון די רייזענדע זיינען קוים מיט צרות ארויסגעקראכען און די אנדערע זיינען געבליבען שטעקען אין זומפ. האבען די וואס האבען זיך גערעטעט געזאגט צו די וואס זיינען געווען אין זומפ: „ווארט דא אויס, ברידער, מיר וועלען צופאהרען אין שטאדט און ברייגנען פון דארט מענשען מיט וואגענס, וואס וועלען אייך פון דאנען ארויסשלעפען.“

ווען די גערעטעטע זיינען געקומען אין שטאדט זיינען זיי אריין אין אן אכסניא און האבען קודם כל זיך געהייסען געבען א גוטען מאהלצייט מיט וויין. זיי זיינען אזוי געזעסען און געגעסען און געטרונקען, און האבען אן זייערע מיטרייזענדע אינגאנצען פערגעסען. האט זיך אבגערופען איינער פון די שטאדטיגע מענשען צו זיי און האט געזאגט: „ווי קענט איהר דא זיצען און פרעסען און זויפען און זיך וואוילטאגען, בעת אייערע אונגליקליכע ברידער שטעקען אין א זומפ?...“

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען די אידען וואס וואוינען אין פרייע לענדער, וואו זיי זיינען געזיכערט מיט זייער לעבען און זיי פעהלט קיין זאך נים, אבער זיי פערגעסען אן זייערע ברידער, וואס טרינקען זיך אין זייער אייגען בלוט, אין די פינסטערע גלות־לענדער.

21
אונדאנקבארער מענש

אז ארימאן איז געקומען אין א קראם קויפען א בגד, האט איהם דער סוחר געציינט א בגד און געזאגט, אז דאס קאסט צוואנציג גילדען. דער ארימאן האט געזאגט, אז דאס איז צופיעל געלד, און אז מעהר ווי צעהן גילדען וועט ער ניט געבען.

„צעהן גילדען איז דאס וואס איך אליין האב בע־צאהלט פאר דעם בגד,“ האט דער סוחר ערקלערט, „און וואו זיינען מיינע הוצאות?“

„אבער מעהר ווי צעהן גילדען האב איך ניט,“ האט דער ארימאן גע'טענה'ט.

דער סוחר האט בעטראכט דעם ארימאן, און ווייל ער האט בעקומען רחמנות אויף איהם, האט ער איהם דעם בגד אבגעגעבען פאר צעהן גילדען.

אז דער ארימאן איז ארויס פון דער קראם, האט ער געזאגט צו מענשען: „וואס פאר א ליגנער, וואס פאר א שווינדלער דער קליידער־הענדלער איז! פון אנפאנג האט ער געוואלט גאנצע צוואנציג גילדען, און אז איך האב איהם געבאטען צעהן גילדען, האט ער געזאגט אז עס וועט איהם אויסקומען צו פערלירען געלד, און לסוף האט ער מיר דעם בגד אבגעגעבען פאר צעהן גילדען — קען מען טרויען אזא מענשען'ס א ווארט?“

נ מ ש ל

דער מענש איז אונדאנקבאר. אמאל, אז דער אייבער־שטער העלפט איהם און איהם געהט אוועק גוט, מיינט ער אז ער האט דאס פערדיענט און איהם קומט ארויס נאך מעהר.

22
איף וועמען מען קלאָגט

אין אַ שטאָדט איז געשטאָרבען איינער אַ רייכער מאַן, וואָס איז געוועזן זעהר אויסגעלאַסען, אַ גרויסער שכור און אַ גרויסער פרעסער, און איז געוועזן שטאַרק פערקאָכט אין אַלע תענוגים פון עולם הזה. די גאַנצע שטאָדט האָט געוויינט און געקלאָגט נאָך איהם, און ער האָט געהאַט אַ לויה, וואָס קיין רב און קיין צדיק האָט נאָך ניט געהאַט.

אויף דעם אַנדערען טאָג איז געשטאָרבען אַן אַנדער גביר. יענער איז געוועזן כל ימיו זעהר פרום, איז אָבגע־קומען מיט אַ שטיקעל ברויט מיט רעטאָך און אַ גלאַז וואַסער צום פערטרינקען. גאַנצע טעג איז ער געזעסען און געלערנט. אָבער איהם האָט קיינער ניט בעוויינט, אויסער זיין אייגענע פאַמיליע, קיינער האָט איהם ניט בעדויערט, און אַ לויה האָט ער געהאַט אַ שטילע. עס זיינען נאָכגעגאַנגען בלויז עטליכע מנינים בית־מדרש־אידען.

איינער, וועלכער איז געוועזן אַ גאַסט אין שטעדטעל, האָט געפרעגט: „וואָרום האָט מען איין גביר אַזוי בעוויינט און איהם געגעבען אַזאַ שעהנע לויה, און דעם אַנדערען האָט מען במעט ווי פערשוויגען און געמאַכט אַ לויה, אַזאַ שטילע?“

„פערשטעהט איהר מיר אַזוי, ר׳ אורח,“ האָט אַ שטאָד־טישער איד איהם ערקלערט. „יענער גביר, וואָס איז גע־שטאָרבען צוערשט, האָט די גאַנצע שטאָדט געלעבט פון איהם. ביי איינעם פלעגט ער קויפען וויין, ביי אַן אַנדערען היהנער, ביי אַ דריטען געענזלעך, אָדער קאָטשקעס, ביי אַ פערטען קעזלעך און גאָמעלקעס. איין קרעמער האָט ער געגעבען צו לייזען פאַר פאַפיראָסען, אַ צווייטען פאַר צו־

קערוואָרג, אַ דריטען פאַר אַנדערע גוטע זאַכען. אַלע האָבען פון איהם געלעבט. דאָרום וויינען אַלע נאָך איהם. אָבער וואָס האָבען זיי געהאַט פון צדיק, וועלכער האָט געלעבט אויף ברויט מיט רעטאָך? . : ."

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל אויף דעם פסוק „הצדיק אבד ואין איש שם אל לב" — דער צדיק איז געשטאָרבען און קיינער נעהמט זיך ניט צום האַרצען . . .

23
דער מלך און די בת מלכה

אַ מלך האָט געהאַט אַ טאָכטער, וועלכע ער האָט זעהר ליעב געהאַט. ווען עס איז געקומען די צייט צו טאָהן מיט איהר אַ שידוך, האָט דער מלך איהר פאָרגעשלאָגען שדוכים, אַזעלכע וואָס פאַסען זיך פאַר אַ בת־מלכה. אָבער זי האָט זיי אַלע אויסבראַקירט. אין יעדען חתן האָט זי געפונען אַן אַנדער פעהלער. אויף איינעם האָט זי געזאָגט, אַז ער איז אַ פרעסער, אויף אַן אַנדערען, אַז ער איז אַ שכור, אויף אַ דריטען, אַז ער איז אַ קאָרטענשפּיעלער, און דאָס גלייכען. אַזוי לאַנג האָט זי בראַקירט מיט די חתנים, ביז איינמאָל, ווען דער מלך איז אַרויס פון געדולד, האָט ער געשוואָרען אַז ער וועט איהר חתונה מאַכען מיט דעם ערשטען מאַן, וואָס וועט קומען אין פּאַלאַסט. און עס האָט אַזוי געטראָפען, אַז דער ערשטער וואָס איז געקומען אין קעניג׳ס פּאַלאַסט איז געוועזען אַ דאָרפס־יונג. דער קעניג האָט געהאַלטען זיין שבועה און האָט דעם דאָרפס־יונג געגעבען זיין טאָכטער פאַר אַ ווייב.

ווען דער דארפס־יונג האט געבראכט זיין פרוי אהיים, האט זיין מוטער ניט געוואלט וויסען פון דעם וואס איהר שנור איז א פרינצעסין, און די שוויגער האט איהם גע־צוואונגען צו טאהן אלע שווערע ארבייט, וואס א דארפס־פרוי טוהט. די פרינצעסין, זעהענדיג אז עס איז איהר זעהר ביטער, האט זי אוועקגעשריבען א בריעף צו איהר פאטער וועגען די צרות, וואס זי האט אויסצושטעהן ביי איהרע שוויגער־עלטערען. דער פאטער האט איהר געענטפערט, אז איז פערציג טעג ארום וועט ער קומען און זעהן וואס מיט איהר טוהט זיך.

אז די דארפס־לייט האבען זיך דערוואוסט דאס דער מלך דארף קומען, האבען זיי גענומען רייניגען די הויז און מאכען אלעס אין ארדנונג. און די שנור האבען זיי צוגע־פוצט און איהר אנגעהויבען צו געבען וואוילטאג און כבוד, געקארמעט און געקעכעלט, און די שוויגער איז צו איהר גע־ווארען אזוי זיס ווי האניג.

עטליכע טעג איידער דער קעניג האט געדארפט אנקו־מען, זיינען געקומען דעם קעניג׳ס קוריערען און אנגעזאגט, אז דער קעניג איז שוין אויף דער רייזע. די דארפס־לייט האבען די קוריערען זעהר פיין אויפגענומען, געמאכט פאר זיי פלאץ אין הויז און זיי געגעבען עסען און טרינקען פון דאס בעסטע, וואס זיי האבען געהאט. נאכדעם, אז דער קעניג אליין איז אנגעקומען מיט זיין סוויטע, זיינען אלע מענשען פון דעם דארף און פון די ארומיגע דערפער ארויס איהם מקבל פנים זיין און איהם אבגעבען גרויס כבוד.

דער מלך האט פערבראכט א פאר טעג מיט זיינע דאר־פישע מחותנים און ער האט זיך שטארק געפרעהט מיט וואס פאר א כבוד זיי בעהאנדלען זיין טאכטער. אבער ווען ער האט שוין געוואלט פאהרען צוריק אהיים, איז זיין טאכטער איהם ארויפגעפאלען אויפ׳ן האלז און גענומען וויינען און קלאגען: „פאטער! טייערער פאטער! ווי קענסטו מיך

פערלאזען? ווי קענסטו איבערלאזען דיין טייער קינד אט דא, אין דיזען ארט?"

„וואס רעדסטו, מיין טאכטער?" האט דער מלך גע־פרעגט. „איך זעה דאך אז די מענשען האלטען דיך דא מיט דעם גרעסטען כבוד."

„זאלסט וויסען, מיין פאטער," האט די פרינצעסין מיט טרעהרען געזאגט, „אז דעם כבוד וואס מען גיט מיר אב, איז דאס בלויז פאר א קורצער צייט, צוליעב דיין בעזוך, ווייל זיי האבען מורא פאר דיר. אבער איך וויים ווי מיין שוויגער האט מיך פריהער געהאלטען און ווי זי וועט מיך האלטען נאכדעם, אז דו וועסט שוין זיין אוועק פון דאנען. אט ווי נאר דו פאהרסט אוועק, וועט זי מיר ווידער הייסען מעלקען די קיה, ארבייטען אין פעלד און וואשען וועש פאר דער גאנצער הויז־געזינד."

דאן האט דער מלך זיך געווענדעט צו איהר מאן און האט איהם געפרעגט: „ווי פערשטעהסטו ניט דעם ווערטה פון מיין טאכטער? ווייסטו דען ניט אז זי איז א בת־מלכה?" האט דער איידים איהם געענטפערט: „איך וויים אויך וואס פאר א כבוד עס קומט איהר און ווי מען דארף זי האלטען. אבער ווען דו האסט זי מיר געגעבען פאר א ווייב, האב איך זיך געטראכט אז דו מוזט דאך געווים וויסען אז איך בין אן ארימער דארפס־יונג, און מסתמא וועסטו מיר געבען עפעס א נחלה, א פערמעגען, אז איך זאל האבען מיט וואס זי מפרנס צו זיין לויט איהר הויכען שטאנד, און אז זי זאל ניט דארפען ארבייטען צו פערדיענען איהר ברויט. דו, אזא גרויסער מלך, האסט דאך פיעל און דו קענסט געבען אזוי פיעל!"

נמשל

דער אייבערשטער האט די תורה געוואלט געבען צו אדם הראשון. האט די תורה איהם ניט געוואלט, ווייל ער

איז געווען א פרעסער און האט געגעסען פון דעם עץ הדעת. נאכדעם האט ער די תורה געוואלט געבען צו נח'ן, האט די תורה איהם ניט געוואלט, ווייל ער איז געווען א שכור. און אזוי האט זיך דער שידוך געצויגען, ביז דער אייבערשטער האט זי אוועקגעגעבען צו פראסטע קנעכט, וואס זיינען ארוים פון מצרים. און זייט דאן שרייבט די תורה יעדען טאג בריעף צו איהר פאטער אין הימעל, אז די, צו וועמען ער האט זי אוועקגעגעבען, בעגעהען זיך מיט איהר זעהר שלעכט. וואס טוהט דער אייבערשטער? ער קומט אראב איין מאל אין יאהר, ימים נוראים, צו זעהן ווי די אידען האלטען די טאכ־טער. וואס טוהען די אידען? ווערען זיי אויף דער קורצער צייט פרום, זיצען אין די שוהלען, לערנען תורה און דאווענען כלומר'שט מיט חשק. דער אייבערשטער פרעהט זיך און זאגט צו דער תורה, זיין טאכטער: „וואס ווילסטו? מיינע אידעלעך זייענן דאך גוט און פרום און זיי האלטען דיך זעהר טייער?“ אבער די תורה ענטפערט: „ליעבער פאטער! דאס איז אלץ אום ימים נוראים, ווען דו ביזט מיט זיי און נעהמסט פון זיי חשבון, אבער וויבאלד די ימים נוראים ווערען אוועק, וועלען זיי זיך מיט מיר ווידער בעגעהן גראב.“ און אז דער אייבערשטער פרעגט די אידען: „ווי קומט עס אז איהר בעהאנדעלט ניט מיין טאכטער ווי עס דארף צו זיין? ווי קומט עס אז איהר פערשטעהט ניט איהר ווערטה?“ דארויף ענטפערען די אידען: „ווען דו האסט אונז געגעבען די תורה האבען מיר געמיינט אז דו וועסט אונז אויך געבען א סך פרנסה, מיר זאלען קענען לערנען די תורה מיט רוהיגע קעפ און אבהיטען אלע מצוות. רבונו של עולם! דו האסט דאך אזוי פיעל — אזוי פיעל!“

24
אַ חכם קען אַמאָל אַריינפאַלען

דריי מענשען זיינען געלעגען אין שפיטאָל, אַלע מיט דערזעלבער קראַנקהייט. און דער דאָקטאָר האָט זיי געגעבען די זעלבע מעדיצין. איינער האָט ניט געפרעגט קיין קשיות, האָט איינגענומען די מעדיצין אַזוי ווי דער דאָקטאָר האָט איהם געהייסען און ער איז געזונד געוואָרען. דער צווייטער האָט זיך אַליין געהאַלטען פאַר אַ שטיקעל קענער אין מעדיצין, אַזוי ווי עס זיינען דאָ ווייבער וואָס האַלטען זיך פאַר גאַנצע רופא'טעס, און ער האָט גענומען זיך חקרנ'ען מיט זיין אייגענעם שכל, און וועלכע מעדיצין עס איז איהם געפעלען, צוליעב דעם טעם אָדער דעם קאָליר, האָט ער גענומען, און וועלכע עס איז איהם ניט געפעלען, האָט ער ניט גענומען. דער סוף איז געווען אַז טאַקע צוליעב זיין גרויסער „חכמה“ איז ער אַוועקגעשטאָרבען.

דער דריטער איז אויך געווען אַ שטיקעל חקרן, ווי דער צווייטער, אָבער ער האָט געזאָגט: „דער דאָקטאָר איז דאָך אַ דאָקטאָר און ער ווייס מעהר פון מיר, דאַרף איך זיך אויף איהם פערלאָזען.“

אָט דעם האָט שוין זיין ביסעל חכמה ניט געשאַדט.

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט אידען. דער פשוט'ער איד איז מקיים אַלע מצוות און פרעגט ניט קיין קשיות. איהם איז גוט און וואויל. אָבער דער וואָס האַלט זיך פאַר אַ גרויסען חכם אַז ער האָט ליעב זיך צו חקרנ'ען און פרעגען קשיות, דער מוז אַריינפאַלען. און עס איז דאָ נאָר אַ מין איד, וואָס

האט אויך ליעב א ביסעל זיך צו חקרנ׳ען, ווי דער צווייטער, אבער ער טראכט זיך דערביי: משה רבינו און די תנאים און אמוראים זיינען געווען גרעסערע חכמים פון מיר, קען איך זיך אויף זיי פערלאזען. אט דעם קען זיין ביסעל חקירה ניט שאדען.

25

כבוד צו כבוד איז ניט גלייך

אין א שטאדט האבען געלעבט צוויי בעלי־בתים, וואס האבען דארט געשפיעלט די גרעסטע ראלע. ביידען פלעגט מען אבגעבען א סך כבוד, ביידע זיינען געזעסען אין שוהל, אין רעכטען מזרח, און ביידע פלעגען קריגען די שעהנסטע עליות. איינעם האט מען אבגעגעבען כבוד, ווייל ער איז געווען א זעהר גוטער מענש, א גרויסער בעל־צדקה און א זעהר ארענטליכער מענש. דער אנדערער איז געווען א שלעכטער מענש, א שווינדלער, אן אנזעצער און א מסור און מען האט איהם אבגעגעבען כבוד, ווייל מען האט געהאט פאר איהם מורא.

אין א צייט ארום, אז ביידע זיינען געשטארבען, האט איינער איבערגעלאזען א זוהן און דער אנדערער א טאכטער. האט זיך געפונען א שדכן וואס האט געטראכט אז דאס וואלט געווען א גלייכער שידוך, ווען די קינדער פון די צוויי פערשטארבענע בעלי־בתים זאלען זיך נעהמען. איז ער פריהער געקומען צו דער אלמנה פון דעם שלעכטען מענשען, דעם מסור, און האט מיט איהר א רעד געטאהן. האט זי גלייך מסכים געווען. נאכדעם איז ער אוועק צו דער אלמנה פון דעם גוטען מענשען, דעם בעל־צדקה, און האט איהר פארגעשטעלט ווי שעהן דאס וואלט געווען, אז

די קינדער פון אזעלכע צוויי נכבדים, די שעהנסטע צוויי בעלי־בתים פון שטאדט, וואלטען זיך פעראייניגט. האט די אלמנה איהם אויסגעלאכט: „וואס פאר א נארישער שדכן איהר זייט! דעם כבוד פון יענעם מסור קען מען ניט פער־גלייכען צו דעם כבוד פון מיין מאן. וואס מעהר כבוד מיין מאן האט בעקומען, איז אלץ געווען מעהר בעוויז אויף זיין גוטסקייט און עהרליכקייט; אבער וואס מעהר כבוד מען האט יענעם געגעבען, איז אלץ געווען מעהר בעוויז אז מען האט מורא געהאט פאר זיין רשעות און פאר זיינע מסירות. בכן, איז דאס ניט קיין גלייכער שידוך.“

נמשל

דער כבוד, וואס א מענש בעקומט, איז ניט אימער א בעוויז אז עס קומט איהם כבוד.

26
גרוים געלד און קליין געלד

אמאל איז געווען א גרויסער גביר, וואס כמעט די גאנצע שטעדטעל, איז וועלכער ער האט געוואוינט, האט געלעבט פון זיינע חסדים, און כמעט יעדער איינער פלעגט ביי איהם לייהען געלד און פלעגט עס אויסצאהלען אין ראטען, יעדע צוויי אדער דריי חדשים א טייל פון דעם חוב. איינמאל האט געטראפען אז אונגליק און די גאנצע שטעדטעל האט אבגעברענט, און עס פערשטעהט זיך, אז אלע איינוואוינער זיינען געבליבען ארימע לייט. אז עס איז געקומען די צייט פון צאהלען דעם חוב, האט יעדער בעל־חוב אבגעשפארט פון דאס לעצטע אום כאטש צו געבען עפעס א קלייניגקייט אויפ׳ן חוב. אבער זיי האבען זיך געשראקען, דאס אויב זיי וועלען

ברייננגען דעם גביר אזוי ווייניג, וועט ער פעראיבעל האבען און וועט זיי מעהר קיין קרעדיט ניט געבען.

אין שטעדטעל איז געווען איינער, א חכם, האט ער געזאגט צו זיינע שטאדט־לייט: „הערט צו, רבותי: אמת, מיר ווייסען אלע אז אונזער גביר איז א פיינער מענש און א גוטער מענש, א בעל־טובה און א בעל־צדקה, דאך אז יעדער איינער וועט איהם ברייננגען א קלייניגקייט, דער א טאלער, יענער צוויי טאלער, און אז אנדערער בלויז עטליכע גילדען, און בעטען אז ער זאל אונז די איבעריגע ווארטען, וועט ער טאקע פעראיבעל האבען. דען וואס פאר א ווערטה האבען עס ביי א גביר אזעלכע קליינע סומען? איז מיין עצה, אז איהר זאלט די אלע קליינע געלדער צוזאמענלייגען אין איין גרויסען פעקעל, און מיר וועלען דאס אלע צוזאמען דערלאנגען איהם אויף אמאל, און מיר וועלען איהם זאגען: „נא, הארינקע, אט דאס איז אלעס וואס מיר פערמאגען!“ און אז ער וועט זעהן אזוי פיעל געלד, וועט ער שוין וייבער ווערען און וועט אונז די איבעריגע איננאנצען מוחל זיין.“

און אזוי איז דאס טאקע געווען.

נמשל

א גאנץ יאהר צאהלען מיר אויס אונזערע חובות צום רבונו של עולם, ביסלעכווייז, ראטען־ווייז: א קדושה, א קאַ־פיטעל תהלים, א פרק משניות, און דער אייבערשטער נעהמט עס אן פון אונז. אבער אז עס קומען די ימים נוראים זעהען מיר זיך ארום אז מיר זיינען זעהר ארים אין מעשים און מיר זיינען גרויסע בעלי־חובות. און ווען יעדער איינער פון אונז זאל ברייננגען בלויז די ביסעלע וואס ער האט, וואלט עס אפשר אויסגעזעהן זעהר קליין. דארום קומען מיר צו־זאמען, כל ישראל פון דער גאנצער וועלט, אין איין צייט, אין די עשרת ימי תשובה, אלע אויף אמאל, מיט א סך

תפלה, תשובה און צדקה, און ווען דער אייבערשטער זעהט אזוי פיעל, אזא גרויסע סומע, איז ער אונז שוין מוחל דאס איבעריגע, וואס מיר בלייבען איהם שולדיג . . .

27
דורכגעלאָזען די געלעגענהייט

אמאל איז געווען אן אנגעזעהענער רייכער מאן, וועלכער איז געווען זעהר געאכטעט ביים מלך און האט זיך גערעכענט פאר זיין הויז־פריינד. האבען מענשען וואס האבען איהם מקנא געווען, אויף איהם געמאכט א בלבול, אז ער האט גע־וואלט טויטען דעם מלך. דער מלך האט זיי געגלויבט און האט געשיקט זיינע סאלדאטען צו דעם פריינד אהיים. די סאלדאטען זיינען אנגעקומען פלוצלונג, שפעט ביינאכט, ווען יענער איז שוין געלעגען אין בעט, און זיי האבען איהם אוועקגעשלעפט צום געפענגעניס, און דארט האבען זיי איהם אריינגעווארפען אין א פינסטערען קעלער. אומזיסט האט זיך דער אונגליקליכער ביי זיי געבעטען, אז זיי זאלען איהם זאגען וואס זיין פערברעכען איז און אין וואס ער ווערט בעשולדיגט. די סאלדאטען האבען איהם גארנישט געוואלט זאגען.

גלייך ווי מען האט איהם אריינגעווארפען אין קעלער, איז אויף דעם אונגליקליכען געפאלען א טיעפער שלאף און ער איז אזוי אבגעשלאפען א היבשע צייט. ווען ער האט זיך אויפגעכאפט, האט ער פערגעסען אויף דער גאנצער גע־שיכטע, אז ער איז ארעסטירט געווארען און אז ער זיצט אין א פינסטערער תפיסה. ער האט געמיינט אז ער ליגט אין דער היים, און פינסטער איז עס, ווייל עס איז נאך נאכט. האט ער זיך איבערגעקעהרט אויף דעם אנדער זייט

און איז ווייטער געשלאפען. אז ער האט זיך אויפגעכאפט א צווייטען מאָל, האט ער ווידער געמיינט אז ער ליגט נאך אלץ ביי זיך אין דער היים און אז עס איז נאך אלץ נאכט. האט ער ווידער צוגעמאכט די אויגען און איז איינגעשלאפען. אזוי האט ער זיך אויפגעכאפט עטליכע מאָל, און זעהענדיג אז עס איז נאך אלץ פינסטער, האט ער אויסגערופען: „אוי, ווי שרעקליך לאנג עס ציהט זיך די נאכט! ווען וועט שוין אמאָל קומען דער ליכטיגער טאג?" און ער האט זיך אזש צאוויינט.

דער מלך האט זיך בעדענקט וועגען זיין פריינד און וועגען דעם אין וואס מען בעשולדיגט איהם. האט דער מלך זיך געטראכט: איך וועל צוגעהן אין דער תפיסה און ריידען מיט איהם אליין, ווען קיינער וועט דערביי ניט זיין, וועל איך אפשר דערגעהן דעם אמת פון איהם. איז דער מלך גאנץ שטיל, אין געהיים, אוועק צו דער תפיסה, איז ארונטער אין קעלער, און ער איז גראדע אנגעקומען אין דעם מאמענט ווען דער געפאנגענער האט זיך בעקלאגט וואס די נאכט ציהט זיך אזוי לאנג.

„דו, נאַר איינער!" האט דער מלך אויסגערופען. „דו מיינסט אז דו ליגסט עס ביי זיך אין דער היים? דו ביזט א געפאנגענער אין א תפיסה, און עס איז שוין אין דער צייט עטליכע מאָל געווארען טאג. דא, אין דער פינסטער, וועסטו קיין טאג קיינמאָל ניט זעהן. אט דא ביז איך, זאג מיר דעם אמת וועגען דיר, לייג פאר דיינע טענות, און איך וועל דיך מאכען פריי!"

נ מ ש ל

מיר, אידען, זיצען אין דער פינסטער און ווארטען ביז עס וועט ווערען טאג, עס הייסט ביז עס וועט קומען א גע־לעגענהייט און מיר וועלען זיך בעפרייען פון גלות. אבער

דער אמת איז, אז עס איז שוין מעהר ווי איין מאל געווארען טאג, מעהר ווי איין געלעגענהייט האבען מיר געהאט זיך צו בעפרייען פון גלות, אבער מיר האבען די געלעגענהייטען פער־זעהן, אדער פערנאכלעסיגט.

28

ברויט מיט ברויט

ביי א גרויסען עושר איז די צייט אוועק שלעכט און ער איז געווארען אן ארימאן. מעהר ווי טרוקען ברויט האט ער זיין פאמיליע ניט געקענט געבען. און ברויט פלעגט ער זיי געבען גאנץ ווייניג, א פאר קליינע פעניצלעך פאר יעדען איינעם. האבען די קינדער צו איהם געזאגט: „טאטע, אמאל, אז מיר פלעגען האבען צום טיש פיש און פלייש, קארטאפעל און צימעס, טייגעכץ און פלאדען, האבען מיר קיין סך ברויט ניט געדארפט עסען. עס איז געווען גענוג א פאר פעניצלעך פאר א מענשען; אבער יעצט, אז ברויט איז דער איינציגער מאכל אונזערער, און מיר עסען נאר ברויט מיט ברויט, האסטו אונז געדארפט געבען גענוג ברויט, אז מיר זאלען זיך קענען מיט דעם אנעסען.“

נמשל

ווען דער בית־המקדש איז געשטאנען און מיר פלעגען מקריב זיין קרבנות, איז געווען גענוג אז מיר פלעגען ווייניגער דאווענען; אבער יעצט, אז מיר האבען מעהר קיין קרבנות ניט, דארפען מיר א סך תפלות זאגען, פיוטים און יוצרות — עס הייסט ברויט און ברויט . . .

29
מחותנים ווערען שונאים

אמאל זיינען געווען צוויי גוטע פריינד און זיי האבען געוואוינט אין צוויי בעזונדערע שטעדט, אבער ניט זעהר ווייט איינער פון אנדערען. אום אנצוהאלטען די פריינד־שאפט, פלעגען זיי שרייבען בריעף איינער צום אנדערען. און גאנץ אפט פלעגט מיט דעם בריעף קומען אויך א קליינע אדער א גרויסע מתנה.

די גוטע פריינד האבען זיך קיינמאל ניט אויסגערעכענט ווער פון זיי עס גיט א גרעסערע מתנה און ווער א קלענערע, דען די מתנה איז דאך ניט געווען דער עיקר, נאר דער צייכען פון פריינדשאפט. אזוי איז דאס געגאנגען פאר א לאנגע צייט.

שפעטער האבען די פריינד געטאהן א שידוך צווישען זיך מיט זייערע קינדער. דאס האט נאך געדארפט שטאר־קער מאכען די פריינדשאפט. אבער באלד ווי מען האט אנגעשריבען די תנאים, האבען די פריינד אנגעהויבען זיך צו קריגען. און צוליעב וואס? טאקע צוליעב די מתנות. דעם חתן׳ס פאטער האט זיך געדאכט אז דער כלה׳ס פאטער האט א ביסעל נעקארגט מיט די מתנות צום חתן, און דער כלה׳ס פאטער איז געווען אונצופריעדען מיט די כלה־מתנות, וואס זיין טאכטער האט בעקומען — פון יענעם צד.

האט איינער געפרעגט: „ווי אזוי קומט עס, דאס איידער זיי זיינען געווארען מחותנים זיינען זיי געווען צו־פריעדען פון זייערע מתנות און יעצט קריגען זיי זיך?"

„וואס פערשטעהסטו נישט?" האט דער אנדערער ערקלערט. „פריהער זיינען זיי געווען בלויז פריינד און זיי

זיינען נים געווען מחויב צו געבען מתנות. יעדער איינער האט געגעבען ווען ער האט געוואלט און וואס ער האט גע־וואלט. אבער יעצט, זייענדיג מחותנים, ליגט שוין אויף זיי א חוב צו געבען מתנות, זיי מוזען געבען, און אויף דעם וואס מען מוז געבען איז מען שוין שטארק פריטיקלע.

נמשל

אונזערע אבות האבען אבגעהיט אלע מצוות נאך פאר מתן תורה, איז ביי דעם אייבערשטען דאס געווען זעהר אנ־גענומען, און ער האט מיט זיי נים מקפיד געווען אפילו ווען זיי האבען אמאל פערפעהלט צו טאהן זיין געבאט, ווייל דאס איז די אבות פעררעכענט געווארען אלס א מתנה פון לויטער פריינדשאפט, וואס זיי זיינען גארנים מחויב צו געבען. אבער שפעטער, אז דער אייבערשטער האט אונז געגעבען די תורה און איז געווארען א מחותן מיט'ן פאלק ישראל, איז ער שוין געווארען א מקפיד און פאדערט אז די מתנות זאלען זיין ריכטיגע און גוטע, ווי עס פאסט זיך פאר א שעהנעם מחותן.

30
דער מבין

א מלך האט געהאט ביי זיך א מענשען וואס איז גע־ווען א גרויסער מבין אויף טייערע שטיינער, דימענטען און בריליאנטען. אהן איהם פלעגט דער מלך גארנישט קויפען. האט זיך געטראפען אן אונגליק: דער מבין איז געשטארבען, און דער מלך האט געדארפט האבען אן אנדער מבין אויף זיין ארט. אבער אויף אויסצוקלייבען א ריכטיגען מבין דארף מען דאך אליין אויך זיין א מבין, און דאס איז גראדע דער

מלך ניט געווען. האט ער געגעבען א בעפעהל צו איינעם פון זיינע נאהענטע בעדיענער, אז ער זאל פאהרען אויסזוכען א נייעם מבין.

צו דעם צוועק האט דער מלך ארויסגענומען פון זיינע אוצרות א זעהר טייערען שטיין, וואס זיין גלייכען איז כמעט ניט צו געפינען אין דער גאנצער וועלט. און דער מלך האט געזאגט צו זיין דיענער: „נעהם דיזען שטיין און פאר אין דער שטאדט וואו עס קומען זיך צונויף אלע דימענטען־הענדלער פון גאנצען לאנד. ווען דו וועסט אהין קומען, זאלסטו ארוים אין מארק און אויסרופען אז דו האסט א טייערען שטיין צו פערקויפען, און אזוי וועסטו קענען אויסגעפינען דעם מבין, דען צו פערשטעהן דעם ריכטיגען ווערטה פון אזא שטיין דארף מען זיין א גרויסער מבין."

דער דיענער האט געטאהן אלעס ווי דער מלך האט איהם געהייסען. אז ער איז געקומען אין יענער שטאדט, איז ער ארוים אין מארק און אויסגערופען, אז ער האט א טייערען שטיין צו פערקויפען. עס האבען זיך באלד ארום איהם צוזאמענגעקליבען דימענטען־הענדלער און צווישען זיי אויך איינער א רייכער מאן, וואס האט געהאט א סך געלד און ווייניג שכל, און ער איז געקומען איינקויפען דימענטען פאר זיך אליין. און אזוי ווי ער האט ניט געוואוסט דעם אונטערשיעד פון א ריכטיגען דימענט ביז א בליאסקעדיגען שטיקעל גלאז, האבען איהם די סוחרים פערקויפט א סך איינפאכע גלעזלעך פאר גוטע געלד.

ווען די סוחרים האבען אנגעהויבען צו באטען א מקח פאר דעם טייערען שטיין, האט דער נארישער נגיד גענומען באטען א סך מעהר. אזוי ווי קיין מבין איז ער ניט געווען, האט ער געוואוסט נאר איין זאך, אז ווען איינער באט הונדערט רענדלעך, קען ער באטען הונדערט מיט צעהן, ווייל מסתמא האט עס אזוי פיעל די ווערטה. יענע סוחרים העכערען דעם מקח, העכערט ער נאך מעהר. און אזוי האט

זיך דער מקח געהויבען און געהויבען, ביז דער רייכער נאר האט אנגעבאטען אזוי פיעל, פונקט וואס עס איז געווען די ריכטיגע ווערטה פון דעם שטיין.

טראכט זיך דעם מלך'ס דיענער: יעצט זעה איך אז ער איז טאקע א מבין, דען ער האט צוגעטראפען דעם ריכ־טיגען ווערטה פון דעם טייערען שטיין. אה, ווי דער מלך וועט זיך דאס פרעהען ווען ער וועט קריגען אזא גוטען מבין!

אבער אזוי ווי דער דיענער קוקט אן דעם מענשען גוט אין פנים, הויבט ער אן צו צווייפלען דאס א מענש מיט אזא נארישען פנים זאל טאקע זיין א מבין. טראכט זיך דער דיענער, לאמיךווארטען און זעהן. ווען עס איז גע־קומען צו בעצאהלען, האט דער קויפער ארויסגענומען פון זיינע קעשענעס א הויפען מיט גלעזלעך און האט געזאגט:

„אנשטאט מזומן געלד וועל איך אייך בעצאהלען מיט דיזע טייערע דימענטען און בריליאנטען, וואס קאסטען מיר א סך געלד. אט די אלע דימענטען גיב איך אייך פאר אייער שטיינדעל."

יעצט, ווען דער דיענער האט געזעהן וואס יענער רופט דימענטען און בריליאנטען, האט ער שוין, צו זיין בעדויערען, געוואוסט מיט וואס פאר א מבין ער האנדעלט . . .

נמשל

עס געלינגט אמאל א בעריהמער צו פערטומלען מענשען א מוח, מען זאל מיינען אז ער איז טאקע א גרויסער מענש. אבער סוף כל סוף מוז ער זיך ארויסצייגען אין זיין ריכ־טיגער מאס.

31
די שטראָף פון אַ בעריהמער

ביי אַ מלך איז געווען אַ מיניסטער, וועלכער איז ביי איהם געווען ליעבער און חשוב'ער פון אַלע אַנדערע מי־ניסטאַרען. אהן איהם האַט דער מלך קיין זאַך ניט געטאָהן. דער מלך האַט אויך געהאַט אַ זוהן, אַ בן־יחיד, אַ שוואַכער און אַן איידעלער, און יעדען מאָל וואָס דער מלך האַט גע־דאַרפט האַלטען אַ בעראַטונג מיט זיין מיניסטער, פלעגט ער הייסען דעם בן־יחיד אַרויסגעהן פון צימער.

דער מיניסטער האַט זיך אָנגעהויבען צו גאוה'נען און ער האַט זיך בעריהמט פאַר די אַנדערע מיניסטאַרען: „איהר זעהט ווי דער מלך האַט מיך ליעב? אַז ער דאַרף מיט מיר רעדען, שיקט ער אַרויס זיין בן־יחיד פון צימער. דאָס צייגט אַז איך בין ביי איהם נאָך טייערער ווי דער בן־מלך."

ווען דער בן־מלך האַט דערהערט פון דיזע בעריהמעריי, האַט עס איהם שטאַרק פערדראָסען און ער האַט זיך די זאַך אַזוי גענומען צום האַרצען, דאָס ער איז אַריינגעפאַלען אין אַ טיעפער מרה־שחורה און איז געוואָרען אַזוי קראַנק, דאָס ער האַט געמוזט ליגען אין בעט. דאָקטוירים האָבען איהם אונטערזוכט און ערקלערט, אַז ער איז מעלאַנכאָליש און די איינציגע רפואה איז איהם צו מאַכען פרעהליך און פער־טרייבען די מעלאַנכאָליע.

דער מלך האַט געלאָזט ברייגנען מוזיקער און קאָמע־דיאַנטען, אָבער זיי האָבען דעם בן־מלך ניט געקענט מאַכען פרעהליכער, ווייל ער איז שוין געווען געוואוינט צו זיי. האַט דער מלך צוזאַמענגערופען אַלע זיינע מיניסטאַרען, אום

זיך צו בעראטהען ווי דעם בן־מלך צו היילען פון זיין מעלאנכאליע, דורך וואס פאר א מיטעל איהם פרעהליך צו מאכען. האט איינער פון די מיניסטארען פארגעשלאגען, אז יעדער איינער פון די מיניסטארען זאל זיך פערשטעלען אויף א טאג פאר א ווילדע חיה, א לייב, א בער, א לעמפערט, אן עלעפאנט, און זאל שפיעלען און טאנצען פאר דעם בן־מלך, און אזוי ווי דער בן־מלך וועט דאך וויסען ווער די פערשטעלטע פערזאן איז, וועט עס ביי איהם פארקומען זעהר קאמיש און ער וועט מוזען לאכען.

די עצה איז דעם מלך זעהר געפעלען געווארען און ער האט בעפוילען די אנדערע מיניסטארען, אז זיי זאלען אזוי טאהן, און יענעם מיניסטער, מיט וועלכען ער פלעגט אימער האלטען עצות, האט ער אנגעזאגט אז ער זאל זיך פערשטעלען פאר א מאלפע, ווייל פון א מאלפע לאזט זיך זעהר פיעל לאכען. דער מיניסטער האט געמוזט פאלגען. און ווען דער בן־מלך האט דערקענט ווער די מאלפע איז, האט ער אזוי פיעל געלאכט, דאס ער איז אינגאנצען געזונד געווארען. נאכדעם האבען די אנדערע מיניסטארען זיך גערייצט מיט דעם בעריהמער און געזאגט: „אזוי פיעל האלט פון דיר אונזער מלך, אז ער האט פון דיר געמאכט א מאלפע צו אמוזירען זיין קינד!...“

נ מ ש ל

א בעריהמער איז גוט צו שלאגען.

32
אַ קריוודע אויף׳ן רבונו של עולם

אַז אַרימער בעל־מלאכה האָט געבעטען אַז דער איי־בערשטער זאָל איהם צושיקען פּרנסה, עס הייסט אַ מענשען וואָס זאָל איהם געבען אַרבייט. דער אייבערשטער האָט געהערט זיין געבעט און האָט איהם צוגעשיקט אַ מענשען וואָס האָט געדאַרפט האָבען אַרבייטער, און ער האָט דעם בעל־מלאכה צוגענומען צו דער אַרבייט.

נאָכדעם ווי דער בעל־מלאכה האָט אָבגעאַרבייט עט־ליכע טעג, האָט דער בעל־הבית איהם געהייסען געהן און האָט איהם ניט בעצאָהלט. צו וועמען האָט דער אָרימער בעל־מלאכה אַ קריוודע? טאַקע צום רבונו של עולם אַליין!

נ מ ש ל

דער וואָס בערויבט אַז אַרבייטער בעגעהט אַ דאָפּעלטע זינד, אַ זינד נעגען מענשען און אַ זינד נעגען גאָט.

33
אויסגעלאָזען זיין כּעס

איינער האָט געהאַט אַ גוטען און טרייען פריינד, און יעדען מאָל, ווען ער פלעגט זיך מיט איהם טרעפען אין גאַס, פלעגט ער איהם בעגריסען מיט אַ פריינדליכען „גוט מאָרגען“ און זיך נאָכפרעגען אויף זיין געזונד. איינמאָל בעגעגענט ער דעם פריינד, און אַנשטאָט איהם צו בעגריסען אויף זיין

פריינדליכעז אופז, האט ער אויף איהם געגומעז שרייעז און זידלעז: דו אזוינער און אזוינער! דער אנדערער האט ניט פערשטאנעז פון וואנעז דער כעס קומט און ווארום יענער האט איהם אזוי בעליידיגט, אבער ווי אז אמת'ער גוטער פריינד האט ער פערשוויגעז און איהם גארנישט געענטפערט.

אויף מארגעז האבעז זיך די צוויי פריינד ווידער בעגעגענט אין גאס. און דער וואס האט דעם פריהערדיגעז טאג זיין פריינד געזידעלט, איז איהם יעצט ארויפגעפאלעז אויפ'ן האלז און איהם געקושט. האט דער אנדערער געפרעגט: „ערקלער מיר, מיין פריינד, ווארום האסטו מיך נעכטעז געזידעלט און היינט קושסטו מיך?" האט איהם יענער געענטפערט: „ענטשולדיג מיר. וואס איך האב דיך נעכטעז אזוי בעליידיגט. איך האב עס גארניט געמיינט. די מעשה איז אזוי: איך האב נעכטעז געהאט גרויס ערגערניש. מיין הארץ האט אין מיר געזאדעז אויף שלעכטע מענשעז, וואס האבעז מיר געטאהן רשעות. האט זיך מיר געוואלט אויסלאזעז מיין כעס צו אימיצעז. טא צו וועמעז האב איך געקענט אויסלאזעז מיין כעס? צו יענע רשעים? ווען איך וואלט זיי געזאגט איין ווארט, וואלטעז זיי מיך נאך צעהן מאל אזוי פיעל צוריק געזידעלט. אבער אז איך האב דיך בעגעגענט, האב זיך בעדענקט וואס פאר א טייערער פריינד דו ביזט מיינער, און אז דו וועסט מיר, צוליעב אונזער אלטער פריינדשאפט, פערשווייגעז, האב איך מיין גאנצעז כעס אויסגעלאזעז צו דיר . . ."

נמשל

אזוי איז אויך מיט דעם אייבערשטעז. ווען ער ווערט אין כעס אויף די מענשעז, וויים ער, אז אויב ער וועט אויסלאזעז זיין כעס צו די לייזאקעס, צו די אפיקורסים, וועלעז זיי נאך מעהר טאהן צו להכעיס און נאך מעהר לעסטערעז זיין הייליגעז נאמעז: אבער די צדיקים, די טרייע פריינד

פון דעם אייבערשטען, זיי נעהמען אן מיט ליעבשאפט די שטראף וואס ער גיט זיי, ווייל זיי ווייסען אז ניט זיי מיינט ער.

34

פערשפארט אן ארבייט

איינער האט זיך פערזינדיגט געגען א גרויסען שררה און ער האט זיך גענריכט אויף א הארבער שטראף. האט ער זיך בערעכענט אז ער וועט בעסער געהן דעם שררה איבער־בעטען און ער וועט איהם זיכער מוחל זיין. דער שררה האט זיך דערוואוסט אז יענער קלייבט זיך צו קומען וויינען און קלאגען אויף זיין קאפ, האט ער געהייסען זיינע דיענער, אז זיי זאלען צושליסען די טיהר. אבער אזוי ווי זיין פא־לאסט האט געהאט א סך טיהרען, האט דער שררה געמוזט אלע טיהרען פערשליסען און אוועקשטעלען א שומר ביי יעדער טיהר.

האט זיך דארט געפונען איינער א קלוגער יונג, און ער האט געזאגט צו דעם שררה: „וואס טויג דיר צו פער־שליסען אזוי פיעל טיהרען און אוועקשטעלען אזוי פיעל שומרים? נעהם און שליס צו די טיהר פון יענעמס הויז, דען אז ארימאן האט ניט מעהר ווי איין טיהר, און מעהר ווי איין משרת צו היטען אז ער זאל ניט ארויסגעהן, וועסטו ניט דארפען.

נמשל

אזוי טוהט דער שטן. ער ווייס אז פאר דעם מענ־שען׳ס געבעט זיינען דא א סך טיהרען אין הימעל, און עס איז צו שווער פאר׳ן שטן צו פערשטעלען אלע טיהרען,

שטעלט ער זיך אוועק ביי דער טיהר פון דעם מענשען. ער לאזט נים צו זיין געבעט זאל ארוים מיט א קלארען קאפ. מיט כונה — עס הייסט: ער פערשטעלט די איינציגע טיהר וואס דער ארימער מענש האט!

35
ער האט אנגעגרייט פאר אלעמען

איינער האט געמאכט א סעודה פאר צעהן מענשען און ער האט צום טיש דערלאנגט צעהן פארציעס. איינער פון די געסט איז געווען א גרויסער פרעסער האט ער צו זיך צו־גערוקט צוויי טעלער מיט צוויי פארציעס, און עס פער־שטעהט זיך, אז איינעם פון די געסט האט שוין אויסגע־פעלט זיין חלק. האבען די אנדערע געסט געזאגט צום בעל־הבית: „זעה, יענער האט דאך גארנישט צו עסען." האט דער בעל הבית זיי געענטפערט: „זאל יעדער איינער פון אייך געבען א ביסעל פון זיין חלק."

האבען די געסט געלאכט: „ווי קומט עס? דו לאדסט אונז איין צום טיש און הייסט אז מיר זאלען געבען דיינעם א גאסט פון אונזערע?"

„איך האב געגעבען גענוג פאר אייך אלעמען," האט דער בעל הבית געענטפערט, „און פאר דעם איינעם וואס איהם פעהלט אוים האב איך אויך געגעבען גענוג. אבער וואס בין איך שולדיג אז איהר האט צוגענומען אי אייערע חלקים, אי אויך זיין חלק? דערפאר זאג איך אז איהר זאלט איהם געבען פון אייערע."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט די מענשען געגעבען א וועלט

מיט כל טוב, געגוג פאר אלעמען, אז יעדער איינער זאל האָ־
בען גענוג צו עסען און אויף אלע הצטרכות. נאָר עס זיינען
דאָ מענשען וואָס זיינען ניט צופרידען מיט זייער אייגענעם
חלק אליין און זיי כאַפּען אריין אויך א פרעמדען חלק, און
יענער בלייבט געבעד מיט גאָרנישט. אָט דארום זאָגט דער
אייבערשטער צו די מענשען: „איהר האָט צופיעל, ווייל איהר
האָט אריינגעכאַפּט דעם חלק וואָס איך האָב אויך אָנגע־
גרייט פאַר יענעם. טאָ דאַרפט איהר איהם געבען פון אייערע."

36

אַ איד מיט בטחון

צוויי אידען זיינען געשטאַנען אין גאַס און האָבען גע־
רעדט. איז צו זיי צוגעקומען אַן אַגענט פון דער רעגירונגס־
לאָטעריי און האָט זיי אָנגעזאָגט אַז זיי האָבען געוואונען
גרויסע סומען געלד. איינער האָט זיך שטאַרק געפרעהט,
אָבער דער אַנדערער וואָס האָט גראָדע געוואונען אַ גרעסערע
סומע פון דעם איינעם, איז געשטאַנען גאַנץ רוהיג, אַזוי
ווי דאַס וואָלט גאָר קיין נייעס ניט געווען פאַר איהם.

„וואָרום זייט איהר אַזוי קאַלט? וואָרום פרעהט איהר
זיך ניט?" האָט מען איהם געפרעגט.

„איך ווער ניט נתפּעל," האָט ער געענטפערט. „איך
האָב אימער געהאַט בטחון אין דעם אייבערשטען, אַז ער
וועט מיר געבען. נו, האָט ער געגעבען. אַ נייעס איז דאָס?"

נ מ ש ל

דאָס איז דער כח פון בטחון.

37
צוויי מלכים

אין א ווייטען געגענד האבען געקיניגט צוויי מלכים אויף צוויי בעזונדערע קעניגרייכען. איינער האט זיין מלוכה און זיינע פיעלע אוצרות בעקומען בירושה פון זיין פאטער, וועלכער איז געווען א גרויסער העלד און א מוטהי־גער קעמפפער, און ער האט זיין קעניגרייך געמאכט רייך און גרויס. דער אנדערער מלך איז געבוירען געווארען ביי ארימע עלטערען, אבער דורך זיין גרויסע גבורה און העל־דענשאפט האט ער זיך ארויפגעארבייט צו א מלוכה מיט גרויסע אוצרות פון גאלד, זילבער און טייערע שטיינער.

דער מלך וואס האט אלעס בעקומען בירושה, האט אי־מער געלעבט אין גרוים שרעק, טאמער וועט ער אמאל פער־לירען זיין קרוין מיט זיין פערמעגען, ווייל ער האט אימער געלעבט שטיל און רוהיג, און ווען עס וואלט פארגעקומען אן אויפשטאנד אין זיין לאנד, וואלט ער נים געוואוסט ווי צו קעמפפען געגען די בונטאוושציקעס. אבער דער וואס איז אליין, מיט זיין אייגענער גבורה, געווארען א מלך, האט נים קיין מורא פאר קיין אויפשטאנד, ווייל ער איז געווען גע־וואוינט צו קעמפפען.

נ מ ש ל

דער צדיק וואס האט זיין גאנצען לעבען נים געוואוסט פון זינד איז נים זיכער מיט זיך, ווען עס קומט אוים ביי־צושטעהן א נסיון פון דעם יצר הרע. אבער דער בעל תשובה וואס האט שוין בעקעמפפט דעם יצר הרע, דער איז זיכערער

אז ער וועט בלייבען ביי זיין פרומקייט, און דערפאר שטעהט דער בעל תשובה העכער פון דעם צדיק.

38
ער איז קיין נצרך

איינער האט געדארפט האבען געלד. האט ער זיך גע־טראכט, אז ער וועט אריבערגעהן צו א פריינד און ביי איהם בעטען, אז ער זאל איהם לייהען א גמילת חסד אויף א קורצער צייט. דער פריינד האט געוואוינט ווייט, האט ער אלץ אבגעלייגט און אבגעלייגט דעם גאנג אויף א שפעטערע צייט.

איינמאל געהט ער אין גאס און בעגעגענט זיך מיט דעם פריינד פנים אל פנים. טראכט ער זיך: אט איז אויף מיין מזל געקומען די געלעגענהייט צו קריגען דעם גמילת חסד, גאר אהן מיה. געהט ער צו צום פריינד און זאגט צו איהם: „גוט, וואס איך האב דיך געטראפען. איך בין אביסעל פער־איינגט אין געלד און איך וויל, אז דו זאלסט מיר לייהען א הונדערטער". דער פריינד טראכט זיך: ער איז גאר ניט אזוי פערלעגט און איז גאר ניט אזא נצרך. ווען ער וואלט טאקע געדארפט האבען נויטיג דאס געלד, וואלט ער שוין געקומען צו מיר אהיים און ניט ווארטען ביז ער וועט מיך טרעפען אין גאס. ער דארף דאס גאר ניט אזוי נויטיג, נאר גראדע ווייל ער האט מיך געטראפען אין גאס, בעט ער א גמילת חסד.

און מיט דעם רעכנונג אין קאפ האט איהם דער פריינד ענטזאגט.

נמשל

עס זיינען דא אידען וואס פוילען זיך צו געהן אין שוהל דאווענען. נאר ווען עס דאווענט א גרויסער חזן לויפען זיי אין שוהל און דאווענען אויך. אבער דער אייבערשטער הערט נים זייער תפלה. ער, כביכול, טראכט זיך: זיי בעטען ביי מיר, ווייל עס האט זיך געמאכט אז זיי זיינען געקומען אין שוהל צוליעב דעם חזן. ווען זיי וואלטען באמת געדארפט האבען עפעס פון מיר, וואלטען זיי דאך אליין געקומען אהער, און נים געווארט ביז עס וועט דאווענען א חזן מיט משוררים.

39

ווען דיין שונא איז הונגעריג

איינער האט געמאכט א גרויסען מאהלצייט פאר זיינע פריינד. ער האט אבער צו דער שמחה אויך איינגעלאדען איינעם וואס איז געווען זיינער א בלוטיגער שונא. און ווען דער שונא איז געקומען, האט דער בעל שמחה איהם אוועק־געזעצט אויבען־אז און פערזאגט די סארווער, אז מען זאל איהם געבען די פעטסטע און דאס בעסטע. דער שונא, וועל־כער איז געווען א גרויסער פרעסער האט געפאקט אין זיך פיעל עס איז אין איהם אריין. די גוטע פריינד האבען זיך נים געקענט אבוואונדערען צוליעב וואס דער בעל שמחה האט איינגעלאדען דעם שונא און איהם נאך אזוי גוט אויפ־גענומען. אבער א טאג שפעטער איז זיי די זאך קלאר גע־ווארען. דער שונא וועלכער האט געהאט א שוואכען מאגען איז פון דעם גרויסען מאהלצייט גוט קראנק געווארען, און דאן האבען די פריינד פערשטאנען וואס שלמה המלך האט גע־

מיינט ווען ער האט געזאגט, „אם רעב שונאך האכילהו לחם" — ווען דיין שונא איז הונגעריג, גיב איהם א מאהל־צייט..."

נמשל

אזוי טוהט דער אייבערשטער מיט'ן רשע. ער לאזט איהם געניסען אלע תענוגים פון דער וועלט, פרעסען און זויפען, פיעל דעם רשע'ס הארץ געלוסט. אבער לסוף האט דער רשע פון דעם צרות . . .

40
די לעצטע מינוט

איינער א מאן האט זיך פערזינדיגט געגען דעם מלך און דער מלך האט אויף איהם ארויפגעלייגט א גרויסע שטראף. איינמאל איז דער מלך געקומען אין דער שטאדט וואו דער פערזינדיגטער האט געוואוינט, האבען די פריינד פון דעם פערזינדיגטען געזאגט צו איהם: „דער מלך איז דא יעצט אין שטאדט, און ער הערט אויס אלע קלאגען, און נעהמט אן פעטיציעס פון זיינע בירגער. געה דו אויך צום מלך און בעט איהם, אז ער זאל דיר מוחל זיין." אבער דער פערזינדיגטער האט זיי ניט געוואלט הערען. ער איז געווען שטאלץ און איינגעשפארט. האבען די פריינד צו איהם ווידער גענומען ריידען: „געדענק! דער מלך קומט דא בלויז איין מאל אין יאהר. פאהרען צו איהם קענסטו ניט, ווייל ער וואוינט זעהר זוייט. געה צו איהם יעצט ווען ער איז דא דערביי." אבער דער פערזינדיגטער איז נאך אלץ געווען איינגעשפארט און האט ניט געוואלט געהן צום מלך בעטען מחילה.

ווען דער מלך האט שוין געהאלטען אין אוועקפאהרען, זיינען די פריינד ווידער געקומען טענה'ן מיט'ן פערזינדיג־טען: „געה, לויף איהם נאך, איידער עס ווערט שפעט". דאן האט דער פערזינדיגטער גענומען לויפען און איז נאכגעלאפען דעם קעניגס קארעטע וועלכע איז שוין געווען באלד אויסען שטאדט.

נ מ ש ל

אז עס קומט אלול איז דער גרויסער מלך אין הימעל גרייט צו הערען די תשובה און די תפילות פון אלע פער־זינדיגטע. נאר א סך לייגען אב זייער תשובה פון חודש אלול אויף ראש השנה און פון ראש השנה אויף יום כפור — ביז נעילה צייט, וואס איז שוין די לעצטע מינוט.

41
די הארץ איז דער עיקר

א גרויסער סוחר האט געהאט זיינע אגענטען וואס פלעגען ארומפאהרען איבער'ן לאנד מיט זיין סחורה און פערקויפען. איינמאל האט זיך געמאכט, אז ווען די אגענ־טען זיינען געווען אין מיטען וועג, האבען זיי ניט גוט אכטונג געגעבען און גנבים האבען צוגענומען זייערע וואגענס מיט די גאנצע סחורה און זיינען מיט דעם אנטלאפען. די אגענ־טען זיינען געקומען צוריק צום סוחר מיט ליידיגע הענד און מיט א געבראכענעם געמיטה. זיי האבען פאר איהם גע־וויינט און זיך געבעטען אז ער זאל מיט זיי דורכקומען פאר דעם גרויסען שאדען וואס ער האט דורך זיי געהאט און זיי וועלען איהם ווייטער דיענען געטריי.

דער סוחר האט די זאך גוט בעקלעהרט, און נאכדעם

האט ער זיי פארגעשלאגען, אז זיי זאלען איהם בעצאהלען א קליינעם פראצענט פון דעם ווערטה פון די סחורה, און דיזען פראצענט דארפען זיי אויך ניט אויסצאהלען מיט אמאל, נאר אין קליינע ראטען יעדע וואך, אדער יעדען חודש. און אזוי האבען זיי געטאהן.

איין טאג האט זיך געמאכט, אז ווען די אגענטען זייגען געקומען איינצאהלען זייערע ראטען, האט איינער פון זיי בעצאהלט דאפעלט ווי ער האט געדארפט איינצאהלען, און אן אנדערער וועלכער איז געווען דער ארימסטער פון זיי אלעמען, האט מעהר ניט געהאט ווי די העלפט וואס ער האט געדארפט געבען. ער האט אויסגעזעהן צובראכען און פערשעהמט, און ער האט געזאגט: „גלויבט מיר, מיין האר, אז די ביסעל איז מיר אויך זעהר שווער אנגעקומען צו שאפען פאר אייך."

די וואס זיינען דערביי געשטאנען האבען געזעהן, אז דער סוחר איז געווען מעהר צופרידען פון דעם וואס האט איהם געבראכט בלויז די העלפט ווי פון דעם וואס האט איהם געבראכט דאפעלט. צו דעם ארימען האט דער סוחר גערעדט זעהר פריינדליך און האט איהם געטרייסט, און יענעם וואס האט איהם געבראכט דאפעלט האט ער אפילו קיין דאנק ניט געזאגט. און אז מען האט דעם סוחר וועגען דעם געפרעגט, האט ער די זאך אזוי ערקלעהרט:

„איהר זאלט וויסען זיין, אז דאס געלד וואס איך האב מיט אייך אבגעמאכט, אז איהר זאלט מיר צאהלען, איז א קלייניגקייט געגען דעם גרויסען שאדען וואס איך האב געהאט דורך אייך. דער עיקר פון דער שטראף וואס איך האב אויף אייך ארויפגעלייגט איז אייך צו מאכען פיהלען, אז איהר זייט געגען מיר שולדיג, און אז יעדער איינער פון אייך זאל זיך בעמיהען צו פערקויפען וואס מעהר סחורה און איינקאסירען וואס פריהער דאס געלד, אום מיט דער צייט זאל מיין שאדען פערריכט ווערען. און איך האב בעמערקט אז

דער אַנגענט וואָס האָט מיר בעצאָהלט דאָפּעלט ווי זיין ראָטע איז, האָט דערביי זיך געהאַלטען אַזוי גרויס און שטאָלץ, אַזוי ווי ער וואָלט מיר שוין אין גאַנצען אויסגעצאָהלט מיין שאָדען. האָב איך מורא, אַז יעצט וועט ער שוין אויפּ־הערען זיך צו פלייסען. אָבער דער אָרימער מאַן וויים און פיהלט אַז ער בלייבט מיר פיעל שולדיג, וועט ער זיכער זיך פלייסען און זיך בעמיהען פאַר מיין געשעפט, פיעל בעסער ווי די אַנדערע."

נ מ ש ל

דער נגיד וואָס גיט אַ גרויסע נדבה גיט עס מיט גאוה, אָבער דער אָרימער גיט אַ קליינע נדבה און פיהלט אַז ער גיט ניט גענוג. דאָרום איז דעם אָרימאַנס צדקה מעהר אָנ־גענומען ווי דעם רייכענס, ווייל דער עיקר איז ניט ווי גרויס די צדקה איז, נאָר די האַרץ וואָס איז ביי דעם.

42
די טייערע בריליאַנטען

אַ סוחר האָט געפיהרט טייערע בריליאַנטען פון איין לאַנד אין אַן אַנדער לאַנד, און ווייל דער וועג איז געוועזען אַ ווייטער, און די בריליאַנטען זיינען געוועזען זעהר קליינע שטיינדלעך, האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וועלען זיי פער־לאָרען געהן. וואָס־זשע האָט ער געטאָהן? ער האָט די טייערע בריליאַנטען איינגעפּאַסט אין בליי און אין האַלץ אום זיי זאָלען זיך האַלטען פעסט, און ווען ער איז שוין געקומען צו זיין בעשטימטען אָרט האָט ער די בריליאַנטען אַרויסגע־נומען פון זייערע ביליגע איינפאַסונגען און האָט זיי געלאָזט איינפאַסען אין גאָלד.

נ מ ש ל

די גוטע זיטען פון א מענשען דאס זיינען די טייערע בריליאנטען. אמאל קומען זיי אין איינפאסונגען פון תורה און בילדונג, און אמאל זעהט מען זיי אויך ביי דעם איינפאכסטען מענשען. און ביי דעם איינפאכען מענשען האלטען זיי זיך אמאל נאך שטארקער.

43

פטור געווארען פון אן אנזעצער

צו א קרעמער איז אריינגעקומען איינער קויפען סחורה. דער קרעמער האט איהם גענומען צייגען די ערגסטע סחורה וואס ער האט געהאט, איינע ערגער פון די אנדערע, און מקחים האט ער ביי איהם געבעטען געהויבענע, דריי מאל אזוי פיעל ווי עס האט דעם ווערטה. דער סוף איז געווען, אז יענער איז אוועק און האט גארנישט געקויפט.

נאכדעם איז אריינגעקומען אן אנדער סוחר. איהם האט שוין דער קרעמער אנדערש בעהאנדעלט. פאר איהם האט ער ארויסגענומען די בעסטע סחורה און מקחים האט ער געבעטען די לעצטע און די ביליגסטע. דיזען סוחר איז די סחורה גלייך געפעלען געווארען, ער איז איינגעגאנגען אויפ'ן פרייז, און דער עסק איז געשלאסען געווארען.

ביי דעם קרעמער איז געווען א נייער משרת, וועלכער האט נים פערשטאנען וואס דא טוהט זיך, האט ער געפרעגט זיין בעל הבית: „ערקלערט מיר, איך בעט אייך, ווארום האט איהר יענעם סוחר געצייגט די ערגסטע וואארע און דעם דוקא די בעסטע?"

האט דער קרעמער דאס אזוי ערקלערט:

„פערשטעהסטו מיך, די מעשה איז אזוי: דיביידע סוחרים האבען געוואלט קויפען סחורה אויף בארג, ניט פאר מזומן. איך וויים אבער אז דער ערשטער איז א שווינדלער, אן אנזעצער, האב איך איהם מיט א כיון געצייגט די ערגסטע סחורה און געבעטען די גרעסטע מקחים, כדי ער זאל מיט מיר ניט וועלען האנדלען. דאגעגען, דער אנדער סוחר, וויים איך אז ער איז א גוטער בטוח און ער וועט מיר בעצאהלען וואס מיר קומט, דארום האב איך איהם געצייגט די בעסטע סחורה און איהם געזאגט אזעלכע פרייזען אז עס זאל זיך איהם לוינען צו האנדלען.

נמשל

ווען דער אייבערשטער האט געוואלט געבען די תורה, וואס איז די בעסטע סחורה, איז ער ארומגעגאנגען צו אלע פעלקער און זיי אנגעבאטען אז זיי זאלען זי אננעהמען. האבען יענע פעלקער געפרעגט: „וואס שטעהט אין דער תורה?" האט זיי דער אייבערשטער אויסגערעכענט די הארבסטע זאכען, דאס טאהר מען ניט, יענעס טאהר מען ניט, און אז מען זינדיגט קומט די שווערסטע שטראף. דער אייבערשטער האט די תורה אזוי שווער געמאכט אין די אויגען פון די אומות העולם, אז זיי האבען זיך גלייך אבגעזאגט זי אנצונעהמען. און דעם אייבערשטענס כונה איז טאקע געווען, אז די גוים זאלען זיך פון דעם אבזאגען, ווייל ער האט געוואוסט אז מען קען זיי ניט טרויען דאס זיי וועלען די תורה אבהיטען. אבער ווען ער איז געקומען צו די אידען, האט ער זיי געצייגט ווי ניצליך און ווי שעהן עס זיינען די געבאט פון דער תורה און וואס פאר א טייערער אוצר עס ליגט אין איהר בעהאלטען, אויך דעם גוטען שכר וואס קומט ארוים א אידען פאר היטען די מצוות. דאס האט דער אייבערשטער געטאהן, ווייל ער האט געוואוסט אז די אידען קען ער טרויען, און אז זיי וועלען נים אנזעצען.

44
די שטראָף פון פערברעכער

א יונגער מאַן, באַלד נאָך דער חתונה, האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען פון טאָהן עפּעס א געשעפט. ער האָט געוואוסט אַז זיין קעסט וועט אַמאָל אויסגעהן און דאַן וועט ער מוזען עסען דעם נדן. האָט ער בעצייטענס גענומען זוכען א רעכ־טען מסחר. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט וועגען פערשיעדענע געשעפטען, אָבער קיינער איז איהם ניט געווען צום הארצען, וועיל עס האָט זיך איהם געוואָלט מיט אַמאָל רייך ווערען.

אַזוי ווי שנעל רייך ווערען אויף אַן עהרליכען אופן איז זעהר שווער, האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף דעם „פּעקעל האנדעל", עס הייסט קאָנטרעבאַנד. ער האָט געזעהן ווי איי־נער, א מצליח אין דיזען טריפה'ן האנדעל, איז רייך גע־וואָרען. אָבער ווען דער יונגער מאַן האָט פון דעם דערצעהלט זיין שווער, האָט דער שווער, וועלכער איז געווען א קלוגער און אַן ערפאהרענער מענש, צו איהם געזאָגט:

„זיי וויסען, אַז דער פּעקעל־האַנדעל איז זעהר א מיאוס'ע זאַך, וועיל עס איז געגען מענשליכקייט, געגען דער תורה, גע־גען די געזעצען פון לאַנד. און דער סוף פון די מענשען וואָס האנדלען מיט דעם איז זעהר א ביטערער. סוף כל סוף ווע־רען זיי געכאַפּט, מען נעהמט ביי זיי צו אַלעס וואָס זיי פערמאָגען און מען זעצט זיי נאָך אַריין אין תפיסה".

דער יונגער מאַן האָט אַלץ ניט געוואָלט צוגעבען אַז זיין שווער איז גערעכט. ער איז געבליבען ביי דאָס זייניגע. האָט דער שווער איהם כלומרשט נאָכגעגעבען און געזאָגט: „נו, מיין איידים, נעהם א ביסעל געלד און לאָמיר פּאָהרען האנדלען. אפשר וועט אונז אָבגליקען".

זיינען זיי געפאהרען צוזאמען. אין א קרעטשמע וואס איז געשטאנען נאהנט ביים גרעניץ האבען זיי זיך אבגע־שטעלט. דארט האבען זיי געזעהן א חברה קאנטערבאנד־שציקעס שיכור'ן און הוליען אהן א שיעור. „נו", זאגט דער אײדים צום שווער: „איהר זעהט ווי זיי לעבען א טאג? עס מוז זיי געהן זעהר גוט!"

„האסט א טעות, מיין קינד", ענטפערט דער שווער. „זיי טרינקען ניט ווייל זיי איז פרעהליך אויפ'ן הארצען, נאר ווייל זיי ווילען זיך פערטומלען די קעפ אום זיי זאלען זיך ניט שרעקען ביים אריבערטראנספארטירען די טריפה סחורה. מיט די משקה פערגיסען זיי די צרות און דעם גרויסען פחד וואס זיי פיהלען".

דעם יונגען מאן נעהמט עס אבער אלץ ניט. ער קוקט זיך צו ווי די חברה לייט עסען און טרינקען, און איהם דאכט זיך אלץ אז זיי איז פרעהליך אויפ'ן הארצען.

א טאג שפעטער זאגט דער שווער צום אײדים: „יעצט לאמיר צופאהרען צום צאלל־הויז, וואו מען צאהלט איין די צינזען פאר טראנספארטירטע סחורה".

ווען זיי זיינען אהין געקומען האבען זיי געזעהן די זעל־בע חברה לייט, אלע געשמיט אין קייטען. מען האט זיי פער־נומען צוזאמען מיט זייערע וואגענס סחורה. דער יונגער מאן האט זיך דערשראקען און האט גענומען שרייען: „שווער! לאמיר פאהרען אהיים, אהיים, אבער שנעל!" . . .

נ מ ש ל

עס זיינען דא אויף דער וועלט אזעלכע נארען וואס פערשטעהען ניט וואס איז אונרעכט, סיידען זיי זעהען דעם גיהנום פאר די אויגען.

45
ווארום ער האָט געשוויגען

אין א שטעדטעל האָט זיך געמאַכט א געשיכטע, אז א גביר האָט אנגעזעצט. ווי דער שטייגער איז ביי אזא פאַל, איז א האלבע שטעדטעל אַנגעלאָפען צו דעם גביר׳ס הויז. אלמנות און יתומים וואָס האָבען ביי איהם געהאלטען זייער ביסעל ירושה, יונגע פאַרלער וואָס האָבען ביי איהם גע־האַלטען זייער נדן, און אויך בעלי מלאכות און קליינע סוחרים וועלכע האָבען געהאלטען דעם גביר פאַר א גרויסען בטוח און האָבען איהם געגעבען צו האלטען זייער ביסעל מזומן. און די אלע מענשען האָבען געמאַכט גוואַלדען און געשרייען, און געליאַרעמט און געפּילדערט געגען דעם אַנזעצער. א זייַ־טיגער מענש, א פרעמדער, פון אַן אנדער שטאָדט וואָס האָט זיך צוגעקוקט צו דעם עולם האָט בעמערקט, אז איינער פון זיי שטעהט זיך גאַנץ רוהיג און רעדט זיך געלאַסען. פרעגט דער גאַסט אויף איהם: „ער האָט אויך פערלאָרען געלד?“ האָט מען איהם געענטפערט, אז יאָ. „טאָ ווארום שרייט ער ניט אַזוי ווי די אַנדערע?“ האָט דער גאַסט געפרעגט. האָט מען איהם געענטפערט: „ער שרייט ניט, ווייל מיט עטליכע יאהר צוריק האָט ער אויך געמאַכט דעם זעלבען קונץ — ער האָט אליין אַנגעזעצט...“

נ מ ש ל

אַז עהרליכער מענש קען ניט צוזעהן אַן עולה. אַז אונ־עהרליכער וועט אַמאָל פערשווייגען אַן עולה וואָס מען טוהט איהם אליין. די אנשי סדום זיינען אלע געווען רויבער און זיינען געווען געוואוינט צו רויבען איינער ביים׳ אנדערען.

אבער ווען זיי האבען שוין אנגעהויבען צו שרייען און צו מאכען גוואלדען, האט דער אייבערשטער געזאגט: „צעקת סדום ועמורה כי רבה“ — אז די אנשי סדום שרייען שוין, מוזען זיי שוין זיין גוט זינדיג! . . .

46

מיט יענעם איז ער זיכער

צוויי גבירים, איינער א גרויסער בעל־צדקה, מיט א גוט הארץ, און דער אנדערער א שלעכטער און א קארגער, זיינען געגאנגען צוזאמען אין גאס. איז זיי אנקעגען געקומען אן ארימאן, וואס איז געגאנגען פון וואלד מיט א בינטעל בלומען. ווען די צוויי גבירים האבען דערזעהן די בלומען, האט יעדערער פון זיי געבעטען אז דער ארימאן זאל זיי געבען א בלום. האט דער ארימאן געגעבען צו דעם שלעכטען, דעם קארגען. דעם אנדערען גביר, דעם גוטהערציגען, האט ער ניט געגעבען.

א טאג שפעטער איז דער ארימאן אריין צום גוטען גביר בעטען א נדבה. פרעגט איהם דער בעל־צדקה: „זאג מיר, מיין פריינד, ווארום האסטו מיר ניט געוואלט געבען קיין בלום און יענעם האסטו יא געגעבען?“

„יענעם האב איך געגעבען, ווייל איך האב זיך גערעכענט אז ווען איך וועל טאהן זיין פערלאנג, וועט ער אמאל טאהן מיין פערלאנג און מיר געבען א נדבה; אבער דו, ווייס איך, אז דו ביזט זעהר א גוטער און אז דו ערוואַרטסט גארניט פאר דיין גוטסקייט, ביז איך זיכער אז דו וועסט מיר סאי־ווי געבען א נדבה ווען איך וועל ביי דיר בעטען.“

נמשל

טאמער קומט דער יצר הרע און זאגט דיר, אז די נדבה וואס דו האסט געגעבן דעם ארימאן איז אומזיסט און ארויס־געווארפן, און דאס וואס דער אייבערשטער שיקט דיר צו הצלחה איז בלויז דערפאר ווייל ער איז א זעהר גוטער און ערוואַרט פון דיר גארנישט. דארום זאגט די תורה: „רק בגלל הדבר הזה יברכך —" טאקע פאר דעם וואס דו גיבסט צדקה צום ארימאן וועט דיך דער אייבערשטער בענשען.

47

דער אָרימער יחסן

א רייזענדער איז איינמאל געקומען אין א שטאדט, האט ער דארט געזעהן א שעהנעם שטארקען מויער, נאר די שויבען זיינען געווען אויסגעבראכען און פערשטאפט מיט שמאטעס. האט ער זיך ניט געקענט אבוואונדערען און ער האט געפרעגט איינעם פון די פערבייגעהער אין גאס: „זאגט מיר, איך בעט אייך, ווי קומט עס דאס אזא גביר, וואס האט אזא שעהנעם מויער, זאל ניט קענען אריינשטעלען שויבען אין די פענסטער?"

„וואס וואונדערט איהר זיך?" האט דער שטאדטינער ערקלערט. „דא וואוינט אן ארימער יחסן. ער האט די הויז בעקומען בירושה, אבער ער איז א גרויסער ארימאן און האט ניט פארוואס אריינצושטעלען א שויב. קומט מיט מיר אריין אינעווייניג, וועט איהר זעהן ווי ער געהט אנגעטאהן. ער טראגט אן אטלעסענעם ראק ארומגעבונדען מיט א פראסטער שטריק אנשטאט א גארטעל. ער טראגט זיידענע זאקען, אבער ער האט ניט קיין העמד אויפ'ן לייב."

נמשל

די ארימע יחסנים זיינען מיר, אידען. מיר האבען פון אונזערע עלטערען גע'ירשנ'ט די תורה און א שעהנעם נאמען, אבער מיר אליין זיינען זעהר ארים אין מעשים טובים. אלעס וואס מיר האבען פון אונזערע עלטערען איז שעהן און פיין, אבער וואס מיר אליין האבען געשאפען איז ווי א שטריק אויף אן אטלאסענער קאפאטע.

48
אפעלסינען און רעטיכער

ביי א מלך זיינען געווען צוויי גערטנער. איינער איז געווען א באטאניקער, א גרויסער קינסטלער צו פלאנצען פער־שיעדענע שעהנע און זיסע פרוכטען, און דער אנדערער איז געווען א געוועהנליכער פארמער, וועלכער איז געווען געניט אין פלאנצען אלערליי גארטען־געוויקסען און גרינסען. איינ־מאל, ווען דער זומער האט זיך ערשט אנגעפאנגען, זיינעןביידע געקומען צום מלך און יעדער איינער האט מיטגע־בראכט פאר'ן מלך א מתנה. איינער האט געבראכט א קארב מיט די ערשטע צייטיגע פרוכטען, וועלכע זיינען גע־ווען א גענוס פאר דער אויג זיי צו זעהן, פאר'ן נאז זיי צו שמעקען און פאר'ן גומען זיי צו עסען. דער אנדערער האט געבראכט די ערשטע בולבעס, די ערשטע רעטעכלעך, די ערשטע גרינע ציבעלעס, וועלכע מען האט נאך אין מארק ניט געזעהן. דער מלך האט זיך זעהר געפרעהט מיט די מתנות און ער האט ביידען ארויסגעוויזען פריינדשאפט און האט זיי געשענקט מתנות פון גאלד און זילבער.

ווען זיי זיינען ארויס פון מלך'ס פאלאסט האט דער

באטאניקער זיך געלאזט געהן אין א וויינשענק. דער פאר־מער איז איהם נאכגעגאנגען און געזאגט: „לאמיר געהן טרינקען צוזאמען און זיך פרעהען מיט דעם וואס דער מלך האט אונז היינט אזוי פיעל כבוד פערטיילט.“

„וואס ביזטו פאר א מחותן מיט מיר?“ האט דער באטאניקער אויסגערופען מיט א בעליידיגטען טאן. „דו ביזט דיין גאנצען לעבען געווען א פויער און דיין טאטע איז אויך געווען א פויער, אבער איך בין א געלערנטער מענש, מיט גרויס בילדונג. וואס קען אזא שעהנע קונסט!“

„אבער,“ האט דער פארמער גע'טענה'ט, „דו האסט דאך געזעהן ווי דער מלך האט זיך מיט מיין מתנה געפרעהט אזוי ווי מיט דיינער און ער האט מיר ארויסגעצייגט דעם זעלבען כבוד ווי צו דיר.“

„ווארט אויף עטליכע וואכען,“ האט דער באטאניקער געענטפערט, „דאן וועסטו זעהן דעם אונטערשיעד צווישען מיין פראפעסיאן און דיינער.“

אין פינף וואכען ארום קומט דער באטאניקער צום פאר־מער און זאגט צו איהם: „איך געה יעצט צום מלך איהם ברייננען א מתנה פון פרוכטען. קום דו אויך און ברייננ פון די גרינסען פון דיין גארטען.“

„וואס קען איך דעם מלך יעצט ברייננען?“ האט דער פארמער געזאגט, „גרינע ציבעלעס, רעטעכלעך און אלע מינים גארטען־גרינס געפינט מען יעצט אין מארק פאר שפאט בי־ליג, און יעדער ארימאן קען זיי יעצט קריגען. טא ווי פאסט עס זיך דאס צו ברייננען א מתנה פאר'ן מלך?“

„יעצט זעהסטו דעם אונטערשיעד צווישען מיין ארבייט און דיינער,“ האט דער באטאניקער געענטפערט. „דיין אר־בייט ווערט געאכטעט בלויז אין א געוויסען סעזאן פון יאהר, אבער מיין ארבייט ווערט אימער געשעצט און אימער גע־האלטען טייער.“

נ מ ש ל

עס איז דא גרויסקייט וואס האלט אז נאר אויף א ווײלע.

49

די ריכטיגע רפואה וועט קומען

איינער איז געווען זעהר קראנק, און דערצו איז ער גע־ווען א נערוועזער מענש. איז ער געקומען צו א גרויסען דאקטאר, ער זאל איהם קורירען. דאס איז געווען אין הערבסט, אין א צייט ווען אזא קראנקהייט ווי דער מענש האט געהאט איז שווער צו קורירען. דער דאקטאר האט בע־טראכט ווי דער מענש שרעקט זיך און איז זעהר נערוועז. האט דער דאקטאר געקלערט אזוי: אויב איך וועל איהם הייסען ווארטען ביז דעם קומענדען פריהלינג, וועט ער דאך דערווייל אוועקשטארבען פאר אונגעדולד און שרעק. איז פיעלייכט בעסער אז איך זאל איהם דערווייל אזוי עפעס טאהן צו פערלייכטערען זיינע שמערצען.

„הער צו," האט דער דאקטאר געזאגט צום חולה, „איך וועל דיך געזונד מאכען, אבער בתנאי אז דו זאלסט נעהמען די מעדיצין וואס איך וועל דיר געבען און זאלסט זיך אינ־גאנצען איבערגעבען אין מיינע הענד."

דער דאקטאר האט צוזאמענגעמישט א ביסעל וואסער מיט צוקער און האט אין דעם אריינגעטאהן א קאפעלע פארב, אום עס זאל האבען דעם אויסזעהן פון א מעדיצין. „עפען דיין מויל און שלינג איין די לעפעל מעדיצין מיט איין מאל!" האט ער א געשריי געטאהן. דער חולה האט זיך געמאכט א הארץ און האט איינגעשלונגען די מעדיצין מיט איין מאל, און צוליעב זיין איינבילדונג האט זיך איהם געדאכט אז די

מעדיצין איז זעהר א שארפע און א ביטערע, און אז דער־
פאר האט איהם דער דאקטאר געהייסען דאס איינשלינגען
אויף אמאל.

אזוי פלעגט דער חולה געהן צום דאקטאר א פאר מאל
אין וואך, ביז די איינבילדונג האט געווירקט אויף איהם
אזוי, דאס ער האט טאקע אנגעהויבען צו פיהלען בעסער.
אזא כח האט די איינבילדונג אויפ'ן מענשען.

דער חולה האט שוין געמיינט אז ער איז געזונד, אבער
ווען עס איז געקומען דער פריהלינג האט דער דאקטאר גע־
שיקט נאך איהם און האט צו איהם געזאגט: „זאלסט וויסען
אז דו ביזט נאך א געפעהרליכער חולה, און ערשט יעצט
דארפסטו אנפאנגען צו נעהמען רפואות. ביז יעצט האב
איך דיך אלץ גענארט, אבער קיין ריכטיגע מעדיצין האב איך
דיר ניט געגעבען."

„אבער איך האב דאך איינגענומען אזעלכע ביטערע און
שארפע מעדיצין!" האט דער חולה גע'טענה'ט.

„דאס איז אלץ געווען בלויז אן איינבילדונג," האט דער
דאקטאר ערקלערט. „ערשט יעצט וועסטו דערפיהלען דעם
אמת'ן טעם פון מיינע רפואות, און דו וועסט זעהן דעם
אונטערשיעד צווישען יענער מעדיצין און די וואס איך וועל
דיר געבען."

נ מ ש ל

מיר, אידען, אז מיר זיינען אויסגעלייזט געווארען פון
מצרים, האבען מיר געמיינט אז דאס איז שוין אונזער אייבי־
גע גאולה, אז די יסורים וואס מיר האבען געליטען אין מדבר
זיינען די ריכטיגע מעדיצין, און אז ווען מיר זיינען שוין
געקומען אין ארץ ישראל זיינען מיר שוין אינגאנצען געהיילט
געווארען. אבער נאכדעם אז מיר זיינען פערטריבען געווארען
פון אונזער לאנד און מיר ליידען יעצט גלות, פיהלען מיר
אז יענע מעדיצין איז געווען צוקער מיט וואסער אין פער־

גלייך צו דעם וואס מיר ליידען יעצט. אבער מיר מעגען זיך טרייסטען, אז מיר קריגען יעצט די ריכטיגע מעדיציז און מיר וועלען יעצט האבען א ווירקליכע היילונג, א ריכטיגע גאולה אויף אימער.

50
דער רבי האט געטראפען

אמאל זיינען געווען צוויי גוטע פריינד, וואס האבען געלעבט אין שכנות, און ביידע האבען ניט געהאט קיין קינדער. האבען זיי זיך אוועקגעלאזט איבער דער וועלט זוכען, אפשר וועלען זיי געפינען א גרויסען צדיק, וואס זאל זיי קענען בענשען מיט קינדער. זיי זיינען אנגעקומען אין א שטאדט, וואו עס האט זיך געפונען א גרויסער חכם און צדיק. זיינען זיי צו איהם אריין און געזאגט זייער פערלאנג. האט זיי דער צדיק געבענשט, אז נאך אין דעם יאהר זאל יעדער איינער פון זיי האבען א בן זכר, און דער צדיק האט געזאגט ווי מען זאל די קינדער רופען. אויך האט ער אנגעזאגט די צוויי פריינד, אז ווען זייערע קינדער וועלען זיין ארום דריי יאהר אלט, זאל מען זיי ברייגגען צו איהם און ער וועט זיי בענשען.

די קינדער זיינען געבוירען געווארען צום יאהר, אזוי ווי דער צדיק האט געזאגט. און ווען זיי זיינען געווארען דריי יאהר אלט, האבען די עלטערען זיי געבראכט צום צדיק. דער צדיק האט די צוויי אינגלעך אנגעקוקט און האט געזאגט: „אט דער, משה'לע, וועט זיין א אינגעל א וואויל־לערנער. אבער אט דער, שלמה'לע, וועט זיין א צולאזענער און וועט נים וועלען לערנען."

משה'לעם טאטע איז אוועקגעפאהרען זעהר גליקליך,

אבער שלמה׳לעס טאטע איז אוועקגעפאהרען מיט א צובראָ־
כענעם געמיטה.

די אינגלעך זיינען געוואקסען. אז זיי זיינען עלטער
געווארען האט מען פאר זיי גענומען מלמדים און מען האט
זיי געלערנט. אבער דאן האט זיך ארויסגעוויזען אז דער
צדיק האט ניט געטראפען. עס איז געווען פונקט פערקעהרט
ווי ער האט געזאגט. משה׳לע האט גארניט אנגעהויבען צו
וועלען לערנען. ער פלעגט ענטלויפען פון חדר. און שלמה׳לע,
גראדע פערקעהרט, פלעגט לויפען אין חדר און האט געלערנט
מיט חשק. ווען משה׳לעס פאטער האט געזעהן אז זיין זוהן
וואקסט אויס א ווילדער אינגעל, וואס וועט ניט קענען א
שייטעל עברי, האט ער גענומען פרעגען עצות ביי פריינד
וואס צו טאהן. האבען איהם די פריינד געראטהען, אז ער
זאל פאהרען צום צדיק און איהם פרעגען. דען עס קען דאך
ניט זיין אז דער צדיק זאל מאכען אזא טעות.

דער אונגליקליכער פאטער איז געקומען מיט משה׳לען
צום צדיק. און ווי דער צדיק האט איהם דערזעהן האט ער
אויסגערופען:

„דאס זייט איהר דאך דער פאטער פון דעם טייערען
אינגעל, דעם וואויל־לערנער, דער וואס וואקסט צו זיין א רב.“

„יא, רבי,“ האט דער פאטער געענטפערט מיט א צו־
בראכענער שטימע, „דאס בין איך דער אונגליקליכער טאטע
פון דעם אינגעל, דער חם מיט דעם פוסטען קאפ, וואס קען
ניט און וויל ניט לערנען.“

דער צדיק האט זיך געוואונדערט און האט געזאגט:

„איך פערשטעה אייך ניט. דאס וואס איהר זאגט ווענען
אייער אינגעל האב איך דאך נביאות געזאגט אויף אייער
שכנ׳ס קינד. אייער אינגעל דארף זיין א גראטענער. ער
דארף וועלען און קענען לערנען.“

דער פאטער האט זיך צואויינט און האט גענומען
ערקלערען:

„רבי'ניו! אט דא איז דער אינגעל, נעהמט און פאר־קערט איהם, אויב ער קען אפילו אלף־בית. יעדען טאג קומט דער בעהעלפער נעהמען מיין אינגעל און מיין שכן'ס אינגעל אין חדר. דער בעהעלפער ברייננט עפעל, ניסלעך און צוקערקעס. מיין שכן'ס אינגעל נעהמט צו די גוטע זאכען און לויפט גלייך אין חדר. אבער מיין אינגעל וויל אפילו די גוטע זאכען ניט אנקוקען און וויל אין חדר ניט געהן."

„נו, האב איך דאך געטראפען!" האט דער צדיק אויס־גערופען.

„אבער, רבי'ניו, איך פערשטעה ניט ווי אזוי איהר האט געטראפען," האט משה'לעס פאטער געזאגט. „איך בעט אייך, ערקלערט עס מיר."

„די מעשה איז אזוי," האט דער צדיק ערקלערט. „אלע אינגלעך אין דיזען עלטער ווילען ניט לערנען. נאר אייער שכן'ס אינגעל איז א גרויסער נאשער, א בעל־תאוה. געהט ער אין חדר בלויז פון די עפעל וועגען און די ניסלעך וועגען. אבער אז ער וועט גרעסער ווערען, וועט ער קריגען אנדערע, גרעסערע תאוות, און פון חדר וועט ער לויפען אזוי ווי פון פייער. זעהט איהר, אייער אינגעל איז געבוירען געווארען גאר אהן תאוות, און דערפאר אז ער וועט עלטער ווערען און קריגען א ביסעל פערשטאנד, וועט ער פערשטעהן ווי גוט עס איז צו געהן אין חדר צו לערנען, און איין מאל אז ער וועט שוין אנהויבען צו לערנען, וועט איהם קיין זאך אין דער וועלט ניט אוועקנעהמען פון לערנען."

נמשל

פאר'ן חורבן האבען אידען געהאט חשק צו געהן אין ארץ ישראל צוליעב די גוטע זאכען וואס דאס געראטענע לאנד האט פערמאגט. אבער שפעטער, אז זיי האבען גע־נומען דיענען עבודה זרה און האבען בעקומען אנדערע תאוות, האבען זיי זיך ניט געקענט האלטען אויף זייער לאנד. דער־

פאַר שפּעטער, אַז משיח וועט קומען, וועלען אידען האָבען חשק צו געהן אין ארץ ישראל צוליעב איהרע גייסטיגע מעלות, און דאָן וועלען זיי שוין דאָרט בלייבען אויף אימער, און קיין מאַכט אין דער וועלט וועט זיי ניט קענען אַוועקנעהמען פון דאָרט.

51
דער שווער און דער איידים

א סוחר איז געפאָהרען קיין לייפּציג איינקויפען סחורה. זאָגט צו איהם זיין איידים, וועלכער איז ביי איהם געזעסען אויף קעסט: „נעהמט מיך מיט, שווער. אַמאָל וועל איך דאָך אַראָב פון קעסט און וועל זיך מוזען נעהמען צו מסחר. טאַ לאָמיך מיט אייך פאָהרען און זיך לערנען.“

דער שווער האָט איהם מיטגענומען. דער שווער האָט געהאַט אין זינען מסחר, א תכלית פאַר זיין איידים, אָבער דער איידים האָט געהאַט אַנדערע זאַכען אין זינען. ערשטענס, האָט ער שטאַרק הנאה געהאַט פון דער רייזע, ווייל ער איז פריהער קיינמאָל אין זיין לעבען ניט אַרויס פון שטעדטעל ווייטער פון א תחום שבת. און דאַ עפענט זיך פאַר איהם א ברייטע וועלט . . . ווידער האָט ער געוואוסט, אַז ער וועט קומען אין לייפּציג, זיינען דאָרט דאַ טעאַטערע און שפּיעל־הייזער און ער וועט קענען א לעב טאָהן.

די גאַנצע רייזע איז דער שווער געווען אונגעדולדיג און צוטראָגען. ער האָט ווייניג געשלאָפען און ווייניג געגעסען. ער פלעגט אַליין קאָרמענען זיינע פערד, אַליין זיי אויס־שפּאַנען, און האָט יעדע ווילע אריינגעקוקט אין לוח, אויב עס וועט ניט רעגענען אדער שנייען און דער וועג וועט ווערען

שלעכט. אבער דער איידים האט זיך גארניט געזארגט. ער האט שטארק הנאה געהאט פון דער רייזע. אין יעדער אכסניא האט ער אבגעגעסען א געשמאקען מאהלצייט און געשפיעלט קארטען מיט אנדערע געסט. און ווען זיי זיינען אנגעקומען אין לייפציג, האט דער שווער ניט געגעסען, ניט געטרונקען און איז כסדר ארומגעלאפען פון איין סוחר צום אנדערען איינצוקויפען סחורה, און וואס נעהנטער ער איז געווען צו דעם טאג וואס ער האט געדארפט פאהרען צוריק אהיים, האט ער זיך אלץ מעהר געפרעהט. אבער דער איידים איז פונקט פערקעהרט: וואס נעהנטער צו דער רייזע אהיים, איז ער אלץ געווארען אומעטיגער און אומעטיגער.

נ מ ש ל

דער צדיק און דער רשע קומען אויף דער וועלט גלייך. דער צדיק ווייס אז די וועלט איז א מין לייפציג, וואו ער דארף זיך איינקויפען „סחורה", עס הייסט תורה און מעשים טובים. דארום ווען זיין נשמה דארף געהן צוריק פון וואנען זי איז געקומען, פרעהט זיך דער צדיק וואס ער האט שוין אבגע'פטר'ט זיינע געשעפטען און ער געהט צוריק אהיים. אבער דער רשע, וואס קומט אויף דער וועלט אזוי ווי יענער איידים, נאר צו הוליען און צו לעבען א טאג, און ניט צו־ליעב א תכלית, איהם איז זעהר ביטער ווען ער דארף אוועק־געהן פון דער וועלט . . .

52
די צוויי פאָרלעך

איינער האט געהאט צוויי טעכטער. די עלטערע איז געווען זעהר מיאוס, עס איז געווען א שרעק א קוק צו טאהן אויף איהר פנים. די אנדערע איז שוין גראדע געווען ניט־מיאוס, אבער זי האט געהאט א מיאוס'ן מויל, פלעגט שרייען און קריגען זיך, און שילטען יעדען איינעם. עס פערשטעהט זיך, אז דער פאטער האט קיין האפנונג ניט געהאט אויס־צובריינגען אזא שלעכטע סחורה, און ער האט געמיינט אז ער וועט זיך מוזען האלטען מיט זיינע צוויי טעכטער ביז זיי וועלען גרוי ווערען.

איינמאל קומט אראב א שדכן, וואס האט געהאט א נאמען אין דעם געגענד ארום, און דערצעהלט, אז ער האט פאר די צוויי מיידלעך זעהר גלייכע שדוכים. פאר דער מיאוס'ער האט ער א חתן וואס איז שטאק בלינד. און פאר דער ארורה האט ער איינעם וואס איז טויב ווי די וואנד. זי מעג שרייען, זי מעג שילטען און ער וועט אווארט ניט הערען.

דעם פאטער פון די מיידלעך איז דאס זעהר געפעלען געווארען און ער האט זיך אנגעכאפט אז די שדוכים מיט ביידע הענד. ער האט געגעבען די ביידע חתנים א שעהנעם נדן און האט געמאכט א לייטישע חתונה.

עס זיינען אריבער עטליכע יאהר. די ביידע פארלעך האבען געהאט מזל וברכה. עס איז זיי אוועק גאנץ גוט. זיי זיינען געווארען זעהר רייך. און קינדערלעך האבען זיי אויך געהאט, מיט איין ווארט: עס איז זיי געווען וואויל.

ויהי היום, און עס פאהרט דורך זייער שטאדט א גרוי־

סער דאקטאר. און ווי דער שטייגער איז ווען עס קומט א גרויסער דאקטאר, לאזט זיך די גאנצע שטאדט צו איהם לויפען, יעדער איינער מיט זיין פעהלער, מיט זיין קרענק. און די פאר בעל־הבית׳לעך, דער בלינדער מיט׳ן טויבען, זיי־נען אויך געקומען. דער דאקטאר האט זיי בעטראכט און האט געזאגט אז ער קען זיי ביידען אויסהיילען.

דער דאקטאר האט זיך מיט די יונגע לייט בעדונגען פאר זיין ארבייט, און אין א פאר חדשים ארום, נאכדעם ווי ער האט אויף זיי געמאכט לייכטע אפעראציעס, זיינען זיי ביידע געהיילט געווארען. דער בלינדער האט אנגעהויבען צו זעהן און דער טויבער צו הערען.

ווי נאר דער בלינדער האט דערזעהן זיין ווייב׳ס פנים און דער טויבער האט געהערט זיין ווייב׳ס קללות, האבען זיך אנגעהויבען גרויסע קריעג. יעדער איינער האט חרטה בעקומען אויפ׳ן שידוך. דער וויל פטור ווערען פון זיין פער־זעהעניש און דער וויל פטור ווערען פון זיין ארורה.

ווען דער דאקטאר איז געקומען אויפמאהנען וואס איהם האט געקומט, האבען די צוויי יונגע לייט איהם ניט געוואלט בעצאהלען. זיי האבען גע׳טענה׳ט, אז אנשטאט צו טאהן גוטעס, האט דער דאקטאר זיי פיעל ערגער געמאכט. דען ווען דער בלינדער האט ניט געזעהן און דער טויבער האט ניט געהערט, זייגען זיי געווען צופריעדען און געלעבט גליק־ליך. אבער יעצט, אז ער האט זיי געמאכט צו זעהן און צו הערען, איז זייער לעבען קיין לעבען ניט.

עס איז געבליבען אז זיי זאלען געהן צום רב און האבען א דין תורה. דער רב האט אויסגעהערט אלעמעס טענות, און נאכדעם האט ער געזאגט צום דאקטאר:

„איהר האט די מענשען געטאהן א רעה, וואס איז פיעל גרעסער ווי די טובה. דעריבער, אויב איהר קענט דעם מאכען צוריק בלינד און דעם אנדערען מאכען ווידער טויב, דארפט איהר עס טאהן."

„דאס איז מיר נאך לייכטער ווי היילעז," האט דער דאקטאר געענטפערט.

ווי די צוויי יונגע לייט האבעז געהערט אז דער דאק־טאר וויל זיי מאכעז צוריק פאר קאליקעס, האבעז זיי גע־זאגט אז זיי ווילעז נים.

„אויב אזוי," האט דער רב געזאגט, „מוזט איהר דעם דאקטאר בעצאהלעז."

און זיי האבעז בעצאהלט.

נ מ ש ל

די מעשה איז א משל אויף דעם מאמר „בעל כרחך אתה נוצר". אין פרקי אבות ווערט געזאגט: „איבער־גוואלד ווערסטו בעשאפעז, איבערגוואלד ווערסטו געבוירעז, איבערגוואלד לעבסטו . . ." פרעגט מעז א קשיא, וויבאלד אז א מענש ווערט געבוירעז נעגעז זיין ווילעז און לעבט נעגעז זיין ווילעז, טא פארוואס קומט איהם א שטראף ווען ער בעגעהט א זינד? איז דער תירוץ אויף דעם: אז „בעל כבחך אתה מת." וויבאלד אז שטארבעז ווילסטו דאך אויך ניט, דארפסטו פיהרעז א ריכטיגעז לעבעז, און אויב נים, קומט דיר טאקע א שטראף.

53
דער שיכור

א שיכור איז געזעסעז אין א שענק און האט געטרונקעז. פלוצלונג האט ער אנגעהויבעז צו שרייעז אז די הויז שאקעלט זיך און האלט אין איינפאלעז. האבעז די אנדערע מענשעז געלאכט פון איהם און געזאגט: „משוגענער! ווי קען אזא הויז, א שטארקער מויער, זיך שאקלעז?" אבער דער שיכור

האט זיך געהאלטען ביי דאס זייניגע און געשריען: „גיט א קוק, גוט! זעהט איהר דען ניט ווי די הויז דרעהט זיך, פריהער אין איין זייט און נאכדעם אין אן אנדער זייט?"

האט זיך אויפגעהויבען פון זיין שטוהל איינער פון די ניכטערע מענשען און האט זיך פריהער געשטעלט אין איין זייט פון דער הויז און נאכדעם אין דער אנדער זייט, און האט געזאגט: „זעה דו, נאר איינער! אט געה איך גלייך, ווי אימער, און ווען די הויז וואלט זיך געשאקעלט און גע־דרעהט, ווי וואלט איך געקענט געהן גלייך? ניט די הויז דרעהט זיך, נאר דיין קאפ דרעהט זיך דיר, דו שיכור איינער!"

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען די וואס זוכען פעהלערען אין דער תורה, און אין דער אמת'ן זיינען די פעהלערען ביי זיי אין קאפ.

54
א חכם און א מבין

איינער האט פערלארען זיין גאנצען פערמעגען, האט ער פערלאזען זיין שטאדט און איז אוועק אין מרחקים זוכען זיין גליק. ווייט איבער'ן ים האט ער געפונען א לאנד, וואס די מענשען דארט זיינען געווען ווילד און אונוויסענד, און זיי האבען קיין שכל ניט געהאט צו אקערען די ערד און צו פלאנצען גערטנער. די איינוואוינער האבען ניט געהאט קיין אייגענעם ברויט אדער פרוכטען. דער נייער מענש האט געזעהן אז דערפאר איז דאס לאנד זעהר רייך אין גאלד און אין טייערע שטיינער און בריליאנטען. נאר די איינוואוינער זיינען קיין מבינים ניט און פערשטעהען ניט דעם ווערטה

פון די זאכען. פון צייט צו צייט פלעגען קומען רייזענדע, וואס פלעגען ברענגען אין לאנד תבואות און פרוכטען און דאס אויסבייטען אויף גאלד און בריליאנטען, און דורכדעם האבען די איינוואוינער געהאט אויף צו לעבען.

וואס האט דער נייער מענש געטאהן? ער האט זיך בעזעצט אין דעם לאנד, זיך גענומען א גרויסע פעלד און האט זי פערזייהט מיט תבואה און פערפלאנצט אויף דעם פערשיעדענע פרוכט־בוימער. און די תבואה מיט די פרוכטען פלעגט ער אויסבייטען מיט די איינוואוינער אויף גאלד און טייערע שטיינער. ער האט אנגעזאמעלט א גרויסען פערמעגען.

אזוי זיינען אוועק יאהרען. ווען ער איז שוין געווארען אלט און האט געהאלטען ביים שטארבען, האט ער צונויפגערופען זיינע קינדער און האט צו זיי געזאגט: „ביי מיר, אין מיין אלטער היים, איז פערבליבען א זוהן פון מיין ערשטער פרוי, וועלכע איז שוין לאנג געשטארבען. שוין לאנג אז איך האב ניט געזעהן מיין זוהן, אבער איך געדענק, אז ווען ער איז נאך געווען א קינד, איז ער געווען זעהר קלוג. וויל איך אז איהר זאלט זיך טיילען מיט איהם מיין פערמעגען, וואס בלייבט נאך מיר. גלייך ווי איך וועל אוועקגעהן פון דער וועלט, בעט איך, אז איהר זאלט אראבברייגנען מיין זוהן צו אייך און איהר זאלט איהם געבען די ברירה, אז ער זאל זיך אויסקלייבען וואס איהם געפעלט: תבואה, פרוכטען, אדער גאלד און בריליאנטען. איך ווייס אז ער איז קלוג און ערענטליך, און ער וועט זיך מיט אייך טיילען על פי יושר.“

די קינדער האבען געטאהן אזוי ווי זייער פאטער האט זיי אנגעזאגט. גלייך נאך שבעה האבען זיי געשיקט נאך זייער ברודער, איהם געצייגט דעם גרויסען פערמעגען, וואס זייער פאטער האט זיי איבערגעלאזט, און איהם געזאגט אז ער קען זיך אויסקלייבען וואס ער וויל און וואס איהם געפעלט אמבעסטען. דער ברודער האט א קוק געטאהן אויף די אנגעלאדענע שפייכלערס מיט תבואה און פרוכטען, נאכדעם האט

ער בעטראכט די אוצרות גאלד און בריליאנטען און געזאגט צו זיינע ברידער: „איך וועל נעהמען די גאלד מיט די בריליאנטען, די תבואה מיט די פירות לאז איך איבער צו אייך." ווען די ברידער האבען דאס געהערט, האבען זיי זיך שטארק געפרעהט. ווארום וואס פאר א ווערטה האט ביי זיי גאלד און בריליאנטען? זיי קענען דען דאס עסען? האבען זיי צווישען זיך געלאכט פון זייער עלטסטען ברודער, אויף וועמען זייער פאטער האט געזאגט אז ער איז א גרויסער חכם. דען וואו איז זיין חכמה, אז ער האט אויסגעקליבען זאכען וואס מען קען ניט לייגען אין מאגען אריין?

אין א צייט ארום איז געקומען אין לאנד א קלוגער מלך און האט זיי געלערנט ווי מען בעגעהט זיך מיט אן אקער־אייזען און ווי מען בעארבייט די ערד און ווי מען פלאנצט פרוכט־בוימער. דאס גאנצע פאלק האט זיך גענומען צו דער ארבייט, און באלד איז אין לאנד געווען גענוג תבואה און פרוכטען פאר אלעמען. דיזע זאכען זיינען געווארען ביליג, אבער גאלד און בריליאנטען זיינען געווארען טייער, ווייל די מענשען האבען זיך אויסגעלערנט די זאכען אוועקצופיהרען אין אנדערע לענדער, זיי פערקויפען און אבנעהמען גוטע געלד. ערשט דאן האבען די ברידער זיך ארומגעזעהן, אז זייער עלטסטער ברודער האט געוואוסט וואס צו נעהמען, און אז ער איז טאקע געווען א גרויסער חכם.

נמשל

דאס לאנד איז ארץ ישראל, וועלכע האט צוויי סארטען מעלות. ערשטענס, איז דאס א לאנד וואס פליסט מילך און האניג. זי איז געבענשט מיט גשמיות. און צווייטענס, איז דאס א לאנד מיט גרויסע גייסטיגע מעלות, ווייל מציון תצא תורה, פון ציון זיינען ארויסגעקומען די גרויסע אידישע לעהרען, די נביאים און אלעס וואס איז א ציערונג פאר'ן אידישען פאלק. נאר ניט אלע האבען פערשטאנען אז די

גרעסטע מעלות פון ארץ ישראל זיינען די גייסטיגע מעלות, וועלכע זיינען ווי גאלד און בריליאנטען, וועלכע מען קען ניט לייגען אין מאגען, און ביי זיי איז געווען דער עיקר די מילך און האניג.

55

וואו איז דער אויבען־אן ?

איינער האט געהאט א שמחה. האט ער געמאכט א גרויסען מאהלצייט און האט פעררופען א סך מענשען פון שטאדט. צווישען די איינגעלאדענע איז געווען איינער א שעהנער איד, א למדן, א חכם און פון גרויסען יחוס, אבער ער איז געווען אן עניו און האט פיינד געהאט כבוד. און אז ער איז אריין אין הויז פון בעל־שמחה, האט ער זיך ניט געוואלט זעצען אויבען־אן, נאר ער האט זיך אוועקגעזעצט ביי די לעצטע טישען, ניט ווייט פון טיהר. ווען דער בעל־הבית האט דערזעהן וואו דער פיינער מענש האט זיך אוועקגעזעצט, האט ער גענומען די שעהנסטע און די אנגעזעהענסטע בעלי־בתים פון שטאדט און האט זיי צוזעצט ארום יענעם עניו, זאגענדיג: „אט דא איז דער אויבען־אן."

נ מ ש ל

ניט דער פלאץ גיט כבוד צום מענשען, נאר דער מענש גיט כבוד צום פלאץ.

56
אָבגעטהאָן דעם טאַטען

איינער, א גביר, האט געוואָרפען אן אויג אויף א ישיבה־בחור, וועמען ער האט געוואָלט האבען פאר א חתן פאר זיין טאָכטער. דעם בחור'ס פאטער האט געוואוינט זעהר ווייט. האט דער מיידעל'ס פאטער געשיקט נאך איהם א וואגען, ער זאָל קומען אין זיין שטאָדט און זיך זעהן מיט איהם וועגען דעם שידוך. דעם בחור'ס פאטער האט ניט געוואָלט הערען און זעהן און האט אבגעשיקט דעם וואגען א ליידיגען. דער מיידעל'ס פאטער האט דאן געשיקט א שדכן צום בחור'ס פאטער און האט איהם אנגעבאָטען א גרויסע סומע געלד. ער האט געמיינט איהם אונטערצוקויפען. אבער יענער האט אָלץ ניט געוואָלט. זעהענדיג אז יענער איז אזוי שטארק איינגעעקשנ'ט, האט ער דעם פאטער געלאָזט צורוה און האט אנגעהויבען צו ריידען צום בחור אליין, און האט מיט איהם געענדיגט דעם שידוך אהן דעם טאַטען.

ווען דעם חתן'ס טאַטע האט דערהערט אז דער שידוך איז אבגעמאַכט געוואָרען אהן איהם, איז ער געקומען און האט אויך מסכים געווען צום שידוך. נאך די תנאים זאגט דעם חתנ'ס פאטער צו דער כלה'ס פאטער: „יעצט גיב מיר דאס געלד, וואס דו האסט מיר צוגעזאגט, אויב איך וועל איינגעהן אויף דעם שידוך."

„אמת," האט דער מחותן געענטפערט, „איך האב דיר טאַקע צוגעזאָגט אזוי פיעל געלד, אבער מיין כונה איז דאך געווען אז דו זאָלסט מרוצה ווערען אויף דעם שידוך. אבער יעצט, אז דער שידוך איז אויסגעפיהרט געוואָרען אהן דיר,

קומט דיר שוין גארנישט. דיין זוהן וועל איך געבען דעם פערשפראכענעם נדן, אבער דיר ניט א קאפיקע!“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט געוואלט טאהן א שידוך מיט די אידען. עס פערשטעהט זיך, אז דער שידוך איז מיט דער נשמה און ניט מיט'ן גוף. אבער דער גוף איז דאך א טאטע, און מען דארף האבען זיין צושטימונג, ווייל אהן דעם גוף קען דאך די נשמה אליין קיין מצוות ניט טאהן. ווען דער גוף איז ריין און איז מסכים אויף אלעס וואס די נשמה וויל טאהן, קריגט ער א לוין פאר זיין צושטימונג. עס הייסט, דער גוף האט עולם הזה. אבער אויב דער גוף שטעלט זיך געגען דעם ווילען פון דער נשמה און די נשמה מוז שטארק קעמפפען געגען דעם ווילען פון דעם גוף, דאן קריגט די נשמה איהר גן־עדן, אבער דער גוף קריגט גארנישט.

57
האט פערדיענט זיין שטראף

א רייכער מאן האט איינמאל פערלוירען זיין געלד, און לא די וואס ער האט פערלארען זיין אייגענעם קאפיטאל, איז ער נאך געבליבען א גרויסער בעל־חוב צו א סך מענשען, וואס האבען איהם אנפערטרויט מיט זייער געלד. אבער די קרעדיטארען האבען איהם ניט געקלאגט, ווייל זיי האבען געוואוסט אז ניט מיט זיין ווילען האט ער אנגעזעצט. נאר ער האט טאקע ניט געהאט מיט וואס צו צאהלען.

איינער א סוחר האט דעם יורד צוגענומען צו זיך אויף א שטעלע און האט איהם ארויסגעשיקט איבער דער פראווינץ מיט פערשידענע סחורות. דער משולח פלעגט די סחורה פער־

קויפען אויף בארג, צו צאהלען אין א געוויסען טערמין. איינ־מאל, אז דער משולח איז געקומען אין א שטעדטעל איינמאַ־נען געלד פאר סחורה, און די סוחרים האבען ניט געקענט צאהלען, האט ער זיי געלאדען אין געריכט און זיי געלאזט איינזעצען אין תפיסה.

האט זיך געמאכט אז איינער פון די סוחרים, וועמען דער משולח האט אריינגעזעצט אין תפיסה, איז געווען א קרוב פון דעם גרויסען סוחר, פאר וועמען דער משולח פלעגט ארומרייזען, און ער האט צום סוחר געשריבען א בריעף און איהם דערצעהלט ווי שלעכט זיין משולח האט געהאנדעלט געגען איהם און די אנדערע סוחרים פון שטעדטעל. ווען דער משולח איז צוריקגעקומען אהיים, האבען איהם זיינע בעלי־חובות, וועמען ער אליין איז געווען שולדיג געלד, געפאקט און געשלעפט אין געריכט, שרייענדיג: „דו, אנזעצער! בעצאהל אונז וואס דו ביזט אונז שולדיג!" און דערביי האבען זיי איהם געצופט און געריסען פון אלע זייטען. ער האט געמיינט אז זיי וועלען איהם צורייסען אויף שטיקער. „וואס ווילט איהר פון מיר האבען?" האט ער זיך שטארק געוואונדערט. „איהר ווייסט דען ניט אז איך בין אן ארוי־מאן און אז איך האב ניט מיט וואס צו צאהלען?" האבען זיי איהם געענטפערט: „רשע איינער! והארום האסטו גע־מאהנט געלד ביי אנדערע, וואס דו ווייסט אז זיי קענען אויך ניט צאהלען?"

נמשל

אויף די רשעים, וואס זעצען אז זייערע פפליכטען צו איהם, האט דער אייבערשטער רחמנות און ער שטראפט זיי ניט.

58
צוויי משולחים

א רייכער סוחר האָט געהאַט צוויי משולחים, וואָס פלעגן זיצן אין לייפציג און איינקויפן סחורה פאַר זיין געשעפט. איינער פון די משולחים איז געווען א גרויסער מבין, א זעהר פעהיגער געשעפטסמאַן, וואָס האָט גוט גע־וואוסט די קוואַליטעט און דעם ווערטה פון יעדער סחורה. און דער אַנדערער איז געווען א פשוט'ער קאָמיסיאָנער, וואָס האָט געקויפט די סחורה לויט די רשימה וואָס דער סוחר פלעגט איהם שיקען. וואָס דער סוחר פלעגט איהם שרייבען אַז ער זאָל קויפען, פלעגט ער קויפען.

אַמאָל, אויף יום־טוב, זיינען דיביידע משולחים גע־קומען אַהיים, און ווי דער שטייגער איז, זיינען זיי געקומען גוט יום־טוב ביטען זייער בעל־הבית. דער בעל־הבית האָט דעם ערשטען משולח, דעם גרויסען מבין, אויפגענומען מיט גרויס כבוד און האָט איהם געבעטען עסען און טרינקען. אָבער דעם אַנדערען האָט ער אויפגענומען גאַנץ קאַלט. דאָס האָט דעם אַנדערען א ביסעל פערדראָסען, און ביי א געלע־גענהייט האָט ער דעם סוחר געפרעגט: „פאַרוואָס קומט מיר אַזאַ קאַלטען קבלת פנים? האָב איך דען ניט געטאַהן מיין אַרבייט אַזוי גוט ווי יענער? האָט איך דען עפּעס גע־ענדערט פון דעם וואָס איהר פלעגט מיר שרייבען? פלעג איך דען ניט שיקען די סחורה וואָס איהר פלעגט פאָדערען און קיינמאָל ניט געענדערט פון אייער בעפעהל אויף א האָר?"

האָט דער סוחר געענטפערט: „אמת, דו האָסט געטאַהן אַלעס ריכטיג, אָבער אויף דיר איז מיר גאָר קיין חידוש ניט,

אז דו האסט מיך געפאלגט. אליין ביזטו א גאנץ קנאפער כוחר. דו האסט זיך געמוזט ריכטען לויט מיינע בריעף. אבער יענער, וואס איז נאך מעהר געניט פון מיר און וואס איז א בעסערער געשעפטסמאן פון מיר, ווען ער האט גע־פאלגט אלעס וואס איך האב איהם געשריבען און האט ניט געהאנדעלט לויט זיין אייגענעם שכל, — דאס איז שוין ביי מיר א גרויסער וואונדער, און דערפאר האב איך איהם אב־געגעבען אזוי פיעל כבוד."

נמשל

דאס איז א משל אויף דעם פסוק „אדם ובהמה תושיע ד'." די חכמים דרש'ענען אז דאס מיינט די מענשען וואס בעזיצען א זעהר טיעפען פערשטאנד, אבער זיי מאכען זיך פאר בהמות, פאר פראסטע מענשען, עס הייסט זיי טוהען אלעס וואס עס שטעהט געשריבען, כאטש לויט זייער אייגע־נעם פערשטאנד וואלט מען ניט גערארפט טאהן אזוי.

59

א נס איז איהם געשעהן

איינער, וועלכער איז געווען זעהר ארים און האט ניט געהאט פון וואס צו לעבען, האט זיך אוועקגעלאזט אין א וויים לאנד זוכען גליק. ער האט דארט שווער געארבייט, געשלעפט שווערע פעק, זיך געדרעהט אויף אלע זייטען, און זיך אזוי אבגעמאטערט שעהנע עטליכע יאהר. צום סוף, אז ער האט איינמאל געזעהן אז ער קען ניט האפען אויף בע־כערם, האט ער בעשלאסען צו פאהרען צוריק אהיים.

אבער גראדע א פאר טעג צייט איידער ער איז אוועק האט ער געפונען א בייטעל מיט גאלדענע דוקאטען. מיט

דעם געלד האט ער זיך פיין אויסגעקליידט, און אנשטאט צו קומען אהיים אבגעריסען און מיט צולעבערטע שיך, איז ער נעקומען געקליידעט ווי א מאגנאט און נאך מיט א גרויסען פערמעגענס דערצו.

ווען די מענשען פון זיין שטאדט האבען געזעהן זיינע שעהנע קליידער און זיך דערוואוסט אז ער האט געבראכט א סך געלד, האבען זיי אלע געוואלט זיך לאזען אין יענער לאנד, אום צו ווערען רייך. האט זיי דער צוריקגעקומענער געזאגט: „לויפט ניט! כאפט ניט! איילט זיך ניט! ניט יעדען פורים געשעהט א נס און ניט יעדען טאג געפינט מען א בייטעל מיט גאלדענע דוקאטען. די צרות וואס איך האב דארט געהאט וועט איהר זיכער האבען, אבער דעם גליק וואס מיר האט געטראפען — דאס טרעפט איינמאל אין הונדערט יאהר.“

נ מ ש ל

אויף נסים דארף מען זיך ניט פערלאזען.

60

דער גנב וויל בלייבען א צדיק

א סוחר איז געפאהרען אין וועג מיט א וואגען סחורה. אויף דער רייזע האט ער זיך אבגעשטעלט נעכטיגען אין א אכסניא. אין דער פריה, אז ער איז ארויס צו געבען זיין פערד האבער, האט ער געזעהן אז די שטאל איז אפען און זיין פערד מיט'ן וואגען סחורה זיינען ניטא. האט ער פערשטאנען אז גנבים האבען צוגענומען זיין פערד און וואגען מיט האק און פאק. דער סוחר האט אזש געוויינט פאר צרות. „וואס זאל איך יעצט טאהן?“ האט ער זיך געקלערט. „איך בין

געגליבעז אז ארימאז און עס קומט מיר אוים צו געהן אהיים צופוס." און ער האט זיך געלאזט געהן מיט א ביטערער הארץ.

ווען ער איז אבגעגאנגען א פאר מייל פון שטאדט, האט ער דערזעהן ווי איינער, א בעל־עגלה, פאהרט מיט זיין פערד און וואגען און מיט די סחורה. איז ער איהם נאכגעלאפען און האט איהם אנגעיאגט. דער בעל־עגלה האט דערקענט אז דאס איז דער בעל־הבית, האט ער איהם צוריק אבגעגעבען זיין פערד און וואגען מיט זיינע זאכען. דער סוחר האט אווארט ניט געזאגט. דער בעל־עגלה, זעהענדיג אז דער סוחר שווייגט און איז איז א גוטער לוינע, האט ער צו איהם געזאגט: „על פי יושר דארפט איהר מיר עפעס געבען פאר מיין טרחה. דער וועג איז זעהר א שווערער און איך בין א בעל־עגלה, אז איך פיהר עפעס מוז איך דערפאר קריגען בעצאהלט." ווען דער סוחר האט געהערט אזעלכע חוצפה'־דיגע רייד, האט ער דעם בעל־עגלה אראבגעלאזען א פאטש און אויסגערופען: „דו, גנב איינער! צוליעב מיין טובה וועגען האסטו דען דעם וואגען געפיהרט? דו האסט מיך געוואלט בע'גנב'ענען, בערויבען. באשר דער אייבערשטער האט רחמנות געהאט אויף מיר און האט מיר אומגעקעהרט מיין שאדען, ווילסטו אז איך זאל דיר דערפאר בעצאהלען?"

נ מ ש ל

בלק האט געדונגען בלעם'ן צו שילטען די אידען. האט דער אייבערשטער איבערגעקעהרט די קללות אויף ברכות. בלעם האט ערווארטעט, אז ער וועט נאכדעם קריגען שכר פאר די ברכות, וואס זיינען ארויסגעקומען די אידען דורך איהם. אבער דער אייבערשטער האט געזאגט: „לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד'" — קיינער פון בלעם'ס פאלק זאל ניט קענען אנגענומען ווערען צווישען אידישען פאלק. „דו, בלעם — דו ווייסט דאך אז דיין כונה איז געווען צו שילטען און ניט צו בענשען!..."

61
ווען עס העלפט שוין קיין זאך ניט

אמאל איז געווען א רב וואס האט שטארק געהאלטען פון שלום בית. אז עס פלעגט צו איהם קומען א פאר פאלק זיך גט'ן, פלעגט ער פריהער צו זיי ריידען און זוכען צו מא־כען א שלום. און אז זיי פלעגען ניט וועלען שלום ווערען, פלעגט זיי דער רב אבלייגען, הייסען קומען אן אנדערש מאל, און נאכדעם פלעגט ער זיי ווידער אבלייגען, און אזוי פלעגט ער זיי אלץ אבלייגען ביז די פארעל פלעגט שוין דערעסען צו געהן צו איהם און זיי פלעגען בלייבען ווייטער וואוינען צו־זאמען.

איינמאל איז צו איהם געקומען א יונגע ווייבעל, וואס צוויי וואכען נאך דער חתונה האט איהר מאן גענומען און זיך אבגע'שמד'ט. דער רב, ווי זיין שטייגער איז געווען, האט געהייסען דער ווייבעל אז זי זאל קומען אן אנדערש מאל. און ווען זי איז געקומען דעם צווייטען מאל, האט דער רב ווידער געוואלט אבלייגען. האט די ווייבעל געזאגט: „רבי! וואס טויג אייך דער אבלייגען? דא קען דאך שוין מעהר קיין שלום ניט זיין. מיין מאן איז א גוי און האט זיך שוין גענומען אן אנדער ווייב, א גוי'שע — טא וואס לייגט איהר מיך אב?“

נ מ ש ל

געוועהנליך ווארט דער אייבערשטער, אז דער זינדיגער זאל תשובה טהאן, אבער עס זיינען דא אזעלכע בעלי עבירה וואס ווארטען אויף זייער תשובה איז איבעריג. זיי טהוען אב אזעלכע זאכען וואס עס העלפט שוין ניט קיין תשובה.

62
די געבונדענע היהנדעל

ביי א אידענע איז איינמאל פערלארען געגאנגען א הוהן, איז די אידענע ארומגעגאנגען איבער אלע הויפען און אין די הייזער, צו זוכען וואו איהר היהנדעל האט פערבלאנדזשעט. ווען זי איז אריינגעקומען צו א שכנה, האט זי געפונען איהר היהנדעל צוגעבונדען פאר א פוס צו א בעט. „אט דאס איז דאך מיין הוהן!" האט די אידענע אויסגעשריען. „ניין!" האט די שכנה געענטפערט, „עס איז ניט דיין הוהן, עס איז מיינע." און אזוי ווי די צוויי ווייבער האבען זיך געקריעגט און געשריען און געליארעמט, האט זיך אנגעקליבען א גרויסער עולם מענשען. רופט זיך אב איינער פון עולם:

„צו וואס קריעגט איהר זיך אומזיסט און אומנישט? בינדט אב די הוהן און לאזט זי ארויס אין גאס, וועלען מיר זעהן וואוהין זי וועט געהן. די הוהן וויים בעסער צו וועמען זי געהערט."

נמשל

דער אייבערשטער שטראפט אונז און מוסר'ט אונז אידען, אז מיר האבען זיך אבגעפרעמדט פון איהם און אז מיר געהערען צו איהם ניט מעהר. אבער מיר אידען וויסען, אז מיר געהערען נאך אלץ צו איהם. נישט מעהר, מיר זיינען צוגעבונדען אין גלות, ביי פרעמדע. זיי אזוי גוט, רבונו של עולם, און מאך אונז פריי די פים אונזערע, וועסטו זעהן ווי מיר וועלען לויפען צו דיר! מיר וויסען צו וועמען מיר געהערען.

63
דער צולאָזענער אינגעל

ביי אַ רייכען מאַן איז געווען אַ צולאָזענער אינגעל. יעדען טאָג אַז דער אינגעל פלעגט געהן אין חדר, פלעגט איהם אויסקומען פערבייצוגעהן דעם מאַרק וואו מען פער־קויפט עפּעל, ניס און עהנליכע זאַכען, און דער אינגעל פלעגט כאַפּען פון די קערב און טישלעך און אנטלויפען.

ווען די אָרימע מענשען וואָס זיינען געזעסען ביי די קערב און טישלעך האָבען געזעהן אַז זיי קענען מיט דעם אינגעל גאָרנישט מאַכען, האָבען זיי זיך אַלע אַ לאָז געטאָהן צו זיין פאָטער, זיך צו קלאָגען אויף דעם קליינעם כאַפּער, און זיי האָבען איהם דערצעהלט פון אַלע זיינע ווילדע מעשים.

דער פאָטער האָט זיך שטאַרק פערשעהמט וואָס זיינער אַ זוהן זאָל טאָהן אַזעלכע זאַכען, האָט ער איהם גע׳מוסר׳ט, ערקלערט וואָס פאַר אַן אונרעכט ער טוהט מיט דעם וואָס ער בעטריבט אָרימע מענשען, און אויך ווי נאַריש דאָס איז פאַר איהם צו כאַפּען, ווען ער קען קריגען אַלעס צו קויפען פאַר געלד, פיעל ער וויל.

דער מוסר האָט אָבער גאָרנישט געהאָלפען. דער אינגעל האָט ווייטער געכאַפּט ווי פריהער.

טראַכט זיך דער פאָטער און זוכט אַן עצה וואָס צו טאָהן, אַז זיין אינגעל זאָל שוין אַמאָל אויפהערען צו כאַפּען פון מאַרק. איינמאָל רופט ער צו דעם זוהן און זאָגט צו איהם:

„מיין טייער קינד! עס געפעלט מיר ניט וואָס דו

געהסט אין חדר איינער אליין. ווי פּאַסט עס פאַר דיר צו געהן אליין? אַזאַ טייערער אינגעל ווי דו. אַזאַ וואוילער, אַזאַ גוטער, האָט געדאַרפט געהן אין חדר מיט גרויס פּאַראַד. וואַרט נאָר אַ ווײַלע, איך וועל שיקען נאָך די כלי זמר, וועסטו געהן אין חדר מיט כלי זמר, מיט פּויקען און מיט צימבלען, אַזוי ווי מען פיהרט אַ שררה, אַ פּרינץ."

דעם אינגעל איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען.

האָט דער פאָטער געלאָזט ברענגען כלי זמר און זיי האָבען דעם אינגעל געפיהרט אין חדר, שפּיעלענדיג אויף זייערע אינסטרומענטען. אַ בדחן איז געגאַנגען פאָראויס און האָט אויסגערופען: „תנו כבוד! מאַכט אַ וואַרע פאַר דעם פיינעם בחור'ל, דעם טאַטענס אַ קינד. פון גרויסען יחוס מיט דער גילדענער פּאַהן, בערל ברבי חיים, מיר פיהרען איהם יעצט אין חדר צו זיין רבי'ן לערנען תורה!"

ווען דער אינגעל האָט געזעהן וואָס פאַר אַ כבוד מען גיט איהם אָב, האָט ער זיך שוין געשעהמט צו כאַפּען פון מאַרק. דען ווי האָט ער געקענט פערלאָזען די כלי זמר און זיך ערנידעריגען צו כאַפּען עפּעל אָדער ניסלעך פון אָרימע מענשען?"

נמשל

דער בעסטער וועג צו היילען אַ מענשען פון שלעכטע מעשים איז צו דערהויבען זיין זעלבסט-רעספּעקט, וועט ער זיך שעהמען צו זיין שלעכט.

64
אחטא ואשוב...

אמאָל איז געווען אַ חדר־אינגעל, אַ גרויסער קונדס, וואָס האָט שטאַרק ליעב געהאַט צו באָדען זיך אין טייך. אַז עס פלעגט קומען דער זומער פלעגט ער ניט קענען איינ־זיצען אין חדר, און ווי דער מלמד פלעגט זיך פערקוקען אַן אַ זייט פלעגט דער אינגעל זיך אַב׳גנב׳ענען פון חדר און אוועקלויפען צום טייך, זיך באָדען.

איינמאָל, בעת דער אינגעל האָט זיך געבאָדען, איז ער פערקראָכען אַ ביסעל צו ווייט, וואו די וואַסער איז געווען גאַנץ טיעף, און אַזוי ווי שווימען האָט ער ניט געקענט, האָט ער געהאַלטען אין זינקען. אַ פערבייגעהער, וואָס האָט געהערט זיינע געשרייען, איז אַריינגעשפרונגען אין טייך און האָט איהם געראַטעוועט.

דער אינגעל האָט נאָכדעם אויף זיך גענומען אַ נדר, אַז ער וועט זיך מעהר ניט באָדען אין טייך ביז ער וועט זיך אויסלערנען גוט שווימען.

נמשל

אַזוי טוהט אויך אַ מענש וואָס איז ניט אָרענטליך אין זיינע געשעפטען, און ער זאָגט אַליין: אַז איך וועל אמאָל ווערען רייך וועל איך אויפהערען צו שווינדלען און ווערען אַן אָרענטליכער סוחר.

65
דעם מלמד'ס וואונש

א מלמד מיט א בעל־עגלה זיינען אוועק צוזאמען, גאנץ ווייט, אין מרחקים, זוכען פרנסה. די ערשטע צייט האבען זייביידע געהאט גוט. דער מלמד האט געהאט א סך תלמידים און דער בעל־עגלה האט געהאט א סך פאסא־זשירען. אבער שפעטער האט דעם מלמד אנגעהויבען צו געהן שלעכט און ער האט ניט געקענט קריגען קיין תלמידים. אבער דער בעל־עגלה האט נאך אלץ געהאט פרנסה מיט א פולער מאס.

איינמאל, אז זיי האבען זיך געטראפען אין גאס, האט דער מלמד געזאגט צום בעל־עגלה: „דער אייבערשטער זאל געבען אז דו זאלסט שוין אויך בלייבען אהן פרנסה."

„דו, מלמד איינער!" האט דער בעל־עגלה בייז אויס־געשריען. „פארוואס שילסטו מיך? וואס פאר א שלעכטס האב איך דיר געטאהן?"

אסור אויב איך האב עפעס צו דיר!" האט דער מלמד געענטפערט. „נאר אז דו וועסט בלייבען אהן פרנסה, וועסטו קריגען חשק צו פאהרען אהיים. וועל איך האבען מיט וועמען צו פאהרען."

נ מ ש ל

די שכינה וויל שוין לאנג געהן צוריק אין הייליגען לאנד. אבער די אידען מיינען אז אין גלות איז זיי נאך גוט, טראכ־טען זיי ניט פון פאהרען צוריק אין זייער היים. דארום ווארט די שכינה ביז די אידען וועלען פערלירען די לעצטע פרוטה.

און אז עס וועט אויסגעהן די לעצטע פרוטה, וועט דאַן קומען משיח. און דאַן וועט די שכינה גערן צוזאַמען מיט די אידען אין ארץ ישראל.

66
דער נאַרישער אינגעל

צוויי אינגלעך האָבען געלערנט ביי איין רבי׳ן אין חדר. איינער איז געווען דער זוהן פון א רייכען פאַטער, דער אַנ־דערער האָט געהאַט א טאַטען אַן אָרימאַן, אַ מחוסר לחם. איינמאָל קומט דער רייכער אינגעל אין חדר און צייגט זיינע חברים אַ שעהן בייטעלע, וואָס ער האָט געקויפט. די בייטעלע איז געווען אַ זעהר שעהנע, אין פערשיעדענע פאַרבען, און אויף דעם זיינען געווען אויסגעמאָלט אַלערליי בילדער און צאַצקעס. די חברים האָבען איהם מקנא געווען די בייטעלע און דער אָרימער אינגעל האָט אויך מקנא געווען. זיי האָבען אַלע בעקומען אַ חשק צו קריגען אַזאַ בייטעלע.

די אנדערע אינגלעך, ווען זיי זיינען געקומען אַהיים, האָבען זיי ניט צורוה געלאָזען טאַטעס און מאַמעס ביז זיי האָבען געקראָגען געלד אויף צו קויפען די בייטעלע. און די וואָס האָבען ניט געקענט קריגען די גאַנצע געלד אויף אַמאָל, האָבען דאָס אויסגעריסען ביסלעכווייז. אין אַ וואָך צייט האָט שוין יעדער אינגעל געהאַט אַזאַ בייטעלע ווי דעם נגיד׳ס זוהן, אויסער יענער אָרימער אינגעל, וועלכער האָט קוים געקענט אַרויסקריגען פון זיינע עלטערען בלויז עטליכע גראָשען.

איז דער אָרימער אינגעל אַוועק צום קרעמער און האָט פאַר איהם געוויינט און געבעטען: „אָט זעהט, רב איד, אָט דאָס איז די גאַנצע געלד וואָס איך האָב. איך שווער

איך אז איך האב ניט מעהר אפילו קיין איין־איינציגען גראשען. טא גיט מיר א בייטעלע פאר די ביסעל געלד וואס איך האב.“

„דו, נארישער אינגעל,“ האט דער קרעמער איהם גע־ענטפערט, „דו אליין זאגסט דאך אז דו האסט ניט אפילו קיין איין גראשען אן איבעריגען, טא צו וואס טויג דיר די בייטעלע?“

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט היינטיגע אידען, וואס גיבען אוים גרויסע פערמעגענס אויף בויען שעהנע שוהלען, און די שוה־לען שטעהען כמעט די גאנצע צייט ליידיג.

67
די צוויי תלמידים

צוויי אינגלעך האבען געלערנט ביי א רבי'ן. איז דעם רבי'ס שטייגער אזוי געווען: מיט איין אינגעל איז ער גע־ווען זעהר שטרענג, און אויב ער האט עפעס וואס ניט גע־וואוסט געגוי אויפ'ן האר, האט ער איהם געשלאגען אהן רחמנות. דעם צווייטען תלמיד, ווי שלעכט ער זאל ניט זאגען, איז ביי דעם רבי'ן אלץ גוט געווען. זעלטען אז ער פלעגט אויף איהם אנשרייען אדער אנריהרען מיט דער האנד.

א לאנגע צייט האט דער ערשטער תלמיד געשוויגען. נאר איינמאל האט ער בעקומען מוטה און האט דעם רבי'ן געפרעגט: „רבי, זייט מיר מוחל וואס איך פרעג אייך אזא קשיא: פארוואס, אז איך ווייס עפעס ניט, אדער אז איך זאג א קליינעם גרייז, שלאגט איהר מיך אזוי שטארק, און

מיין חבר, כאטש ער פערשטעהט גארניט וואס ער לערנט, קומט ער אב זעהר לייכט?"

„הער אוים, מיין קינד, איך וועל דיר דאס ערקלערען," האט דער רבי גענענטפערט. „דו קענסט זיך ניט גלייכען צו דיין חבר. יענער קומט ארוים פון פראסטע מענשען, ישוב'-ניקעס, עמי הארץ, און ביז ניט לאנג צוריק האט ער זיך גע-וואלגערט אין דארף צווישען ציגען און בהמות, איז קיין וואונדער ניט וואס ער קען ניט גוט פערשטעהן וואס איך לערן מיט איהם. דערפאר בעגעה איך זיך מיט איהם מיט חסד. אבער דו, וואס שטאמסט פון רבנים און לומדים, און לערנען האסטו אימער געלערנט ביי די בעסטע מלמדים, און א קאפ האסטו א שארפען, דו מוזט שוין קענען און פער-שטעהן אלעס וואס איך לערן מיט דיר, און אז דו מאכסט א פעהלער קומט דיר טאקע שלאגען!"

נ מ ש ל

די אומות העולם, וואס זיינען געבוירען געווארען גע-צענדיענער און זיך ערצויגען צווישען ווילדע פעלקער, איז דער אייבערשטער מוחל א סך פון זייערע חטאים, ווייל זיי ווייסען ניט ווי בעסער צו זיין. אבער די אידען וואס קומען ארוים פון די אבות, און זייערע לעהרער זיינען געוועז משה, דוד, שלמה און די נביאים, מיט זיי איז שוין דער אייבערשטער שטרענג, און ווען זיי בעגעהען א פעהלער שטראפט ער זיי.

68
דער וואָס לעבט אין טעות

איינער אַ מאַן האָט זיך אַמאָל פערזינדיגט און האָט אָבגעטאָהן ניט קיין שעהנע זאַך. האָבען די שטאָדט־גבאים געשיקט צו איהם דעם שמש, אַז ער זאָל ביי איהם צונעהמען עפּעס אַ משכון ביז ער וועט קומען און זיך שטעלען צום משפט פאַר די גבאים. דער שמש איז אַוועק אין הויז פון דעם בעשולדיגטען און פון דאָרט צוגענומען אַ שעהנעם יום־טוב'דיגען בגד און אַוועקגעטראָגען צו זיך אַהיים אַלס משכון. און ווען די שמש'טע האָט שפּעטער געפונען דעם שעהנעם בגד הייגנען אין שאַפע, האָט זי געמיינט אַז קהל האָט דאָס געשיינקט איהר מאַן אַ מתנה פאַר זיין טרייע ארבייט. איז די שמש'טע אַוועק צו די שטאָדט־גבאים און האָט זיי גע־דאַנקט בזה הלשון: „דער אייבערשטער זאָל אייך בעצאָהלען פאַר אייער גוטסקייט כפל כפלים, און אַזוי ווי איהר האָט ניט פערגעסען מיין מאַן, אַזוי זאָל דער אייבערשטער אייך אויך ניט פערגעסען.“

„זייט ניט קיין נאַרישע אידענע!“ האָט איינער פון די גבאים אויף איהר אָנגעשריען. „רעדט זיך ניט איין קיין שטותים, אַז מיר האָבען געשענקט אייער מאַן אַ מתנה. דער בגד געהערט צו אַן אַנדערען און מיר האָבען אייער מאַן געהייסען דאָס צונעהמען בלויז אויף אַ קורצער צייט און נאָכדעם ווי יענער וועט זיך שטעלען פאַר אונז צום משפט, וועט מען איהם דעם בגד צוריק אַוועקגעבען.“

נ מ ש ל

איינער פערזינדיגט זיך אַמאָל, שיקט דער אייבערשטער

איהם צו אַ גזלן, אָדער אַ שווינדלער, וואָס נעהמט ביי איהם אוועק זיין האָב און גוטס. דער גזלן, אָדער שווינדלער, מיינט נאָכדעם אַז דער אייבערשטער האָט איהם דאָס צוגעשיקט אַ פערדיענסטעל. קומט ער אין שוהל און קויפט אַן עליה און דאַנקט נאָך דעם אייבערשטען פאַר דער מתנה, אָבער ער ווייס ניט אַז פריהער אָדער שפּעטער וועט ער מוזען דעם גערויבטענס פערמעגען צוריק אָבשטעקען.

69

דער רב און דער מלמד

אַ רב האָט געהאַלטען פאַר זיינע קינדער אַ מלמד ביי זיך אין הויז. מיט דער צייט איז ביים רב אונטערגעוואַקסען אַ קינד, וואָס האָט בעדאַרפט אָנהויבען לערנען אלף־בית. האָט ער פאַר דעם קינד גענומען אַ בעהעלפער. דער מלמד האָט פאַראיבעל גענומען. האָט ער געזאָגט צום רב: „איך פערשטעה ניט, רבי, צו וואָס איהר האָט צוגענומען אַן אַנ־דערען צו לערנען מיט אייער אינגסטען קינד. אַזוי ווי איך קען לערנען מיט אייערע גרעסערע קינדער, וועלכע האַלטען שוין גאַנץ ווייט, קען איך דאָך מיט אייער מיזשיניקעל אודאי לערנען!“

„וואָס פרעגט איהר ביי מיר ניט קיין בעסערע קשיא?“ האָט דער רב געענטפערט. „וואָס בעדאַרף איך גאָר אינ־גאַנצען האַלטען אַ מלמד? קען איך דען אַליין ניט לערנען מיט זיי אַלעמען? אַלא, וואָס דען? ווייל איך בין צו־גרויס פאַר זיי און זיי וועלען מיין לערנען ניט פערשטעהן. און צוליעב דעם זעלבען טעם האָב איך יעצט מיין אינגסטען קינד אָבגעגעבען צום בעהעלפער, און ניט צו אייך.“

נמשל

א רבי דארף זיין צוגעפּאַסט לויט די פעהיגקייטען פון דעם תלמיד. יעדער דור האָט זיין פיהרער, וואָס פּאַסט זיך צו איהם. און דארום זאָגט דער מדרש „יפתח בדורו כשמואל בדורו.“ יפתח איז געווען אַ פּראָסטער מענש, אָבער פאַר די מענשען פון זיין דור האָט ער זיך געפּאַסט פאַר אַ פיהרער אַזוי ווי שמואל אין זיין דור.

70
די פיער בקשות

א פּאַטער האָט געהאַט פיער זיהן, האָט ער זיי אַלע געשיקט אין אַ ווייטער שטאָדט לערנען. און איידער זיי זיינען אוועקגעפאָהרען האָט ער זיי אָנגעזאָגט אַז זיי זאָלען איהם שרייבען אָפט בריעף, איבערהויפּט ווען זיי דאַרפען עפּעס. איינמאָל האָט איינער פון די זיהן אָנגעשריבען אַ בריעף צום פאַטער, אַז ער זאָל איהם שיקען אַ שעהנעם זייגערל. דער צווייטער האָט געשריבען, אַז דער פאַטער זאָל איהם שיקען שעהנע קליידער. דער דריטער האָט געשריבען, אַז ער זאָל איהם שיקען גוטע זאַכען צום עסען. און דער פערטער האָט געשריבען: „האָב רחמנות, פאַטער, שיק מיר גלייך אויף אַ קבר און תכריכים, ווייל איך בין זעהר קראַנק און האַלט ביים שטאַרבען.“

איינער וואָס האָט איבערגעלעזען די פיער בריעף האָט געזאָגט צו די ערשטע דריי זיהן: „צו וואָס פעלט אייך איין צו שרייבען אַזעלכע בריעף צו אייער פאַטער? ער וועט דען אייך שיקען אַ זייגער? ער וועט דען איין שיקען שעהנע קליידער? ער וועט דען אייך שיקען נאַשעריי? אַז ער וועט

לעזען דעם בריעף פון אייער אונגליקליכען ברודער, וואס בעט נעבעך אויף תכריכים, וועט ער נאך אין כעס ווערען וואס אייך ליגען אין קאפ אזעלכע לוקסוסען, און ער וועט אייך גארניט שיקען. דאס בעסטע איז, אז איהר זאלט סתם אזוי בעטען געלד, ווער ער מיינען אז איהר נויטיגט זיך אזוי ווי אייער קראנקער ברודער, און ער וועט אייך אלעמען שיקען."

נמשל

די רייכע בעטען אויף לוקסוסען. איינער בעט אויף עשירות, א צווייטער בעט אויף א שעהנע הויז, א דריטער בעט אויף שעהנע ציערונג פאר זיין פרוי. און צו דערזעלבער צייט זיינען דא א סך ארימע אידען, וואס שטעהען און בעטען אז דער אייבערשטער זאל זיי כאטש געבען א שטיקעל ברויט צו עסען. היינט ווען זאל דער אייבערשטער פריהער העלפען? איז די בעסטע זאך, אז אלע זאלען בעטען אז דער אייבערשטער זאל זיי שענקען דעם לעבען, און דער וואס גיט לעבען, גיט שוין אויך צום לעבען.

71

די צוויי רבנים

אין א שטאדט זיינען געווען צוויי רבנים. איינער איז געווען א גרויסער גאון און א צדיק. דער אנדערער האט גע־קענט וויינציגער פון איהם לערנען און איז ניט געווען אזוי פרום. דאך האט דער צווייטער געהאט מעהר הצלחה ווי דער ערשטער. אלע דיני תורה, אלע געלד־סכסוכים צווישען סוחרים פלעגט מען ברייננגען פאר דעם צווייטען, ווייל ער איז געווען א גרויסער בריה אויף די זאכען, כאטש אין לומדות איז ער געשטאנען זעהר נידריג געגען דעם ערשטען.

האבען זיך מענשען געוואונדערט ווארום אלע סוחרים געהען ניט מיט זייערע דיני תורה צו דעם אמת גרויסען למדן, צו דעם אמת גרויסען ירא שמים, וועלכער איז געווים זיכער פון פניות. האט זיי איינער, אן אלטער מאן, אזוי ערקלערט:

„וואס וואונדערט איהר זיך? יענער רב, דער גרויסער גאון, דער צדיק, האט זיך ערצויגען ביי עלטערן, וועלכע זיינע געווען פרומע, עהרליכע אידען, איז ער ניט בעקאנט מיט די סוחר'ישע פאלשקייטען, קונצען און דרעהדלעך. אבער דער אנדער רב, כאטש ער איז ניט פון די גרויסע לערנער, האט ער זיך ערצויגען ביי עלטערן, וואס זיינען געווען סוחרים און שווינדלער, פערשטעהט ער אלע קונצען, שקרים און רמאות, וואס קומען פאר אין מסחר, און דערפאר האט ער אזא הצלחה."

נמשל

יעדער איינער פערשטעהט זיין קלאס מענשען אם־בעסטען.

72
צדקה און מעשר

איינער האט זיך אמאל פערזינדיגט געגען קהל, האט מען געשיקט צו איהם א שמש ער זאל ביי איהם צונעהמען עטליכע זאכען פון הויז, א פאר לייכטער, א פעלץ און נאך אזוינס, און די זאכען האט מען גענערען צו בעהאלטען ביים נאמן, ביז דער זינדיגער וועט בעצאהלען די שטראף וואס קהל האט אויף איהם ארויפגעלייגט.

די זאכען זיינען געלעגען א היבשע צייט, ביז איין

מאל האט זיך געמאכט אז עס איז אין שטאדט געקומען א חשוב'ער אורח וואס מען האט איהם געדארפט געבען א שעהנע נדבה, אז ער זאל קענען פאהרען ווייטער. און אזוי ווי ביי קהל איז דאן ניט געוועזען קיין איבעריגע געלד, האט מען געשיקט צו דעם וואס האט געדארפט צאהלען די שטראף און איהם מתרה געוועזען, וויל ער בעצאהלען די שטראף איז גוט, און אויב ניט וועט מען די משכנות פערקויפען צו אנ־דערע. יענער האט קיין ברירה ניט געהאט און האט געמוזט בעצאהלען.

שפּעטער ווען דער שטראפירטער האט דערזעהן דעם גאסט, איז ער אויף איהם ארויפגעפאלען מיט קללות און איהם געזידעלט: „צוליעב דיר האב איך געמוזט בעצאה־לען אזוי פיעל געלד! ווען דו וואלסט אהער ניט געקומען וואלט מיר קהל שפּעטער אוועקגעגעבען מיינע זאכען אומ־זיסט, אהן שטראף."

די זעלבע געשיכטע האט געטראפען מיט אן אנדערען וואס האט זיך אויך פערזינדיגט געגען קהל און מען האט ביי איהם פערנומען זאכען אלס משכנות פאר שטראף. אבער דיזער האט ניט געווארט ביז קהל וועט איהם פטראשען מיט פערקויפען די זאכען, נאר ער איז אליין געגאנגען, בעצאהלט די שטראף און צוגענומען זיינע זאכען.

דאס געלד איז געלעגען ביים נאמן פאר א היבשע צייט, ביז עס איז געקומען אן ארימער יחסן וואס איז ארומגעפאה־רען קלייבען אויף הכנסת כלה פאר זיבען טעכטער. האט קהל בעשלאסען אז מען זאל דעם ארימען יחסן אוועקגעבען די שטראף געלד וואס איז געלעגען ביים נאמן.

ווען דער בעשטראפטער האט געהערט אויף וואס מען האט זיין געלד פערווענדעט, איז ער אליין געקומען צום ארימען יחסן און האט צו איהם געזאגט:

„איך דאנק אייך, רב איד, זעהר און זעהר וואס איהר

זייט געקומען און מיין געלד איז אוועק אויף אזא גרויסער מצוה ווי הכנסת כלה.“

נמשל

ווי מען זעהט פון דער מעשה זיינען ביידע שטראף געלדער פערוועגדעט געווארען אויף גוטע צוועקען. נאר דער אונטערשיד צווישען די ביידע פאלען איז ווי פון צדקה ביז מעשר. צדקה איז ווען אן ארימאן קומט און בעט, מוז מען איהם געבען, ניט פון דער איינענער טובה וועגען, נאר פון דעם ארימאן'ס טובה וועגען. דערפאר ווילען אמאל מענ־שען גאר ניט ליידען וואס אן ארימאן קומט צו זיי אין הויז. מעשר איז שוין אבער אנדערש. א איד טאהר ניט געניסען די פרוכט פון זיין פעלד איידער ער גיט מעשר, און דארום ווען אן ארימאן קומט נעהמען מעשר פרעהט מען זיך מיט איהם. אי מען האט א מצוה, אי מען האט אליין הנאה.

73

ווען א מענש בעקומט פריינד

א גרויסער רב האט אנגעשריבען א ספר. איז ער אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט וואו עס געפינט זיך א דרוק צו דרוקען דארט זיין חבור. ער האט אין דער שטאדט געדארפט פערברייננען א צוויי אדער דריי חדשים. איז דער רב געקומען צו א בעל אכסניא און האט צו איהם געזאגט: „איך בין א רב און איך האב פערפאסט א נייעם ספר וואס איך בין אהער געקומען דרוקען. און איך דארף האבען א פלאץ איינצושטעהן א צוויי דריי חדשים, ביז מיין ספר וועט ארויס פון דרוק.“ ווען דער בעל־הבית האט גע־הערט ווי דער רב בעט זיך אזוי ביי איהם, האט ער זיך,

געטראכט, ער מוז מסתמא מיינען צו שטעהן ביי מיר אומ־זיסט, דען צו וואס דערצעהלט ער מיר זיין גאנצען יחוס, אז ער איז א רב און אז ער האט געמאכט א ספר? און צו וואס בעט ער זיך אזוי? מסתמא מיינט ער אז איך זאל איהם האלטען ביי זיך צוליעב זיין יחוס. היינט צו וואס דארף איך אויף זיך אן אומזיסטען עסער? האט דער בעל־אכסניא געענטפערט: „עס טוהט מיר זעהר לייד, רבי, אבער איך האב ביי זיך מעהר קיין פלאץ ניט. אלעס איז פער־נומען".

איז דער רב אוועק אין אן אנדער אכסניא. איז א דריי־טער און איז א פערטער. ער האט אלץ גערעדט די זעלבע רייד און האט בעקומען דעם זעלבען ענטפער. קיינער האט איהם ניט געוואלט אריינגעהמען. ביז עס איז געשעהן א נס און איינער פון די שטאדטישע גבירים האט זיך וועגען איהם דערוואוסט. האט ער אויסגעזוכט דעם ארימען רב און האט איהם געגעבען א ברייטען שלום עליכם, און געזאגט: „רבי! לאנג לעבען זאלט איהר! קומט צו מיר אהיים. איך וועל אייך אבגעבען דעם שעהנסטען צימער אין מיין הויז. איהר וועט ביי מיר עסען פון דאס שעהנסטע און דאס בעסטע, און זיין ביי מיר אזוי לאנג ווי איהר ווילט".

דער רב איז פערבליבען ביים גביר ביז זיין ספר איז ארויס פון דרוק און נאכדעם איז ער אוועקגעפאהרען צוריק אין זיין שטעדטעל.

דער רב האט געהאט גרויס הצלחה מיט זיין ספר. טויזענדער אידען האבען דעם ספר געקויפט און דער רב איז געווארען זעהר רייך. האט ער זיך גענומען צו דער ארבייט און אנגעשריבען נאך א ספר. ווען ער איז געפאהרען אין שטאדט דרוקען זיין צווייטען חבור איז ער שוין ניט געקומען ווי אן ארימאן אין א נעדונגענעם וואגען, נאר ער איז געקו־מען אין אן אייגענער קארעטע מיט צוויי דיענער. און אז ער איז דורכגעפאהרען די גאס וואו עס געפינען זיך די

אכסניות, זיינען די בעלי אכסניות נאכגעלאפען און איהם געבעטען אז ער זאל זיך אבשטעלען ביי זיי. אבער דער רב האט זיך אויף זיי ניט אומגעקוקט, נאר ער איז אריינגעפאהרען גלייך צו יענעם גביר וועלכער האט איהם מקרב געווען ביי זיין ערשטען בעזוך אין דער שטאדט. דער גביר האט זיך זעהר געפרעהט מיט זיין חשוב'ן גאסט און האט איהם ווידער אויפגענומען מיט דעם גרעסטען כבוד. שפעטער זיינען געקומען די גרעסטע בעלי בתים פון שטאדט און יעדער איינער האט געטענה'ט צום רב: „פאר וואס קומט עס, רבי, אז איהר זאלט דעם גאנצען כבוד אבגעבען צו איין מאן? פארוואס זיים איהר דיזען מאל ניט געקומען צו מיר? איך וואלט דאך אייך געהאלטען מיט דער גרעסטער עהרע!"

„אויב איהר זייט טאקע אזעלכע גוטע מענשען", האט דער רב געענטפערט, „טא פאר וואס האט איהר מיך ניט געבעטען איינשטעהן ביי אייך ווען איך בין געקומען אין אייער שטאדט דעם ערשטען מאל?"

נמשל

ווען א מענשען נעהט אוועק גוט קריגט ער א סך פריינד.

74

א חשד בדרך כבוד...

אז ארימער מגיד איז ארומגעפאהרען פון שטאדט צו שטאדט האלטען דרשות און קלייבען נדבות. אין איין שטאדט האט ער זיך אבגעשטעלט ביי א שעהנעם בעל הבית אויף א פאר וואכען. דער בעל הבית האט איהם די גאנצע צייט געגעבען עסען און טרינקען. נאר ווען דער מגיד האט איינגעפאקט זיין רייזע-זעקעל אוועקצוגעהן, האט דער בעל-

הבית בעקומען א חשד אז דער מגיד האט מיטגענומען זיי־נעם א ספר. האט ער ניט געוואוסט וואס צו טאהן. סתם זוכען ביי יענעם איז זעקעל איז עפעס ניט שעהן. טאמער האט יענער גארנישט גענומען, וועט ער דאך אומזיסט פער־שעהמען א אידען. האט דער בעל הבית אזוי געזאגט צום מגיד: „איידער איהר פאהרט אוועק, רב איד, וואלט איהר נעדארפט איבערקוקען אייער זאק, צו זעהן אויב איהר האט דארט אלע אייערע זאכען. דען עס קען זיין אז איהר האט עפעס פערגעסען ביי מיר אין הויז".

נמשל

דארט וואו מען איז חושד א מענשען און מען וויים נאך ניט אויף זיכער דארף מען זיין זעהר אבגעהיט איהם ניט צו בעליידינען.

75

ווער עס פערדיענט א בעלוינונג

ביי איינעם א רייכען סוחר האט געדיענט א משרת וואס פלעגט איהם העלפען אין זיין קראם. דער משרת האט קיין געהאלט ניט בעקומען. געארבייט נאר פאר'ן עסען. איינ־מאל, פורים, איז דער בעל הבית געזעסען מיט זיין פאמיליע ביי דער סעודה, און דער משרת איז אויך געזעסען און גע־געסען די טייערע מאכלים מיט די המן טאשען און געטרונ־קען דעם פיינעם וויין. אין מיטען דער סעודה איז ארייג־געקומען א סוחר און האט געוואלט קויפען סחורה. אבער דער בעל הבית האט זיך ניט געוואלט ריהרען פון ארט און געזאגט: „איך וויל ניט שטערען מיין סעודה." האט זיך אויפגעהויבען דער משרת און געזאגט צום בעל הבית: „איך

וועל געהן איז קראם און וועל ברענגען אלעס וואס דער סוחר פערלאנגט".

דער בעל הבית האט דעם משרת געגעבען די שליסלען פון זיין קראם. דער משרת איז אוועקגעלאפען און האט גע־בראכט אלעס וואס דער סוחר האט געוואלט. דער בעל הבית האט געהאט א שעהנעם לייזונג און האט פערדיענט א היבשע ביסעל געלד.

„זאג מיר," האט דער בעל־הבית נאכדעם געזאגט צום משרת, „וואס קומט דיר ארויס פון מיר?"

„איך ארבייט דאך ביי אייך ניט פאר א געהאלט". האט דער משרת געענטפערט.

„איך וועל דאס דיר ערקלעהרען", האט דער בעל הבית געזאגט. „פריהער האב איך געמיינט אז דער עסען איז ביי דיר דער גאנצער עיקר און אז דו ביזט צופריעדען צו אר־בייטען בלויז פאר'ן עסען, אבער יעצט אז איך האב געזעהן ווי צוליעב מיין געשעפט האסטו דעם עסען איבערגעלאזען. און אז ביי דיר איז מיין געשעפט וויכטיגער ווי דיין עסען, דענק איך אז דיר קומט שוין אז איך זאל דיר בעלוינען ווי דו פערדיענסט."

נמשל

מיר דינען אלע דעם אויבערשטען פאר דעם לעבען וואס ער האט אונז געשענקט, און דער אייבערשטער גיט אונז אלעס וואס מיר דארפען אויף דער וועלט פאר דעם וואס מיר ריענען איהם, אבער די צדיקים וואס זיינען זיך מוסר נפש פאר דעם אייבערשטען און פאר זיין תורה און צייגען אז דיזע וועלט איז ביי זיי גארנישט, די בעקומען שוין א גרע־סערען לוין.

76
צוויי שלעכטע חברים

איינער וואס איז געווען א בן יחיד ביי זיין פאטער, האט זיך בעפריינדעט מיט צוויי שלעכטע חברים, וואס פלעגען איהם לערנען שיכור'ן. מיט דער צייט איז ער אויך געווארען א שיכור אזוי ווי זיי. זיין פאטער האט זיך שטארק גענומען צום הארצען און ער האט אנגעהויבען נאכצופרעגען וועגען די צוויי חברים. האט ער אויסגעפונען, אז איינער רעדט איין זיין זוהן, ער זאל קויפען משקה פאר זיך און פאר איהם. דער אנדערער קויפט משקה פאר זיינע אייגענע געלד און גיט דעם בן יחיד צו טרינקען. האט דער פאטער געזאגט:

„אויף דעם וואס רעדט איין מיין זוהן צו קויפען משקה איז דא א שטיקעל זכות. אליין איז דער חבר ארים און ער האט ניט פאר וואס צו קויפען משקה, רעדט ער צו מיין זוהן צו קויפען, אבער זיין הויפט כונה איז אז ער זאל אליין האבען וואס צו טרינקען. אבער דער אנדער חבר וואס האט אליין געלד צו קויפען משקה און ער גיט מיין זוהן צו טרינקען, ביי איהם איז שוין די הויפט כונה אז מיין זוהן זאל ווערען א שיכור אזוי ווי ער".

נ מ ש ל

איינער פערפיהרט א מענשען צוליעב פרנסה, און אנדערער ווייל ער האט הנאה צו רואינירען מענשען.

77
דער שפּיגעל

א פּאַטער איז בייז געוואָרען אויף זיין בן יחיד ווייל ער האָט זיך שטאַרק פערזינדיגט געגען איהם. האָט ער דעם זוהן דערפאַר פערטריבען פון דער היים. דער זוהן איז אַוועק ערגעץ גאַנץ ווייט, אין מרחקים, וואו ער איז אַרומגעגאַנגען נע ונד, נאַקעט און הונגעריג. דער פּאַטער האָט שטאַרק געליטען פון בענקשאַפט נאָך זיין זוהן און עס האָט איהם לייד געטאָהן אויף די צרות וואָס דער זוהן האָט אויסגעשטאַנען אין דער פרעמד. פון דעסטוועגען האָט דער פּאַטער זיך איינגעהאַלטען, זיך געמאַכט אַ שטאַרקע האַרץ און ניט גערופען דעם זוהן צוריק אַהיים, ווייל ער האָט געוואָלט ער זאָל צונעהמען זיין פולע שטראָף וואָס ער האָט פערדיענט.

איינמאָל איז אַ פריינד פון פּאַטער געקומען אין דער שטאָדט וואו דער פערטריבענער זוהן האָט זיך געפונען, און ער האָט געזעהן ווי פערשוואַרצט ער איז, און ווי ער זעהט אוים אויסגעהונגערט און קראַנק. האָט ער צו דעם זוהן געזאָגט: „אויב דו ווילסט מיך פאָלגען וועל איך דיר געבען אַ גוטע עצה. זאָלסטו וויסען זיין, אַז כאָטש דיין פּאַטער איז ביי זיך אין דער היים און עס פעהלט איהם ניט קיין זאַך, דאָך איז ער אויך שטאַרק אַראָב פון פּנים און זעהט אוים זעהר פערפינסטערט צוליעב זיין בענקשאַפט נאָך דיר. דו מוזט אַזוי. קויף אַ שפּיגעל און פאָהר מיט דעם צו דיין פּאַטער, און אַז דו וועסט קומען צו דיין פּאַטער זאָלסטו דעם שפּיגעל אַנהענגען ביי זיך אויפ'ן האַרצען, אום אַז דיין פּאַטער זאָל אין דעם קענען אַריינקוקען און זעהן זיין אייגענע געשטאַלט. און דו זאָלסט וויינען און זיך בעטען ביי איהם:

„גיב א קוק, ליעבער פאטער, ווי דו זעהסט אוים, ווי די קלארקייט און די ליכטיגקייט פון דיין פנים איז אוועק. דארום, טייערער פאטער, זיי מיר מוחל און נעהם מיך צוריק אהיים, אויב ניט פון מיינטוועגען, איז פון דיינטוועגען.“

נ מ ש ל

זייט מיר זיינען פערטריבען געווארען איז גלות בענקט נאך אונז אונזער פאטער אין הימעל און די שכינה שיינט ניט מעהר אזוי ווי אמאל, דארום איז אונזער געבעט, דאס ער זאל אונז מוחל זיין, אויב ניט פון אונזערט וועגען איז כאטש פון זיינט וועגען.

78
איבערגעשריען אַלעמען

א רייכער מאן האט געדארפט האבען אז אם פאר א קינד וואס איז איהם געבוירען געווארען אויף די עלטערע יאהרען. ער האט געזוכט, אבער ער האט ניט געקענט גע־פינען, ביז עס האט זיך איינמאל געמאכט אז ארימע פרוי וואס איז ארומגעגאנגען איבער די הייזער, און עס פערשטעהט זיך אז זי איז גלייך מרוצה געווארען צו בלייבען אין גביר׳ס הויז. דער רייכער מאן האט געשיקט אויספרובירען איהר מילך און דער דאקטאר האט געזאגט אז זי האט געזונדע מילך.

דער גביר האט געהייסען זיינע דיענסטען אז מען זאל זי ארומוואשען און אנטהאן נייע קליידער. מען האט איהר געגעבען א שעהנעם לופטיגען צימער און א ווייכע בעט מיט אלע בעקוועמליכקייטען. און די פרוי וואס איז נאך מיט א קורצער צייט צוריק ארומגעגאנגען אין שמאטעס און האט

זיך געוואלגערט אין הקדש, האט יעצט געלעבט ווי א גרעפין.
איינמאל איז דאס קינד קראנק געווארען. פאטער און מוטער זיינען געזעסען פערטרויערט און געוויינט, אבער די אם האט געוויינט מעהר פון זיי. זי האט געקלאגט און גע־יאמערט אויפ'ן קול, אז מען האט זיי געהערט פאר מיילען. די גאנצע שטאדט איז אנגעלאפען אויף איהרע געשרייען. האבען זי מענשען געפרעגט: „וואס שרייסטו אזוי? וואס לייגסטו אזוי איין די וועלט? עס איז דאך ניט דיין קינד." האט די אם געענטפערט:
„איהר ווייסט דאך אז איך בין אן ארימע פרוי און איך פלעג זיך ארומשלעפען איבער די הייזער. און דער גוטער מענש האט מיך אריינגענומען אין זיין הויז און האט מיך געהאלטען ווי אן אייגענע. און צוליעב וואס האט ער דאס געטאהן? צוליעב זיין קינד. און יעצט, חס ושלום, אויב דאס קינד געהט אוועק, טא וואס וועט ווערען פון מיר?"

נ מ ש ל

די כהנים זיינען געווען אנגעשטעלט אין דעם אייבער־שטען פאלאסט. זיי האבען געהאט אלעס וואס זיי האבען געדארפט און אויך גרויס כבוד דערצו. און געהאט האבען זיי די אלע זאכען, ווייל זיי זיינען געווען די ערציהער פון אידישען פאלק, אבער אז דאס אידישע פאלק איז פערטרי־בען געווארען האבען די כהנים אויך אלעס פערלארען.

79
געאַרבייט פאַר'ן טייוועל

אַן אָרימאַן איז געקומען אין אַ דאָרף און האָט דאָרט געוואָלט איבערנעכטיגן. זיינען דאָרט געווען צוויי קרעטשמעס. איינע האָט געהאַלטן אַן איידעלער מענש מיט אַ גוט האַרץ, און די אַנדערע האָט געהאַלטן אַ שלעכטער מענש און אַ קאַרגער. דער אָרימאַן ווייס ניט, פאַלט ער גראָדע אַריין צו דעם שלעכטען און בעט ער זאָל איהם געבען אָבּ־עסען און אַ נאַכטלעגער. זאָגט צו איהם דער קרעטשמער: „איך וועל דיר געבען עסען און דו קענסט ביי מיר שלאָפען, אָבער דו מוזט דערפאַר טאָהן אַ ביסעל אַרבייט.” דער אָרי־מאַן איז געווען צופריעדען און האָט געטאָהן אַלע אַרבייט וואָס מען האָט איהם געהייסען. און ווען ער האָט זיין אַרבייט געענדיגט, האָט דער קרעטשמער געזאָגט צו איהם:

„יעצט געה אַריין אין יענער קרעטשמע און שטעל זיך אַוועק ביים טיהר, וועט מען דיך גלייך אַריינרופען אינעווייניג. איך האָב שוין דאָרט אָנגעזאָגט, אַז מען זאָל דיר געבען אַ גוטע וועטשערע און אַ בעט צו שלאָפען.”

דער אָרימאַן איז אַהין אַוועק. עס פערשטעהט זיך, אַז ער האָט געמיינט אַז די אַנדער קרעטשמע געהערט אויך צו דעם זעלבען מאַן. דאָרט האָט מען איהם קיין פראַגעס ניט געשטעלט, מען האָט איהם געגעבען עסען און טרינקען מיט אַ ברייטער האַנד און אַ וויכען געלעגער צו שלאָפען.

אויף מאָרגען איז דער אָרימאַן געקומען צו דעם רשע, איהם בעדאַנקען פאַר'ן עסען און פאַר'ן נאַכטלעגער. האָט דער רשע געזאָגט צו איהם: „אויב דו ווילסט קענסטו ביי

מיר ווייטער פערבלייבען ארבייטען און דו וועסט קריגען עסען און א בעט.“

דעם אָרימאַן איז דאָס געפעלען געוואָרען. ער האָט געאַרבייט פאַר'ן שלעכטען קרעטשמער און געגעסען און גע־שלאָפען האָט ער ביי דעם גוטען. אין עטליכע טעג אַרום, אַז ער האָט זיך צורעדט מיט איינעם פון די דאָרפסלייט, האָט איהם יענער אויסגעזאָגט זיין טעות: „דו אַרבייטסט פאַר'ן טייוועל, און עסען עסטו ביי א מלאך. ווען דו וואָלסט לכתחילה געגאַנגען גלייך צו דעם גוטען קרעטשמער, וואָלסטו ניט געדאַרפט אַרבייטען פאַר'ן שוואַרץ יאָהר אומזיסט און אומנישט.“

נמשל

דאָס איז א משל אויף דעם פסוק „מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול“. א מענש בעקומט פון דעם אייבערשטען ווי־פיעל עס איז איהם בעשערט, אין אָרימען אָדער אין רייכען אופן. אָבער דער מענש אַרבייט איבער די כחות, ווערט פאַרשוואַרצט אַרבייטענדיג, און ער מיינט אַז דורך זיין אַר־בייט און פלייס האָט ער זיך ערוואָרבען וואָס ער האָט.

80

די צוויי שותפים

א הינקעדיגער און א טויבער, וועלכע זיינען אַרומגע־גאַנגען איבער די הייזער, האָבען געמאַכט שותפות. דער הינקעדיגער האָט זיך אַרויפגעזעצט אויף דעם טויבענס פּליי־צעס און ביידע זיינען אַזוי אַרומגעגאַנגען איבער'ן שטאָדט פון הויז צו הויז בעטלען. מענשען וואָס האָבען געזעהן די

צוויי קאַליקעס צוזאַמען האָבען בעקומען אויף זיי גרויס רחמנות און מען האָט זיי געגעבען אַ סך קליינגעלד.

איינמאָל געהען די צוויי שותפים פערביי אַ הויז וואו עס איז געווען אַ חתונה. דער הינקעדיגער האָט געהערט די כלי־זמר שפּיעלען, האָט זיך איהם געוואָלט טאַנצען. אָבער ווי קען ער טאַנצען, אז ער האָט ניט קיין פיס? און דער טויבער, נעבעך, האָט די מוזיק גאָר ניט געהערט. „טאַנץ אַ ביסעל, שפּרינג אַ ביסעל, עס איז מיר פרעהליך!“ האָט דער הינקעדיגער געשריען צום טויבען. אָבער דער טויבער — ניט ער הערט איהם, ניט ער הערט די כלי־זמר. וואָס טוהט דער הינקעדיגער? קויפט ער אַ פלעשעל שטאַרקע משקה און גיט דעם טויבען אַ זופּ צו טאָהן. דער טויבער פערזוכט די משקה, ווערט ער אַ ביסעל פרעהליך און זיינע פיס הויבען זיך צום טאַנצען. דער הינקעדיגער גיט איהם נאָך אַ זופּ און נאָך אַ זופּ, ביז דער טויבער האָט גענומען טאַנצען מיט אַלע כחות, און דער הינקעדיגער, וואָס איז געזעסען ביי איהם אויף די פּלייצעס, האָט זיך אויך געהויבען אַרויף און אַראָב. און אזוי האָבען זייביידע געטאַנצט. דער הינקעדיגער צו־ליעב די מוזיק און דער טויבער צוליעב די משקה.

נ מ ש ל

אַן עהנליכער משל איז דאָ אויך אין תלמוד. דאָס מיינט דעם גוף מיט דער נשמה. איינער אָהן דעם אַנדערען קען ניט זינדיגען, און דערפאַר שטראָפט מען די נשמה פאַר די זינד פון דעם גוף, ווייל זיי זיינען גלייכע שותפים אין אַלעם וואָס זיי טוהען.

81
דער נאַרישער יעגער

אַ לעהרער, וואָס איז געווען אָנגעשטעלט צו לערנען מיט דעם זוהן פון אַ רייכען מאַן, איז איינמאָל אַרום מיט זיין תלמיד אויף יאַגד אין וואַלד. דער אינגעל האָט דערזעהן אַ פוקס, האָט ער איהם גענומען נאָכלויפען. לויפענדיג האָט דער אינגעל איבערגעיאָגט דעם פוקס און איז געלאָפען נאָך ווייטער.

„וואוהין לויפסטו?" האָט דער לעהרער געפרעגט.

„איך לויף נאָכ'ן פוקס," האָט דער תלמיד געענטפערט.

„דו, נאַרישער יונג!" האָט דער לעהרער אויסגערופען. „ביז דו לויפסט נאָך דעם פוקס, נאָר ענטלויפסט פון איהם, און וואָס שנעלער דו מיינסט אַז דו לויפסט נאָך איהם, אַלץ מעהר דערווייטערסטו זיך פון איהם."

און דער אינגעל האָט זיך פערשעהמט.

נ מ ש ל

אַ סך יאָגען זיך נאָך כבוד, אָבער אנשטאט אָנצויאָגען דעם כבוד לויפען זיי איהם אריבער און דערווייטערען זיך פון איהם. אַ סך יאָגען זיך נאָך געלד, ווייל זיי מיינען אַז מיט אַ סך געלד וועלען זיי קענען לעבען רוהיג און געניסען מעהר פערגניגענס, אָבער ווען זיי האָבען שוין דאָס געלד קאָרגען זיי דאָס אויסצוגעבען און האָבען פון דעם קיין הנאה ניט, און זיי לעבען ניט בעסער פון אַן אָרימאַן.

82
די צוויי חזנים

אין א שטעדטעל איז איינמאָל אויף שבת געקומען א גרויסער חזן דאַוונען. ער איז באמת געווען א גוטער מנגן און האָט געהאַט א שעהנע שטימע; אָבער דאָס מאָל האָט זיך איהם ניט איינגעגעבען, ווייל ער האָט ניט געפיהלט אמבעסטען. אַז מען האָט איהם אויסגערעדט דאָס דער „תקנת שבת" איז ביי איהם אַרויס אָהן די געוועהנליכע מתיקות, האָט ער צוגעגעבען און געזאָגט: „איך האָף אַז דעם צווייטען מאָל וועל איך בעסער דאַוונען." און ער האָט גאָרניט פעראיבעל געהאַט וואָס מען האָט איהם אויסגערעדט.

דעם אַנדער שבת האָט אין דער זעלבער שוהל געדאַוונט אַן אַנדער חזן, וועלכער האָט געהאַט א זעהר שלעכטע שטימע און נאָך ערגער איז געווען זיין „עברי". און ווען ער האָט געזעהן אַז דער עולם איז ניט צופריעדען מיט זיין דאַוונען, איז ער געוואָרען בייז און האָט געשריען אַז קיינער איז קיין מבין ניט, אַז באמת איז ער א גרויסער קינסטלער, נאָר די מענשען פון דער שטעדטעל זיינען גראָבע יונגען און פערשטעהען ניט ווי אַבצושאַצען א גרויסען קינסטלער.

דען אזוי איז די נאַטור פון מענשען: דער אמת'ער קינסטלער וועט קיינמאָל ניט פעראיבעל האָבען אַז מען צייגט איהם אַז א פעהלער אין זיין ארבייט. ער וועט אַליין מודה זיין אויף דעם פעהלער. אָבער איינער וואָס איז א קאַליקע אין זיין ארבייט, וועט ענטפערען מיט חוצפה אויב מען וועט אָנצייגען עפּעס א פעהלער.

נמשל

אזוי איז אויך מיט דעם צדיק און דעם רשע. אז דער צדיק בעגעהט אמאל א זינד וועט ער צוגעבען אז ער האט ניט ריכטיג געטאהן; אבער דער רשע וועט אפילו ביים טיהר פון גיהנום ניט צוגעבען אז ער האט געזינדיגט.

83
א שטאדט מיט קרובים

אן ארימער אינגעל איז געקומען פון א וואייטען ארט זוכען ארבייט אין א גרויסער שטאדט. א בעל־הבית האט איהם צוגענומען צו זיך פאר א משרת. דער אינגעל איז געוועזן א פלייסיגער ארבייטער, אבער ער איז געוועזן א ביסעל נאריש, עס האט איהם געפעהלט שכל. איינמאל געהט ער ארוים שפאציערען איבער'ן שטאדט, האט איהם אריינגערופען אן אנדער בעל־הבית און געזאגט צו איהם:

„דו ווייסט, מיין בחור'ל, מיר זיינען דאך קרובים. זיץ א ביסעל ביי מיר און לאמיר פערברענגען די צייט." דער אינגעל האט זיך דערפרעהט וואס ער האט געפונען א קרוב און איז געבליבען זיצען. נאכדעם בעט איהם דער קרוב, אז ער זאל טאהן פאר איהם א שטיקעל ארבייט אין הויז. דער אינגעל האט עס געטאהן זעהר גערן. און פון דאן אן פלעגט דער אינגעל קומען גאנץ אפט צו זיין „קרוב" און טאהן ביי איהם אלערליי הויז־ארבייט.

אנדערע מענשען האבען זיך דערוואוסט פון דעם נארישען אינגעל, ווי ער האט ליעב צו ארבייטען פאר קרובים אומזיסט, האבען זיך באלד געפונען נאך קרובים, וואס האבען דעם אינגעל איינגעלאדען צו זיך צוגאסט, און דערווייל

האבען זיי איהם געגעבען ארבייט. די משפחה איז געוואקסען און געוואקסען, ביז דער אינגעל האט קיין צייט ניט געהאט צו ארבייטען פאר זיין בעל־הבית און ער פלעגט שטענדיג ארומלויפען צו זיינע „קרובים“ און זיי אבגעבען זיין גאנצע צייט.

איינמאל פרעגט איהם דער בעל־הבית, ווארום ער איז קיינמאל ניטא אין דער היים. ענטפערט דער אינגעל: „וואס זאל איך טאהן? אז איך האב א גאנצע שטאדט מיט קרובים. און א קרוב איז דאך א מצוה צו העלפען, עס איז דאך אייגען בלוט און פלייש...“ און דער אינגעל האט איהם דער־צעהלט ווער עס זיינען די קרובים.

האט זיך דער בעל־הבית צולאכט און געפרעגט:

„זאג מיר, וואס גיבען דיר די קרובים פאר דיין אר־בייט?“

„וואס רעדט איהר?“ האט דער אינגעל אויסגערופען. „ביי קרובים וועל איך נעהמען געלד?“

„זאלסט וויסען זיין, מיין בחור,“ האט דער בעל־הבית ערקלערט, „אז וויבאלד זיי זיינען אזעלכע קרובים וואס נעה־מען דיין ארבייט אומזיסט און דיר גיבען זיי גארנישט, איז א סימן אז זיי זיינען פאלשע קרובים, און דו דארפסט צו זיי מעהר ניט געהן.“

נמשל

דער מענש גיט אב זיינע טעג און יאהרען פאר עולם הזה. ער בויט הייזער, פאלאסטען; ער זאמעלט פערמעגענס, און ער פערגעסט אז די אלע זאכען וועלען איהם אריבערלעבען. ער מיינט אז ער זאמעלט פאר זיינע קינדער, פאר זיינע אייגענע; אבער זיין פערמעגען פאלט אפט אריין אין די הענד פון פרעמדע. ער איז אזוי ווי יענער אינגעל, וואס האט אוועקגעגעבען זיין גאנצע צייט אומזיסט און אומנישט.

אויף דעם זאגט שלמה המלך: „מה יתרון לאדם בכל עמלו?״ וואס האט דער מענש פון זיין גאנצער פראצע?

84

דער אלטער וועג

אין א אידישער פאמיליע האט עקזיסטירט א גלויבען אז ווען זייערער אן עלטער זיידע איז אנטלאפען פון די קאזאקען, האט ער בעגראבען אן אוצר אונטער א בוים, אויף דעם וועג וואס ציהט זיך פון נעמיראוו קיין טולטשין. איינער פון דער משפחה, א יונגער מאן, וועלכער האט זיך די געשיכטע גוט ארייננענומען אין קאפ, האט זיך אוועקגעלאזט זוכען דעם אוצר. ער איז געגאנגען אין וועג און האט געגראבען אונטער יעדען בוים. געגאנגען און געגראבען אזוי פאר א לאנגע צייט, אבער ער האט דעם אוצר ניט געפונען. ער איז שוין געווען גוט מיעד, אויסגעארבייט, אבער ער האט ווייטער געגראבען און געזוכט.

איינמאל האט איהם בעגעגענט אן אלטער מאן, און זעהענדיג ווי דער יונגער מאן גראבט, האט איהם דער אלטער געפרעגט: „זאג מיר, יונגער מאן, וואס זוכסטו?״

„איך זוך אן אוצר וואס מיין זיידע האט בעהאלטען אויף דעם וועג וואס געהט פון נעמיראוו קיין טולטשין״, האט דער יונגער מאן געענטפערט.

„אויב אזוי וועסטו דעם אוצר קיינמאל ניט געפונען״, האט דער אלטער געזאגט. „ווייל אין דיין זיידע׳ס צייטען איז מען געגאנגען אויפ׳ן אלטען וועג. און דער וועג, אויף וועלכען דו זוכסט איז דער נייער, פון וועלכען דיין זיידע האט גארניט געוואוסט...״

נמשל

אומזיסט זוכען אנדערע אידען אוצרות אויפ'ן נייעם וועג. די שעהנסטע, די בעסטע אוצרות געפינען זיך נאר אויפ'ן אלטען וועג...

85
אם נעהמט קינד'ס מעדיצין

א קליין קינד, א זויג־קינד, איז איינמאל שטארק קראנק געווארען. האט מען גערופען פערשיעדענע דאקטוירים, און יעדער דאקטאר האט איהם געגעבען אן אנדער מעדיצין. אבער דעם קינד האבען די אלע רפואות ניט געהאלפען. אדרבה, ער איז נאך ערגער געווארען. האט מען געשיקט נאך א גרויסען פראפעסאר. דער פראפעסאר האט דעם קינד בעטראכט, איבערגעלייענט אלע רעצעפטען וואס די אנדערע דאקטוירים האבען איהם פערשריבען, און נאכדעם האט ער ערקלערט: „די רפואות זיינען גוט, אבער ניט פאר א קינד. זיי זיינען צו שארף. זאל מען די רפואות איינגעבען צו דער אם וואס גיט איהם צו זויגען, און דאס קינד וועט די רפואות איינגעהמען מיט איהר מילך צוזאמען.“

נמשל

איידער אדם הראשון האט געזינדיגט האט די ערד איהם געגעבען די בעסטע זאכען צום עסען, גאר אהן מיה. פון צופיעל וואוילטאג האט אדם געזינדיגט. אבער אנשטאט צו בעשטראפען אדם'ן, האט דער אייבערשטער פערשאלטען די מוטער ערד, אז זי זאל ארויסגעבען דערנער און קראפעווע, און די שטראף זאל ווירקען אויף דעם מענשען.

86
אויסגעהונגערט דעם איידים

איינער, א גרויסער גביר, וועלכער איז געווען זעהר קארג, האט גענומען פאר זיין טאכטער א זעהר פיינעם בחור, א לערנער, א געראטענעם אין אלע פרטים, און דערצו פון א זעהר שעהנער משפחה. דער שווער האט דעם איידים צו־געזאגט קעסט אויף עטליכע יאהר, און דערצו אויך שעהנע קליידער און אלע הצטרכות. אבער אזוי ווי דער שווער איז געווען א קארגער, האט ער דעם איידים אויסגעהונגערט, און קיין נייע קליידער האט ער איהם ניט געקויפט ווען די אלטע האבען זיך שוין אויף איהם צוריסען.

א חוץ וואס דער איידים האט געהונגערט און איז ארומגעגאנגען אבגעריסען, האט ער נאך געמוזט ליידען בזיונות, ווייל זיין שוויגער איז געווען א גרויסע מרשעת און זי פלעגט אויף איהם שרייען און איהם שילטען.

איינמאל האט זיך געמאכט, אז דער שווער האט זיך פארשולדיגט פאר דער רעגירונג און עס האט געהאלטען ביי דעם אז ער זאל קריגען א שווערע שטראף. דער שווער האט געוואוסט אז זיין איידים האט א רייכען פעטער אין אן אנ־דער שטאדט, וועלכער איז געווען זעהר געאכטעט ביי דער רעגירונג, און דער שווער האט זיך געווענדעט צום איידים אז ער זאל אריבערפאהרען צו זיין אנקעל און איהם בעטען אז ער זאל זיך בעמיהען פון זיינטוועגען און זעהן זיך מיט געוויסע רעגירונגס בעאמטע, און בעטען פאר איהם. דער איידים האט געפאלגט און איז אוועקגעפאהרען צו זיין רייכען פעטער אויספיהרען די שליחות.

ווי נאר דער יונגער מאן האט זיך בעוויזען אין טיהר

און דער פעטער האט איהם אנגעקוקט ווי ער זעהט אויס בלאס, דאר, און איינגעצווינגט, און ווי עס הייגגען אויף איהם די אלטע שמאטעס וואס ער האט געטראגען, און ווי די פיס־פינגער שטארצען ארויס פון זיינע צוריסענע שיך, האט ער אויסגערופען: „וואס איז מיט דיר, מיין קינד? ווארום זעהסטו אויס אזוי שלעכט? דו ביזט דאך אויף קעסט ביי א רייכען שווער!" דער יונגערמאן האט קיין מוט ניט געהאט צו ענטפערען און האט געשוויגען. אבער מענשען וואס זיי־נען דערביי געשטאנען האבען געזאגט:

„מען קען שוין פערשטעהן וואס פאר א גוטע שווער און שוויגער ער האט, ווען ייי האלטען איהם אזוי."

ווען דער פעטער האט דאס געהערט, און נאכדעם האט ער זיך דערוואוסט ווענען וואס דער שווער האט צו איהם געשיקט דעם יונגען מאן, איז ער געווארען זעהר בייז און האט אויסגעשריען:

„אזא רשע! ער האט נאך די חוצפה צו בעטען פון מיר טובות. אט וועל איך איהם צייגען ווי איך וועל זיך מיט איהם אברעכענען! ער וועט שוין ביי מיר האבען א שווארצען סוף!"

נ מ ש ל

דער ארימאן איז דער איידים וואס דער אייבערשטער האט אונז געגעבען אויף קעסט, אז מיר זאלען איהם שפייזען, קליידען און שיכען. ווען מיר לאזען דעם ארימאן הונגערען און ארומגעהן בארוועס און נאקעט, רעכענט עס אונז דער אייבערשטער פאר א זינד, און ווען מיר קומען צו איהם און בעטען אז ער זאל אונז טאהן טובות, ווערט ער אויף אונז בייז און שיקט אונז צו א שטראף אנשטאט א טובה.

87
דאָס ערגסטע פון אַלעס

א איד, אן עושר, האט פערלארען זיין גאנצען פערמעגען און איז געווארען אן ארימאן. עס איז איהם אויסגעקומען צו געהן איבער די הייזער. האט ער גענומען זיין ווייב מיט די קינדער און זיי האבען זיך אוועקגעלאזט איבער דער מדינה. זיי פלעגען זיך אבשטעלען אין פערשיעדענע שטעדט און קלייבען נדבות. איינמאל, אין וועג, האבען זיי זיך אבגעשטעלט אין אן איינפאהר־הויז און געמאכט א מאהלצייט פון טרוקען ברויט און זויער מילך. דער געוועזענער עושר מיט זיין פרוי האבען גענומען ריידען פון זייערע גליקליכע יאהרען, אמאל, ווען זיי האבען געוואוינט אין א שעהנע הויז און געהאט דיענער און דיענסטען. „געדענקסט, מיין מאן, וואס פאר א שעהנע זיידענע קליידער איך האב געטראגען“, האט די פרוי געזאגט. „געדענקסט, מיין פרוי, וואס פאר א רייכע מאהלצייטען מען פלעגט ביי אונז גרייטען צום טיש?“ האט דער מאן געזאגט. „און יעצט, זעה, וואס פאר א שמאטעס מיר טראגען אויף זיך — איך שעהם זיך צו קוקען מענשען גלייך אין די אויגען“. האט די פרוי ווידער געזאגט.

אין מיטען די רייד האבען די קינדער אנגעהויבען זיך צו שלאגען און צו רייסען די האאר איינער ביים אנדערען.

„אט דאס, מיין פרוי, איז ביי מיר דער גרעסטער וועהטאג פון אלע“, האט דער מאן געקלאגט.

נמשל

ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער לאנד און מיר

האבען בעקומען אונזער השפעה דירעקט פון הימעל, זיינען מיר געווען אזוי ווי קינדער ביים פאטער אויף קעסט. אבער אז מיר זיינען אראב פון אונזער גדולה, זיינען מיר איז גלות, און מיר זיינען צו שאנד און צו שפאט און ליידען אלערליי צרות. אבער די ערגסטע צרה פון אלע איז וואס ביי אונז איז ניטא קיין שלום און קיין אחדות און עס הערשט ביי אונז קריעג און מחלוקת.

88
צוויי ברידער מיט צוויי כוונות

א פאטער האט געהאט צוויי זיהן, וועלכע האבען געוואוינט זעהר ווייט פון איהם, ביידע אין איין שטאדט. איינער איז געווען רייך, דער אנדערער — אן ארימאן, א קבצן. דער רייכער האט שטארק געבענקט צו פאהרען און זעהן זיין פאטער, אבער זיינע געשעפטען האבען איהם ניט געלאזט. איינמאל האט ער ביי זיך בעשלאסען אז עס מעג זיין וואס עס וויל, ער וועט אוועקווארפען אלע געשעפטען און פאהרען זיך זעהן מיט'ן טאטען.

דער ארימער ברודער, זעהענדיג אז די שלעכטע צייט דריקט איהם זעהר שטארק, און ער האט קיין פרנסה ניט איז דער שטעדטעל וואו ער האט געוואוינט, האט ער זיך געטראכט, ער וועט ארויספאהרען איבער דער וועלט, אין ערטער וואו מען קען איהם ניט, און ער וועט קלייבען נדבות. אבער אזוי ווי ער האט ניט געוואלט אז מען זאל אין שטעדטעל וויסען וועגען וואס ער פאהרט, האט ער פאר מענשען געמאכט אן אויסרייד: „וועה איז מיר! שוין א לאנגע צייט זיך ניט געזעהן מיט'ן טאטען. איך קען שוין ניט איינרוהען ביז איך וועל פאהרען איהם כאטש אנקוקען!“ און זיין

אמת'ע כוונה איז געווען, אז ער וועט אזוי פאהרען פון שטאדט צו שטאדט און שנארען, דעם גאנצען וועג, ביז ער וועט קומען אין דער שטאדט וואו זיין פאטער געפינט זיך. און אויפ'ן וועג צוריק וועט ער אויך אזוי טהאן: ער וועט זיך אויך אבשטעלען אין פערשיעדענע שטעדט, און וועט ווי־דער קלייבען געלד.

אט אזוי האט יעדער איינער פון די ברידער געהאט א גאנץ אנדער צוועק מיט זיין רייזע. איינער איז געפאהרען פאר וואוילטאג, ער האט טאקע געוואלט האבען דעם פער־געניגען צו זעהן זיך מיט זיין פאטער, און דער אנדערער איז געפאהרען פאר נויטה, אבער דער זעהען זיך מיט'ן פא־טער איז ביי איהם געווען בלויז אן אויסרייד.

ווען דער רייכער ברודער האט דערהערט אז זיין ארי־מער ברודער פאהרט אויך, האט ער געשיקט איהם רופען און האט איהם איינגעלאדען צו פאהרען מיט איהם צוזאמען. דער ארימער ברודער איז אפילו ניט געווען זעהר צופרידען צו פאהרען מיט זיין רייכען ברודער צוזאמען, אבער ער האט גערעכענט אז אויפ'ן וועג וועט ער זיך קענען אב'גנב'ענען פון איהם און קלייבען נדבות. האבען זיי ביידע פערלאזען די שטאדט צוזאמען.

צו דערזעלבער צייט האט דער פאטער זיך אויך פער־בענקט נאך זיינע צוויי זיהן און ער איז געפאהרען זיי זעהן.

און ווי נאר די צוויי ברידער זיינען ארוים פון שטאדט האבען זיי זיך בעגעגענט מיט זייער פאטער, וועלכער איז זיי געקומען זעהן.

האט זיך דער רייכער ברודער געפרעהט, ווייל דער גאנ־צער צוועק פון זיין רייזע איז דאך געווען בלויז צו זעהן זיין פאטער, אבער דער ארימער ברודער האט זיך ניט געקענט פרעהען, ווייל זיין צוועק פון דער רייזע איז געווען צו קליי־בען געלד, און ניט זעהן זיין פאטער.

האָט מען שוין דאן געוואוסט ווער עס איז אַ נגיד און ווער — אַן אָרימאַן, אַ נאָכקרימער, אַ נאָכמאַכער.

נ מ ש ל

דער צדיק עסט און דער רשע פרעסט. דער צדיק פרעהט זיך ווען ער עסט נאָר אַ ביסעל און ווערט שוין זאַט מיט דעם ביסעל, ווייל זיין גאַנצער צוועק איז דאָך צו בעקומען די נויטיגע נאַהרונג פאַר זיין קערפּער. אָבער דער רשע האָט ליעב זיך צו שטאָפּען און צו פּאַקען, און אויב די זאַטקייט קומט איהם איידער ער קען זיך גוט אָנפרעסען, איז ער שטאַרק אונצופרידען.

89

ניט אַלעמען מאַכען קליידער לייטיש

אַמאָל האָבען זיך די אָרימע לייט פון אַ געוויסער שטאָדט מתקנא געווען אַן די רייכע לייט וואָס געהען אָנגע־טהאָן פאַרפּוצט אין שעהנע קליידער, און זיי האָבען אויך אָנגעהויבען צו טראָגען קליידער נאָך דער מאָדע. פערזעצט די קישענס פון צוקאָפּענס, אַבי געגאַנגען נאָך דער מאָדע. און עס איז געקומען אַזוי ווייט, דאָס ווען אַ פרעמדער מענש איז געקומען אין שטאָדט, האָט ער נישט געקענט טרעפען, וואו עס געהט אַ נגיד און וואו — אַן אָרימאַן, ווייל אָרים און רייך האָבען אויסגעזעהן גלייך.

איין מאָל האָט דורך דער שטאָדט געדאַרפט דורכפאָה־רען אַ פאַריזער מאָדיסט, וואָס מאַכט די מאָדעס. האָבען די גבירים געוואָלט איהם אָרויסצייגען כבוד. די אָרימע לייט האָבען אָבער נישט געהאַט נענוג געלד צו דינגען מוזיקאַנטען, זיינען זיי אָרויס מיט גראָגערס, מיט טאַצען און מיט היל־

צערנע פייפעלאַד — וואָס דאָס איז געווען פאַר דעם מאַריסט אַ בעליידיגונג אַנשטאָט אַ כבוד.

נמשל

אַ וועלט קען מען לאַנג נישט נאַרען. דער אמת מוז אַמאָל אַרויסקומען.

90

זיין אָרימקייט ציינט אויף עשירות

איינער איז אַמאָל געקומען צו גאַסט צו זיינעם אַ מחותן. האָט ער עסענדיג ביי איהם צום טיש געזעהן אַ סך גאָלדענע און זילבערנע געשיר. דער גאַסט האָט געהאַט אַ חשד, אַז די טייערע כלים האָט זיין מחותן, דער בעל הבית, געליהען ביי שכנים, אום זיך אויסצופיינען פאַר איהם, ווי דער שטייגער איז ביי מענשען, וואָס האָבען ליעב זיך אַרויס־צוציינען גרויס ווען עס קומט אַ גאַסט.

אין אַ יאָהר, אָדער אין צוויי אַרום, איז דערזעלבער ווידער געקומען צוגאַסט צו דעם מחותן און ער האָט בע־מערקט, אַז די הויז זעהט אויס פעראַרימט. דער בעל הבית געהט אַרום אַן אומעטיגער, אַ צובראָכענער, און ווען מען האָט זיך געזעצט צום טיש, האָט מען שוין ניט געגעבען די אַמאָליגע פיינע מאכלים. אויך האָבען געפעהלט די טייערע כלים פון גאָלד און זילבער. דער גאַסט האָט גענומען אויס־פרעגען דעם בעל הבית וועגען דעם וואָס ער זעהט אויס אַזוי אומעטיג און פערזאָרגט, און אגב האָט ער איהם אַ פרעג געטאָהן וועגען די טייערע כלים וואָס ער זעהט ניט מעהר אויפ'ן טיש. דער בעל הבית האָט זיך פערשעהמט און האָט געענטפערט:

„מיין טייערער מחותן! די צייטען האבען ביי מיר זיך געענדערט. איך בין געווארען אן ארימאן, און יענע טייערע כלים וואס איהר האט ביי מיר געזעהן פריהער, האב איך גע־מוזט פערזעצען, ווייל איך האב געדארפט האבען דאס געלד אויף צו לעבען. איך שעהם מיך אייך דאס צו דערצעהלען, אבער איהר האט מיך געפרעגט א פראגע און קיין ליגען קען איך ניט זאגען.“

„איהר האט זיך גארניט וואס צו שעהמען“, האט דער גאסט געענטפערט. „אדרבה, מיט דעם וואס איהר האט מיר פערטרויט דעם אמת, זייט איהר ביי מיר נאך פיעל חשוב׳ער געווארען, ווייל דאס פאריגע מאל, אז איך בין ביי אייך גע־ווען צוגאסט, און האב ביי אייך געזעהן די טייערע כלים אויפ׳ן טיש, האב איך געדענקט אז דאס האט איהר אנגע־ליהען ביי שכנים, כדי זיך ארויסצוצייגען גרויס פאר מיר, ווי די מאדע איז... אבער היינט זעה איך, אז דאס זיינען געוועזען אייערע אייגענע כלים, און פון דעם ווייס איך שוין אז איך האב א מחותן וואס איז כאטש אמאל געוועזען אן אמת׳ער נגיד. און אן עהרליכער ארימאן איז פיעל שעהנער ווי צו זיין א קבצן וואס שפיעלט די ראלע פון א נגיד.“

נ מ ש ל

וועז א מענש געהט מיט׳ן אמת, וועט ער קיינמאל ניט חרטה האבען.

91
דרייערליי חולאים

א רייכער מאן, וועמעס קינדער האבען זיך ניט געפיהרט בדרך הישר, איז אויף זיי בייז געווארען, און ער האט זיי איבערגעלאזען און איז אוועק אין א ווייטער לאנד. ער האט זיך געטראכט: לאמיך זיי בעסער ניט אנקוקען, ניט זיי און ניט זייער אויפפיהר. א צייט שפעטער האט ער געהערט, אז זיינע קינדער זיינען קראנק און זיינען אין סכנה. אלס א פאטער האט זיין הארץ אויף זיי רחמנות געקראגען און ער האט צו זיי געשיקט א גוטען דאקטאר, אז ער זאל היילען די וואס וועלען זיך לאזען היילען.

ווען דער דאקטאר איז געקומען, האט ער געפונען, אז ניט אלע קינדער זיינען גלייכע חולאים, נאר זיי זיינען צו־טיילט אין דריי קלאסען. איין קלאס האבען געוואוסט אז זיי זיינען גוט קראנק און אז זיי זיינען אין סכנה. און אז זיי האבען דערזעהן דעם דאקטאר, זיינען זיי איהם אנקעגען געלאפען, געוויינט פאר איהם, זיך געבעטען ביי איהם ער זאל זיי ראטעווען. זיי זיינען געווען גרייט איהם אוועקצו־געבען אלעס וואס זיי פערמעגען, ער זאל זיי נאר אויסהיילען.

די צווייטע קלאס האבען אויך געוואוסט, אז זיי זיינען גוט קראנק, אבער זיי האבען זיך ניט אזוי געשראקען ווי די ערשטע. זיי האבען ביים דאקטאר שטארק ניט געבעטען. זיי האבען איהם אויך ניט צוגעזאגט קיין געלד און קיין גלי־קען, זיי האבען צו איהם בלויז געזאגט: „אויב דו ווילסט זיין א גוטער און אונז היילען אומזיסט און די רפואות זאלען אונז אויך גארנישט קאסטען, דאן, מהיכא תיתא, קענסטו אונז

היילען און מיר וועלען דיר בעצאָהלען מיט אַ שעהנעם דאַנק..."

די ערשטע צוויי קלאַסען האָט דער דאָקטאָר זיך אָנגענומען צו היילען און זיי צוריק צו מאַכען געזונד. אָבער די דריטע קלאַס האָבען זיך אויסגעלאַכט פון איהם, ווייל זיי האָבען גאָרניט געפיהלט זייער קראַנקהייט און האָבען זיך געהאַלטען פאַר געזונטע מענשען, וואָס זיי פעהלט גאָרניט. אויף דיזער קלאַס האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, אַז זיי זיינען פערלאָרען און ער קען זיי ניט העלפען.

האָבען מענשען געפרעגט דעם דאָקטאָר: „וואָרום קענסטו ניט היילען אויך די דריטע קלאַס? דו ביזט דאָך אַזאַ גוטער און דיין קענטשאַפט איז דאָך אַזוי גרויס. האָסטו דאָך געקענט געפינען אַ מיטעל ווי אויך צו העלפען די דריטע קלאַס. וואָס דאַרף דיך אַרען וואָס זיי האַלטען זיך פאַר געזונטע מענשען?"

האָט דער דאָקטאָר געענטפערט: „איהר זאָלט וויסען זיין, אַז די קראַנקהייט איז געקומען צו די מענשען פון דעם וואָס זיי עסען שווערע און אונגעזונטע אכילות. און איינער וואָס וויל זיך אויסקורירען פון דער קראַנקהייט, מוז אויף זיך נעהמען ניט צו עסען קיין שעדליכע אכילות, צום ווענינסטען אין דער צייט פון דער קוראַציע. אָבער אַ חולה וואָס איז אַזוי נאַריש איינגערעדט אַז ער איז גאָר ניט קראַנק, וועלען איהם מיינע רפואות גאָר ניט העלפען. דער עיקר איז דאָך ניט די רפואות, נאָר דער אָבהיטען זיך מיט'ן עסען. און מיינע רפואות וועלען גאָרנישט אויפטאָהן ווען אַ חולה האַלט זיך פאַר געזונט און עסט זאַכען, וואָס זיינען פאַר איהם געפעהרליך."

נ מ ש ל

עס זיינען דאָ ביי אונז אידען אַזעלכע וואָס ווייסען אַז זיי זיינען זינדיג, און דעם גאַנצען יאָהר וואַרטען זיי אויף

דעם גוטען דאקטאר, עס הייסט די ימים נוראים, וואס דער אייבערשטער האט אונז צוגעשיקט, אונז ריין צו מאכען פון אונזערע זינד. און אז די ימים נוראים קומען אן, טוהען זיי תשובה מיט'ן גאנצען הארצען, פאסטען תעניתים, און גיבען דעם דאקטאר אלעס וואס זיי קענען. די צווייטע קלאס אידען ווייסען אויך אז זיי זיינען זינדיג, אבער זיי פוילען זיך אויפצושטעהן צו סליחות, זיי ווילען נים זאגען דעם גאנצען מחזור, נאר זיי פערלאזען זיך אויף דער גוטסקייט פון דעם דאקטאר, אז ער וועט זיי דאך אויסהיילען. אט די צווייטע קלאסען אידען איז דער אייבערשטער מוחל און זיין „דאקטאר" היילט זיי אויס. אבער עס איז דא א דריטע קלאס, וואס האלטען זיך גארניט פאר זינדיג, וואס לאכען זיך אויף פון די ימים נוראים און אפילו פון יום כפור. ווי קען זיי דער דאקטאר היילען, אז זיי הערען ניט אויף צו זינדיגען אפילו אין די ימים נוראים, עס הייסט אין דער צייט פון קוראציע?

92
צוויי מאל בעשטראפט

א אינגעל וואס איז געווען א בן־יחיד ביי זיין טאטען האט זיך פערזינדיגט און דער פאטער האט גענומען א שטעקען און האט דעם בן־יחיד געשלאגען מכות רצח. נאכ־דעם האט זיך אין דעם פאטער ערוועקט דער רחמנות־געפיהל אויף זיין אייגענע קינד און פאר גרויס צער, וואס ער האט איהם אזוי געשלאגען, האט דער פאטער גע'חלש'ט.

ווען דער רבי האט זיך דערוואוסט פון דעם, איז ער געקומען צולויפען, האט גענומען דעם אינגעל און איהם אוועקגעשלעפט אין חדר. דארט האט ער איהם אוועקגעלייגט

אויפ'ן ביינקעל און גענומען שלאגען מיט זיין קאנטשיק.

„וואס ווילט איהר?" האט דער אינגעל געשריען. „מיין טאטע האט מיך שוין געשלאגען!"

און דער רבי האט געענטפערט: „דער טאטע האט דיך געשלאגען פאר דעם וואס דו האסט זיך פערזינדיגט. און איך שלאג דיך דערפאר וואס דו האסט געבראכט צו דעם אז דיין טאטע, וועלכער האט דיך אזוי ליעב, האט דיך געדארפט שלאגען."

נ מ ש ל

מיר, אידען, זיינען פריהער געשטראפט געווארען ווייל מיר האבען זיך פערזינדיגט און יעצט ווערען מיר געשטראפט דערפאר ווייל מיר האבען געבראכט צו דעם, אז דער אייבער־שטער, וועלכער האט אונז אזוי ליעב, האט געדארפט איינ־האלטען זיין רחמנות און אונז שטראפען.

93
די צוויי ארענדארען

צוויי ארענדארען זיינען געווען ביי איין פריץ.ביידע האבען געמאכט שלעכטע געשעפטען און זיינען שולדיג גע־בליבען דעם פריץ א סך געלד. האט ער זיי אנגעקלאגט פאר די חובות. איינער פון זיי האט זיך איינגעבעטען אז דער פריץ זאל איהם געבען די ארענדע אויף נאך א יאהר און אז דער געשעפט וועט זיך פערבעסערען וועט ער ביסלעכוויין אויסצאהלען דעם חוב. דער אנדערער האט זיך פערדונגען צום פריץ אבצוארבייטען פאר'ן חוב.

א צייט שפעטער האט דער פרייער ארענדאר זיך בע־געגענט מיט דעם וואס האט זיך פערקויפט צום פריץ צו אר־בייטען, און ער האט צו איהם געזאגט: „אוי, ברודערקע, ביז

איך דיר מקנא! ביי דיר איז וואס א טאג לענגער ווערט דיין חוב קלענער, און ביי מיר איז פערקעהרט, וואס א טאג מעהר ווערט מיין חוב גרעסער.״

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט אונז, אידען. וואס לענגער מיר זיינען איז גלות אלץ קלענער ווערט אונזער חוב, מיט וועלכען מיר האבען זיך פערשולדיגט געגען רבונו של עולם.

94
שוין ניט מעהר א קינד

ביי איינעם איז געווען א קליין קינד, א אינגעלע, וועמען ער האט זעהר ליעב געהאט. גאנץ אפט פלעגט ער דעם אינ־געלע נעהמען צו זיך אויפ׳ן שויס. דער אינגעלע פלעגט רייסען דעם טאטענס אויערען און איהם צופען די בארד. דער טאטע פלעגט דערביי שטארק אנקוועלען, און ער פלעגט אליין געבען זיין בארד צום קינד אין די הענד, אז ער זאל דאס צופען. און וואס מעהר דאס קינד פלעגט ציהען און שלעפען די בארד, אלץ מעהר הנאה האט געהאט דער טאטע.

ווען דער אינגעלע איז עלטער געווארען האט מען איהם אוועקגעשיקט אין אן אנדער שטאדט לערנען. דארט האט ער אבגעלערנט עטליכע יאהר. ווען ער איז צוריקגעקומען איז ער שוין געווען א היבשער בחור׳ל און דער פאטער האט זיך שטארק געפרעהט מיט איהם.

נעהמט דער בחור׳ל און זעצט זיך ארויף ביים טאטען אויפ׳ן שויס, גיט איהם א ריס פאר׳ן אויער און א צופ פאר׳ן בארד. דער טאטע ווערט בייז און גיט א געשריי: „וואס איז דאס? אט דאס האט מען דיך דארט געלערנט?״

„איך פערשטעה ניט ווארום דו ביזט אזוי בייז?" האט דער בחור'ל זיך געוואונדערט. „איך געדענק אז איידער איך בין אבגעפאהרען פלעגסטו לאכען און זיך פרעהען ווען איך פלעג דאס טאהן, וואס ביזטו געווארען עפעס אנדערש ווי אמאל?"

„וואס פערשטעהסטו ניט?" האט דער פאטער געענט־פערט. „דאמאלס ביזטו נאך געוועזן א קינד, גאר אהן שכל, איז דאס פאר דיר געוועזן א חכמה, אבער יעצט ביזטו שוין א גרויסער אינגעל מיט שכל און דו דארפסט וויסען ווי צו עהרען א פאטער."

נמשל

ווען א קינד איז קליין איז ער א „ילד שעשועים", א שפיעל־קינד, און זיין יעדע נארישקייט איז פעררעכענט פאר א חכמה און מען איז איהם מוחל. אבער ווען ער ווערט גרעסער איז ער שוין א „בן יקיר", א ליעב קינד, אבער מען רעכענט זיך שוין מיט זיין אויפפיהרונג. די אומות העולם זיינען ביי דעם אייבערשטען אויך פעררעכענט פאר קינדער, אבער ווייל זיי האבען ניט געלערנט קיין תורה און זיי ווייסען גארנישט, דערפאר איז ער זיי מוחל זייער שלעכטען אויפ־פיהר. זיי זיינען ביי איהם פעררעכענט ווי א „ילד שעשועים". אבער מיט אונז, אידען, וועלכע האבען געלערנט און ווייסען, איז ער זעהר שטרענג, ווי מיט א „בן יקיר".

95
ווען אַ קאָנטראַקט גילט

איינער אַ בעל־הבית האָט געוואָלט פאַר זיך בויען אַ נייע הויז. האָט ער זיך געזעהן מיט אַ בוימייסטער און האָט מיט איהם אָבגעמאַכט אַז ער זאָל פאַר איהם בויען די הויז מיט אַזוי פיעל און אַזוי פיעל צימערען, און האָט מיט איהם אויך אָבגעמאַכט אַ מקח פאַר דער גאַנצער אַרבייט, אויך צו וועלכער צייט די הויז מוז זיין פערטיג. און נאָכדעם ווי דער אָבמאַך איז שוין געשלאָסען געוואָרען צווישען זיי, האָט דער בעל־הבית פערצייכענט די הויפּט־קאָנדיציעס פון זייער אָב־מאַך אויף אַ שטיקעל פּאַפּיער, גאַנץ בקיצור, דהיינו, אַז דער בוימייסטער דאַרף בויען פאַר איהם אַ הויז, אַזוי און אַזוי די לענג, אַזוי די ברייט, אַזוי די הויך, און אַזוי ווייטער, און אַזוי פיעל געלד דאַרף ער בעקומען פאַר זיין אַרבייט.

ווען מען האָט שוין געדאַרפט זיך נעהמען צו דער אַר־בייט, האָט דער בעל־הבית שוין אויסגעשריבען אַ ריכטיגען קאָנטראַקט מיט אַלע פּרטים: נעמליך, די גרויס פון די ווענט, די גרויס און די צאָהל פון די טיהרען און די פענסטער, ווי דער דאַך זאָל זיין געמאַכט, און אַזוי ווייטער — אַלעס אויס־פיהרליך, ניט פערפעהלענדיג קיין זאַך. ווען עס איז געקומען די צייט, איז די הויז ניט געווען פערטיג. די ווענט זיינען געווען, דער דאַך אויך, אָבער דער דאַך איז ניט געווען פון אויבען, איבער דער הויז, נאָר ער איז געשטאַנען אַ פערטיגער אויף דער ערד. און די טיהרען, ווי אויך די פענסטער, זיינען אויך געווען פיקס און פערטיג; נאָר זיי זיינען אויך געלעגען אויף דער ערד. עס הייסט, אַלע טיילען פון דער הויז זיינען געווען פערטיג, נאָר מען האָט זיי ניט צוזאַמענגעשטעלט.

האט דער בעל־הבית געזאגט צום בוימייסטער: „די הויז איז דאך נאך קיין הויז ניט — עס איז נאך ניט אינגאנצען פערטיג!"

„איך האב געטאהן אלעס וואס איז אויסגעשריבען אין קאנטראקט," האט דער בוימייסטער געענטפערט. „די ווענט זיינען ווי אין קאנטראקט, דער דאך איז ווי אין קאנטראקט, די טיהרען און די פענסטער זיינען אויך ווי אין קאנטראקט. היינט וואס ווילט איהר פון מיר?"

„אבער," האט דער בעל־הבית גע'טענה'ט, „איהר האט טאקע געמאכט די טיילען פון דער הויז ווי אין קאנטראקט, אבער איהר האט די טיילען ניט צוזאמענגעשטעלט!"

„וועגען צוזאמענשטעלען איז גארניט דערמאנט אין דעם קאנטראקט," האט דער בוימייסטער געענטפערט.

„אבער אין דעם ערשטען קאנטראקט איז דאס געווען דייטליך געזאגט, אז איהר דארפט מיר בויען א הויז, ניט בלויז ווענט מיט א דאך און טיהרען מיט פענסטער."

„יענעם קליינעם קאנטראקט האט איהר דאך צוריסען," האט דער בוימייסטער געענטפערט, „און נאכדעם האט איהר געמאכט א צווייטען קאנטראקט, און אלעס וואס עס איז דא אין דעם צווייטען קאנטראקט האב איך ריכטיג ערפילט."

נ מ ש ל

מיט אן עהרליכען מאן איז א קאנטראקט גאר ניט נויטיג, אבער מיט א שווינדלער העלפט א קאנטראקט אויך ניט.

96
דער פויער און דער טייערער פראַק

א פויער איז געקומען אין שטאָדט קויפען זאַכען. עס איז געווען א קאַלטער ווינטער־טאָג. דער פויער האָט אויף זיך געטראָגען א וואַרימען פעלץ און אונטער'ן פעלץ האָט ער געטראָגען אַלטע אָבגעטראָגענע מלבושים, טיכער און נאָך שמאַטעס, אום עס זאָל איהם זיין וואַרם. אַז ער איז פערביי־געגאַנגען א געשעפט פון קליידער, און ער האָט דורך א פענ־סטער געזעהן וואָס פאַר א שעהנע מלבושים דאָרט איז צו פערקויפען, האָט ער זיך געטראַכט: ווען איך טוה מיר אָן א שוואַרצען פראַק, אַזאַ ווי דער וואָס העננט דאָרט, וואָלט איך דאָך אויסגעזעהן ווי א פּראַנט, א פּריץ . . .

איז דער פויער אַריין אין דעם קליידער־געשעפט און געזאָגט צום בעל־הבית: „איך וויל קויפען א שוואַרצען פראַק, אַזאַ ווי די גרויסע לייט טראָגען."

דער קליידער־הענדלער איז געווען א געניטער מענש. ווען ער האָט נאָר א קוק געטאָהן אויף א מענשען האָט ער גלייך געוואוסט וואָס פאַר א מאָס ער דאַרף האָבען. האָט ער אויסגעקליבען א פראַק לויט דעם פויער'ס מאָס און האָט איהם אַריינגעפיהרט אין א זייטיגען צימערעל, כדי ער זאָל דעם פראַק דאָרט אָנמעסטען.

דער פויער האָט ניט געוואוסט אַז אויב מען וויל אָנ־מעסטען א נייעם בגד דאַרף מען פריהער אַראָבנעהמען פון זיך דעם אַלטען בגד. האָט ער גענומען אַרויפציהען אויף זיך דעם פראַק איבער דעם פעלץ און איבער אַלע שמאַטעס, וואָס ער האָט געטראָגען אויף זיך. אָבער עס געהט ניט! ער קען אין דעם פראַק ניט אַריין. האָט ער גענומען שרייען צום

בעל־הבית פון געשעפט ער זאל אריינקומען אין דעם צי־מערעל. דער קליידער־הענדלער קומט אריין און זעהט ווי דער פויער רייסט אויף זיך דעם פראק און מאטערט זיך איהם ארויפצוציהען אויף זיך. און דער פויער שרייט: „וואס פאר א פראק האסטו מיר געגעבען? דו ווילסט חוזק מאכען פון מיר? דאס איז דאך גארניט מיין מאס!"

„ניט איך מאך חוזק פון דיר," האט דער קליידער־הענדלער געענטפערט, „נאר דו אליין מאכסט חוזק פון **זיך**. ווער טוהט עס אז א פראק איבער א פעלץ מיט אזוי פיעל שמאטעס? דער פראק איז ריכטיג דיין מאס, און עס וועט דיר גוט פאסען ווען דו וועסט פון זיך פריהער אראבנעהמען דעם פעלץ מיט דיינע אלטע שמאטעס."

נ מ ש ל

די תורה און די מצוות, וואס דער אייבערשטער האט אונז געגעבען, האט ער צוגעפאסט ריכטיג צו אונזער מענש־ליכער נאטור און אונזערע פעהיגקייטען. אבער מיר נעהמען אויף זיך ארויף אלערליי שמאטעס, שלעכטע זיטען און זינד. און דאן קלאגען מיר זיך אז די תורה איז ניט פאר אונזער מאס, אז עס קליידט אונז ניט. לאמיר צוערשט אראבווארפען די שמאטעס און דאן וועט שוין די תורה זיין ווי אויסגע־נאסען אויף אונז!

97
ווען איהם איז גוט, וויינט ער

ביי איינעם א גרויסען גביר האט מען צוגענומען איין סאלדאטען זיין בן־יחיד, זעהר א געצערטעלטען און אן איידע־לען בחור'ל. אין קאזארמע האט מען איהם געצוואונגען צו טאהן די ערגסטע און די שמוציגסטע ארבייט, ווי רייניגען און וואשען די דילען און עהנליכע ארבייט. א גאנצען טאג איז דער בחור'ל ארומגעגאנגען שמוציג, מיט בלאטע אויף די קליידער, אבער ער האט זיך ביי זיין ארבייט געטרייסט מיט דעם געדאנק, דאס ווען עס וועט ווערען נאכט, וועט ער זיך קענען ארומוואשען, אנטאהן ריינע קליידער, און פיהלען ווי א מענש.

אבער ביינאכט, נאכדעם ווי ער פלעגט זיך ריין מאכען און אנטאהן ריינע קליידער, פלעגט ער טראכטען פון דעם וואס אויף מארגען וועט ער דארפען ווידער טאהן שמוציגע ארבייט און אנטאהן אויף זיך די פערבלאטיגטע ארבייטס־קליידער, און ער פלעגט אזש וויינען פון פערדרוס.

נמשל

אזוי איז מיט דעם אידען. א גאנץ יאהר איז ער פער־טראגען אין עולם הזה. ער ווערט פול מיט פלעקען פון זינד. אבער ער טרייסט זיך מיט דעם געדאנק, אז ווען יום־כפור וועט קומען וועט מען איהם מוחל זיין אלע זיינע זינד און ער וועט ווידער ווערען ריין. און מיט דעם געדאנק טרייסט ער זיך.

אבער אז עס קומט יום־כפור, און ער פיהלט זיך שוין ריין פון אלע חטאים, וויינט ער מיט ביטערע טרעהרען ווען

ער דערמאנט זיך אז באַלד וועט ער ווידער ווערען אנגע־
טאהן אין די פערבלאַטיגטע קליידער . . .

98

ווען אַ נאַר שאָקעלט זיך...

א רייכער עם־הארץ, א דארפס־מאַן, האט זיך פערוואלט
צו האבען אַן אתרוג מיט אַ לולב אויף סוכות, אזוי ווי עס
האבען אַלע פיינע בעלי־בתים אין שטאדט. וואס זאל ער
אבער נעבעך טאהן אַז ער ווייס ניט ווי צו שאקלען דעם
לולב? האט ער נאך מיט עטליכע וואכען פריהער, באַלד
ווי עס איז געקומען דער חודש אלול, זיך געדונגען אַן ארי־
מען מלמד, אַז ער זאל איהם לערנען. דער מלמד פלעגט זיך
שלעפען צום ישוב'ניק יעדען טאג אין דארף, און מיט איהם
דארט קנעלען, ביז ער האט איהם אויסגעלערנט ווי צו שאקלען
דעם לולב אין אַלע פיער זייטען, און ארויף און אראב.
סוכות איז דער ישוב'ניק געקומען אין שטאדט און איז
אריין אין שוהל מיט גרויס גאוה, טראגענדיג זיין לולב און
זיין אתרוג אין אַ זילבערנער פושקעלע. אבער צו הלל, ווען
דער ישוב'ניק האט אנגעהויבען צו שאקלען זיין לולב, האט
דער גאַנצער עולם אויסגעבראכען אין אַ געלעכטער. דער
ישוב'ניק קוקט און וואונדערט זיך: וואס לאכט דאַ דער
עולם? דאכט זיך ער שאקעלט אזוי ווי דער מלמד האט
איהם געלערנט. אבער דער מלמד האט איהם געלערנט ביי
איהם אין דער היים, און אין שוהל האט זיך דער ישוב'ניק
אַ ביסעל צומישט, און אנשטאט צו שטעהן מיט'ן פנים
צו מזרח, האט ער זיך געשטעלט פערקעהרט, מיט'ן פנים
צום עולם, צו מערב . . . און דערפאַר זיינען ביי איהם די
נענועים ארויס פערקעהרט. ווען אַלע בעלי־בתים האבען גע־

שאקעלט צו צפון האט ער געשאקעלט צו דרום, און ווען אלע האבען געשאקעלט צו מערב האט ער געשאקעלט צו מזרח.

נמשל

מיר אידען דאווענען פון סידור אזוי ווי דער מלמד האט אונז געלערנט, אבער דער דאווענען קומט ביי אונז אויס פערקעהרט. בעת מיר זאגען די ווערטער פון סידור טראכט אונזער קאפ פון געשעפט און פון אנדערע זאכען, און מיר שטעהען אבגעקעהרט פון דעם אייבערשטען, אזוי ווי יענער ישוב'ניק...

99
דער סאַרווער

א איד וואס איז געווען אהן פרנסה האט זיך איינמאל מיישב געווען, אז ער וועט ווערען א סארווער, ווייל א סארווער איז דאך א גוטע זאך: אז ער גיט אנדערע מענשען עסען כאפט ער דאך פאר זיך אויך א ביסען. אבער אזוי ווי יעדע זאך דארף מען צוערשט קענען, האט ער זיך פריהער גענומען לערנען ביי אן אנדער סארווער, און יענער האט איהם געזאגט וואס מען דערלאנגט צוערשט און וואס צולעצט. פיש, למשל, אדער הערינג דערלאנגט מען צוערשט, נאכדעם דערלאנגט מען פלייש, און אזוי ווייטער. און אז דער נייער סארווער האט געדענקט אז ער קען שוין די גאנצע מלאכה ווי געהעריג איז, איז ער געגאנגען און זיך פערדונגען צו זיין א סארווער אויף א גביר'ישער חתונה.

דארט זיינען אויך געווען א פאר אנדערע סארווערס, און איהם, דעם נייעם סארווער, האט מען אבגעגעבען צוויי טישען צו בעדיענען. צוערשט האט מען איהם אין קיך גענעבען א גרויסע שיסעל מיט געפילטע פיש און א קלענערע

שיסעל מיט חריין. האט ער פון אנפאנג ניט געוואוסט וועלכען טיש ער זאל סערווירען פריהער, ווייל זיין רבי האט איהם קיינמאל ניט געלערנט ווי צו סערווירען צוויי טישען. איז איהם איינגעפאלען אזוי: אויף איין טיש האט ער אוועק־געשטעלט די שיסעל פיש און אויף דעם אנדערען טיש די שיסעל חריין. נאכדעם האט מען איהם איין קיד געגעבען א גרויסע שיסעל מיט פלייש און א קלענערע שיסעל מיט זע־נעפט. האט ער די פלייש אוועקגעשטעלט אויף איין טיש און די זענעפט אויף דעם אנדערען טיש. האבען די געסט פון דעם אנדער טיש אנגעהויבען אויף איהם צו שרייען: „פארוואס שטעלסטו אוועק אלע גוטע זאכען אויף יענעם טיש און אונז דערלאנגסטו אלעס זויערעס און ביטערעס?“

נמשל

דעם נאר העלפט ניט לערנען.

100
דער בעל טובה

אמאל זיינען געווען צוויי ברידער. איינער איז געווען א קלוגער, דער אנדערער א נאר. זייער פאטער האט זיי איבערגעלאזען א ירושה, אז זיי זאלען צווישען זיך צוטיילען אויף גלייכע חלקים. האט דער קלוגער אבגענארט זיין נא־רישען ברודער און האט ביי איהם ביסלעכווייז אויסגעשווינ־דעלט זיין גאנצען חלק ירושה.

דער נארישער ברודער איז געווארען אזוי ארים, דאס ער האט ניט געהאט פון וואס צו לעבען און ער פלעגט מוזען אנקומען צום קלוגען ברודער, ער זאל איהם אויסהעלפען איז א נויט, אדער ווען ער האט גערארפט חתונה מאכען א

טאכטער, אדער אין א פאל פון קראנקהייט. דער קלוגער ברודער, וואס האט איהם בעשווינדעלט, פלעגט איהם יעדען מאל אויסהעלפען, ווייל אין הארצען האט ער געוואוסט אז ער גיט איהם וואס איהם קומט, ניט קיין געשענקטעס.

אין א צייט ארום איז דער נארישער ברודער געקומען צום שכל און האט זיך ארומגעזעהן אז זיין ברודער האט איהם בעשווינדעלט. האט ער איהם פערקלאגט ביים רב, און דער רב האט גע'פסקנ'ט, אז דער קלוגער מוז זיין נארישען ברודער אויסצאהלען זיין גאנצען חלק ירושה. „אבער, רבי," האט דער שווינדלער גע'טענה'ט, „איך האב דאך איהם די גאנצע צייט אזוי פיעל געלד געגעבען, אזוי פיעל אויסגעהאלפען, זאל ער דאס מיר יעצט אומקעהרען, אדער ארונטעררעכענען."

„אט פאר די טובות וואס דו האסט איהם געטאהן קומט דיר נאך א גרעסערע שטראף," האט דער רב גענטפערט. „פריהער האסטו איהם געטאהן אן אונרעכט, וואס דו האסט איהם בערויבט און בעשווינדעלט, אבער נאכדעם האסטו בעגאנגען געגען איהם א גרעסערע עולה מיט דעם וואס דו האסט איהם אזוי ערנידעריגט און געמאכט צו גלויבען אז ער לעבט נאר פון דיינע נדבות."

נ מ ש ל

א סך זיינען דא אזעלכע וואס נאכדעם ווי זיי בערויבען זייער ברודערווארפען זיי איהם צו א נדבה!

101
אַ הונגעריגען דאַרף מען ניט בעטען.

ביי איינעם איז קראַנק געוואָרען אַ זוהן און די הויפּט־קראַנקהייט זיינע איז געווען וואָס ער האָט פערלאָרען זיין אַפּעטיט און האָט גאָרנישט געוואָלט נעהמען אין מויל. דער פאָטער איז אַרומגעגאַנגען שטאַרק בעזאָרגט וואָס זיין זוהן עסט גאָרנישט. ער האָט מורא געהאַט אַז ער וועט אויסגעהן פאַר הונגער.

דער פאָטער האָט אַראָבגעבראַכט אַ גרויסען דאָקטאָר, אַ מומחה, און דער דאָקטאָר האָט געגעבען דעם חולה אַ מעדיצין. האָט אָבער דער חולה דאָס ניט געוואָלט נעהמען. דער דאָקטאָר האָט זיך ביי איהם געבעטען, איהם ערקלערט ווי נויטיג עס איז אַז ער זאָל די מעדיצין איינגעהמען, אָבער דער קראַנקער האָט זיך איינגע'עקשנ'ט און ניט געוואָלט. יעדען טאָג האָט דער דאָקטאָר פּרובירט איהם איינגעבען, אָבער דער חולה האָט געזאָגט, אַז פאַר קיין געלד וועט ער ניט נעהמען עפּעס אין מויל. „בלויז דיזען מאָל, בלויז איין מאָל,“ האָט דער דאָקטאָר זיך ביים חולה געבעטען.

„שווער מיר אַז בלויז דיזען מאָל און מעהר וועסטו מיך ניט בעטען צו נעהמען עפּעס אין מויל, ניט דו און ניט קיינער!“ האָט דער חולה געזאָגט.

דער דאָקטאָר האָט איהם געמוזט שווערען אַז ניט ער און ניט אַז אַנדערער וועט איהם בעטען צו נעהמען עפּעס אין מויל. און דאַן האָט דער חולה איינגענומען די רפואות.

דער דאָקטאָר איז געווען צופריעדען. אָבער דער פאָטער פון דעם חולה איז געווען שטאַרק אונצופריעדען. „וואָס האָט איהר געטאָהן?“ האָט ער גע'טענה'ט צום דאָקטאָר.

„איהר האט איהם געשווארען אז קיינער וועט איהם ניט בעטען עסען. יעצט וועט ער דאך זיכער אויסגעהן פאר הונגער."

„אבער איך פערזיכער אייך אז יעצט וועט אייער זוהן געזונד ווערען פון דער רפואה."

„וואס פאר א טרייסט איז דאס מיר?" האט דער פא־טער געפרעגט. „וואס וועט זיין אז ער וועט געזונד ווערען, ווען מיר ווילען איהם ניט קענען בעטען אז ער זאל עפעס נעהמען אין מויל צו דערהאלטען זיין נשמה?"

„וואס פערשטעהט איהר ניט?" האט דער דאקטאר ער־קלערט. „אייער זוהן האט די גאנצע צייט ניט געוואלט עסען ווייל ער איז געווען זעהר קראנק, און מען האט איהם גע־דארפט שטארק בעטען. אבער יעצט, אז ער וועט ווערען גע־זונד, וועט מען איהם גארניט דארפען בעטען אז ער זאל עסען. ער וועט אליין בעטען עסען. ער וועט שרייען מען זאל איהם געבען עסען!"

נמשל

ווען דער אייבערשטער זעהט אז אידען פיהרען זיך ניט אין א גלייכען וועג, שיקט ער זיי זיינע נביאים, וואס זאגען זיי מוסר. אבער ווען אידען זיינען גייסטיג געזונד, עס הייסט זיי זיינען גוט און פרום, דארפען זיי שוין ניט אז נביאים זאלען זיי קומען און זיי דערמאנען צו געהן בדרך הישר. זיי אליין נעהמען זיך אויף א גלייכען וועג.

102
דער רייך געוואָרענער מחותן

איינער א רייכער מאן האט גענומען פאר זיין טאכטער א ישיבה־בחור, א וואויל־לערנער, פון ארימע עלטערן. מען האט אבגעמאכט אז די חתונה זאל זיין אין א יאהר ארום, ווען דער זוהן וועט בעקומען סמיכה. אין דער צייט האט דער ארימער מחותן בעקומען א גרויסע ירושה און איז געווארען זעהר רייך. האט ער געזאגט צו דער כלה׳ס פאטער: „אזוי ווי איך בין יעצט אין שטאנד צו געבען, וועל איך אויך געבען עטליכע טויזענד צו די נדן."

ווען עס איז געקומען די צייט פון איינלייגען דעם נדן, האט דעם חתן׳ס פאטער הרטה בעקומען און האט געזאגט אז ער וועט ניט געבען. האט איהם דער כלה׳ס פאטער גע־לאדען צום רב אויף א דין תורה. „סטייטש, מחותן!" האט דער כלה׳ס פאטער גע׳טענה׳ט. „איך קען דאס גאר ניט פערשטעהן, אז איהר זאלט ניט האלטען אייערווארט."

האט איהם דעם חתן׳ס פאטער געענטפערט: „און איך קען גאר ניט פערשטעהן וואס פאר א טענות איהר האט צו מיר. פארוואס זאל איך אויך געבען נדן? איהר האט דען עפעס געטאהן א שידוך מיט אן עושר? ווען מיר האבען געשריבען די תנאים בין איך גאר געווען אן ארימאן, א קבצן, און אז איך בין נאכדעם רייך געווארען, טא וואס ארט דאס אייך?"

נ מ ש ל

אזוי האט דוד המלך גע׳טענה׳ט צום אייבערשטען: „זכור עדתך קנית קדם"—געדענק דיין פאלק וואס דו האסט

זיך געקויפט אמאל, אין יענע צייטען, ווען מיר זיינען געווען ארים און געמיין, קנעכט ביי פרעה'ן אין מצרים, און ווען אפילו מיר זיינען נאכדעם רייך געווארען, בעקומען א תורה מיט א לאנד, האסטו, רבונו של עולם, עפעס צוגעלייגט צו דעם עסק?"

103
לויט דעם טרויער, אזוי די פרייד

איינער א סוחר איז אוועק פון דער היים וועגען מסחר. אין א פאר טעג ארום איז אנגעקומען א ידיעה אין זיין שטאדט אז ער איז אויפ'ן וועג דער'הרג'עט געווארען. זיינע פרוי און קינדער, זיינע קרובים און זיינע פריינד האבען איהם בעוויינט און בעקלאגט. און עס פערשטעהט זיך, אז קיינער האט נאך איהם אזוי ניט געקלאגט ווי זיינע אייגענע פרוי און קינדער.

שפעטער האט זיך אר'יסגעוויזען אז דאס איז געווען א פאלשער קלאנג און דער מאן איז צוריקגעקומען אהיים א לעבעדיגער, א געזונטער. האבען זיך זיינע פרוי און קינדער, זיינע קרובים און פריינד געפרעהט, אבער מעהר פון אלעמען האבען זיך געפרעהט די וואס האבען פריהער מעהר געוויינט און געקלאגט פון אלעמען.

נמשל

אזוי וועט זיין ווען משיח וועט קומען. די אידען וואס האבען געליטען מעהר גלות און מעהר רדיפות, די וועלען זיך מעהר פרעהען מיט דער גאולה.

104
אַ שוואַכער קאָלעקטאָר

אַ סוחר האָט אַרויסגעשיקט זיינעם אַ קאָלעקטאָר, אַז ער זאָל אַרויספאָהרען איבער דער מדינה און איינמאַהנען געלד פון פערשיעדענע קרעמער, וואָס נעהמען ביי איהם סחורה אויף קרעדיט. ער האָט איהם איבערגעגעבען אַלע רעכנונגען, וויפיעל יעדער איינער איז שולדיג, און ער האָט איהם געזאָגט אין וועלכער שטאָדט ער זאָל פאָהרען פריהער און אין וועלכער שפּעטער.

ווען דער שליח האָט איבערגענומען אַלע רעכנונגען און איז שוין געווען גרייט צו פאָהרען, האָט ער געבעטען אַז זיין בעל־הבית זאָל איהם געבען אַ ביסעל געלד אויף הוצאת הדרך.

„צו וואָס זאָל איך דיר געבען געלד?" האָט דער בעל־הבית פערוואונדערט געפרעגט. „דו וועסט דאָך זיכער קריגען גענוג געלד פון מיינע סוחרים און פון דעם וועסטו זיך קענען אַרונטערנעהמען אויף הוצאות."

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל גענען דעם וואָס דער מדרש זאָגט, אַז ווען דער אייבערשטער האָט געהייסען משה'ן ער זאָל געהן צו פּרעה'ן און פאָדערען אַז ער זאָל די אידען פריי לאָזען, האָט משה געפרעגט: „פאַר וועלכען זכות ווילסטו די אידען מאַכען פריי?" עס קומט אויס אַזוי ווי משה וואָלט געבעטען אויף הוצאות הדרך. אָבער דער אייבערשטער האָט איהם געגעבען צו פערשטעהן אַז דער זכות, אָדער די הוצאות

הדרך, וועט קומען שפעטער, ווען די אידען וועלען אננעהמען די תורה פון בארג סיני און טאהן אלע מצוות.

105
דער שטרענגער דאָקטאָר

אמאל איז געווען א גוטער דאקטאר, וואס פלעגט זיינע פאציענטען געבען זעהר לייכטע רפואות און ער פלעגט זיי ערקלערען אז די בעסטע פון אלע רפואות איז זיך צו היטען מיט'ן עסען און טרינקען, און ממילא וועלען זיי ניט קראנק ווערען. איינמאל האט מען איהם געבראכט א חולה, א בן־יחיד, וועלכער איז געווען א זעהר נאכגעגעבענער ביי זיינע עלטערען, און ער האט קיינמאל ניט געוואלט פאלגען, און האט ליעב געהאט צו טאהן פונקט פערקעהרט ווי מען האט איהם געהייסען. האט דער דאקטאר געזאגט צום פאטער פון דעם אינגעל: „איך קען אייער זוהן גארניט העלפען. דען וואס טויג עס, אז ער וועט ניט פאלגען מיינע גוטע עצות? איך וועל אייך רעקאמענדירען אן אנדער דאקטאר, וועלכער איז א זעהר שטרענגער מענש, א בייזער, און ער וועט מיט גוואלד צווינגען אייער אינגעל אז ער זאל זיך לאזען קורירען. און נאכדעם אז איהר וועט איהם ברענגען צו מיר, וועט ער מיך שוין פאלגען."

דער פאטער האט אזוי געטאהן, גענומען דעם זוהן צום שטרענגען דאקטאר, וועלכער האט איהם קורירט אויף זיין שטייגער, מיט קלעפ, און נאכדעם אז ער האט איהם געבראכט צום גוטען דאקטאר, האט שוין דער אינגעל פערלארען זיין עקשנות, ער האט פערשטאנען די גוטסקייט און די פריינדליכקייט פון דעם גוטען און קלוגען דאקטאר, און האט זיך געלאזט פון איהם קורירען.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער איז אונזער גוטער דאקטאר, און ער האט פאר אונז אנגעגרייט א גוטע רפואה, דאס איז די תורה, וואס לערנט אונז ווי זיך אבצוהיטען פון שלעכטס. אבער אז מיר האבען זיין רפואה ניט אבגעהיט, האט ער אונז דערפאר איבערגעגעבען צו א שטרענגען דאקטאר, א בייזען, א שלעכטען, דאס זיינען די אומות העולם, וועלכע האלטען אונז אין גלות און שלאגען ארוים פון אונז די עקשנות מיט גוואלד.

106
דער פערגלייך

א רייכער איד, וואס האט געלעבט אין א קליין שטעדטעל און האט געהאט א בת־יחידה, האט געמאכט א רייזע איבער פערשיעדענע שטעדט צו זוכען א רעכטען איידים, א קענער, א וואויל־לערנער. לאנג איז דער עושר ארומגעפאהרען ביז ער איז אנגעקומען אין א גרויסער שטאדט, וואו עס האט זיך געפונען א ישיבה, וואס איז געווען בעריהמט אין גאנצען לאנד. האט ער זיך געווענדעט צום ראש ישיבה און האט צו איהם געזאגט: „איך וועל געבען נדן וויפיעל דער רבי וועט מיר הייסען, איך זאל נאר קריגען פאר מיין טאכטער אזא חתן ווי איך זוך." האט דער ראש ישיבה איהם געענטפערט, אז אויב ער וועט געבען אזוי פיעל און אזוי פיעל (טאקע א פעטען נדן), וועט ער איהם געבען אז איידים וואס איז דער גרעסטער מופלג פון אלע בחורים פון דער ישיבה. ערשטענס, האט ער א זעהר שארפען קאפ און, צווייטענס, איז ער א גרויסער מתמיד, זיצט טעג און נעכט איבער דער גמרא. דער קליינשטעטעלדיגער גביר האט זיך אז דעם בחור אנגעכאפט

מיטביידע הענד, איהם אוועקגע׳סילוק׳ט דעם נדן און חתונה געמאכט מיט דער בת־יחיד׳קע.

נאך דער חתונה האט דער שווער איינגעזעהן אז זיין איידים פוילט זיך אונטער מיט זיין לערנען. ער זיצט אין בית־מדרש א שטונדע אדער צוויי, און די איבעריגע צייט געהט ער ארום ליידיג. האט ער דעם איידים גענומען אויף א פערהער און האט צו איהם געזאגט: „הער צו, איך האב דיך גענומען פאר אן איידים און האב דיר געגעבען א גרויסען נדן און איך האלט דיך אויף אלעם פערטיגען, כדי דו זאלסט זיצען כסדר און לערנען, און דו לערנסט גאר אזוי ווייניג!“

„הערט צו, שווער,“ האט דער איידים געענטפערט, „איהר גיט א פרעג דעם שמש און זאל ער אייך זאגען אויב ווער פון די שטאדט־לייט עפענט וועץ א ספר אין שוהל, כאטש איינמאל א חודש. נאר איך אליין לערן. אמת, איך פויל מיך אונטער א ביסעל, אבער דאך לערן איך. און ווען אפילו איך זאל אינגאנצען אויפהערען צו לערנען און איך וועל פערגעסען מיין תורה, וועט נאך ביי מיר אלץ בלייבען אין קאפ מעהר וויפיעל אייער גאנצע שטעדטעל פערמאגט.“

„ניין, מיין איידים,“ האט דער שווער צוריק געענטפערט, „דער פערגלייך איז ניט קיין ריכטיגער. איך האב דיך ניט גענומען אז דו זאלסט זיין דער בעסטער פון מיין שטעדטעל, דען ווער זיינען זיי דא, די היגע מענשען? אלע עמי הארץ און גראבע יונגען! איך האב דיך גענומען פון דער ישיבה און מען האט מיר געזאגט אז דארט, אין דער ישיבה, ביזטו געוועזן דער בעסטער לערנער, דער בעסטער מתמיד, דער בעסטער קאפ, וויל איך אז דא זאלסטו אויך זיין אזא מתמיד און זיצען און לערנען אזוי ווי דארט, און צו די היגע מענשען דארפסטו זיך גאר ניט גלייכען, דען ווי קומען זיי צו דיר און ווי קומסטו צו זיי?“

נ מ ש ל

דאס איז דעם אייבערשטענס טענה צו די אידען. ווען די אידען זאגען איהם: „ווי שלעכט מיר זיינען, זיינען מיר דאך אלץ בעסער פון די גוים, צווישען וועלכע מיר לעבען." דערויף ענטפערט דער אייבערשטער: „וואס האט איהר זיך צו גלייכען צו די גוים, צווישען וועלכע איהר לעבט? איהר זייט דאך ביי מיר א הייליג פאלק פון אלטע צייטען, פון אלטען יחוס. אייך האב איך געווידמעט צו מיין נאמען נאך איידער די וועלט איז בעשאפען געווארען. איז ניט גענוג אז איהר זאלט זיין בלויז בעסער פון די פעלקער צווישען וועלכע איהר וואוינט, איך וויל אז איהר זאלט זיין אזוי ריין, אזוי פיין, און אזוי הייליג, ווי איהר זייט געווען אמאל."

107

ניט דעם שניידערס שולד

איינער האט אמאל אנגעהויבען צו קרייקען. פון טאג צו טאג איז ער אלץ געווארען שוואכער און שוואכער, ביז ער האט געמוזט זיך לייגען אין בעט. א לאנגע צייט איז ער אבגעלעגען אין בעט, און ניט ער און ניט זיינע הויז־מענשען האבען בעמערקט ווי ער איז געווארען איינגעצויגען און איינ־געדארט, ווייל דאס איז פארגעקומען ביסלעכווייז.

איינמאל, אז איהם איז געווארען א ביסעל לייכטער, האט ער זיך אויפגעהויבען פון בעט, איז צוגעגאנגען צום קליידער־אלמער און האט געוואלט זיך אנטאהן. אבער ווען ער האט גענומען ארויפציהען אויף זיך זיינע קליידער, האט ער געזעהן אז זיי זיינען אויף איהם זעהר גרויס געווארען. „יעצט זעה איך וואס מיט מיר איז," האט ער געזאגט.

„דער שניידער איז געווים ניט שולדיג אין דעם וואס די קליידער זיינען צו גרויס פאר מיר. ער האט זיי געמאכט לויט מיין ריכטיגער מאס. אבער ער איז דאך ניט שולדיג וואס צוליעב מיין קראנקהייט בין איך אזוי איינגעדארט געווארען."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט אונז צוגעפאסט די תורה מיט די מצוות לויט אונזער ריכטיגער מאס, אין יענע צייטען, ווען מיר האבען געלעבט א ריכטיגען און א ריינעם לעבען. נאר יעצט, אז מיר זיינען געווארען ארים אין גייסט און מיר האבען פערלארען א סך פון אונזערע אמאליגע שעהנע זיטען, זיינען די קליידער געווארען צו גרויס פאר אונז. אבער עס איז ניט די שולד פון כביכול, נאר אונזער אייגענע שולד, וואס מיר זיינען געווארען אזוי קליין.

108
אַן אָרענטליכער שווינדעל

איז א שטאדט איז געקומען צו פאהרען א סוחר מיט פערשיעדענע סחורות, און אזוי ווי ער האט געוואלט צוציהען קונים, האט ער פערקויפט אלעס זעהר ביליג, א סך ביליגער ווי די שטאדטיגע קרעמער. עס פערשטעהט זיך, אז די גאנ־צע שטאדט איז געלאפען צום נייעם סוחר און איהם גע־געבען זעהר פיעל צו לייזען. די שטאדטיגע קרעמער האבען ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי עס לוינט זיך דעם פרעמדען סוחר צו פערקויפען אזוי ביליג, האבען זיי גענומען זיך צו־קוקען צו די סחורות וואס זייערע שטאדט־לייט האבען איינ־געקויפט, און זיי האבען באלד אויסגעפונען אז וואס דער פרעמדער סוחר לאזט זיי ארונטער אין מקח נעהמט ער אב

צוריק אין וואג און אין מאס . . . עס הייסט פשוט, אז ער ניט זיי א קירצערע מאס און א לייכטערע וואג. און ווען די קונים האבן זיך פון דעם דערוואוסט, האבן זיי דעם סוחר געשלעפט צום רב.

דער רב האט דעם סוחר געפרעגט, ווי אזוי א איד נעהמט עס זיך אונטער צו בעגעהן אזא זינד ווי פערקויפען מיט א פאלשער וואג און א פאלשער מאס? האט דער סוחר גע'טענה'ט: „דאס איז ניט גנבה, ווייל וואס איך דערגיב זיי ניט אין וואג און אין מאס גיב איך זיי צוריק אראב אין מקח, און אז איהר וועט פערגלייכען מיינע מקחים און מיין וואג און מאס, וועט איהר זעהן אז עס קאסט ניט טייערער צו קויפען ביי מיר ווי ביי די אנדערע קרעמער. בכן, איז דאס ניט גנבה." אבער דער רב האט איהם געצייגט פון דער תורה אז שווינדעל איז שווינדעל, ווען אפילו דער קונה פערלירט דערביי גארנישט.

נמשל

א שווינדעל איז א שווינדעל, עס מעג אפילו אויסזעהן ארענטליך.

109
די דריי שותפים

דריי חברים זיינען געווען אין איין שטאדט. האבען זיי אבגעמאכט צווישען זיך אז זיי זאלען פאהרען לערנען חכמה און וויסענשאפטען, און אז יעדער פון זיי זאל געהן אין אן אנדער שטאדט, ווייל ניט אלעס קען מען לערנען אין איין ארט. יעדעס לאנד האט זיך איהרע חכמות און וויסענ־שאפטען, וואס איז אן אנדער לאנד ווייס מען גאר ניט פון

דעם. זיי האבען אויך אבגעמאכט אז צו א בעשטימטער צייט זאלען זיי זיך צוזאמענקומען אין איין ארט און אב־געבען א בעריכט פון דעם וואס יעדער איינער פון זיי האט געלערנט.

עס זיינען אוועק עטליכע יאהר און די דריי חברים זיינען זיך צוזאמענגעקומען אין א שטאדט און יעדער האט דערצעהלט פון דער גרעסטער חכמה וואס ער האט אויס־געלערנט.

איינער דערצעהלט: „איך האב זיך אויסגעלערנט מא־כען א שפאקטיוו, וואס דורכדעם קען מען זעהן וואס עס טוהט זיך פאר מיילען ווייט.“

„דאס איז א גרויסער וואונדער,“ האט דער צווייטער געזאגט, „אבער איך האב זיך אויסגעלערנט מאכען א גרע־סערען וואונדער, און דאס איז — א וואגען וואס לויפט אזוי שנעל, דאס אין א פאר מינוטען קען מען אבפאהרען א גרויסע צאהל מייל.“

„און איך,“ האט דער דריטער געזאגט, „האב זיך אויס־געלערנט א גרעסערען וואונדער פון אייך ביידען. איך קען מאכען אז עפעל וואס היילט אויס אלע קראנקהייטען אין דער וועלט.“

נאכדעם זיינען די דריי חברים ארום שפאצירען און זיי האבען איינער דעם אנדערען דערצעהלט פון א סך אנ־דערע חכמות, וואס זיי האבען געלערנט. א גאנצען טאג זיינען זיי ארומגעגאנגען און געשמועסט און דערצעהלט וואונדער־ליכע זאכען, און ווען עס איז געווארען אווענד, און זיי זיינען שוין געווען זעהר מיעד, האבען זיי זיך צוריקגעקעהרט צו דער אכסניא, וואו זיי זיינען איינגעשטאנען.

ביים אבענד־ברויט האט איינער פון זיי ארויסגענומען זיין שפאקטיוו און האט א קוק געטאהן. האט ער געזעהן ווי אין דער הויפט־שטאדט, וואו דער מלך וואוינט, לויפען ארום מענשען שטארק צוטראגען, און אין דעם מלך׳ס פאלאסט

ליגט א פרינצעסין אויף א בעט זעהר קראנק. עס שטעהען ארום איהר דאקטוירים מיט אראבגעלאזטע קעפּ, קענטיג אז זיי ווייסען ניט ווי זי צו קורירען.

און ווי ער האט דאס דערזעהן, האט ער פון דעם דער־צעהלט צו זיינע חברים.

„ווען איך זאל נאר קענען צוקומען צו איהר, אזוי וואלט איך זי גלייך געקענט אויסקורירען מיט דיזען וואונדערליכען עפּעלע, וואס איך האב געמאכט. ווער עס גיט נור א שמעק דעם עפּעלע ווערט גלייך געזונד.“ אזוי האט געזאגט אז אנ־דערער פון די חברים.

„איך קען אייך אלעמען אהין ברייגנען אין א פּאר מי־נוטען צייט,“ האט געזאגט דער וואס האט געהאט דעם וואונדערליכען וועגעלע.

זיינען זיי אלע אין א פּאר מינוטען צייט אנגעקומען אין דער קעניגליכער רעזידענץ־שטאדט און זיי האבען געלאזט מעלדען דעם קעניג. דער קעניג האט געהערט פון זייער גרויסער חכמה, האט ער זיי געבראכט צו זיין טאכטער. און ווי די פּרינצעסין האט א שמעק געטאהן דעם וואונדער־ליכען עפּעלע, איז זי גלייך געזונד געווארען.

אין קעניגליכען פּאלאסט האט מען זיך שטארק געפרעהט צוליעב דעם וואס די פּרינצעסין איז געזונד געווארען, און דער קעניג האט פאר די דריי געלערנטע יונגע־לייט געמאכט א גרויסען באל, און ער האט צו זיי געזאגט: „מיט וואס זאל איך אייך בעלוינען פאר דעם וואס איהר האט געראטעוועט מיין טאכטער פון טויט? איך זאל אייך געבען געלד? וויים איך אז די גאנצע גאלד און זילבער פון דער וועלט איז ניט גענוג צו בעצאהלען פאר דעם וואס איהר האט ערהאלטען מיין טאכטער ביים לעבען. דארום וויל איך אייך געבען א שעהנערע בעלוינונג. איך וועל געבען מיין טאכטער פאר א ווייב צו איינעם פון אייך, און איהר זאלט דורכקומען צווישען זיך ווער פון אייך מיין טאכטער זאל נעהמען פאר א מאן.“

ווען די דריי חברים האבען דאס געהערט, האבען זיי גע־נומען שטרייטען צווישען זיך ווער פון זיי איז מעהר בערעכטיגט חתונה צו האבען מיט דער פרינצעסין.

איינער האט געזאגט: „די פרינצעסין דארף געהערען צו מיר, ווייל איך, דורך מיין שפאקטיוו, האב זיך דערוואוסט פון איהר קראנקהייט.“

דער צווייטער האט געזאגט: „זי געהערט צו מיר, ווייל איך האב אייך אהער געבראכט אין מיין וואונדערליכען וועגעלע.“

און דער דריטער האט געזאגט: „ניין, זי געהערט צו מיר, ווייל איך האב זי קורירט מיט מיין עפּעלע.“

ווען דער מלך האט געזעהן, אז די דריי חברים קענען ניט דורכקומען צווישען זיך, האט ער געזאגט: „זאל מיין טאכטער אויסקלייבען וועמען פון די דריי זי וויל האבען פאר א מאן.“

און די פרינצעסין, וועלכע איז געווען א גרויסע חכמה, האט געזאגט:

„געווים זיינען אלע דריי גערעכט, אבער איך דארף בע־טראכטען מיין צוקונפט, לאמיר זעהן, וואס קען איך שוין האבען פון דעם בחור מיט דער שפאקטיוו און וואס איך קען האבען פון דעם בחור מיט דעם וואונדערליכען וועגעלע? וואס זיי האבען געקענט טהאן פאר מיר, האבען זיי שוין אבגעטהאן, אבער דער דריטער וואס היילט אלע קראנקהייטען מיט זיין וואונדערליכען עפּעלע, איהם וועל איך נאך גע־ווים דארפען האבען אין דער צוקונפט, און דערפאר וועל איך בלייבען נאר ביי איהם.“

נ מ ש ל

דריי שותפים זיינען דא אין דעם מענשען. דער איי־בערשטער, פאטער און מוטער. דאס וואס פאטער און מו־טער האבען געטהאן פאר'ן מענשען האבען זיי שוין גע־

טהאָן, נאָכדעם ווי ער איז שוין געבראַכט געוואָרען אויף דער וועלט, אָבער דעם אייבערשטען דאַרף דער מענש האָבען זיין גאַנצען לעבען און אפילו נאָך זיין טויט.

110
די מאה און די דעה

איינער, א גרויסער עושר, האָט געהאַט א זוהן א שלומיאל, וואָס האָט ניט געטויגט צו קיין זאַך. האָט איהם דער פאָטער חתונה געמאַכט און איהם געגעבען א הויז מיט אַלע הצטרכות און מיט אַלע לוקסוסען. עס האָט דעם זוהן קיין זאַך ניט געפעהלט. מיט דער צייט איז ביי דעם אָרימען זוהן אויסגעוואַקסען א טאָכטער און מען האָט שוין געדאַרפט פאַר איהר זוכען א שידוך. שדכנים האָבען זיך גענומען צו דער ארבייט, אויסצוזוכען פאַר דער מיידעל א חתן, א לערנער און פון גרויס יחוס. אמת, איהר טאַטע איז אַן ארימאַן, אָבער איהר זיידע איז דאָך א גרויסער עושר.

קומט א שדכן אריין צו איינעם פון די פיינסטע בעלי בתים פון שטאָדט און זאָגט: „איך האָב פאַר אייער זוהן א שעהנע מיידעל, א געראָטענע מיט אַלע מעלות און מיט צעהן טויזענד נדן." פרעגט דער בעל־הבית: „ווער איז איהר פאָטער?" זאָגט איהם דער שדכן, דער און דער. פרעגט דער בעל הבית: „ווער האָט עס אייך געזאָגט, אַז ער וועט געבען אַזוי פיעל נדן?" ענטפערט דער שדכן: „ווער זאָל עס מיר זאָגען? עס פערשטעהט זיך, אַז ער אַליין, דער פאָטער פון דער כלה!"

האָט זיך דער בעל הבית צולאַכט און געזאָגט: „וואָס ער זאָגט, איז נאָך ווייניג. ער אַליין איז דאָך אַן אָרימאַן. איך

ווײל עס הערען פון זײן פאטער! זײן פאטער האט די מאה, האט ער אלײן די דעה.״

נ מ ש ל

אל תבטחו בנדיבים — וואס א מענש זאגט צו קען מען זיך אויף דעם ניט פערלאזען. עס איז דא א העכערע מאכט, וואס האט די גאנצע דעה.

111
געפונען און אויסוועג

אײנער, א שעהנער בעל הבית, האט געהאט א זעהר געראטענע טאכטער. זי איז געוועזן א גרויסע שעהנהײט און מיט אלע מעלות. צו איהרע מעלות האט דער פאטער איהר געוואלט געבען א ביסעל נדן אויך. עס פערשטעהט זיך, דאס שדכנים פלעגען קומען און פארלײגען פערשיעדענע שדוכים, אבער אין יעדען שדוך האט דער פאטער געפונען און אנדער חסרון: דא איז דער יחוס ניט געוועזן אזוי גרויס, דא איז דער מחותן ניט געוועזן רײך גענוג, דא איז דער חתן ניט געוועזן אזא פײנער בחור ווי ער האט געוואלט. די שדכנים זײנען שוין אזוי פערמאטערט געווארען, אז זײ האבען אויפגעהערט צו קומען.

אײנמאל קומט א שדכן פון א ווײטען געגענד. ער האט געהערט פון דער געראטענער מײדעל און איהר שעהנעם טאטען, און ער איז געקומען רײדען א שדוך מיט דעם זוהן פון א גרויסען גביר, וועמעס נאמען האט געקלונגען אין דער גאנצער מדינה. דער מײדעל׳ס פאטער האט זיך צוגעהערט. דער נאמען פון דעם גביר איז איהם געוועזן גוט באקאנט, אבער ער האט ניט געקענט פערשטעהן ווארום אזא

גביר מיט אזא גרויסען נאמען קען ניט געפינען א כלה פאר זיין זוהן אין זיין אייגענעם געגענד און דארף זוכען אזוי ווייט. מסתמא מוז דער זוהן זיין עפעס ניט מיט אלעמען, אפשר א קאליקע, אדער א מיאוס׳ער. אמת, דער שדכן האט דעם חתן געלויבט ביז׳ן הימעל, אבער אויף א שדכן קען מען זיך ווייניג פערלאזען, ווייל ביי א שדכן זיינען אלע כלות און אלע חתנים שעהן.

וואס זאל דער מיידעל׳ס פאטער טאהן? זאל ער זאגען אז ער וויל פריהער זעהן דעם חתן? האט ער מורא געהאט, אז דער גרויסער גביר וועט זיך בעליידיגען. ס׳טייטש, ער אזא גרויסער גביר, וואס עס קלינגט מיט זיין נאמען איבער־ראל, איז מרוצה צו נעהמען די טאכטער פון א מיטעלמע־סיגען בעל הבית פאר זיין זוהן און איהר פאטער קווינקעלט זיך נאך! געוויס וועט דער גרויסער גביר פערואיבעל האבען און וועט זיך אין גאנצען אבשאקלען פון שדוך.

האט דער מיידעל׳ס פאטער געזאגט צום שדכן אזוי: „הערט מיך אויס, ר׳ שדכן. ביי מיר איז מיין טאכטער די שעהנסטע און די קליגסטע און גרעסטענסטע אין דער וועלט, אבער ביי אן אנדערען קען עס אויסקומען, אז זי איז ניט אזוי שעהן, אדער ניט אזוי קלוג און גראטען. דארום וויל איך זיך ניט פערבינדען מיט א ווארט, סיידען דער חתן מיט זיין פאטער וועלען אליין קומען און זעהן מיין טאכטער, און אז זי וועט זיי געפעלען זיין, וועלען מיר דאן שרייבען תנאים מיט מזל.“

נמשל

א קלוגער געפינט אימער א וועג צו זאגען זאכען און דערביי קיינעם ניט צו בעליידיגען.

112
דער שטרענגער אַפּטרופּוס

אַז אַלטער מאַן, אַן אַלמן, וואָס האָט געהאַט בלויז איין איינציגע טאָכטער, אַ קליינע מיידעל, האָט פאַר זיין טויט געמאַכט איינעם פון זיינע פריינד פאַר אַן אַפּטרופּוס איבער דער מיידעל און איבער דעם פערמעגען וואָס ער האָט איבערגעלאָזען פאַר איהר. ער האָט אָנגעזאָגט דעם אַפּטרופּוס אַז ער זאָל דער מיידעל ניט געבען קיין געלד פון דער ירושה ביז זי וועט דאַרפען חתונה האָבען, און ביז איהר חתונה זאָל זי אַליין אַרבייטען און פערדיענען אויפ'ן לעבען.

נאָכדעם ווי דער אַלטער איז געשטאָרבען, האָט דער אַפּטרופּוס צוגענומען די גאַנצע ירושה און האָט עס בעהאַלטען אין אַ זיכערען אָרט, און די מיידעל איז אַוועק אַרבייטען. איינמאָל בעגעגענט דער אַפּטרופּוס אַ פריינד פון דער משפחה. זאָגט דער פריינד צו איהם: „די מיידעל זעהט אויס זעהר שלעכט און אויסגעצעהרט. זי פערדיענט ניט גענוג אויף עסען. עס וואָלט געווען אַ יושר אַז דו זאָלסט איהר געבען אַ ביסעל געלד פון דער ירושה.“

„דאָס קען איך ניט טאָהן“, האָט דער אַפּטרופּוס געענטפערט, „ווייל איך טאָהר ניט ברעכען די צוואה פון איהר פאָטער.“

אַ צווייטען מאָל זיינען געקומען מענשען און האָבען געזאָגט צום אַפּטרופּוס: „די אָרימע יתומה, נעבעך, געהט דאָך אָרום נאַקעט און באָרוועס.“ האָט ער זיי גאָרניט געענטפערט.

אַ צייט שפּעטער איז די יתומה קראַנק געוואָרען אויף אַ געפעהרליכער קראַנקהייט און מען האָט פאַר איהר געדאַרפט

האבען דאָקטוירים און מעדיצין. זיינען מענשען געקומען צום אפטרופּוס און האבען געזאגט, אז ער מוז געבען דער מיידעל א ביסעל געלד, ווייל איהר לעבען איז אין סכנה. האט ער געענטפערט ווי דעם ערשטען מאָל, אז ער קען ניט טאָהן קיין זאך געגען איהר פאָטער׳ם צוואה. זיינען די מענשען געוואָרען אויסער זיך און זיי האבען אויף איהם אנגעשריען: „דו עקשן! דו איינגעשפּארטער מענש! אויב די מיידעל וועט אוועקשטארבען פון איהר קראנקהייט, טאָ ווען וועט זי ווערען א כלה? אום צו היטען איהר פאָטער׳ם צוואה דאַרף מען דאך צוערשט פערהיטען איהר לעבען!“

נמשל

אלע געזעצען וואָס זיינען אונז נעגעבען געוואָרען אין דער תורה זיינען „וחי בהם“, כדי מיר זאָלען קענען לעבען מיט זיי. און די וואָס מאכען אזעלכע דינים לויט וועלכע עס איז שווער צו לעבען, בעגעהען אן אונרעכט.

113

אויף אַ דאָקטאָר דאַרף מען זיך ניט פערלאָזען.

א רייכער לאנד איינענטימער האט אמאָל אויסגעבויט אַ שעהנע שטאָדט מיט שעהנע הייזער, פּאַלאַסטען און קראָמען. די גאַסען האט ער פערפלאנצט מיט בוימער און ער האט אויך געפלאנצט גערטנער, אין וועלכע עס האבען געוואקסען פרוכט־בוימער און שמעקעדיגע בלומען. דערצו זיינען דורך דער שטאָדט געלאָפען קאנאלען מיט די ריינסטע וואסערען, אזוי ווי קרישטאל, און איבער די קאנאלען זיינען

געוועז שעהנע בריקעז צום שפּאַצירעז. סוחרים זיינעז גע־קומעז פון פערשיעדענע שטעדט און האָבען געעפענט גע־וועלבעז פון אלערליי טייערע סחורות. די שטאָדט איז גע־וואָרעז בעריהמט אלס די שעהנסטע אין גאַנצעז לאַנד.

דאָך איז דער אייגענטימער פון דער שטאָדט נאָך אלץ ניט געוועז צופריעדעז. ער האָט זיך געטראַכט: אפשר פעהלט נאָך עפּעס. אפשר קען מען נאָך עפּעס צוגעבעז. האָט ער גערופען צו זיך איינעם פון די קליגסטע מענשעז פון זיין שטאָדט און האָט איהם געזאָגט: „דו האָסט דאָך געווים בעטראַכט די גרויסע מיה און די גרויסע הוצאות וואָס איך האָב פערוועגדעט צו בויעז די שטאָדט און זי צו בע־פוצעז מיט אלע שעהנע איינריכטונגעז. אפשר פעהלט נאָך עפּעס. דו ביזט דאָך א גרויסער חכם, קענסטו מיר אפשר אנצייגעז וואָס איך האָב פערפעהלט?“

„דו האָסט דאָ איינגעפיהרט אלע בעקוועמליכקייטעז,“ האָט דער חכם געענטפערט, „נאָר איין זאַך פעהלט אין דער שטאָדט, און דאָס איז א דאָקטאָר. אין א שטאָדט וואָס האָט ניט קיין דאָקטאָר טאָהר א מענש ניט וואוינעז, און דאָס איז גראָדע וואָס עס פעהלט.“

דער בויער פון דער שטאָדט האָט געדאַנקט דעם חכם פאַר זיין קלוגע עצה, און ער האָט גלייך אַרויסגעשיקט בריעף איבער׳ן גאַנצעז לאַנד, צו אלע אוניווערזיטעטעז און צו אלע פּראָפעסאָרעז, אז מען זאָל פאַר איהם אויסזוכעז דעם בעס־טעז פון אלע דאָקטוירים, און ער וועט איהם צאָהלעז דאָס גרעסטע געהאַלט וואָס א דאָקטאָר האָט ווען בעקומעז.

ער האָט בעקומעז א תשובה, אז אויב ער וועט וועלעז צאָהלעז אזוי פיעל און אזוי פיעל (א גרויסע סומע געלד) וועט מען איהם שיקעז א דאָקטאָר, וואָס קען היילעז די שווערסטע קראַנקהייטעז. עס איז גאָרניט פערהאַנעז אין דער וועלט אזא חולאת וואָס ער קען ניט היילעז. און עס

איז אבגעמאכט געווארען אז אין א שעהנעם זומער־טאג זאָל דער גרויסער דאָקטאָר אראָבקומען אין שטאָדט.

דער טאָג אין וועלכען דער דאָקטאָר האָט געדאַרפט אָנקומען אין דער שטאָדט איז געווען אַ גרויסע שמחה, אַ יום טוב. די גרעסטע מענשען פון שטאָדט האָבען אַנגע־גרייט פאַר דעם גאַסט אַ שעהנעם קבלת פנים, און אויך די מענשען פון די אַרומיגע שטעדט זיינען געקומען אָבגעבען כבוד דעם גרויסען גאַסט. אַלע האָבען געוואַרט מיט גרויס אונגעדולד. און ענדליך האָט מען זיך שוין דערוואַרט. מען הערט אַ געדויש פון רעדער און אַ קלאַפען פון פערדישע פּאַטקאַוועס, און מען זעהט אַ וואָלקען פון שטויב — דער גאַסט קומט! ער קומט! און אָט איז ער — דער עולם בוקט זיך פאַר איהם, שרייט „הוראַ" און ציינט איהם גרויס אַכטונג. דער דאָקטאָר פאָהרט אַריין גלייך אין הויז פון דעם אייגענטימער פון דער שטאָדט, וואו עס האָבען זיך פערזאַמעלט די פני פון דער שטאָדט איהם צו בעגריסען.

נאָכדעם ווי מען האָט אָפּגע׳פּטר׳ט די צערעמאָניעס, האָט מען געבעטען דעם דאָקטאָר אַז ער זאָל ציינען עפּעס פון זיינע גרויסע וואונדער. האָט ער געזאָגט: „אדרבה, קלייבט אייך אויס אַ קראַנקען מענשען, אַ חולה מסוכן, און ברענגט איהם צו מיר."

האָט מען געזוכט אַן ערנסטען חולה און מען האָט ניט געקענט געפינען. גראַדע איז צו יענער צייט קיינער ניט קראַנק געווען. קוים מיט צרות האָט מען אויסגעפונען איי־נעם אַ קצת חולה. עס הייסט: קראַנק איז ער ניט געווען, נאָר ער האָט געהאַט אַ ביסעלע קאָפּוועהטאָג. האָט מען איהם געבראַכט צום דאָקטאָר, ער זאָל איהם היילען.

„אזוי גלייך היילען קען איך ניט," האָט דער דאָקטאָר ערקלערט. „איך מוז דעם חולה האַלטען אונטער מיין אויפ־זיכט כאָטש פאַר אַ קורצע צייט, אום אויסצוגעפינען פון

וואס די קראנקהייט איז איהם געקומען, און ערשט דאן קען איך אנפאנגען די קוראציע.“

האט ער געהייסען אז מען זאל פאר דעם חולה אבגעבען א צימער, איהם מאכען צורעשט א וואנע. מען האט איהם אנגעטאהן אנדערע וועש און אריינגעלייגט אין א בעט. נאכ־דעם האט ער דעם חולה אנגעזאגט אז ער זאל גארנישט נעהמען אין מויל פאר א טאג צייט. דער דאקטאר האט איהם דאן גענומען קורירען און אין א וואך צייט איז דער חולה אוועקגעשטארבען.

די שטאדט־לייט זיינען געווארען אויפגערעגט. „וואס איז דאס פאר א דאקטאר?“ האבען זיי געשריען. „אפילו א קאפוועהטאג קען ער ניט אויסהיילען, און ווען א מענש מיט א לייכטען קאפוועהטאג איז פון זיין קוראציע געווארען א בר־מנן, היינט מיט וואס איז שוין זיכער א מענש וואס איז אן אמת׳ער חולה?“

דער רייכער מאן, וואס האט דעם דאקטאר אראפגע־בראכט, האט גענומען טענה׳ן צו איהם: „זעה וואס פאר א שאנדע דו האסט געמאכט מיר און דיר! ערקלער מיר, וואס זאל עם בעדייטען? די וועלט האלט דאך דיך פאר א גרויסען דאקטאר!“

האט דער דאקטאר געענטפערט: „זאלסט וויסען, מיין געעהרטער פריינד, אז איך האב מיט א כיון געלאזט דעם מענשען שטארבען. איך האב איהם געמאכט פאר א קרבן פאר דער טובה פון די אנדערע מענשען פון דער שטאדט. ווען איך האב געזעהן ווי אלע האבען זיך געפרעהט מיט מיין קומען, האב איך זיך געטראכט: ווען איך וועל די מענשען לאזען גלויבען אז איך קען אלעם היילען און קיין קראנקהייט איז פאר מיר ניט צו שווער אויסצוקורירען, וועלען זיי אויפ־הערען צו היטען זייער געזונד, זיי וועלען פרעסען און זויפען אהן א מאס, אלע שעדליכע אכילות; זיי וועלען זיך אבגעבען צו אלע פערגניגענס וואס שוואכען אב דעם געזונד; זיי

װעלען הוליענען גאנצע נעכט און זיך קיינמאל ריכטיג ניט אויסרוהען, דען זיי װעלען זיך טראכטען: מיר האבען א גוטען דאקטאר, װאס װעט אונז צוריק געזונד מאכען אין פאל מיר װעלען קראנק װערען. אבער איהר װייסט דאך, מיין פריינד, אז דער בעסטער דאקטאר איז דער מענש װאס היט זיין געזונד, אז ער זאל ניט קראנק װערען. און אט דער־פאר האב איך געמוזט מאכען איין מענשען פאר א קרבן, כדי די אנדערע זאלען זעהן אז אויף א דאקטאר קען מען זיך ניט אימער פערלאזען."

נ מ ש ל

נאכדעם אז דער אייבערשטער האט די אידען געגעבען א תורה און זיי געמאכט פאר א פאלק, האט ער זיי אויך גע־געבען א דאקטאר, װאס זאל היילען זייערע זינד. דאס איז א כהן גדול, װאס פלעגט מקריב זיין קרבנות אום זייערע זינד זאלען פערגעבען װערען. אבער אום די אידען זאלען ניט צופיעל זיך פערלאזען, אז דורך די קרבנות װעלען אלע זייערע זינד פערגעבען װערען, האט ער געמאכט אז נדב און אביהוא, אהרן'ס צװיי זיהן, זאלען שטארבען פאר א קליינעם טעות װאס זיי האבען געמאכט. און דאס איז געװען צו צייגען, אז די אידען זאלען זיך ניט צופיעל פערלאזען אויפ'ן "דאק־טאר" מיט זיינע "רפואות". עס הייסט, אויפ'ן כהן גדול און די קרבנות, אז זיי זאלען בעסער ניט זינדיגען און ניט דארפען אנקומען צו קרבנות.

114
זיך אָנגעמאַכט אַן אומזיסטען גלות

צוויי שכנים האָבען געהאַט צוויי גרויסע הייזער, וואָס זיינען געשטאַנען איינע נעבען די אַנדערע. אין איין הויז האָט געוואוינט אַ רייכער מאַן, אַ גרויסער גביר, און אין דער אַנדער הויז האָט געוואוינט אַן אָרימאַן, אַן אביון. אַמאָל איז דער אָרימאַן אויך געווען זעהר רייך, נאָר ער האָט זיין פערמעגען פערלאָרען און אַלעס וואָס ביי איהם איז געבליבען איז די גרויסע הויז, מיט וועלכער ער האָט שטאָלצירט און נים געוואָלט פערקויפען, כדי מען זאָל איהם נאָך האַלטען פאַר אַ בעל־הבית.

איינמאָל, אַז עס איז געקומען זומער, האָט דער רייכער מאַן זיך אַרויסגעצויגען מיט זיין פאַמיליע אויף אַ דאַטשע, און זיין הויז האָט ער פאַר די עטליכע זומער־חדשים פערדונגען צו אַן אַנדערען פאַר אַ שעהנע סומע געלד. האָט דער אָרימאַן געזאָגט צו זיין פרוי: „גערענקסט די יאָהרען ווען מיר פלעגען אויך פערלאָזען די שטאָדט זומער־צייט און פאָהרען אויף אַ דאַטשע? אָבער יעצט האָבען מיר קיין געלד נים אויף אַזעלכע פערגניגענס. עס וואָלט אָבער געווען זעהר שעהן, אַז מיר זאָלען אויך אַוועק פון שטאָדט. מיר וועלען מיטנעהמען די קינדער און געהן איבער דער מדינה. גוטע מענשען זיינען דאָ איבעראַל. מיר וועלען חלילה נים פערפאַלען ווערען. און ענדע זומער וועלען מיר קומען צוריק אַהיים. דערווייל וועט מען אין שטאָדט מיינען, אַז מיר זיינען אויך געווען אויף אַ דאַטשע.“

דער פרוי איז דער פּלאַן זעהר געפעלען געוואָרען.

„אפשר זאָלען מיר אויך פערדינגען אונזער הויז צו אַן אַנ־דערען אויף'ן זומער?" האָט די פרוי געזאָגט.

„ניין," האָט דער מאַן געענטפערט. „דאָס קענען מיר ניט טאָהן, ווייל מיר קענען ניט וויסען ווען מיר וועלען קומען צוריק אַהיים. אפשר וועלען מיר זיין געצוואונגען צו קומען גלייך צוריק, וועלען מיר דאַן ניט האָבען וואו צו זיין."

איז ביי זיי געבליבען אַז זיי זאָלען אין דער הויז אַריינ־לאָזען אַ שכן גאַנץ אומזיסט, אָהן דירה־געלד, בלויז ער זאָל היטען די הויז פאַר זיי, און זיי האָבען מיט איהם אָבגע־מאַכט, אַז ווען זיי קומען צוריק, זאָל דער שכן מוזען אַרויס־ציהען.

דער שכן האָט זיך אין דעם הויז אַריינגעצויגען און דער אָרימער בעל־הבית מיט ווייב און קינדער האָבען זיך געלאָזט איבער דער מדינה, פון שטאָדט צו שטאָדט, און זיינען אַרומגעגאַנגען איבער די הייזער. עס איז געווען אַ שווערער, אַ ביטערער לעבען פאַר זיי, אָבער זיי האָבען זיך געטרייסט מיט דעם וואָס די מענשען אין זייער שטאָדט האָבען געוויס געדענקט אַז זיי זיינען אויף אַ דאַטשע . . .

אַ פּאָר חדשים האָבען זיי אַזוי זיך אַרומגעשלעפּט, ביז זיי זיינען געבליבען אָהן כחות. „לאָמיר שוין געהן אַהיים," האָט זיך די פרוי געבעטען. „איך קען שוין מעהר אַזאַ לעבען ניט אויסהאַלטען."

דער מאַן האָט שוין אויך געוואָלט געהן צוריק אַהיים, אָבער ער האָט זיך אַרומגעזעהן אַז ער איז שוין געווען ווייט, ווייט, זעהר ווייט פון דער היים, און ניט ער און ניט זיין פרוי האָבען געהאַט כחות צו געהן צופוס צוריק, און געלד צו פאָהרען האָבען זיי ניט געהאַט.

„איך זעה," האָט דער אָרימאַן געזאָגט, „אַז עס איז מיר בעשערט צו ליידען גלות אומזיסט און אומנישט און אַז

אַ פּרעמדער זאָל וואוינען אין מיין הויז גאַנץ פריי. אַט דאָס קומט מיר פאַר וועלען שפּיעלען אַ ראָלע פון אַ נגיד.״

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל געגען גלות מצרים און דעם יעצטיגען גלות. אין מצרים האָבען מיר בעקומען בעצאָהלט און מיר זיינען געזעסען אויפ'ן טעפּעל פליישׁ, „על סיר הבשר״, און מיר זיינען דאָרט געווען בלויז אויף אַ בעשטימטער צייט. אָבער דער יעצטיגער גלות איז אַ גאַנץ אַנדערער. מיר ווערען פערשוואַרצט און מיר קריגען ניט קיין לוין פאַר דעם, און ווען דער גלות וועט זיך ענדיגען ווייסען מיר ניט, און דער־ווייל זיצען פרעמדע אויף אונזער לאַנד און זיינען דאָרט די בעלי־בתים.

115

אַלעס ליגט אין דער צונג

איינער האָט געוואָלט פערקויפען זיין הויז. איז געקו־מען אַ סוחר די הויז אַנקוקען. דער סוחר האָט אַלעס בע־טראַכט און האָט, ווי דער שטייגער איז, גענומען זוכען פעה־לערען: די סטעליע איז געווען אַ ביסעל אויסגעבויגען, פון דעם אויוועז זיינען אַרויסגעפאַלען אַ פאַר קאַכלעס, די טיהר צו דער גאַס דאַרף רעמאָנטירט ווערען, די שלאָף־צימערען זיינען זעהר קליין, און נאָך אַזעלכע פעהלערען האָט ער אויפ־געוויזען, כדי דעם בעל־הבית מאַכען פיהלען שלעכט, אַז ער זאָל פערקויפען וואָס ביליגער.

דער סוחר האָט די הויז אָבגעקויפט גאַנץ ביליג. אַ צייט שפּעטער האָט זיך געמאַכט, אַז דער פריהערדיגער בעל־הבית האָט געוואָלט צוריק האָבען זיין הויז. איז ער געקומען צום

נייעם בעל הבית פרעגען אויב ער וועט איהם צוריק פער־קויפען די הויז. יענער איז געווען צופריעדען, בתנאי ער זאל קריגען א גרעסערען מקח ווי ער האט בעצאהלט. „עס איז א פיינע הויז", האט דער נייער בעל הבית געזאגט צום פריהערדיגען. „עס איז שוין איינמאל א הויז! געבויט אזוי שטארק ווי אייזען, די שלאפצימערן לופטיגע און בעקוועמע, דער שפייזע זאל איז אזוי גרויס, אז מען קען דארט מאכען חתונות, דער אויווען איז אזא גוטער דאס אין די גרעסטע פרעסט ווארימט ער א מחיה, און די געגענד דא ארום איז אזוי שעהן, אז די וואס ציהען ארויס פון דאנען קומען גלייך צוריק."

ווען דער אלטער בעל הבית האט געהערט ווי יענער לויבט אזוי די הויז, האט ער איהם געפרעגט: „זאגט מיר, פאר וואס, אז איהר האט געקויפט די הויז, האט איהר דיזע מעלות ניט געזעהן, נאר פעהלערען האט איהר געזעהן?"

נ מ ש ל

וואס יענער האט איהם געענטפערט איז ניט וויכטיג. וויכטיג איז דאס וואס מענשען זוכען וואס זיי פאסט. פאסט זיי, זוכען זיי פעהלערען. פאסט זיי, זוכען זיי מעלות. „המות והחיים ביד הלשון" — טויט און לעבען איז אין דער מאכט פון דער צונג.

116
דורך פרעמדע הענד

א רייכער ישוב׳ניק האָט געשיקט זיין זוהן צו א מלמד אין שטאָדט לערנען. דער ישוב׳ניק האָט אָבגעמאַכט מיט׳ן מלמד, אַז דער אינגעל זאָל ביי איהם האָבען א צימער, אָבער עסען וועט דער אינגעל קריגען צוגעשיקט פון דאָרף. יעדען טאָג פלעגט א רייטער בריינגען פאַר׳ן אינגעל פרישע בול־קעלעך, פיש, פלייש און דאָס גלייכען. דער פאָטער פלעגט שיקען א ביסעל מעהר ווי זיין אינגעל קען אויפעסען, ער האָט זיך גערעכענט אַזוי: דער מלמד איז דאָך אַן אָרימאַן און ער האָט קינדער וועלכע האָבען מסתמא ניט צופיעל, און טאָמער נעהמט די מלמד׳יכע עפּעס אַרונטער פאַר איהרע קינדער וועט אַלץ בלייבען גענוג פאַר זיין זוהן.

אָבער דער מלמד מיט זיין מלמד׳יכע האָבען אַנדערש געטאָהן. זיי האָבען אין גאַנצען צוגענומען די שפּייזען וואָס דער ישוב׳ניק פלעגט שיקען פאַר זיין זוהן און דאָס אוועק־געבען צו זייערע קינדער. און דעם אינגעל פלעגען זיי געבען שוואַרץ ברויט מיט הערינג און נאָך אַזעלכע גראָבע אכילות צו וועלכע דער אינגעל איז ניט געווען געוואוינט. דער אינ־געל איז געוואָרען בלאַס און מאָגער. אום צו בעהאַלטען זיין שולד, פלעגט דער מלמד אָפט זאָגען צום אינגעל: „איך קען ניט פערשטעהן וואָרום דיין פאָטער איז געוואָרען אַזוי קאַרג צו דיר? אין דער היים פלעגט ער דיך קאָרמענען מיט אַל־דאָס־גוטס און אַז דו ביזט אין שטאָדט שיקט ער דיר אַזעלכע אָרימע עסענס!"

דער אינגעל האָט אבער פערשטאַנען אַז דער פאָטער שיקט איהם יאָ גוטע עסענס, נאָר דער מלמד מיט זיין גע־

זינדעל בערויבען איהם. האָט דער אינגעל געמאַכט אַ שוויינ און האָט גאַרנישט געזאָגט. סוף זמן, ווען דער אינגעל איז געקומען אַהיים אויף יום טוב, און דער פאָטער האָט איהם געפרעגט ווארום ער זעהט אויס אַזוי שלעכט, האָט דער אינ־געל אויסגעזאָגט ווי מען האָט כסדר בע׳גנב׳עט זיינע עסענס און ווי ער האָט צוליעב דעם געמוזט הונגערן.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער שיקט צו פאַר יעדען מענשען געגוג. נאָר ביז עס קומט אָן צום מענשען, געהט עס דורך פרעמדע הענד וועלכע נעהמען צו די בעסטע חלקים פאַר זיך.

117
דער קלוגער פעטער

אַ יונגער מאַן וואָס האָט ערשט אָנגעפאַנגען צו האַנדלען איז געקומען אין אַ גרויסער שטאָדט וועגען מסחר. ער איז דאָרט אריינגעפאָהרען אין אַ גרויסע אכסניא, און גלייך ווי ער האָט זיך אַ ביסעל אויסגערוהט פון וועג, איז ער געגאַנ־גען בעזוכען זיינעם אַ פעטער, און האָט איהם דערצעהלט וועגען וואָס ער איז געקומען. דער פעטער האָט איהם זעהר פריינדליך אויפגענומען און איהם געגעבען אַ פּאָר קלוגע עצות, וואָס צו קויפען און ווי צו קויפען. נאָכדעם איז דער יונגער מאַן צוריק אַוועק אויף זיין אכסניא.

דער פעטער האָט גלייך אָנגעהויבען ארומלויפען צו אַלע גרויסע סוחרים און פאַבריקאַנטען פון שטאָדט און האָט זיי אָנגעזאָגט: „אין יענער און יענער אכסניא געפינט זיך אַ יונגער מאַן מיט אַ סך געלד וואָס איז אַהער געקומען איינ־קויפען סחורה. געהט צו איהם און מאַכט מיט איהם גע־

שעפּטען.״ עס פערשטעהט זיך, אז די סוחרים און פאבּרי־קאַנטען זיינען נעגאַנגען און גענומען האַנדלען מיט דעם יונגען סוחר און מאַכען מיט איהם געשעפטען.

נאָכדעם ווי דער יונגער סוחר האָט זיך שוין גע־נוג אָנגעקויפט ביי די סוחרים, איז דער פעטער, גאַנץ בשתיקה, אַז זיין פּלימעניק זאָל גאָר ניט וויסען, געגאַנגען צו אַנדערע סוחרים און זיי געשיקט צו פערקויפען זייערע סחורות. די סוחרים זיינען געקומען איינער נאָך דעם אַנ־דערען, דער אַרוים, דער אַריין, און האָבען דעם יונגען סוחר ניט געגעבען אַ מינוט רוה.

צוויי וואָכען זיינען אַזוי אַוועק ביז דער יונגער סוחר האָט אויסגעגעבען זיין גאַנצע געלד, און נאָכדעם האָט ער גענומען זיך קלייבען צו פאָהרען צוריק אַהיים. ער איז אַריין צו זיין פעטער זיך זעגענען מיט איהם און האָט איהם דערצעהלט וואָס פאַר אַ סחורות ער האָט געקויפט און וואָס פאַר אַ מקחים ער האָט געצאָהלט. נאָכדעם האָט ער מיט אַ זיפץ בעמערקט: „אָבער די סוחרים וואָס זיינען צו מיר גע־קומען זיינען געווען אַזוי פיעל, דאָס איך האָב מיין גאַנצע געלד אויסגעגעבען אויף די סחורה און איך האָב די גאַנצע צייט קיין ביסעל רוה ניט געהאַט.״

האָט דער פעטער מיט אַ שמייכעל געענטפערט: „מיין קינד! דאָס האָב איך דיר געשיקט סוחרים אַז זיי זאָלען פערנעהמען דיין גאַנצע צייט. איך האָב זיך געטראַכט: דו ביזט נאָך אַ יונגער מענש, און געלד האָסטו אַ סך, האָב איך מורא געהאַט אַז דו וועסט זעהן די פיעלע פערגעניגענס פון דער גרויסער שטאָדט, וועסטו זיך אַריינלאָזען אין זיי, וועסט בעזוכען די טעאַטערע, די שפּיעל פּלעצער, און וועסט אויסברענגען דיין געלד אויף נאַרישקייטען. אַט דערפאַר האָב איך אָנגעשיקט די סוחרים אַז זיי זאָלען דיר ניט גע־בען קיין צייט צו טראַכטען פון נאַרישע פערגעניגענס און דו זאָלסט דיין געלד פערווענדען אויף אַ ניצליכען וועג.״

נ מ ש ל

דער מענטש קומט אויף דער וועלט וועלכע איז פול מיט ליידענשאַפטן און אויסגעלאַסענע פערגעניגענס. דערפאַר האָט דער אייבערשטער אונז פערזאָרגט מיט א תורה און מיט א סך מצוות אז מיר זאָלען אויף זיי פערווענדען אונזער גאַנ־צע צייט און ניט האָבען קיין צייט אויף נאַרישקייטען.

118

דער קוּבער און דער דאָקטאָר

א פירשט האָט געהאַט ביי זיך א קוּבער וואָס איז גע־ווען א גרויסער קינסטלער אויף צו מאַכען אַלע טייערע מאכלים. אז דער קוּבער איז שוין געוואָרען אַלט, האָט דער פירשט אָנגעהויבען צו זוכען א גוטען דאָקטאָר, וואָס זאָל זיך געפינען אימער אין זיין פּאַלאַסט. נאָך א לאַנגען זוכען האָט דער פירשט געפונען א זעהר גוטען דאָקטאָר, א מומחה, און ער האָט מיט'ן דאָקטאָר אָבגעמאַכט, אז ער זאָל קומען צו איהם און זיין ביי איהם אין הויף, און דאָרטען וואוינען. אָבער דער דאָקטאָר דאַרף ניט קומען אַזוי לאַנג ווי דער קוּ־בער לעבט נאָך, נאָר נאָכדעם אז דער קוּבער וועט שטאַרבען זאָל דער דאָקטאָר קומען.

די דיענער און די קנעכט פון דעם פירשט האָבען מיט גרויס אונגעדולד אַרויסגעקוקט אויף דעם דאָקטאָר'ס קומען, און זיי האָבען אַלץ גערעדט צווישען זיך: „ווען וועט שוין דער קוּבער אַמאָל שטאַרבען, און עס זאָל שוין קענען קומען צו אונז דער גרויסער דאָקטאָר!" אָבער ווען דער פירשט האָט דערהערט דיזע רייד איז ער געוואָרען בייז און ער האָט אויף זיינע דיענער אָנגעשריען: „שוטים וואָס איהר זייט!

פערשטעהסט איהר דען ניט ווארום איך ברענג ניט אראפּ דעם דאָקטאָר יעצט, בעת דער קוכער לעבט נאָך? איך האָב ביי זיך געענוג פלאַץ פאַר ביידען, נאָר אזוי לאנג ווי דער קוכער לעבט נאָך, דארף איך קיין דאָקטאָר ניט, ניט איך און ניט מיין גאַנצע הויז־געזינד, נאָר, טאָמער, חלילה, שטאַרבט מיין קוכער אוועק, האָב איך שוין מורא, און איך האָב זיך דארום בעצייטענס פערזאָרגט מיט א גוטען דאָקטאָר. בעסער זאָל דער קוכער לעבען און איך זאָל ניט דארפען אנקומען צו א דאָקטאָר."

נ מ ש ל

די גמרא זאָגט אויף דעם: „פאָלג דעם דאָקטאָר איידער דו דארפסט איהם האָבען", (אוקיר לאסיא עד לא תצטרך ליה). בעסער אז מען פאָלגט די געזונדהייטס־פארשריפטען און מען היט זיך מיט'ן עסען וועט מען קיין דאָקטאָר ניט דארפען.

119
א קנאַפּער נחת

איינער האָט געהאַט צוויי זיהן איז א וויטער שטאָדט. איינער פון זיי איז געווען זעהר רייך. דער אנדערער א גרויסער ארימאַן. דער רייכער האָט קיינמאָל זיך ניט געקימערט וועגען זיין ארימען ברודער, ווייל דער רייכער איז געווען א קאַרגער און א שלעכטער. איינמאָל האָט זיך דעם רייכען פערגלוסט צו פאָהרען צו זיין פאָטער אויף א בעזוך און איהם פערשאַפען א ביסעל נחת. דער וועג איז געווען א וויטער און די רייזע האָט איהם אבגעקאָסט א סך געלד. און ווען דער זוהן איז געקומען צו זיין פאָטער, האָט ער איהם

געציינגט א חשבון פון דעם ווי פיעל עס האט איהם אבגע־
קאסט די רייזע און ער האט געזאגט צו זיין פאטער: „זעה,
טאטע, דא האסטו א בעווייז ווי ליעב און ווי טייער דו ביזט
ביי מיר. איך האב ניט געזשאלעוועט קיין געלד און איך
האב געמאכט די לאנגע רייזע, אום דיר צו פערשאפען א
ביסעל פערגעניגען".

דער פאטער האט א קוק געטאהן אויפ'ן חשבון, האט
א שאקעל געטאהן מיט דעם קאפ און געזאגט:

„מיין זוהן! דו האסט מיר געקענט פערשאפען א פיעל
גרעסערען נחת ווען דו וואלסט פערבליבען אין דער היים
און די געלד וואס דו האסט אויסגעגעבען אויף דער רייזע
וואלסטו אוועקגעגעבען צו דיין ארימען ברודער, וועלכער איז
אין גרויס נויטה".

נמשל

מיר פאסטען א תענית און מיר מיינען אז מיט דעם
פערשאפען מיר דעם אייבערשטען פיעל נחת. אבער א
פיעל גרעסערען נחת קענען מיר איהם פערשאפען ווען מיר
גיבען אז ארימאן אבצועסען.

120

א סוחר מיט גלעקלעך

אמאל איז געווען א גרויסער סוחר וואס פלעגט ארומ־
פאהרען איבער די שטעטלעך און פערקויפען סחורה צו קרע־
מער אויף בארג, אז זיי זאלען בעצאהלען א בעשטימטען
טערמין. דיזע שטעטעלעך זיינען אלע געווען ארימע און
די סוחרים זיינען געווען שלעכטע צאהלער וואס האבען פיינד
געהאט צו צאהלען אפילו ווען זיי האבען געהאט געלד. מיט

דער גרינער גאַל פלעגט דעם סוחר אַנקומען צו קריגען פון זיי עפּעס, כאָטש אַ קליינע סומע אויפ'ן חוב. נאַר איין שטאָדט איז געווען אַ רייכע און די קרעמער דאָרט זיינען געווען גוטע צאָהלער וואָס פלעגען צאָהלען פינקטליך צו דער צייט.

ווען דער סוחר פלעגט אַרויספאָהרען וועגען געשעפט, פלעגט ער זיך אין יענע אָרימע שטעדטלעך אויף לאַנג ניט אָפּשטעלען. נאַר ער פלעגט דורכפאָהרען אויף גיך, און אויב אימיצער האָט איהם געפרעגט אויב ער האָט עפּעס גוטע סחורה צו פערקויפען, פלעגט ער ענטפערען אונטער דער נאָז: „איך האָב נישט", און פלעגט ווייטער פאָהרען. אָבער ווען ער פלעגט אָנקומען ביי יענער שטאָדט וואו עס האָבען זיך געפונען די פיינע סוחרים, די גוטע צאָהלער, פלעגט ער אַנטשעפּען גלעקלעך אויף זיין פוהר און ער פלעגט אַריינפאָהרען מיט גרויס פּאַראַד, אום אַז אַלע זאָלען וויסען אַז ער קומט, אַז ער איז שוין דאָ.

די קרעמער פלעגען הערען די גלעקלעך, פלעגען זיי זיך דערפרעהען, און זיי פלעגען אַלע לויפען צו זיין אכסניא, און איהם אָפּברענגען וואָס זיי זיינען איהם שולדיג געווען פון פריהער און זיי פלעגען בעקומען פרישע סחורה אויף אַ נייעם חשבון.

איינמאָל האָט געטראָפען אַן אונגליק, אַז די שטאָדט האָט אָבגעבּרענט, און די אַלע פיינע סוחרים זיינען געבליבען אָרים און הייל־נאַקעט. פון דער סחורה און זייערע קראָמען זיינען פערבליבען אָבגעבּרענטע רעשטלעך. עס איז זיי געווען גוט ביטער אויפ'ן האַרצען, דען זיי האָבען געוואוסט אַז דער סוחר וועט באַלד קומען מאַהנען געלד פאַר זיין סחורה און זיי האָבען ניט וואָס איהם צו געבען.

דער סוחר איז געקומען און, ווי זיין שטייגער איז אימער געווען, איז ער דיזען מאָל אויך אַריינגעפאָהרען אויף אַ פוהר מיט גלעקלעך . . . און ווען די פערארימטע קרע־

מער האבען געהערט דעם קלינגען האבען זיי זיך צואוויינט, און אלע האבען זיך א לאז געטאהן צום סוחר מיט זייערע אבגעברענטע רעשטלעך איז די הענד און האבען געזאגט: „אט דאס איז אלעס וואס מיר פערמאגען; דאס איז אלעס וואס עס איז אונז פערבליבען פון דער גרויסער שרפה, וואס האט אונז אונגליקליך געמאכט. ווילסטו, קענסטו אונזער ביסעל פערבליבענעם דלות נעהמען אויפ'ן חוב."

ווען דער סוחר האט געזעהן אז זיי זיינען פעראָרימט, דאס זיי ווילען צאהלען נאר זיי קענען ניט, האט ער זיי גע־טרייסט און האט זיי ווידער געגעבען סחורה אויף בארג.

נמשל

דער אייבערשטער שפייזט די גאנצע וועלט און ער ער־ווארטעט אז יעדער איינער זאל בעצאהלען מיט מצוות און מעשים טובים. זיינען אבער דא א סך שלעכטע צאהלער, אנזעצער, וואס דרעהען זיך אוים פון צאהלען. וויל דער אייבערשטער מיט זיי ניט האנדלען. ער וויל האנדלען בלויז מיט זיינע צדיקים, מיט גוטע צאהלער. און ווען אפילו עס טרעפט אז די צדיקים בלייבען שולדיג און קענען ניט צאהלען, בארגט ער זיי דאך ווייטער, ווייל ער ווייס אז זיי וועלען סוף כל סוף בעצאהלען.

121

מיר לעבען מיט נסים

א פאטער האט געשיקט זיין זוהן לערנען איין אן אנדער שטאדט. האט ער אבגעמאכט מיט א דארטיגען בעל־הבית, אז ער זאל דעם זוהן בייו זיך האלטען, זאל איהם געבען עסען און טרינקען און א צימער צו שלאפען, און ער האט מיט

איהם אבגעמאכט וויפיעל ער זאל איהם יארפען צאהלען פון וואך, אדער פון חודש. דערוויל איז דארט דער זוהן קראנק געווארען און האט פערלארען דעם אפעטיט, אזוי דאס ער האט כמעט ווי אויפגעהערט צו עסען. סוף זמן, אז דער פאַטער איז געקומען אבנעהמען זיין זוהן אויף יום־טוב אהיים, האט ער ניט געוואלט בעצאהלען די גאנצע סומע וויפיעל עס האט ארויסגעקומט פאר דעם אינגעל'ס קעסט. דער פאטער האט גע'טענה'ט, דאס אזוי ווי דער אינגעל האט די גאנצע צייט וויינינג גענעסען, צוליעב זיין קראנקהייט, בכן קומט באר איהם ניט אזוי פיעל. אבער דער בעל־הבית, ביי וועמען דער אינגעל איז געשטאנען, האט גע'טענה'ט, אז גראדע ווייל דער אינגעל איז געווען קראנק קומט איהם ארויס נאך מעהר, ווייל עס קאסט מעהר געלד און מיה צו שפייזען און פפלעגען א קראנקען מענשען ווי א געזונטען.

נמשל

עס זיינען דא אזעלכע אידען וואס טענה'ן אזוי: ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער לאנד און דער אייבערשטער האט אויף אונז גוט אויפגעפאסט, זיינען מיר מחויב געווען איהם צו דיענען; אבער יעצט, אז מיר זיינען אין גלות און מיר ליידען אזוי פיעל, פארוואס קומט איהם אז מיר זאלען איהם דיענען? איז דער תירוץ אויף דעם אזוי: אין גלות געשעהען מיט אונז יעדען טאג מעהר נסים ווי ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער אייגען לאנד, נאר מיר זיינען צו בלינד זיי צו זעהן.

122
דער מרה שחורה׳ניק

ביי א מלך איז געוועז א זוהן, וואס איז געוועז א גרויסער מרה־שחורה׳ניק. ער איז שטענדיג ארומגעגאנגען זעהר אומעטיג און האט רק געזיפצט. קיינמאל האט מען ניט געזעהן קיין שמייכעל אויף זיינע ליפען, אדער געהערט פון איהם א פרעהליכעןווארט. האט דער מלך זיך בעראטהען מיט זיינע מיניסטארען, און זיי האבען געגעבען אן עצה, אז דער מלך זאל פאר זיין זוהן אויסבויען א פרעכטיגען פא־לאסט, מיט א שעהנעם גארטען ארום, און אין דעם פאלאסט זאלען די ווענט זיין געמאהלען מיט הערליכע קאלירען, און אלע דיענער פון דעם פאלאסט זאלען זיין געזונטע מענשען און מיט פרעהליכע, ליכטיגע פנים׳ער. יעדע נאכט זאל שפיעלען א גרויסער ארקעסטער און עס זאלען קומען די בעסטע טענצער און טאנצען.

אזוי האט דער מלך געטאהן.

אבער אנשטאט צו ווערען פרעהליכער איז דער בן־מלך נאך אומעטיגער געווארען. ער איז געווארען נאך א פיעל גרעסערער מרה־שחורה. האט דער מלך ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי דאס קומט. האט ער געלאזט צוזאמענ־רופען די גרעסטע דאקטוירים פון לאנד און זיי פרעגען וואס צו טאהן, ווי אויסצוהיילען דעם בן־מלך פון זיין קראנקהייט.

די דאקטוירים האבען ארומגערעדט דעם ענין דריי טעג און דריי נעכט, און עס איז ביי זיי געבליבען אז מען דארף טאהן פערקעהרט ווי די מיניסטארען האבען געראטהען. מען קען ניט געהן געגען דער נאטור פון א מענשען און היילען א מרה־שחורה׳ניק דורך מוזיק און טענץ. נאר גראדע פער־

קעהרט, מען דארף די רפואה צופאסען צו זיין נאטור, מען דארף איהם געבען וואס זיין נאטור פאדערט. און זיי האבען געראטהען דעם מלך, אז ער זאל פאר דעם חולה קריגען אן ארימע שטיבעל מיט שווארצע ווענט, און משרתים זאל ער איהם געבען קאליקעס, קראנקע, וואס האלטען כסדר אין קרעכצען און זיפצען: די מעבעל אין דער הויז זאל זיין אלט און צובראכען און די פענסטער זאלען זיין פערשמירט מיט סאזשע, אז עס זאל אריין וויניג ליכט. דעם מלך איז אפילו די עצה ניט געוועז גאר צום הארצען. ער האט קיין הארץ ניט געהאט אזוי צו טאהן צו זיין אייגענעם זוהן, אבער ער האט פערשטאנען אז דאס איז דער בעסטער וועג איהם צו היילען, און אז נאכדעם ווי דער מרה־שחורה'ניק וועט פאר א צייט ליידען אמת'ע צרות, ניט קיין איינגעבילדעטע, וועט ער זיך פרעהען ווען מען וועט איהם פון דער ארימער שטיבעל אוועקנעהמען.

דער מלך האט געפאלגט די עצה פון די דאקטוירים, און נאכדעם ווי דער בן־יחיד איז אבגעווען אין דער שטיבעל עטליכע חדשים האט ער זיך דערפרעהט ווען דער מלך האט איהם צוריקגענומען אהיים. ער האט זיך געפרעהט מיט יעדער זאך וואס ער האט געזעהן ביי זיין פאטער אין פא־לאסט, און ער האט שוין מעהר ניט געטרויערט.

נ מ ש ל

דערפאר איז ניט גוט פאר א אידען זיך צו פרעהען אין גלות. פון א פרעהליכען געזאנג ווערט דער איד נאך אומעטיגער, נאר ווען ער הערט א סקארבאווען נגון, וואס נעהמט איהם פאר'ן הארצען, ווערט איהם לייכטער . . .

123
ביי וועמען עס איז גוט צו פרעגן

אז ארימאן, וועלכער האט ניט געהאט פון וואס צו לעבן, האט זיך געוואלט אוועקלאזן איבער דער מדינה, אום צו געהן איבער די הייזער. אזוי ווי דער ארימאן איז קיינמאל ניט ארוים פון זיין שטעדטעל און האט גאנץ ווייניג געוואוסט וועגן רייזן איבער דער וועלט, האט ער געגומען טראכטען ביי וועמען מען פרעגט אן עצה. ער האט געוואוסט אז דער גביר פון שטעדטעל פאהרט גאנץ אפט איז אנדערע שטעדט וועגן געשעפט, איז ער אוועק צו איהם און האט געזאגט:

„איך בין געקומען צו אייך איהר זאלט מיר געבען עפעס א ידיעה, ווי איז מען זיך נוהג אז מען פאהרט ארום איבער דער וועלט. איהר זייט דאך א מענש וואס מאכט גאנץ אפט ווייטע נסיעות צוליעב אייערע געשעפטען, און איך וויל זיך אויך יעצט אוועקלאזען זעהר ווייט צוליעב מיין פרנסה, וועט איהר דאך מיר מסתמא געבען א גוטע עצה."

דער גביר האט זיך צולאכט און געענטפערט:

„אז דו ווילסט זיך לאזען איבער דער וועלט צו געהן איבער די הייזער קומסטו מיך פרעגען אן עצה? וואס וויים איך וועגען אזעלכע זאכען? דו דארפסט פרעגען ביי אזעלכע ארימע־לייט ווי דו, וואס ווייסען וואו מען קריגט אויפ'ן וועג א פרייעם נאכטלעגער, אדער א פרייעם מאהלצייט. אבער וואס פאר אן עצה קען איך דיר געבען?"

נמשל

„לב יודע מרת נפשו" — נאר א הארץ וואס איז אליין

פערביטערט קען פערשטעהן דעם הארצוועהטאג פון אַן אַנדערען.

124
אַ שלאָפּעדיגער גאַסט

אַ יונגער־מאַן האט איבערגעלאַזען זיין שטאָדט און זיין משפּחה און איז אַוועק אין אַן אַנדער שטאָדט, אין אַן אַנדער לאַנד, גאַנץ ווייט פון זיין היים. עס פערשטעהט זיך אַז ער האָט שטאַרק געבענקט נאַך זיינע אייגענע, און ער פלעגט אַלץ אַרויסקוקען, טאָמער קומט אַמאָל אַ מענש פון זיין שטאָדט, ביי וועמען ער זאָל קענען אויספרעגען וואָס זיין משפּחה מאַכט.

איינמאָל איז דורכגעפאָהרען אַן אָרימאַן, וואָס געהט איבער די הייזער, און ווען דער אָרימאַן איז אַריין צום יונגען־מאַן אין הויז, האט ער איהם דערקענט אַז ער קומט פון זיין שטאָדט. דער יונגער־מאַן האט זיך שטאַרק דערפרעהט מיט דעם אָרימאַן, האט איהם געבעטען צו זיצען מיט איהם און פערברייינגען און שמועסען וועגען זייער שטאָדט און וועגען זיין משפּחה. האט דער אָרימאַן געזאָגט:

„איך בעט דיך, האַלט מיך ניט אָב. איך בין אַהער געקומען צו קלייבען נדבות און מיין צייט איז מיר זעהר טייער."

„איך וועל דיר בעצאָהלען פאַר דער צייט," האט דער יונגער־מאַן געענטפערט. „וויפיעל קענסטו אָנקלייבען אין אַ טאָג? צוויי, דריי גילדען — טאַ נאַ דיר דריי גילדען און זיץ מיט מיר."

דער אָרימאַן האט צו דעם איינגעוויליגט. דער יונגער־

מאן האט געהייסן גרייטן צום טיש פאר'ן גאסט, גוטע זאכן צו עסן און וויין צו פארטרינקען. דער ארימאן האט קודם כל זיך זאט אנגעגעסן און אנגעטרונקען, און נאכדעם האט איהם אנגעהויבען צו שלעפערן. דער יונגער־מאן פרעגט זיך נאך אויף זיינע אייגענע און דער ארימאן גיט עפעס א זאג אונטער'ן נאז, גיט א גענעץ און דרעמעלט איין. און צום סוף זאגט דער ארימאן: „נאך אזא גוטער סעודה ווילט זיך א ביסעל שלאפען. זיי אזוי גוט און צייג מיר א בעטעל וואו איך זאל זיך קענען גוט אויסשלאפען."

ווען דער יונגער־מאן האט דאס געהערט, איז ער גע־ווארען אויסער זיך פאר כעס און ער האט אנגעשריען אויף דעם ארימאן: „דו, שנארער איינער! אט אויף דעם האב איך דיר געגעבען עסן און טרינקען, כדי דו זאלסט נאכדעם קענען שלאפען און צו מיר א ווארט ניט וועלען ריידען..."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער בענקט שטארק נאך דער נשמה, וואס ער האט געגעבען דעם אידען, און ער וויל פון איהר הערען. דערפאר האט ער דעם אידען געגעבען דעם שבת, א טאג אין וועלכען דער אייבערשטער נעהמט דעם אידען צו זיך אויף קעסט, כדי צו הערען עפעס פון דער נשמה. נאר אויב דער איד עסט זיך אן און טרינקט זיך אן און לייגט זיך נאכדעם שלאפען, ניט ריידענדיג פון עפעס נשמה־זאכען, האט ער, כביכול שטארק פעראיבעל.

125
העלפען און שענקען

איינער האט זיך געשטעלט אין גאס אויף א לייטער, וואס איז געווען צוגעשפארט צו א הויז. דער לייטער האט זיך אנגעהויבען צו שאקלען און דער מאן האט אנגעהויבען צו רופען א פערבייגעהענדען אין גאס, אז ער זאל צוהאלטען דעם לייטער. „איך האב דיך ניט געבעטען צו קריכען אויפ׳ן לייטער און איך דארף דיך ניט צוהאלטען!“ האט דער פער־בייגעהער געענטפערט. פלוצלונג איז דער מאן ארונטערגע־פאלען און האט זיך צובראכען דעם נאקען. ער איז געבליבען ליגען אויף דער ערד א פערבלוטיגטער. דאן איז דער פער־בייגעהער צו איהם צוגעלאפען, האט איהם אויפגעהויבען מיט גרויס רחמנות און געטראגען אין שפיטאל.

אין שוהל, בין מנחה למעריב, האט דער „בעל טובה“ זיך בעריהמט פאר אלעמען, אז ער האט היינט פערדיענט א גרויסע מצוה און ער האט דערצעהלט די גאנצע געשיכטע. האט איינער צו איהם געזאגט: „א פיעל גרעסערע מצוה וואלסטו פערדיענט ווען דו וואלסט אונטערגעהאלטען דעם לייטער, אז דער אונגליקליכער זאל ניט ארונטערפאלען.“

נ מ ש ל

די תורה האט אונז געלערנט צו העלפען מענשען, אז זיי זאלען קענען שטעהן אויף זייערע אייגענע פיס און ניט דארפען אנקומען צו אונז אז מיר זאלען זיי געבען נדבות. דאס מיינט „וחי אחיך עמך“ — דיין ברודער זאל קענען לעבען אזוי ווי דו.

126
א ריכטיגער סימן

צוויי ארימע־לייט זיינען אנגעקומען אין א שטאדט, האבען זיי בעמערקט ווי אין איין הויז קאכט מען און מען באקט, און מען גרייט צו אזוי ווי צו א גרויסער שמחה. זאגט דער עלטערער ארימאן צו דעם אינגערען: „אט דא לאמיר אריינגעהן אין הויף און זיך דארט ארומדרעהען, ביז עס וועט זיך אנפאנגען די סעודה, דאן וועלען מיר אריינ־געהן אין הויז, וועט מען אונז אויך געבען עסען פון דער סעודה."

זיינען זיי אריין אין הויף און זיך דארט אוועקגעזעצט. ביי א שטונדע זיינען זיי אזוי געזעסען און געווארט, און צו זייערע נאזלעכער האבען זיך פון קיך דערטראגען אלערליי ריחות פון געשמאקע בראטענס און געבעקס. מיט אמאל הויבט זיך אויף דער עלטערער ארימאן און זאגט צום אינ־גערען: „קום, לאמיר אוועקגעהן. מיר האבען געמאכט א טעות. דא ווערט בלויז געקאכט און געבאקען פאר דער סעודה. עסען די סעודה וועט מען אין אנדער ארט."

זיינען זיי ארויס אין גאס און גענומען נאכפרעגען. האט מען זיי געזאגט: „דא גרייט מען נאר אן די סעודה. עסען וועט מען די סעודה דארט און דארט."

„זאגט מיר," האט דער אינגערער ארימאן געפרעגט דעם עלטערען, „ווי אזוי האט איהר עס פערשטאנען, אז די סעודה וועט מען ניט עסען אין דער הויז וואו עס ווערט געקאכט?"

„איך וועל דיר דאס ערקלערען," האט דער עלטערער געענטפערט. „איך האב געזעהן ווי די באלעבאסטע האלט כסדר אין נאשען פון די מאכלים, און איהר מאן מיט די

קינדער האט זי אויך געגעבען צו עסען פון די מאכלים. טראכט איך מיר, דער שטייגער פון א פרוי איז, אז ווען זי האט א סעודה ביי זיך אין הויז, נאשט זי ניט יעדע ווײלע פון די טעפלעך און איהר מאן און איהרע קינדער גיט זי אויך גארנישט. זי וויל בעסער אז אלע זאלען עסען ביי דער סעודה, ביי א געגרייטען טיש, און הנאה האבען מיט אלע געסט צוגלייך. אבער אזוי ווי זי נאשט פריהער און גיט דעם מאן מיט די קינדער צו עסען ווען די מאכלים זיינען נאך היים, איז א סימן אז שפעטער וועט ניט זיין וואס זיי צו געבען, דען ווען וועט די גאנצע סעודה צונעהמען פון זייער הויז."

נמשל

די רשעים ווייסען אז די סעודה וואס ווערט אנגעגרייט אויף דער וועלט וועט מען עסען אויף יענער וועלט. אבער זיי וועלען פון דער סעודה גארנישט געניסען. דארום זוכען זיי וואס מעהר צו נאשען און ארייגצוכאפען פון דער סעודה, אזוי לאנג ווי זיי זיינען נאך אויף דער וועלט.

127
דער פער'משכונ'טער פוטער

איינער האט געהאט א טייערען פוטער, און צוליעב א נויט האט ער איהם געמוזט פער'משכונ'ען. דער פוטער איז געלעגען ביים מלוה א לאנגע צייט, ביז ער האט זיך שוין מייאש געווען אז דער אייגענטימער וועט אמאל קומען דעם פוטער אויסלייזען. האט דער מלוה געשיקט נאך א שניידער און ביי איהם בעשטעלט אז ער זאל דעם פוטער צושניידען און איבערנעהען אויף זיין מאס. ווען דער ארי־

מער איינגענטימער פון פוטער האט זיך פון דעם דערוואוסט, האט ער זיך געלאזט לויפען צו זיינע פריינד און האט פאר זיי גענומען וויינען און זיי בעטען, אז זיי זאלען אויסלייזען זיין פוטער.

„זאג מיר,“ האט איינער פון די פריינד געפרעגט, „שוין אזא לאנגע צייט ווי דער פוטער ליגט אין משכון און דיך האט עס קיינמאל ניט געארט, טא ווארום קלאגסטו יעצט אזוי שטארק?“

„איך וועל אייך זאגען,“ האט דער יורד ערקלערט. „די מעשה איז אזוי: אזוי לאנג ווי מיין פוטער איז געווען א גאנצער און איז נאך אלץ געווען גוט פאר מיין מאס, האב איך נאך געהאט האפנונג אז איך וועל איהם אמאל אויס־לייזען. אבער יעצט, אז יענער וויל איהם צושניידען און איבערמאכען אויף אן אנדער מאס, וועל איך שוין קיינמאל ניט קענען האפען אויף צוריק צו קריגען מיין פוטער.“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט די אידען אוועקגעגעבען אין משכון צו די גוים, אז די אידען זאלען זיין אין גלות ביז ער וועט זיי אויסלייזען. אזוי לאנג ווי די אידען האבען גע־לערנט תורה, געהיט אידישקייט און געלעבט לויט זייער אייגענם אלטען שניט, האבען זיי נאך געקענט האפען אויף צו ווערען אויסגעלייזט; אבער יעצט, אז זיי האבען אנגענומען פרעמדע זיטען און די גוים האלטען ביים איבערמאכען זיי לויט זייער מאס, דארף מען בעטען און שרייען אז דער אייבערשטער זאל אונז וואס פריהער אויסלייזען.

128
אַן אשת חיל

אַ מאַן איז געקומען אַהיים עסען מיטאָג. די קינדער זיינען נאָר געווען אין חדר און מען האָט זיך גערירכט אַז זיי וועלען אויך באַלד קומען עסען. אין הויז האָט זיך גע־הערט אַ געמיש פון פערשיעדענע געשמאַקע ריחות פון בראַ־טען און געבעקס. דער מאַן האָט געוואַשען די הענד און האָט זיך געזעצט צום טיש דערוויל עפּעס איבערבייסען. „געדענקסט, מיין פרוי," האָט דער מאַן געזאָגט, „ווי אַמאָל זיינען מיר געווען זעהר אָרים, מיר האָבען געוואוינט אין אַן ענגער דירה און קוים פערדיענט אויף אַ לעבען. אָבער יעצט, ברוך השם, האָבען מיר אַלעס בהרחבה."

„דאָס האָט אונז דער אייבערשטער געבענשט צוליעב אונזערע קינדער," האָט די פרוי געענטפערט. „מיט יעדען קינד שיקט ער אונז צו נייע מזל וברכה."

דערוויל האָט די מוטער דערזעהן דורכ'ן פענסטער אַז איהרע קינדער קומען, האָט זי געזאָגט: „אָט קומען זיי שוין, אונזערע טייערע קינדערלעך!" און זי האָט דערלאַנגט צום טיש מעהר טעלער מיט גוטע זאַכען.

„דו טוהסט אַזוי ווי דער אייבערשטער," האָט דער מאַן געזאָגט. „דו דערלאַנגסט אויך מעהר צום טיש צוליעב אונזערע קינדער."

נ מ ש ל

אַן אשת חיל איז אַ ברכה פון הימעל.

129
די דריי גוטע פריינד

איינער, א גרויסער עושר, האט אוועקגעשיקט זיין בן־יחיד לערנען אין אן אנדער שטאדט. פאר זיין אבפאהרען האט איהם דער פאטער אויסגעקליידט אין די פיינסטע מלבושים. נאכדעם ווי דער זוהן איז אנגעקומען אין יענער שטאדט, האט זיך איהם געטראפען א סיבה: געהענדיג נעבען א בלאטע, האט ער זיך אויסגעגליטשט, איז ארייגעפאלען אין וואסער און האט פערשמוצט זיינע קליידער.

אין דעם זעלבען חדר וואו דער איינגעל האט געלערנט איז געוועזן נאך א איינגעל, וועלכער האט איהם שטארק מקנא געוועזן און האט אין הארצען געטראגען א שנאה אויף דעם רייכען בן־יחיד. האט דער שלעכטער חבר, דער ניט־פערגינער, אוועקגעשריבען א בריעף צום בן־יחיד'ס פאטער בזה הלשון: „איהר זאלט וויסען זיין אז אייער איינגעל איז דא געווארען זעהר ווילד און צולאזען: ער שפרינגט און טאנצט אין מיטען גאס ווי א משוגענער, און איינמאל איז ער אריינגעשפרונגען אין א בלאטע און האט איבערגעפיהרט זיינע קליידער, אזוי אז עס איז א חרפה אויף איהם א קוק צו טאהן. איהר מוזט איהם שיקען נייע קליידער."

א פריינד, וואס איז געוועזן אין דער זעלבער שטאדט, האט זיך דערוואוסט וואס יענער שלעכטער חבר האט געשריבען צום בן־יחיד'ס פאטער, האט ער גלייך אוועקגעשריבען א בריעף מיט די ווערטער: „די מעשה איז שקר וכזב. אייער איינגעל האט זיך גאנץ אומגערן אויסגעגליטשט און האט זיך א ביסעל בעשפריצט מיט וואסער. אבער זיינע קליידער זיינען גוט ווי געווען, בלויז א קליינער פלעק איז

געוועז צו זעהן, און דעם פלעק האט מען שוין אויך ארויס־גענומען."

נו, דער פריינד האט דעם בן־יחיד געטאהן נאך אז ערגערע רעה ווי דער שלעכטער חבר. דעז ווען דער פאטער האט בעקומען דעם ערשטען בריעף איז ער טאקע שטארק בייז געווארען אויף זיין זוהן, וואס ער איז אזוי ווילד גע־ווארען, אבער אז זיין כעס האט זיך א ביסעל אבגעקיהלט, האט ער זיך בערעכענט אז עס איז דאך א רחמנות צו לאזען א קינד ארומגעהן אין שמוציגע קליידער. האט ער זיך גע־נומען גרייטען צו שיקען איהם אנדערע קליידער. אבער באלד איז אנגעקומען דער בריעף פון דעם פריינד, אז דער אינגעל איז גארניט שולדיג און די קליידער זיינען נאך גוט, האט זיך דער פאטער געפרעהט, אבער אנדערע קליידער האט ער דעם זוהן ניט געשיקט.

שפעטער האט דער פאטער בעקומען א דריטען בריעף. דאס איז געווען פון נאך א פריינד, און דיזער איז שוין גע־ווען קליגער. ער האט געשריבען: "עס איז טאקע דאך אמת, אז די קליידער זיינען אינגאנצען איבערגעפיהרט גע־ווארען, אבער אייער זוהן איז גארניט שולדיג. אייער זוהן איז זיך רוהיג, שטאטנע געגאנגען אין גאס, ווי א גוטער אינגעל, נאר א שייגעץ האט איהם געגעבען א שטארקען שטויס און ער איז נעבעך אריינגעפאלען אין בלאטע."

אט דער פריינד האט דעם אינגעל געטאהן די ריכטיגע טובה: אי ער האט בערוהיגט זיין פאטער, אז ער זאל ניט זיין בייז אויף זיין קינד, אי ער האט געמאכט אז דער פאטער זאל איהם שיקען אנדערע קליידער.

נמשל

אום צו זיין גוט דארף מען זיין אויך קלוג און וויסען ווי צו טאהן אימיצען א טובה. פון א טובה וואס א נאר טוהט קען זיך אניסלאזען א רעה.

130
אַ אינגעל מאַכט אַ חשבון

אַ קליינער אינגעלע איז אַרומגעלאָפּן איבער'ן צימער, רייטענדיג אויף אַ בעזים. זיין פּאָטער האָט ניט געקענט פערטראָגן דעם טומעל, האָט ער צו איהם געזאָגט: „הער אויף, מיין קינד, צו פאָהרען אויף דיין פערדעל און איך וועל דיר דערפאַר געבען דריי גראָשען." אויף מאָרגען, אַז דער אינגעל האָט ווידער אָנגעהויבען צו רייטען אויפ'ן בעזים, האָט איהם דער פאָטער ווידער געגעבען דריי גראָשען, אַז ער זאָל אויפהערען. דער אינגעל האָט געזעהן אַז עס איז אַ גוטער געשעפט, האָט ער יעדען טאָג זיך אַרויפגעזעצט רייטען אויפ'ן בעזים און האָט גלייך אָבגענומען דריי גראָשען ביים טאַטען.

אַזוי איז דאָס אָנגעגאַנגען ביז דער פאָטער האָט גע־דאַרפט אוועקפאָהרען אויף אַ לאַנגער צייט אין אַ ווייטער לאַנד. עטליכע יאָהר כסדר האָט דער פאָטער פערבראַכט אין דעם ווייטען לאַנד, און אין דער צייט פלעגט דער אינגעל יעדען טאָג נעהמען אַ בעזים, זיך אַרויפזעצען אויף דעם רייטען, אַ ביסעל אַרומלויפען איבער'ן צימער, און נאָכדעם פלעגט ער אַרונטערקריכען און פערשרייבען אין אַ ביכעל, אַז עס קומט איהם אַרויס פון טאַטען דריי גראָשען.

ווען דער פאָטער איז ענדליך געקומען אַהיים, איז דער אינגעל שוין געווען אַ היבשער בחור'ל. און ווי נאָר דער פאָטער האָט זיך אַ ביסעל אָבגערוהט פון וועג, האָט איהם דער בחור'ל געצייגט אַ חשבון אין זיין ביכעל, אַז עס קומט איהם אַרויס אַ סך געלד. האָט דער פאָטער זיך געוואונדערט און געפרעגט: „צי קען איך דיר צאָהלען דריי גראָשען פאַר

יעדען טאג וואס דו ביזט ניט געפאהרען רייטענדיג אויפ'ן בעזים?"

„איך זאג דיר, טאטע, אז דריי גראשען איז א קליי־ניגקייט. ביי אן אנדערען וואלט איך גענומען ניט ווייניגער ווי א גילדען," האט דער זוהן געענטפערט.

ווען דער פאטער האט געהערט אזעלכע ווערטער, האט ער מיט כעס אויסגערופען:

„דו, נאר איינער! ווען דו ביזט געווען א קליינער איי־נגעלע פלעג איך דיך אונטערקויפען מיט דריי גראשען, כדי דו זאלסט זיך ניט נאריש מאכען. אבער יעצט, אז דו ביזט א גרויסער, דארפסטו זיך נאר שעהמען צו פאהרען רייטענדיג אויף א בעזים, און ווען איינער זאל דיר דערפאר וועלען צו־צאהלען צעהן גילדען, דארפסטו זיך שעהמען דאס צו טאהן. און דו פערלאנגסט נאך אז איך זאל דיר בעצאהלען פאר דעם וואס דו האסט זיך ניט נאריש געמאכט?"

נ מ ש ל

א סך מענשען ווילען אז מען זאל זיי צוצאהלען דער־פאר וואס זיי האלטען זיך ארענטליך. זיי פערגעסען אז צו האלטען זיך ארענטליך איז זייער פפליכט צו זיך אליין.

131
ד ע ר ג ב ו ר

א גרויסער גבור איז ארומגעפאהרען פון שטאדט צו שטאדט צו צייגען זיינע גבורות. ער איז געקומען אין א גרויסער שטאדט, וואו דער מלך אליין האט געוואוינט, און די שטאדט האט געהאט גרויסע טויערען און פאלאסטען און

שטארקע פעסטונגען. און אז דער מלך האט איהם געבעטען צו צייגען זיינע גבורות, האט דער גבור זיך אוועקגעשטעלט נעבען א גרויסער מויער, זיך אנגעשפארט אן דער וואנט מיט זיין גאנצען כח, און דער מויער איז איינגעפאלען. נאכדעם איז ער צוגעגאנגען צו א גרויסען פאלאסט, האט א בלאז געטאהן מיט'ן מויל, זיינען אלע שויבען פון די פענסטער ארויסגעפאלען. דער מלך און אלע זיינע הארען, ווי אויך די איינוואוינער פון דער שטאדט, האבען דעם גבור שטארק בעוואונדערט און איהם געגלויבט, אז ער איז דער גרעסטער גבור איז דער וועלט.

פאהרענדיג ווייטער אויף זיין וועג, איז דער גבור דורכגעפאהרען א קליין שטעדטעלע. די מענשען זיינען דארט געווען ארימע, דליתים, און זיי האבען געוואוינט אין אלטע חורבות מיט איינגעבויגענע ווענט. א סך פון די הייזער זיינען געווען האלב איינגעזונקען אין דער ערד. איז דער גבור ארונטער פון זיין וואגען און האט מיט זיינע הוילע הענט ארויסגעשלעפט פון דער ערד א הויז, וועלכע איז געווען א טייל איינגעזונקען. נאכדעם אז ער איז אנגעקומען אויף א קרומער וואנט, האט ער די וואנט אויסגעגלייכט. אט אזוי איז דער גבור ארומגעגאנגען איבער'ן גאנצען שטעדטעל, דא האט ער אויסגעגלייכט אן איינגעבויגענע וואנט, דא האט ער אויפגעשטעלט אן איינגעזונקענע הויז אדער אן איינגעזונקענעם דאך, און די איינוואוינער פון דעם קליינעם שטעדטעל האבען אויך בעוואונדערט זיינע גבורות.

נאר דער אונטערשיעד פון די גבורות, וואס דער גבור האט בעוויזען אין דער גרויסער שטאדט, ביז די וואס ער האט בעוויזען אין דעם קליינעם שטעדטעל, איז דאס: אין דער גרויסער שטאדט האט ער געמאכט גרויסע שאדענס מיט זיין גבורה, אבער אין דעם קליינעם שטעדטעל האט ער מיט זיין גבורה א סך גוטעס געטאהן.

נמשל

יעדער מענש וואס האט מאכט עפעס אויפצוטאהן קען זיין מאכט פערוועגדען אויף גוטעס און אויף שלעכטעס. אבער אום צו ווערען גרויס דארף מען ניט פערוועגדען די מאכט אויף שלעכטעס.

132

שטויב און בלאָטע

איינער האט געבויט א הויז. האט ער געוואלט אז די הויז זאל זיין פאלקאמען אין אלע פרטים, און אז עס זאל אין דעם ניט זיין קיין פעהלער. איבערהויפט האט ער בע־זארגט אז עס זאל ערגעץ ניט אין די ווענט, אין די טיהרען אדער אין די פענסטער פערבלייבען עפעס א לאך, אדער א שפאלט דורך וועלכען עס קען אריין שטויב, אדער שמוץ אין הויז. מיט איין ווארט: ער האט געוואלט אז די הויז אינוויינינג זאל זיין זעהר ריין און בעשיצט געגען אונריינקייט.

ווען די הויז איז פערטיג געווארען און דער בעל הבית האט שוין אין דעם אריינגעצויגען מיט זיין פאמיליע, האבען מענשען וואס האבען איהם בעזוכט געזעהן ביי איהם אין הויז בעזימער. האבען זיי געפרעגט: „צו וואס דארפסטו די בעזימער, אז דיין הויז איז געבויט אזוי, אז עס זאל אין דעם ניט אריין קיין שטויב און קיין שמוץ?"

„אמת, טאקע", האט דער בעל הבית געענטפערט, „מיין הויז איז טאקע אזוי געבויט אז עס איז ניטא דורך וואנען עס זאל אריין א טראפען רעגען, אדער א זעמדעלע, אדער א שטויבעלע. אבער דאך, אזוי ווי עס קומען אריין פרעמדע מענשען פון דער גאס, און צו זייערע שטיוועל איז אפטמאל

צוגעקלעפּט בלאַטע און שטויב, און זיי טראָגן דאָס אַריין מיר אין הויז, דאַרף איך האָבן בעזימער אויסצוקעהרען."

נ מ ש ל

די נשמה זיצט בעהאַלטען טיעף, אין דעם מענשענס קערפּער. די נשמה איז בעשיצט פון אַלע טיילען פון דעם מענשענס קערפּער: פון די הענד, וואָס טאָרען ניט טאָהן קיין שלעכטס; פון דעם מויל, וואָס טאָר קיין שלעכטס ניט ריידען; פון די אויערען, וואָס טאָרען קיין שלעכטס ניט הערען און אַזוי ווייטער. די נשמה וואָלט קיינמאָל ניט בעקור־מען אויף זיך קיין פלעק, ווען דעם מענשען וואָלט ניט אויס־געקומען צו געהן האַנדלען און וואַנדלען, און דאַן מוז ער זיך אָננעהמען שטויב און בלאָטע (ווען עס קומט איהם אַמאָל אויס צו זאָגען אַ ליגען, אָדער בעגעהן אַן עולה), און דער שטויב מיט די בלאָטע פאַלען אויף דער נשמה, און עס העלפט איהר ניט וואָס זי איז בעהאַלטען און בעשיצט.

133
דער ציגיינער

אַ ציגיינער האָט גע'גנב'ט 2 איינגלער און האָט זיי געפיהרט אין זיין וואָגען, צו זיך אַהיים. די איינגלער האָ־בען געוואוסט אַז עס ערוואַרטעט זיי אַ ביטערער סוף, אָבער זיי האָבען נעבעך ניט געוואוסט וואָס צו טאָהן. דער ציי־גיינער איז געווען גרעסער און שטאַרקער פון זיי.

אויפ'ן וועג איז דער ציגיינער דורכגעפאַהרען אַ שטעד־טעל און ער איז געפאַהרען זעהר שנעל, טרייבענדיג זיינע פערד מיט אַ גרויסען בייטש. די איינגלער האָבען פון ווייטען געזעהן ווי אין גאַס געהען בעקאַנטע מענשען, קרובים.

שרייען צו זיי האבען זיי מורא געהאט, טאמער וועלען די קרובים ניט הערען און דער ציגיינער וועט זיי נאכדעם גע־בען א הארבע שטראף. זאגט איין אינגעל צום אנדערען שטיל אויפ'ן אויער: „לאמיר זיך ארונטערווארפען פון וואגען. דער ציגיינער וועט זיך מוזען אבשטעלען, מענשען וועלען אנלויפען, און מיר וועלען זיי דערצעהלען אז ער האט אונז גע־גנב'ט פון דער היים".

„איך האב מורא", האט דער אנדערער אינגעל געענט־פערט. „איך האב מורא אז איך וועל זיך צוקלאפען און עס וועט מיר וועה טהאן פון דעם פאל".

„דו נאר איינער!" האט דער ערשטער אינגעל געזאגט. „וואס מיינסטו אז דער ציגיינער וועט דיך ברייננגען צו זיך א היים וועט ער דיך פיהרען אונטער די הענד ווי א בן יחיד? ער וועט דיך אראבשליידערען פון וואגען אזוי ווי א שעפס וואס מען פיהרט צו דער שחיטה, און וועט דיך צווינגען צו טאהן אלע שווערע ארבייט. איז דאך פיעל בעסער צו ליידען פון א פאל יעצט און נאכדעם זיין פריי אויף אימער, איידער זיין פערשקלאפט אויפ'ן גאנצען לעבען."

נמשל

דער יצר הרע, דאס איז דער ציגיינער, וואס פאנגט דעם מענשען און שלעפט איהם אין זיין וואגען איהם צו מאכען פאר א קנעכט. דער צדיק וויים אז אום ארויסצורייסען זיך פון דעם יצר הרע מוז ער ליידען, אבער עס וויל בעסער ליידען אויף א ווייל, אויף דער וועלט, איידער ליידען אויף יענער וועלט אן אייביגקייט.

134
זיך אַליין געגאַרט

א ישוב׳ניק איז שולדיג געווען דעם פּריץ א גרויסע סומע געלד, אָבער אז עס איז געקומען דעם טערמין צו בע־צאָהלען האָט דער ישובניק ניט געהאַט דאס גאַנצע געלד ביי זיך. איז ער געזעסען ביי זיך אין דער היים און גע־צעהלט וואס ער האָט געהאַט, און אום זיך צו טרייסטען, האָט ער געצעהלט פאַלש. א רובעל האָט ער געצעהלט פאַר דריי און פינף רובעל פאַר צעהן. זאָגט צו איהם זיין פרוי: „ביזט משוגע, צי חסר דעה? דו צעהלסט דאָך פאַלש!"

ווערט דער מאַן אין כעס און שרייט אַן צוריק: „דו, א אידענע, ווייסט מיך לערנען ווי צו צעהלען? פערלאָז זיך אויף מיר אז איך צעהל שוין ריכטיג".

הערענדיג אַזעלכע ווערטער האָט שוין זיין פרוי מורא געהאַט איהם ווייטער איבערצושפּאַרען. אָבער אויף מאָר־גען, אַז עס איז געקומען דער טערמין, און דער ישובניק האָט אויסגעצעהלט דאס געלד פאַר׳ן פּריץ, און דער פּריץ האָט איהם אויך געזאָגט אז ער צעהלט פאַלש, האָט שוין דער ישוב׳ניק איהם ניט געקענט ענטפערען מיט דער זעלבער חוצפה ווי ער האָט געענטפערט זיין ווייב.

נ מ ש ל

אָפטמאָל, ווען א מענש זוכט צו נאַרען אנדערע, נאַרט ער בלויז זיך אַליין.

135
די גרויסע שיסעל

א אינגעל איז געקומען פון חדר זעהר הונגעריג און האט געזאגט צו זיין מוטער: „מאמע, גיב מיר עסען!“ די מוטער האט איהם געוואלט געבען עסען, אבער דערווייל האט זי דורכ'ן פענסטער געזעהן אז דער פאטער קומט א היים. האט זי גענומען א גרויסע שיסעל מיט א קאכלעפעל און האט גענומען איבערגיסען פון טאפ אין שיסעל אריין. דער אינגעל שטעהט נעבען איהר אוןווארט. „גענוג, מאמע, דאס וועט זיין גענוג פאר מיר“, האט ער געזאגט. אבער די מאמע האט ווייטער געגאסען. „מאמע, וואס דארף איך אזוי פיעל? ווי וועל איך דאס אלעס קענען אויפעסען?“ האט דער אינגעל ווייטער געפרעגט. די מאמע האט ווייטער גע־גאסען און געזאגט: „נארעלע, דאס איז ניט אלעס פאר דיר. די שיסעל איז פאר דיר מיט'ן טאטען. א ביסעל וועסטו אבגיסען פאר זיך אויף א טעלער און א ביסעל וועט ער נעהמען צו זיך, אין זיין טעלער.“

נמשל

ווען א איד זעהט אז ער האט הצלחה, עס הייסט א פולע שיסעל, מעהר ווי ער אליין קען פערברויכען, זאל ער וויסען אז דער אייבערשטער האט דאס צוגעשיקט ניט פאר איהם אליין, נאר אז ער זאל פון דער שיסעל אויך געבען צו די גוטע און פרומע, אין וועמענס זכות ער לעבט.

136
דעם זוהנ׳ס טענה

ביי א רייכען מאן האט זיך פערזינדיגט א זוהן. האט איהם דער פאטער ארויסגעטריבען. דער זוהן האט זיך ארומגעשלעפט פון הויז צו הויז, גענעכטיגט אמאל ביי איינעם און אמאל ביי אן אנדערען. האט איהם איינער א שנארער, וואס געהט איבער די הייזער, געגעבען אן עצה: „ווילסט מיך פאלגען, דאן פערגעס אז דו ביזט א רייכען מאן׳ס א זוהן, לאז זיך אוועק איבער דער וועלט און געה איבער די הייזער, אזוי ווי איך, וועסטו האבען געלד און עסען.“ דעם אינגעל איז די עצה געפעלען געוואָרען, און ער האט זיך געטראכט, אז אויב יא ארומגעהן איבער די הייזער, וועט ער טאקע אנפאנגען פון זיין אייגענער שטאדט, וואו אלע קענען איהם און וואו ער וועט זיכער קריגען שעהנע און גרעסערע נדבות. האט ער אנגעהויבען ארומצוגעהן איבער די הייזער פון זיין שטאדט, און ווען ער איז פערבייגעגאנגען זיין פאטער׳ס הויז, האט ער זיך געטראכט, אז ער וועט אהיין אויך אריינגעהן און קריגען א נדבה. איז ער אריין און זיך געשטעלט ביים טיהר. אבער ווען זיין פאטער האט איהם דערזעהן האט ער א געשריי געטאהן: „דו, אויסוואורף! ארויס פון מיין הויז!“ האט דער אינגעל זיך צוואויינט און האט געזאגט: „אויב דו ווילסט אויף מיר קיין רחמנות ניט האבען, ווי א פאטער אויף זיין קינד, האב זשע כאטש מיט מיר מיטלייד, אזוי ווי דו האסט מיט פרעמדע מענשען וואס קומען ביי דיר בעטען דיין הילף.“

נמשל

אזוי טענה׳ן די אידען צום רבונו של עולם: אויב מיר

האבעז זיך אזוי פערזינדיגט, אז דו ווילסט אונז ניט מעהר בעטראכטעז פאר דיינע קינדער, טא האב זשע אויף אונז רחמנות, אזוי ווי אויף די גוים, וועמעז דו שיקסט צו זייער שפייז און אלעס וואס זיי דארפעז.

137
ער האט „אויסגעפיהרט"

ביי איינעם איז געווען א אינגעל, א גרויסער עקשן, וואס האט אלץ געוואלט אונמעגליכע זאכעז, דעם טעלערעל פון הימעל. איינמאל האט דער אינגעל געזעהן ביי זיין פא־טער מייערע פערל און בריליאנטעז. האט דער אינגעל גע־בעטעז אז דער פאטער זאל איהם געבעז א פאר פערל אדער א בריליאנט. דער פאטער האט ניט געוואלט געבעז. האט דער אינגעל אויסגעשריעז: „איך בעשווער דיך, אז דו וועסט מיר יא געבעז!" דער אינגעל האט געמיינט, ווייל ער האט געשווארעז וועט שוין זיין פאטער איהם מוזען געבעז. און דער פאטער האט איהם טאקע געגעבעז, אבער ניט קיין פערל און ניט קיין בריליאנט, נאר א פאר גוטע פעטש. „נא דיר!" האט דער פאטער אויסגעשריעז. „דו האסט מיך בעשווארעז אז איך מוז דיר עפעס געבעז, טא גיב איך דיר!"

נ מ ש ל

אזוי טרעפט עס אויך מיט רשעים, וואס בעשווערעז דעם אייבערשטעז אז ער זאל זיי געבעז זאכעז, גיט ער זיי — מכות!

138
דעם פאָטערס כתב

איינער, אַ מיטעלער בעל־הבית, האָט פערלאָרען זיין הויז און אַלעם וואָס ער האָט פערמאָגט אין אַ שריפה. האָבען איהם דער רב און די בעלי־בתים פון שטאָדט געגעבען אַ „כתב", אַ בריעף, אין וועלכען עס איז געווען אויסגעשריבען אַז דער מאַן, וועלכער איז יעצט אַ נשרף און זעהר אָרים, איז אַ פיינער בעל־הבית, פון שעהנעם יחוס, אַ לערנער און אַן ארענטליכער מענש. איז דער נשרף מיט דעם כתב ארומגע־פאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט און וואו ער איז געקומען פלעגט ער בעזוכען די רייכע בעלי־בתים, און יעדער איינער פלעגט איהם געבען אַ שעהנע נדבה.

אַזוי האָט ער אנגעזאַמעלט אַ ביסעל געלד, איז געקומען צוריק אין זיין שטעדטעל, האָט געעפענט אַ געשעפט און עס איז איהם אַוועק זעהר גוט. מיט דער צייט איז ער געוואָרען אַ גרויסער עושר.

ווען ער איז געוואָרען אַלט, האָט ער זיך גרייט געמאַכט אַוועקצופאָהרען אין ארץ ישראל, אום דאָרט אויסצולעבען זיינע לעצטע ביסעל יאָהרען. איידער ער איז אַוועקגעפאָהרען האָט ער צוטיילט דעם גרעסטען טייל פון זיין פערמעגען צו זיינע קינדער. זוכענדיג צווישען זיינע ווערטה־פּאַפּירען איז ער אַרויפגעקומען אויף יענעם כתב וואָס זיינע שטאָדט־לייט האָבען איהם אַמאָל געגעבען, ער זאָל מיט דעם קענען ארומ־פאָהרען קלייבען נדבות.

„וועמען זאָל איך דאָס געבען?" האָט דער פאָטער גע־פרעגט ביי זיינע קינדער.

די קינדער האָבען איבערגעקוקט דעם כתב און געלאַכט.

זיי זיינען געווען רייך — טא וואס טויג זיי אזא פאפיר?
אבער איינער פון זיי האט געזאגט:

„פאטער! מיר איז זעהר געפעלען וואס דער רב און די שטאדט־לייט שרייבען וועגען דיר. איך האף אז איך וועל קיינמאל ניט דארפען אנקומען צו צדקה, אבער אזא כתב איז דאך אמאל גוט צו צייגען מענשען אפילו אין גוטע אומשטענדען, און אגב — קיינער וויים ניט וואס מארגען קען זיין."

נ מ ש ל

א גוטער נאמען קומט אימער צוניץ.

139
דער תלמיד און דער בעהעלפער

א רבי האט איינמאל בעמערקט אז איינער פון זיינע תלמידים איז זעהר אומעטיג און פערטראכט. זאגט ער צום אינגעל: „וואס איז דיר? ווארום ביזטו אזוי צוטראגען? האב איך דיר אפשר שלעכטס געטאהן?"

האט דער אינגעל געענטפערט:

„ניין, רבי, צו אייך האב גארנישט. איך האב אבער א הארץ אויף אייער בעהעלפער, ווייל ער איז זעהר שטרענג מיט מיר און איך האב פון איהם גרויסע צרות. איך טראכט מיר אלץ, ווען וועט שוין אמאל קומען א צייט אז איך זאל זיך קענען בעפרייען פון איהם?"

„דארפסט אליין וויסען, מיין קינד," האט דער מלמד ערקלעהרט, „אז דו וועסט קיינמאל זיך ניט בעפרייען פון דעם בעהעלפער סיידען דו וועסט זיך שטארק נעהמען צום לערנען, מיט גרוים חשק, און דו וועסט פערשטעהן וואס דו לערנסט

אהן די הילף פון א בעהעלפער, און וועסט ניט דארפען אז ער זאל מיט דיר איבערלערנען א צווייטען און א דריטען מאל. אבער אזוי לאנג ווי דו פוילסט זיך אונטער און לערנסט אהן חשק, וועסטו מוזען אנקומען צו דעם בעהעלפער."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט מיט אונז געלערנט תורה ביים בארג סיני. און ווען מיר וואלטען די תורה געלערנט מיט חשק און געהיט אלעס וואס עס שטעהט אין דער תורה, וואלטען מיר ניט געדארפט אנקומען צו די רשעים, וואס טוהען אונז אן צרות צו דערמאנען אונז אז מיר זיינען אידען . . .

140

זיינע צוויי ווייבער

א מאן האט גענומען א פרוי פון א זעהר נידריגע משפחה, און אליין איז די פרוי געווען א שלעכטע און איהר אויפפיהר איז איהם געווען ניט צום הארצען, און האט איהם געמאכט צו חרפה פאר לייטען. דאך האט ער זי ליעב געהאט.

אין א צייט ארום איז די פרוי געשטארבען. האט דער מאן אויף זיך גענומען, אז יעצט זאל ער נעהמען א פרוי וואס זאל זיין פון א שעהנער משפחה, גוט און פרום. און ער האט זיין פערלאנג בעקומען. ער האט בעקומען א פיינע, ארענטליכע פרוי, און ער האט זי אויך שטארק ליעב בעקומען. דאך האט ער זיין ערשטע פרוי ניט געקענט פערגעסען, און גאנץ אפט פלעגט ער וועגען איהר ריידען פאר זיין צווייטע פרוי.

איינמאל, א שבת, אדער א יום־טוב, ווען זיין צווייטע

פרוי האט זיך אנגעטאהן און צוגעפוצט. האט ער צו איהר געזאגט: „ווייסט, מיין טייערע, אט אזוי ווי איך קוק דיך יעצט אן, ווי דו שיינסט און לייכסט, דאכט זיך מיר ווי מיין ערשטע פרוי, עליה השלום, איז פון קבר אויפגעשטאנען און זי שטעהט יעצט נעבען מיר."

„וואס?" האט די פרוי מיט כעס אויסגערופען. „דו פערגלייכסט מיר צו יענער מרשעת? אויב דו ליעבסט נאך יענע פרוי, דאן איז דאך א בעוויז אז דו ליעבסט מיך ניט. און אויב דו ליעבסט מיך, טא ווי קענסטו נאך ליעבען יענע מרשעת?"

נמשל

גוטעס און שלעכטעס קענען ניט געהן צוזאמען.

141
אז מ'גיט א נאר א מתנה

איינער, א גרויסער קינסטלער, האט אויסגעארבייט מיט זיין שכל א וואונדערבארען קאסטען, וועלכער איז געווען זיכער פון פייער און גנבים, און קיינער, אויסער דעם בעל־הבית, האט איהם ניט געקענט עפענען. דריי אזעלכע קאס־טענס האט ער געמאכט און האט זיי פערטיילט צו דריי מענשען. איינער פון זיי איז געווען א באנקיר, האט ער דעם קאסטען אריינגעשטעלט אין זיין באנק און האט אין דעם בעהאלטען זיין געלד און אלע זיינע וויכטיגע פאפירען און וועקסלען. דער צווייטער איז געווען אן ארימאן, און אזוי ווי דער קאסטען האט איהם געשיינט צו זיין א ניצליכע זאך, האט ער אין דעם געהאלטען קארטאפעל. דער דריטער איז געווען א נאר, האט ער ניט געוואוסט צו וואס מען דארף

אזא קאסטען, האט ער איהם אוועקגעשטעלט ביי זיך אין הויף, וואו דער קאסטען איז פערראסט געווארען.

ווען דער קינסטלער האט זיך דערוואוסט וואס אלע דריי האבען געטאהן מיט די קאסטענס, האט ער פון דעם ערשטען געהאט גרויס נחת וואס ער האט געוואוסט ווי זיך צו בענוצען מיט דער שעהנער מתנה. אויף דעם צווייטען האט ער געהאט מיטלייד וואס ער האט גענומען אזא טייערע כלי און האט זיך מיט דעם בענוצט פאר אזא פשוט'ע זאך ווי קארטאפעל. אבער ער האט זיך געטרייסט וואס יענער האט דאך געמאכט עפעס א נוצען פון דעם קאסטען. אבער מיט דעם דריטען האט ער זיך ניט געקענט טרייסטען וואס פון אזא שעהנער מתנה האט ער קיין שום נוצען ניט געקענט מאכען.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט דעם מענשען געגעבען שכל און פערשטאנד. דער צדיק בענוצט דעם שכל צו לערנען און צו פערשטעהן די גוטע וועגען אין וועלכע א מענש דארף זיך פיהרען אין לעבען. פון איהם האט דער אייבערשטער נחת. ווייל ער זעהט ווי דער צדיק מאכט א גוטען נוצען פון זיין חכמה. אן אנדערער גיט אוועק זיין שכל פאר געשעפט, פאר מאכען גרויסע פערמעגענס. אויף איהם האט דער אייבערשטער רחמנות וואס ער נעהמט אזא טייערע זאך ווי חכמה און פארווענדעט עס אויף נארישקייטען. אבער דער אייבערשטער טרייסט זיך דאך וואס דער מענש האט געמאכט כאטש עפעס א נוצען פון זיין שכל. אבער דער רשע, וואס לעבט ווי א נאר, אהן שכל, און פערדארבט זיין נשמה מיט זיין גוף צוזאמען, אויף איהם האט שוין דער אייבערשטער א גרויסען פערדרוס. דו האסט בעקומען אזא טייערע מתנה און דו ווארפסט עס ארויס און ווייסט גאר ניט וואס פאר א נוצען פון דעם צו מאכען.

142
דער מענש און זיין מזל

איינער וואס האט בעקומען א גרויסע ירושה פון זיינע עלטערן האט געוואלט אנפאנגען א נייעם געשעפט, אבער אזוי ווי ער האט געהאט זעהר ווייניג ערפאהרונג אין מסחר און קיין גרויסער חכם איז ער ניט געווען, האט ער געוואלט וויסען אויב ער איז א בר־מזל. איז ער אוועק צו א קארטענ־ווארפער פרעגען, אויב ער האט מזל. האט איהם דער קאר־טענווארפער אזוי געזאגט: „דו ווארט ביז דיין געבורטסטאג, און אין יענעם טאג זאלסטו שפיעלען קארטען. וועסטו גע־ווינען, איז א סימן אז דו האסט מזל; וועסטו פערשפיעלען, איז דאס א סימן אז דו ביזט געבוירען אהן מזל און דו דארפסט דעם נייעם געשעפט ניט אנפאנגען."

דער נארישער יורש האט זיך קוים דערווארט אויף זיין געבורטסטאג, האט אויסגעזוכט עטליכע געניטע קארטענ־שפיעלער און האט זיך געזעצט מיט זיי שפיעלען. ער האט גלייך אנגעהויבען צו פערשפיעלען. האט עס איהם פער־דראסען, ניט אזוי די ביסעל געלד וואס ער האט פערלארען, נאר דער סימן אז ער האט קיין מזל ניט. האט ער גענומען ווייטער שפיעלען, אפשר וועט זיך זיין מזל בעסערען. האט ער ווידער פערלארען. און אזוי האט ער געשפיעלט און גע־שפיעלט ביז ער האט פערלארען זיין ירושה. נאכדעם האט ער געקלאגט: „ווארום האב איך קיין שכל ניט געהאט אויפ־צוהערען שפיעלען גלייך אין אנפאנג, נאכדעם ווי איך האב געזעהן אז איך קען ניט שפיעלען?"...

נמשל

שכל איז פיעל וויכטיגער ווי מזל.

143
שלעכט געלערנט

א איד, א עושר, האט איינמאל געזאגט צו זיין איידים וואס איז ביי איהם געזעסען אויף קעסט: „שוין צייט אז דו זאלסט זיך לערנען מסחר. נעהם און פאהר אריבער אין לייפציג און ווער א סוחר פאר זיך!"

„אבער ווי קען איך פאהרען אין לייפציג, אז איך ווייס ניט וואס דארט צו טאהן און ווי מען פאנגט אן צו האנדלען?" האט דער איידים גע'טענה'ט.

„וואס איז דארט צו וויסען?" האט דער שווער געזאגט. „איך וועל דיר מיטגעבען געלד און דו פאהר און זעה וואס די אנדערע סוחרים טוהען, און דאס וואס זיי טהוען זאלסטו אויך טאהן."

דער איידים האט מיטגענומען א היבשע סומע געלד און איז אוועקגעפאהרען. די רייזע אין יענע צייטען איז געווען מיט פוהרען און האט זיך געצויגען זעהר לאנג. די ערשטע נאכט, אז ער האט זיך אבגעשטעלט אין אן אכסניא, האט ער זיך גענומען צוקוקען וואס אנדערע סוחרים טוהען. ער האט געזעהן אז זיי בעשטעלען פון דער קיך געבראטענע גענזלעך מיט ווארעניקעס און דערצו פלעשער וויין, האט ער אויך געטאהן דאס זעלבע. נאכדעם אז די סוחרים האבען זיך געזעצט שפיעלען קארטען, האט ער אויך געשפיעלט מיט זיי. אזוי האט ער אויך געטאהן אויף מארגען, ווען ער האט זיך אבגעשטעלט אין א צווייטער אכסניא אין אן אנדער שטאדט, און אזוי האט ער געטאהן אויף יעדער אכסניא, ביז ער איז אנגעקומען אין לייפציג.

ווען ער איז אנגעקומען אין לייפציג, האט ער א קוק

געטאהן אין זיין בייטעל און דארט איז שוין ניט געווען קיין גאנצער גילדען. ניט ער האט געהאט פארוואס צו קויפען סחורה און ניט ער האט געהאט מיט וואס צו פאהרען אהיים. האט ער געשריבען צו זיין שווער, אז ער זאל איהם שיקען נאך געלד, ווייל ער מוז עס נויטיג האבען. ווען דער שווער האט בעקומען דעם בריעף, האט ער זיך שטארק געפרעהט. ער האט געמיינט אז זיין איידים האט אנגעקויפט א סך סחורה, גוט און ביליג, און ער האט איהם גלייך געשיקט געלד. ווען דער איידים האט בעקומען דאס געלד, איז ער געפאהרען אהיים און אויפ'ן וועג אהיים האט ער געטאהן דאס זעלבע: געגעסען און געטרונקען און געשפיעלט אין קארטען, אזוי ווי יענע סוחרים.

אבער ווען דער איידים איז געקומען אהיים אהן סחורה און אהן געלד, האט דער שווער גענומען מאכען קולות, גוואלדען: „דו, צולאזענער יונג איינער! האסט מיר אויס־געבראכט א פערמעגענס מיט געלד און קיין סחורה האסטו ניט געבראכט!"

„וואס ווילט איהר פון מיר?" האט דער איידים גע׳־טענה׳ט. „איהר האט מיר אנגעזאגט אז איך זאל קוקען אויף די אנדערע סוחרים און אז וואס זיי טוהען זאל איך אויך טאהן. נו, האב איך געטאהן וואס זיי האבען געטאהן."

„דו, פרא אדם!" האט דער שווער בייז אויסגערופען. „וואס פערשטעהסטו ניט? יענע זיינען פריהער געווען אין לייפציג, זיי האבען דארט געמאכט גאלדענע געשעפטען, גע־מאכט א גוטען קויף, האבען זיי אויפ'ן וועג צוריק זיך ער־לויבט א ביסעל פערגעניגען. אבער דו האסט אנגעהויבען צו הוליען נאך אין דער צייט ווען דו ביזט געווען טויזענד מייל ווייט פון לייפציג!"

נמשל

אזוי איז דער וועג צו דער תורה. אויב איינער וויל זיך

איינקויפען תורה און מעשים טובים, דארף ער אויפ'ן וועג זיין צופריעדען אויסצוקומען מיט ברויט און זאלץ און אויס־מיידען לוקסוסען. ערשט נאכדעם אז ער קויפט זיך שוין איין תורה און מעשים טובים, קען ער ערווארטען צו געניסען פערגניגענס און הנאה האבען. אנדערש איז אבער מיט אונזער היינטיגען דור. אין זייערע יונגע יאהרען, ווען זיי פאנגען ערשט אן די לאנגע רייזע, כאפען זיי זיך שוין צו אלע פער־גניגענס און ווילען נאר הוליען, בלייבען זיי אזוי ווי יענער איידים, אהן געלד און אהן סחורה — עס הייסט: אהן גע־זונד און אהן מעשים טובים.

144
די קלוגע צוואה

א גרויסער גביר וואס האט געהאט א סך געשעפטען און פאבריקען, האט דערצו געהאט א גרויסען ווייןשענק וואו מען פלעגט אויך פערקויפען פיינע צובייסענס. דאס איז געווען דער איינציגער ווייןשענק אין שטאדט. דער גביר האט געהאט צוויי זיהן. איינער איז געווען א שטילער און אן ארענטליכער. דער אנדערער איז געווען א פער־שווענדער און א זולל וסובא, וואס האט רק געהאלטען אין שכור'ן און אין פרעסען.

ווען דער גביר איז שוין געווארען אלט האט ער גע־מאכט א צוואה. אלע זיינע פאבריקען און געשעפטען האט ער אבגעשריבען צו דעם נאר, דעם שכור און פרעסער. פאר דעם קלוגען און דעם ארענטליכען האט ער אבגעשריבען דעם ווייןשענק.

האבען די נאהנטע פריינד פון דעם גביר איהם גע־פרעגט: „ווי קומט-עס אז דעם גרעסטען פערמעגען אייערען

האט איהר איבערגעלאזט צו דעם זולל וסובא, וואס פער־שטעהט גאר ניט דעם ווערטה פון געלד, און פאר אייער גוטען זוהן, דעם פיינעם, דעם ארענטליכען, האט איהר אי־בערגעלאזט דעם ווינשענק?"

האט זיי דער גביר אזוי ערקלערט:

„וואס איך האב געטהאן האט איך געטהאן על פי שכל. ווען איך זאל איבערלאזען דעם ווינשענק צו מיין שלעכטען זוהן, ווייס איך אז אין א קורצער צייט וועט ער אלעם אויס־טרינקען מיט זיינע חברה און די הויז וואו דער שענק גע־פינט זיך וועלען צונעהמען קרעדיטארען. דארום האב איך אנדערש געטהאן. דעם שענק האב איך איבערגעלאזט צו מיין גוטען זוהן, און צו מיין שלעכטען זוהן האב איך איבער־געלאזט מיינע פאבריקען מיט די קראמען. און אזוי ווי קיין אנדער שענק איז אין שטאדט ניטא וועט מיין שלעכטער זוהן מוזען פרעסען און זויפען מיט זיינע חברים ביי מיין גוטען זוהן. ממילא וועט ער ביי איהם אויסברייננגען זיין גאנצען חלק ירושה, און מיין גוטער זוהן וועט האבען אי דעם שענק, אי די פאבריקען און די קראמען".

נמשל

דער צדיק האט ניט וואס מקנא צו זיין דעם רשע, וועלכער איז רייך. סוף כל סוף לאזט איבער דער רשע זיין פערמעגען אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט בלייבט ביים צדיק דעם רשע׳ס חלק אויך.

145
פערקויפט זיין קעסט

אז איידעם איז געזעסען ביי זיין שווער אויף קעסט. דער שווער פלעגט איהם געבען צו עסען די טייערסטע מאכלים, אזוי ווי מען טוהט מיט אן איידים די ערשטע צייט באלד נאך דער חתונה. האט זיך דער איידעם געטראכט: יעצט, די ערשטע צייט, איז נאך די ליעבשאפט פון מיין שווער און שוויגער זעהר גרויס. אבער שפעטער וועלען זיי זיך צו מיר צוגעוואוינען און די ליעבשאפט וועט זיך אבקיהלען, וועלען זיי שוין מיר מעהר ניט געבען אזעלכע טייערע מאכלים. איז בעסער אז איך זאל בעטען ביים שווער אז ער זאל מיר אויסצאהלען מיט מזומן געלד פאר די עטליכע יאהר קעסט וואס ער האט מיר נאך צו געבען, און איך וועל מיט דעם געלד מאכען א תכלית.

האט דער איידעם א רעד געטאהן מיט'ן שווער און דער שווער האט איהם אויסגעצאהלט, ניט לויט די עסענס וואס ער וואלט איהם געגעבען שפעטער, נאר לויט די טייערע עסען וואס ער האט איהם געגעבען יעצט, אין אנפאנג.

נ מ ש ל

א צדיק, ווען ער איז נאך יונג, לערנט ער מיט חשק און מיט גרויס ליעבשאפט. אבער ער טראכט זיך אימער: ווער ווייס, אפשר אז איך וועל ווערען עלטער און שוואכער וועל איך ניט קענען אזוי פיעל לערנען. און ער פלייסט זיך צו לערנען וואס מעהר ווען ער איז נאך יונג. און דערפאר רעכענט איהם צו דער אייבערשטער זיין גאנצען שכר פון אנפאנג אן, אזוי ווי ער וואלט געלערנט יאהרען און

יאהרען, גראדע אזוי ווי יענער אידים וואס האט בעקומען אויסגעצאהלט פאר זיין קעסט אין פאראוים.

146
ווען דער זאטער גלויבט דעם הונגעריגען

שפעט ביי נאכט האט אז ארימאן אנגעקלאפט אין טיהר פון א רייכען מאן. פון דעם טומעל האבען זיך אויפגעכאפט די דיענער מיט דעם בעל־הבית. אז מען האט דעם ארימאן אריינגעלאזען אין הויז האט ער געבעטען עסען, ווייל ער האט שוין צוויי טעג גארנישט געהאט אין מויל. אבער דער בעל הבית איז געווען אזוי בייז דערפאר וואס דער ארימאן האט איהם אויפגעוועקט פון שלאף, דאס ער האט דעם ארימאן געהייסען ארויסווארפען.

אויף מארגען איז געווען א תענית. האט דער רייכער מאן אויך געפאסט. אין אווענד, נאכ'ן תענית, האט דער עושר געשיקט רופען דעם ארימאן, ער זאל מיט איהם עסען צוזאמען. און ווארום איז דער רייכער מאן מיט אמאל געווארען אזוי גוט? ווייל דורך דעם תענית האט ער דערפיהלט וואס עס הייסט הונגעריג זיין און ער האט רחמנות בעקומען אויף דעם ארימאן.

נ מ ש ל

נאר דער וואס האט אליין געהונגערט קען פערשטעהן די ליידען פון דעם הונגעריגען ארימאן.

147
די צוויי ברידער

צוויי ברידער האבען געוואוינט אין איין שטאדט, איי־נער האט געהאט א גרויסען הויף פון וועלכען ער האט גע־האט א סך פרנסה און האט געלעבט זעהר ברייט, און דער אנדערער האט געהאט א קליינע הייזעל, א חורבה, און האט קוים פערדיענט אויף טרוקען ברויט. איינמאל האט זיך געמאכט אן אונגליק, דעם ארימאן׳ס צובראכענע הייזעל האט אבגעברענט און ער איז געבליבען מיט גארנישט. מענ־שען האבען רחמנות בעקומען, און ווייל זיי האבען געוואוסט אז דער רייכער ברודער איז ניט קיין געבער, האבען זיי דעם ארימאן געשטיצט מיט געלד. יעדער איינער וואס פלעגט איהם זעהן פלעגט איהם שענקען א נדבה. און אז אין זיין שטאדט האט ער מעהר ניט געקענט קריגען קיין געבער, האט דער ארימאן גענומען ביים רב א כתב אז ער איז א נשרף, און איז מיט דעם כתב ארומגעפאהרען איבער דער מדינה, און האט אנגעקליבען א פערמעגענס. איינמאל, אז ער איז געקומען אויף יום טוב אהיים, האט צו איהם דער רייכער ברודער געזאגט:

„יעצט, אז דו האסט שוין אנגעקליבען א סך געלד, און ביזט שוין אזוי רייך ווי איך, און אפשר רייכער, וואלט געווען א שכל אז דו זאלסט זיך אויסבויען א גרויסען הויף ווי מיינער און האבען פרנסה בכבוד, און ניט ארומפאהרען און שנארען“.

„ניין“, האט דער אנדערער געענטפערט, „איך האב יעצט א טייערע פרנסה ביי זיך און איך וועל זי ניט ארויסלאזען פון האנד. יעצט, ווען איך דארף דיך ניט מיט

דיין הילף קומסטו מיר געבען עצות, אבער וואו ביזטו געווען ווען איך האב יאָ גערארפט האבען דיין הילף?"

נ מ ש ל

אט אזוי זיינען מאנכע מענשען. איז א נויט ווילען זיי אפילו אן איינגעם ברודער ניט העלפען, אבער אז יענער ווערט א מציליח קומען זיי איהם געבען עצות.

148
דער אָרימער שותּף

א רייכער סוחר האט צוגענומען צו זיך פאר א שותּף אן ארימען יונגען מאן וועלכער איז געווען א געניטער געשעפטס מאן. אלעס וואס דער יונגער מאן האט אריינגעליינט אין געשעפט איז זיין ביסעל שכל, דען קיין געלד האט ער ניט געהאט. דערפאר אבער האט ער פערשטאנען דעם געשעפט בעסער פון דעם רייכען. דער ארימער שותּף האט געהאט א ווייב וואס האט שטארק מקנא געווען דעם רייכען שותּף'ס פרוי, דערפאר וואס יענע האט געהאט א סך שעהנע קליידער און פיעל ציערונג. האט זי אלץ גע'טענה'ט צו איהר מאן: "זאג מיר וואס פאר א שותּף ביזטו? אז יענעמ'ס ווייב האט אזעלכע שעהנע קליידער און דימאנטען און בריליאנטען, און איך געה ארום ווי א שלעפערקע! אט דאס הייסט ביי דיר שותּפות?"

די פרוי האט ניט געוואלט הערען איהר מאנ'ס טענה אז ער קריגט בלויז צעהן פראצענט פון דעם ריינעם פערדיענסט וואס דער געשעפט טראגט איין. זי האט ניט געוואלט וויסען פון דעם. "א שותּף איז א שותּף!" האט זי גע'טענה'ט. "דו האסט א קראם אנגעלאדען מיט כל טוב

און מאַכסט גוטע געשעפטן, און דיין שותפ'ס ווייב געהט אַרום ווי אַ פּרינצעסין און האט פון פויגעל מילך, און פאַר דיין ווייב קענסטו ניט קויפן אפילו אַ בראַסלעטעל!"

איז דער אָרימער שותף געקומען צו דעם רייכען און געזאָגט:

„איך פערלאַנג אַז מיר זאָלען היינט מאַכען אַ חשבון און זעהן וואָס איך האָב אין דעם געשעפט און וואָס איז אייער חלק"

„איך פערשטעה אייך ניט", האָט דער רייכער שותף זיך געוואונדערט. „וואָס איז אייך פּלוצים איינגעפאַלען צו פאָדערן חשבון?"

„איך וועל דאָס אייך ערקלערען", האָט דער אָרימער שותף געענטפערט. „איך וויל מאַכען אַ חשבון ניט ווייל איך וויל וויסען וויפיעל איך פערמאָג אין דעם געשעפט, נאָר וויפיעל איך פערמאָג ניט. זאָל מיין פרוי, די מרשעת, טאַקע זעהן און הערען אַז די סחורה איז ניט מיינס, און זאָל זי זיך ניט איינריידען אַז איך בין אַ גביר און זי איז אַ גבירה".

נמשל

דער מענש ווייס אַז זיינע יאָהרען אויף דער וועלט זיינען געצעהלטע און ער דאַרף זיי ניט פערברייגען אין נאַרישקייטען. אָבער דער יצר הרע קומט און זוכט איהם איינצורעדען מיט פאַלשע חשבונות אַז ער האָט נאָך יאָהרען און יאָהרען צו לעבען, צו זינדיגען און טאָהן תשובה. דער־פאַר האָט דוד המלך געבעטען: „הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא". דוד האָט געוואָלט וויסען ניט ווי פיעל, נאָר ווי וועניג ער האָט נאָך צו לעבען.

149
א קבצנ׳ישער גביר

אַז אַרימאַן איז פאַר אַ לאַנגע צייט געגאַנגען איבער די הייזער. נאָכדעם אַז ער האָט אָנגעקליבען אַ ביסעל געלד, האָט ער זיך בעזעצט אין אַ קליין שטעדטעל און האָט דאָרט אָנגעהויבען צו שפּיעלען די ראָלע פון אַ נגיד, אַ בעל גאוה, און האָט כסדר זיך בעריהמט מיט זיינע עשירות.

איינמאָל איז אין דער שטעדטעל אָנגעקומען אַ מאַן וואָס האָט דעם נייעם גביר דערקענט, און הערענדיג ווי ער בעריהמט זיך מיט זיינע עשירות האָט ער צו איהם געזאָגט: „דו נאַר איינער! אַז דו פלעגסט אַרומגעהן איבער די הייזער ביזטו געוואוינט געווען צו צעהלען דיין פּערמעגען אויף גראָשענס, אַז דו האָסט געהאַט דריי רובעל האָסטו ביי זיך גערעכענט אַז דו האָסט דריי הונדערט קאָפּיקעס. און יעצט מסתמא זיינען דיינע הונדערטער און דיינע טויזענדער אויך אויף קאָפּיקעס און גראָשענס. אָבער רעכען צוזאַמען דיינע קאָפּיקעס אויף רובעלס, וועסטו זעהן אַז דו ביזט אי אַ קבצן, אי אַ שוטה“.

נ מ ש ל

אַזוי בעריהמט זיך אָפט אַ רשע מיט זיינע צדקות. ער רעדט אַ סך, אָבער טוט וועניג.

150
אַן אומזיסטער געווין

צוויי אידען זיינען געשטאַנען יום כפור אין שוהל און געבעטען און געוויינט. איינער איז געווען אַן אָרימאַן און דער אַנדערער—אַ גביר. דער אָרימאַן האָט געבעטען: „רבונו של עולם! דו ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ גרויסער אביון איך בין. מיין ווייב און מיינע קינדער ליידען הונגער. זיי האָבען אויף זיך ניט קיין גאַנצען בגד. זיי געהען אָרום באָרפוס. איך בעט דיך, רבונו של עולם, שיק מיר צו אויפ'ן נייעם יאָהר אַ ביסעל פרנסה, כדי מיין ווייב און מיינע קינדער זאָלען ניט ליידען אַזוי פיעל נויטה".

און דער גביר האָט געבעטען: „רבונו של עולם! אמת, דו האָסט מיר געגעבען פרנסה מיט אַ פולער האַנד, איך מאַך גוטע געשעפטען. מיר פעהלט קיין זאַך ניט. מיין ווייב און מיינע קינדער האָבען אַלעס פון דאָס בעסטע. אָבער, רבונו של עולם, עס איז דאָ נאָך אַ גביר וואָס שטעהט דאָ אין מזרח וואַנט, און ער איז אַ סך רייכער פון מיר. פרעג איך דיך, פאַר וואָס קומט איהם אַז ער זאָל האָבען אַזוי פיעל, נאָך מעהר פון מיר? וועה איז מיר! מיין האַרץ פּלאַצט דאָך פאַר קנאה..."

עס פערשטעהט זיך אַז צו דעם אָרימאַנ'ס געוויין האָט זיך דער אייבערשטער צוגעהערט און האָט איהם געהאָלפען. אָבער צום גביר האָט ער געזאָגט: „אַז דו קענסט וויינען אומזיסט און אומנישט, וועל איך מאַכען אַזוי אַז דו זאָלסט טאַקע האָבען פאַר וואָס צו וויינען". און אויפ'ן נייעם יאָהר איז דער גביר געוואָרען אַן אָרימאַן.

נמשל

די אידען אין מדבר האבען געהאט דעם מן און די ענני כבוד. גרויסע נסים זיינען זיי געשעהן, און דאך זיינען זיי געווען אונצופריעדען און האבען געוויינט, זיך פערבייגקט נאך מצרים. האט צו זיי דער אייבערשטער געזאגט: „איהר וויינט יעצט אומזיסט, וועל איך שפעטער מאכען אז איהר זאלט אין דעם זעלבען טאג האבען פאר וואס צו וויינען, אויף אן אמת.“ און אין דעם טאג איז שפעטער חרוב געווארען דער בית המקדש.

151
דער רייכער אביון

א סוחר האט אנגענומען א סך סחורה אויף קרעדיט און האט ניט געוואלט בעצאהלען. האבען איהם די קרעדי־טארען געלאדען אין געריכט. דער סוחר האט זיך בעראטהען מיט זיינע פריינד וואס צו טאהן, האבען זיי איהם א עצה געגעבען אז ער זאל שווערען אין געריכט אז ער האט ניט מיט וואס צו בעצאהלען וועט איהם דער ריכטער פריי לא־זען. דעם סוחר איז די עצה שטארק געפעלען געווארען און ער איז אוועק אהיים מיט א פרעהליכען געמיטה וואס ער וועט איינשפארען צו צאהלען א גרויסע סומע געלד.

אין דעם טאג וואס ער האט געדארפט געהן אין געריכט האט ער זיך צוגעפוצט אין זיינע בעסטע קליידער און האט אנגעטאהן א טייערען פוטער. ער האט אויך געלאזט איינ־שפאנען זיינע בעסטע פערד אין אן עלעגאנטער קארעטע, און האט זיך געלאזט צום געריכט. „וואס טוהסטו, דו נאר!“ האט זיין פרוי אויף איהם זיך צושריען. „האסט זיך צוגע־

פוצט ווי א גראף און דו געהסט שווערען אז דו ביזט אז ארימאן — מען וועט דאך דיין שבועה ניט גלויבען. אויב דו ווילסט אז מען זאל דיר גלויבען זאלסטו אנטאהן דיינע אלטע קליידער און א פאר צוריסענע שיך, און איז געריכט זאלסטו געהן צופוס ווי אן ארימאן — אט דאן וועט מען גלויבען דיין שבועה".

נ מ ש ל

עס זיינען דא אזעלכע „אנזעצער" וואס אז עס קומט זיי אוים צו געבען צדקה זאגען זיי אז זיי קענען ניט געבען, אבער פאר זיך אליין האבען זיי מעהר ווי גענוג.

152
אַ גנב מאַכט אַן אַנשטעל

א רייכער פריץ, וואס האט געהאט א סך גיטער, פעלדער און גערטנער, האט צוגעטיילט די ארבייט זיינע ארבייטער, די דארפסלייט, אז זיי זאלען טאהן די גאנצע ארבייט, אקערען, זייהען און פלאנצען, און ווען די תבואות פלעגען ווערען פערטיג, פלעגען זיי דאס אראבנעהמען פון די פעלדער און ברייגגען איז דעם פריצ'ס שייערען. קיינער פלעגט ביי זיי ניט צעהלען, קיינער פלעגט ביי זיי ניט פאר־דערען קיין חשבון. יעדער ארבייטער איז געווען בעגלויבט, אז וואס ער נעהמט אראב פון די פעלדער ברענגט ער צום פריץ.

די ארבייט איז געווען פערטיילט צו יעדען לויט זיינע קרעפטען, אדער פעהיגקייטען. א יונגער מאן וואס איז גע־ווען געזונד און שטארק האט בעקומען צוויי פעלדער צו בעארבייטען. און אמאל גאנצע דריי. אז עלטערער מענש

האט בעקומען בלויז איין פעלד. אזוי האט עס זיך געפיהרט פאר א לאנגע צייט.

איינמאל איז צום פריץ געקומען איינער פון זיינע קנעכט, אן עלטערער מענש, וועמען מען האט געגעבען בלויז איין פעלד צו בעארבייטען און האט געזאגט: „אדוני פריץ! איך האב ניט גענוג ארבייט. דו האסט מיר געגעבען בלויז איין פעלד, אבער איך פיהל אז איך וואלט געקענט בעאר־בייטען צוויי פעלדער. טא, היים מיר געבען נאך א פעלד. מיט וואס בין איך ערגער פון אנדערע וואס האבען צוויי און דריי פעלדער צו בעארבייטען?“

ווען דער פריץ האט איהם אויסגעהערט, האט ער גע־ענטפערט:

„פון דעם וואס דו בעטסט אזוי שטארק מעהר ארבייט פערשטעה איך דו ביזט א גנב! איך וועל ביי דיר די איין פעלד אויך אוועקנעהמען. וועלכער מענש געהט עס בעטען מעהר ארבייט ווי מען לייגט אויף איהם ארויף? דערפון פערשטעה איך וואס דיין כונה איז. אז דו וועסט האבען מיט א פעלד מעהר וועסטו קענען מעהר גנב'ענען“.

נ מ ש ל

אזוי האט משה געזאגט צו קורח'ן און זיין באנדע: ניט גענוג וואס איהר זייט לויים און דער אייבערשטער האט אייך געשטעלט העכער פון אנדערע אידען און געגעבען אייך אז אמט אין משכן, ווילט איהר נאך מעהר פפליכטען אויף זיך, איהר ווילט אויך האבען כהונה! דערפון פערשטעהט מען אז אייער צוועק איז בלויז צו האבען אז אייגענעם נוצען פון דעם.

153
ער האָט געוואָלט אַפּעטיט

אַ גרויסער נגיד איז געווען בעוואוסט פאַר אַ מכניס אורח. ווער עס פלעגט קומען צו איהם אין הויז אַ הונגע־ריגער פלעגט ער אַרויס אַ זאַטער.

איינמאָל איז צו איהם געקומען אַן אורח. האָט איהם דער נגיד אַוועקגעזעצט צום טיש מיט די אַנדערע אורחים און איהם געבעטען עסען. האָט דער אורח געזאָגט: „דער־ווייל בין איך ניט הונגעריג, נאָר אַז איהר וועט מיר געבען אַ שנאַפּס וועל איך מסתמא קריגען אַפּעטיט.“ האָט איהם דער נגיד געענטפערט:

„מיין שטייגער איז זאַט צו מאַכען די הונגעריגע, אָבער ניט הונגעריג צו מאַכען די זאַטע. און צו וואָס זאָל איך דיך מאַכען הונגעריג, אַז דו ווילסט ניט עסען?“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט ליעב צו געבען דעם מענשען וויפיעל עס איז איהם נויטיג, אָבער עס זיינען דאָ מענשען וואָס ווען זיי האָבען אַ ביסעל ווילען זיי מעהר, און ווען זיי קריגען מעהר ווילען זיי אַ סך מעהר. אָט דיזע זיינען אַזוי ווי יענער וואָס זוכט צו ווערען הונגעריג, כדי ער זאָל קענען עסען.

154
דעם אלטענס פּאַלאַסט

א רייכער מאַן האָט געהאַט א גרויסען מויער, א זעלטען שעהנע געביידע, א ריכטיגער פּאַלאַסט. מענשען פלעגען קור־מען פון דער גאַנצער מדינה אַנצוקוקען די שעהנע געביידע. ווען דער רייכער מאַן איז שוין געווען אויף דער עלטער האָט אויסגעבראָכען א גרויסער פייער און האָט דעם פּאַלאַסט חרוב געמאַכט. עס איז מעהר ניט פערבליבען ווי א פליגעל פון דער געביידע, און דאָרט אין איין־איינציגען צימער, אין גרויס ענגשאַפט, האָט דער אַלטער געמוזט זיך אויפהאַלטען מיט זיין פאַמיליע.

ביי דעם אַלטען איז געווען א קליינער אינגעלע, א מיזשיניק, און דער מיזשיניק האָט זיך איינמאָל צוואויינט פאַר'ן פאָטער און האָט געזאָגט: „טייערער פאָטער! פאַר־וואָס בעמיהסטו זיך ניט צוריק אויפצובויען דיין הויז און מאַכען אז דיין פּאַלאַסט זאָל זיין אַזוי שעהן ווי אַמאָל?“ האָט דער אַלטער געענטפערט:

„מיין קינד! די ארבייט איז זעהר א גרויסע און א שווערע, און איך בין שוין אַלט און שוואַך. איך קען אויף זיך ניט אַננעהמען אַזאַ ארבייט, ווייל איך ווייס ניט ווי לאַנג איך האָב נאָך צו לעבען. פאַר מיינע ביסעל יאָהרען איז די וואוינונג וואָס איך האָב שוין גענוג...“

ווען דער אינגעל האָט געהערט די רייד האָט ער זיך נאָך מעהר צוואויינט, און ער האָט געזאָגט צום פאָטער: „דאָס וואָס דו האָסט געזאָגט איז אַן אויסרייד פאַר דיר אַליין, דיך אַליין צו בערוהיגען מיט אַזאַ תירוץ, אז דו

ביזט שוין אַז אַלטער מאַן און דו ווייסט ניט ווי לאַנג דו וועסט נאָך לעבען. אַבער דו דאַרפסט רחמנות האַבען אויף מיינע יונגע יאָהרען. איך הויב ערשט אָן צו לעבען אויף דער וועלט, און ווארום זאָל איך זיין אָהן אַ היים? ווארום זאָל איך ניט צוריק קריגען דעם שעהנעם פּאַלאַסט אין וועלכען איך בין געבוירען געוואָרען?"

נמשל

אַמאָל זיינען מיר געווען זעהר רייך און מיר האָבען געהאַט אַ גרויסען פּאַלאַסט, אַ בית המקדש, וואָס איז געווען דער וואונדער פון דער גאַנצער וועלט. נאָכדעם האָט דער פּאַלאַסט אָבגעברענט, און מיר זיינען געוואָרען אָרים און דערווייטערט פון אונזער לאַנד און אונזער גרויסקייט. די עלטערע מענשען וואָס געפינען זיך אין אונזער דור קענען זיך טראַכטען: צו וואָס לוינט עס זיך אונז אָוועקצוגעבען אונזערע כחות און זיך בעמיהען צוריק צו בויען אונזער פּאַלאַסט און צוריק צו קריגען אונזער לאַנד? וויפיעל האָבען מיר נאָך צו לעבען? אַבער איהר, אידישע יוגענד, ווי קענט איהר געדולדיג פערטראָגען דעם גלות און צוזעהן די צרות וואָס אידען ליידען איבעראַל? אויף אייך ליגט דער חוב צו בעטען דעם אייבערשטען און זיך אַליין אויך צו בעמיהען אַז מיר זאָלען צוריק קריגען אונזער לאַנד, און אונזער פּאַ־לאַסט זאָל ווידער אויפגעבויט ווערען."

155
ער דארף ניט קיין פאספארט

א שעהנער בעל־הבית, וועלכער איז בלינד געווארען, איז ארויסגעפאהרען איבער דער וועלט קלייבען נדבות, און ער האט ארויסגענומען א פאספארט, אז ער זאל מעגען אריי־בערגעהן דעם גרעניץ און פאהרען אויך אין אויסלאנד. דער בלינדער האט מיט זיך געהאט א משרת, וועלכער פלעגט איהם פיהרען. ווען ער איז געקומען צום גרעניץ האט מען ביי איהם געפרעגט א פאספארט. האט ער ארויסגענומען און געצייגט. האט איהם דער גרעניץ־וועכטער געפרעגט: „דאס איז ד י י ן פאספארט, אבער וואו איז א פאספארט פאר דיין משרת?"

„דער פאספארט איז אויך פאר מיין משרת," האט דער בלינדער געענטפערט. „אט לעזט עס איבער וועט איהר זעהן אז מיין משרת איז אויך אריינגערעכענט אין דעם פאספארט. לעזט עס אז איך זאל עס אויך הערען."

דער גרעניץ־וועכטער האט עס גענומען לעזען אויפ'ן קול: „דער פאספארט איז ארויסגעגעבען געווארען צו יענעם, דער זוהן פון יענעם, און זיין פאמיליען־נאמען איז אזוי און אזוי. ער איז אלט אזוי פיעל און אזוי פיעל. ער קומט פון דער און דער שטאדט. ער איז א בלינדער—"

„גענוג!" האט דער בלינדער איבערגעהאקט. „עס איז אייך פערשפארט ווייטער צו לעזען. וויבאלד עס שטעהט אז איך בין א בלינדער, פערשטעהט זיך שוין ממילא אז איך האב א פיהרער. דען ווי קען א בלינדער פאהרען אליין, אהן א פיהרער?"

נ מ ש ל

די תורה האָט געזאָגט „את ד׳ אלקיך תירא,“ פאַר גאָט, דיין האַר, זאָלסטו האָבען מורא. רבי עקיבא האָט גע׳דרשנ׳ט אז דער וואָרט „את“ מיינט די תלמידי חכמים, עס הייסט אז פאַר א תלמיד חכם דאַרף מען מורא האָבען, אזוי ווי פאַר דעם אייבערשטען. און עס איז גאָר ניט נויטיג געווען אז די תורה זאָל זאָגען דייטליך אז מען דאַרף מורא האָבען פאַר א תלמיד חכם, ווייל דער תלמיד חכם איז דאָך דער פיהרער וואָס פיהרט אונז, מענשען, אין אייבערשטענס וועגען און אָהן איהם קענען מיר ניט געהן.

156
אַ נגיד צווישען גבירים

אין א קליין שטעדטעל האָט אמאָל געלעבט א נגיד וואָס האָט פערמאָגט זיינע הונדערט רענדלעך. אין זיין שטעדטעל האָט ער זיך גערעכענט פאַר דעם רייכסטען מאַן און אַלע האָבען איהם געשמייכעלט און אַלע האָבען איהם אָבגעגעבען כבוד. האָט ער זיך איינמאָל בערעכענט אז ער וועט אריבערציהען אין א גרויסער שטאָדט. דאָרט זיינען דאָך א סך מענשען, וועט ער האָבען מעהר כבוד. אָבער ווען ער איז געקומען אין דער גרויסער שטאָדט האָט ער אויסגעפונען אז דאָרט וואוינען גרויסע גבירים, וואָס געגען זיי איז ער א קבצן, אַן אָרימאַן . . .

נ מ ש ל

דער וואָס קריכט ניט צו הויך וועט ניט פאַלען נידעריג.

157
זיי האָבען געזוכט פּרנסה

צוויי מענשען זיינען געפאָהרען אין וועג זוכען פּרנסה. אין אַן אַכסניא האָבען זיי זיך צוזאַמענגעטראָפען און האָבען זיך צורעדט. איינער איז געווען אַ דאָקטאָר, וואָס איז געפאָהרען זוכען אַ שטאָדט וואו ער זאָל קענען האָבען פּראַקטיקע, און דער אַנדערער איז געווען אַ קוכער, וואָס האָט געזוכט אַן אָרט וואו צו עפענען אַ רעסטאָראַן. זאָגט דער דאָקטאָר צום קוכער: „אַז מיר האָבען זיך שוין צוזאַמענגעטראָפען אין איין וועג, לאָמיר זיך בעזעצען אין איין שטאָדט."

„ניין, דאָס טויג ניט," האָט דער קוכער געזאָגט, „ווייל איהר דאַרפט האָבען אַ שטאָדט וואו עס געפינען זיך אַ סך קראַנקע און שוואַכע מענשען, אָבער איך דאַרף האָבען געזונטע און שטאַרקע מענשען, וואָס האָבען אַ גרויסען אַפּעטיט און קענען אַ סך עסען."

„עס מאַכט ניט," האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, „אַז איהר וועט קאָכען וועל איך שוין זיין בעזאָרגט מיט חולאים . . ."

נ מ ש ל

אַזוי לאַנג ווי דער מענש האַלט זיך אָן ביי זיינע תאוות וועט איהם קיין תשובה ניט העלפען. דער יצר הרע וועט איהם ווידער בעהערשען.

158
אויף פרעמדע איז ער ניט קארג

א פאטער איז איינמאל געפאהרען אין וועג וועגען מסחר און ער האט מיטגענומען זיין אינגעל. ווען זיי זיינען אנגעקומען אויף אן אכסניא, איז דער פאטער אריינגעפאהרען אין הויף אויסשפאנען די פערד און זיי געבען עסען, און צו זיין זוהן האט ער געזאגט: „דו געה אריין אין אכסניא און פרעג וואס זיי האבען צו עסען.“ דער אינגעל איז אריינ־געקומען און געפרעגט, האט מען איהם אויסגערעכענט א לאנגען צעטעל פון גוטע מאכלים, ווי געבראטענע קאטשקע, לעבערלעך, געגזענע גריבענעס, פלאדען, קאמפאט און נאך אזעלכעס. דער אינגעל האט געהייסען די אלע מאכלים גרייטען צום טיש.

ווען דער פאטער איז אריין אין הויז און האט דער־זעהן די גרויסע סעודה וואס איז אנגעגרייט אויפ'ן טיש, האט ער זיך געוואונדערט, אבער ער האט געשוויגען און האט קיין ווארט ניט געזאגט. האבען זיי אבגעגעסען, אב־געבענשט, בעצאהלט דעם בעל־הבית וויפיעל עס האט איהם געקומט, און גלייך נאך דעם מאהלצייט האט דער פאטער איינגעשפאנט די פערד און איז אוועקגעפאהרען ווייטער, כאטש עס איז שוין געווען שטארק פינסטער, אזוי ווי ער װאלט פון דארט געלאפען.

דער אינגעל איז געזעסען אין װאגען און געקרעכצעט. „וואס איז דיר?“ האט דער פאטער געפרעגט. און דער אינגעל האט געענטפערט: „נאך אזא מאהלצייט ווילט זיך שלאפען, און שלאפען אין וואגען קען איך ניט, ווייל איך בין צו דעם ניט געוואוינט.“

„מיין זוהן, האָט דער פאָטער געזאָגט, „דו האָסט גע־מאַכט אַ פעהלער וואָס דו האָסט בעשטעלט אַזאַ גרויסע סעודה, ווייל פון דעם שלעפערט זיך מיר אויך. אַז מען פאָהרט אין וועג דאַרף מען עסען גאַנץ לייכטע אכילות. און פערגעס ניט, מיין קינד, אַז דער וועג איז נאָך אַ ווייטער. מיר האָבען נאָך פיעל צו פאָהרען."

אַזוי ווי זיי זיינען געפאָהרען ווייטער, זיינען זיי אָנ־געקומען אין אַ דאָרף, און דאָרט איז געווען אַ ברית אין דער הויז פון אַ אידישען אַרענדאַר. גראָדע האָבען אויסגעפעהלט צוויי מענשען צום מנין. האָט מען געבעטען דעם סוחר מיט זיין איינגעל, אַז זיי זאָלען פערבלייבען אויפ'ן ברית. דער סוחר האָט זיך ניט געלאָזט בעטען און האָט זיך אָבגעשטעלט. צו דער סעודה האָט מען דערלאַנגט טייערע מאכלים, טאַקע פון אַל דאָס גוטס, עס האָט ניט געפעהלט פון פויגעל־מילך. דער סוחר האָט געגעסען מיט גרויס אַפּעטיט און געהייסען זיין איינגעל אויך עסען, ניט געזשאַלעוועט. האָט דער איינגעל געפרעגט אַ קשיא:

„טאַטע! דו האָסט דאָך מיר ערשט היינט געזאָגט אַז אין וועג דאַרף מען אַ סך ניט עסען און נאָר לייכטע מאכלים, טאַ פאַרוואָס עסטו יעצט אַזוי פיעל און דו הייסט מיר אויך עסען אַ כך?"

„פערשטעהסטו מיך אַזוי, מיין זוהן," האָט דער פאָטער ערקלערט, „מיר קענען פון דאַנען סאַי־ווי גלייך ניט אַוועק־פאָהרען. מיר מוזען דאָך דאָ אַ ביסעל פערבלייבען. און אַז עס מאַכט זיך אונז דערצו אַזאַ גוטע סעודה'לע, וואָס קאָסט אונז קיין געלד ניט, טאַ וואָס קענען מיר אַנווערען? מיט דיר איז אָבער געווען גאַנץ אַנדערש. דיין סעודה האָט מיר געקאָסט אַ שעהנע מטבע . . ."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט דעם אידען אָנגעזאָגט „ובחרת

בחיים." דאָס מיינט זאָלסט זיך נעהמען פון דער וועלט זוי־פיעל עס איז דיר געגוג אויף צו לעבען. אָבער טאָמער וויל־סטו נעהמען פון דער וועלט אַלערליי פערגניגענס און תאוות, וואָס זיינען גאָר ניט נויטיג פאַר דיר, זאָלסטו וויסען אַז דו ביזט אויף אַ רייזע און דער איבערפּאַקען זיך וועט דיר שאַדען טאָהן, און אויסער דעם וועסטו דאַרפען גוט בע־צאָהלען פאַר די פערגניגענס . . .

159
דער גרויסער טאָפּ

אַן אַלטער סוחר האָט איינמאָל געדאַרפט פאָהרען צו־זאַמען מיט זיינע צעהן זיהן אויפ'ן ים. אין דער היים האָט דער סוחר געהאַט ביי זיך אַ סך קוכערס און משרתים, אָבער אויף דער רייזע האָט ער זיי ניט געוואָלט מיטנעהמען, ווייל עס וואָלט איהם צו טייער געקאָסט. דער אַלטער אַליין האָט קאָכען ניט געקענט, נאָר ער האָט זיך פערלאָזען אַז דער עלטסטער פון זיינע זיהן וועט קאָכען אויפ'ן שיף, כדי זיי זאָלען ניט דאַרפען עסען טרפות, און ער וועט קאָכען פאַר איהם און פאַר די אַנדערע קינדער, וועלכע זיינען געוועזען נאָך צו קליין.

דער פאָטער האָט בעמערקט אַז דער עלטסטער זוהן האָט ניט שטאַרק ליעב זיינע אינגערע ברידער, האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וועט דער זוהן וועלען זיי טאָהן צו להכעיס און ניט קאָכען פאַר זיי.

וואָס האָט דער אַלטער געטאָהן? איידער זיי האָבען זיך געזעצט אויפ'ן שיף האָט ער אַנגעזאָגט זיין משרת, וואָס האָט איינגעפּאַקט די זאַכען פאַר דער רייזע, אַז ער זאָל זיי מיטגעבען בלויז גרויסע טעפּ, און אַז וואו ער זעהט

א קליינעם טעפּעל זאָל ער דאָס בעסער צוברעכען. זיין מיין איז געוועזן אזוי: ווען דער זוהן וועט האָבען קליינע טעפּלעך וועט ער קאָכען נאָר פאַר זיך אַליין. אָבער אַז ער וועט קיין קליינע טעפּלעך ניט האָבען וועט ער מוזען קאָכען אין גרויסע טעפּ, און אין אַ גרויסען טאָפּ קען מען קיין ביסעל ניט קאָכען. וועט ער ממילא מוזען אריינטאָהן אין טאָפּ אַזוי פיעל אַז עס וועט שוין קלעקען פאַר אַלעמען.

נ מ ש ל

די גאַנצע וועלט ווערט געשפּייזט דורך דעם זכות פון די צדיקים. אָבער צו די צדיקים אַליין האָט דער אייבער־שטער קיין עשירות ניט געגעבען. זיי ווערען געשטיצט פון אַנדערע. און אַזוי האָט דער אייבערשטער געזאָגט צו אהרן הכהן: „בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך,“ קיין חלק לאַנד וועסטו ניט קריגען צווישען אידען. עס הייסט קיין קליינעם טעפּעלע פאַר זיך וועסטו ניט האָבען. „כי אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל,“ איך בין דיין חלק און דיין נחלה ביי אידען. עס הייסט: אַ גרויסען טאָפּ וועסטו האָבען. דורך דיין זכות וועלען אידען האָבען פּרנסה און עס וועט זיין גענוג פאַר דיר און פאַר זיי.

160

אַן אוצר אין חלום

א סוחר איז געקומען אין לייפּציג איינצוקויפען סחורה. איין נאַכט, בעת ער איז געשלאָפען אין דער אכסניא, האָט זיך איהם גע׳חלום׳ט אַז ער האָט געפונען אַן אוצר אונטער דער פאָדלאָגע פון דעם צימער, אין וועלכען ער איז געשלאָפען. ער האָט גענומען גראָבען און האָט געזעהן אַז דאָרט געפינט

זיך אַז אונגעהייער גרויסער אוצר פון גאָלד מיט זילבער, דימענטען און בריליאַנטען, אַזוי פיעל, דאָס מען וואָלט דאַר־פען אַ סך זעק זיי אַוועקצונעהמען. ער האָט בעשלאָסען: דעם גאַנצען אוצר צו נעהמען צו זיך אַהיים. אָבער נאָכדעם האָט ער זיך בערעכענט, אַז אויב דער בעל־הבית וועט זעהן ווי ער האָט איהם אויפגעריסען די פּאָדלאָגע און צוגראָבען די ערד אונטען, וועט ער איהם צוערשט אויסהאַקען די צייהן און נאָכדעם וועט דער בעל־אכסניא אַליין זיך דערוויסען פון דעם אוצר, און ער, דער סוחר, וועט פון דעם גאָרנישט האָבען. האָט דער סוחר געזאָגט צו זיך: „איך וועל בעסער יעצט דעם אוצר ניט טשעפּען. איך וועל פאָהרען צוריק אַהיים, ברייננגען אָהער מיין ווייב און קינדער, אָבקויפען די אכסניא, און נאָכדעם וועל איך אויסגראָבען דעם אוצר.“

האָט ער צוריק פערריכט די ברעטער פון דער פּאָדלאָגע און האָט פערדעקט יעדען צייכען פון דעם אוצר. אַזוי האָט זיך איהם גע׳חלומ׳ט.

אין דער פריה, ווען דער סוחר האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, האָט ער אינגאַנצען פערגעסען זיין חלום. ער האָט אָבגעדאַווענט, אָבגעגעסען און איז אַוועק וועגען זיינע גע־שעפטען. עטליכע טעג שפּעטער, נאָכדעם ווי ער האָט אַלעס איינגעקויפט וואָס ער האָט געדאַרפט, איז ער אַוועקגעפאָהרען צוריק אַהיים.

ווען ער איז שוין געווען נאָהענט צו זיין היים, האָט ער זיך דערמאָנט אַז דעם אוצר מיט די גאָלד און זילבער, די־מענטען און בריליאַנטען, אָבער איין זאַך האָט ער פערגעסען: אַז דיזע זאַכען האָט ער אַלץ געזעהן בלויז אין חלום. און דאַרום האָט ער אנגעהויבען צו גלויבען אַז ער האָט דעם אוצר געזעהן אויף׳ן וואָהר. האָט ער זיך זעהר געפרעהט, און ווען ער איז אנגעקומען אַהיים, האָט ער אנגעזאָגט די שמחה צו זיין פרוי און קינדער. נאָכדעם האָט ער געמאַכט אַ מאָהל־צייט פאַר זיין גאַנצע משפּחה און האָט זיי אַלעמען דערצעהלט

ווי ער האט געפונען א גרויסען אוצר וואס איז ווערטה שווערע טויזענדער, מיליאנען.

דער סוחר האט זיך לאנג ניט געזאמט אין זיין שטעד־טעל. ער האט פערקויפט זיין קראם, זיין הויז, זיין מעבעל און אלע זיינע כלי בית, פשוט פאר קליינגעלד, און איז אוועק מיט זיין פאמיליע קיין לייפציג. ער איז אריינגע־פאהרען אין דער זעלבער אכסניא וואו ער האט געזעהן דעם אוצר אין חלום. ער האט געמאכט א רייד מיט דעם בעל־הבית, אויב ער וואלט איהם וועלען פערקויפען זיין הויז. דער בעל־הבית, וועלכער האט געמאכט שלעכטע געשעפטען, איז געווען וויליג צו פערקויפען, אבער ער האט געבעטען א גוטען מקח. דער סוחר האט עס געמאכט איינס און צוויי, געגעבען וויפיעל יענער האט פערלאנגט, זיך אבגעשריבען און בעצאהלט.

אויף דער נאכט האט דער סוחר זיך גענומען צו גראבען דעם אוצר . . . ער האט אויפגעריסען די פאדלאגע, גענומען גראבען — עס זעהט זיך ניט אן קיין אוצר . . . גראבט ער טיעפער, און די ווייב מיט די קינדער שטעהען אלע מיט גראבאייזענס און העלפען איהם גראבען . . . מען האט אונ־טערגעראבען די גאנצע הויז, מען האט פערגראבען אזש אין הויף, דעם פונדאמענט האט מען אויך צוגראבען, געמאכט א תל פון דער הויז, און פון אוצר איז קיין סימן ניט געווען צו זעהן. צום סוף האט דער סוחר זיך דערמאנט אז ער האט דעם אוצר געזעהן אין חלום . . . און ער מיט זיין גאנצע הויז־געזינד האבען אויסגעבראכען אין א ביטערען געוויין, וואס זיי האבען זיך אזוי חרוב געמאכט צוליעב א פוסטען חלום . . .

נ מ ש ל

ווען א מענש האט הונדערט רענדלעך וויל ער צוויי הונדערט. אז ער האט צוויי, וויל ער פיער, און ער טראכט

זיך אין הארצען, אז ווען ער וועט שוין האבען צעהן טויזענד, וועט ער שוין מעהר ניט פערלאנגען און וועט זיך לעבען רוהיג. און אום צו קריגען די צעהן טויזענד שטעלט ער איין זיין געזונד און לעבען, ארבייט אונערמידליך, טאג און נאכט, עסט ניט און טרינקט ניט, און עס געהט איהם ניט איין דער שלאף פון קאפדרעהעניש. אט אזוי שווארצט ער אב א פּך יאהרען, און אז ער ווערט שוין רייך, לאזט ער זיך בויען א שעהנע הויז, מעבלירט עס אוים מיט די טייערסטע אנ־טיקען, און פלוצלונג — גיט ער א שטארב . . . און עס לאזט זיך אוים א פוסטער חלום פון זיין גאנצער מיה.

161
פריינדשאפט איז ניט קיין האנדעלשאפט

א קרעמער האט מקנא געווען וואס א געוויסער בעל־הבית גיט צו לייזען אין פערשיעדענע קראמען און צו איהם קומט ער קיינמאל ניט אריין. האט דער קרעמער אלץ גע־טראכט פון דעם, ווי אזוי ער קען קריגען א ביסעל לייזונג פון דעם בעל־הבית. איינמאל, אז ער האט געזעהן דעם בעל־הבית פארבייגעהן, האט דער קרעמער איהם אבגעשטעלט און געזאגט: „איך מיט דיין פאטער, עליו השלום, זיינען געווען די בעסטע פריינד. מיר פלעגען לערנען צוזאמען און פער־בריינגען צוזאמען, און דו ביזט מיט מיר אזוי ווי א פרעמדער. מיר קענען זיך גארניט. אפשר וואלסטו אריינקומען יעצט צו מיר אין קראם און מיט מיר א ווייל? זיצען, שמועסען און פערברייגגען? אפשר וועלען מיר ווידער בענייען די אלטע פריינדשאפט?"

דער בעל־הבית האט איהם געטאהן די טובה און איז צו איהם אריין. נאכדעם פלעגט דער בעל־הבית קומען גאנץ

אפט צום קרעמער א ביסעל פערברייננגען די צייט און פלוי־דערען צוזאמען פאר גאנצע שטונדען. אבער האנדלען פלעגט דער בעל־הבית מיט אנדערע קרעמער, און ביי דעם פלעגט ער ניט קויפען אפילו פאר א גראשען.

דער קרעמער האט אלץ געווארט און געהאפט, טאמער וועט דער בעל־הבית איהם דאך געבען צו לייזען, און אז ער האט איינגעזעהן אז ער האט ניט וואס צו האפען, האט ער זיך שוין ניט געקענט איינהאלטען און האט מיט כעס געזאגט צו איהם:

„מיין גאנצער מיין איז געוועזן אז דו זאלסט קומען צו מיר און מיר געבען צו לייזען, און יעצט, אז איך האב זיך ארומגעזעהן אז דו ביזט א שוטה און פערשטעהסט נאך אלץ ניט מיין כוונה, בעט איך דיך אז דו זאלסט אויפהערען צו קומען און מיר מעהר ניט נודיען מיט דיינע נארישע מעשיות. ווילסטו דולען א קאפ, געה צו יענע קרעמער, ביי וועמען דו קויפסט."

נ מ ש ל

פאלשע גאסטפריינדשאפט און חניפה ברייננגען גאר־נישט אריין.

162

די צוויי גנבים

צוויי גנבים האט מען איינמאל געכאפט צוזאמען, גנב'ענדיג. האט מען זיי ארעסטירט און געבראכט אין גע־ריכט. דער ריכטער האט יעדען פון די צוויי גנבים גענומען אויספרעגען ווער זיי זיינען און פון וואנען זיי קומען. איינער האט געזאגט זיין נאמען איז אזוי און אזוי, און קומען קומט

ער פון יעדער און יענער שטאדט. מענשען וואס זיינען יעדער־
ביי געשטאנען אין געריכט האבען אויסגערופען צום ריכטער:
„מיר קענען איהם! ער איז שוין איינמאל געזעסען אין
תפיסה. זיין טאטע איז געוועו א גנב, און זיין זיידע איז
אויך געוועו א גנב. זיין גאנצע משפחה בעשטעהט פון גנבים.“

אז דער ריכטער האט גענומען אויספרעגען דעם צווייטען
גנב, האט יענער געענטפערט: „מיין טאטע איז געוועו א
רב אין דער און דער שטאדט, און מיין זיידע איז געוועו
א רב אין יענער און יענער שטאדט, און ער האט געשריבען
גרויסע ספרים. איך שטאם פון לויטער רבנים און גאונים.“

נאכדעם ווי דער ריכטער האט די ביידע גנבים אויס־
געהערט, האט ער דעם גנב בן גנב געגעבען א לייכטע שטראף,
אבער דעם בן הרב האט ער געגעבען זעהר א הארבע שטראף.
האט דער בן הרב אנגעהויבען צו קלאגען:

„ס'טייטש! וואו איז דער יושר? יענער איז א גנב
שבגנבים, זיין טאטע און זיין זיידע זיינען אויך געוועו גנבים,
קומט ער אב מיט א לייכטער שטראף, און איך, א בן הרב,
וואס קומט ארויס פון אזא שעהנער משפחה, ווער בעשטראפט
אזוי שווער!“

„וואס ווארנדערסטו זיך?“ האט איהם דער ריכטער
געענטפערט. „יענער איז געבוירען געווארען ביי גנבים און
האט זיך ערצויגען צווישען גנבים, קען מען איהם ניט אזוי
שטארק בעשולדיגען וואס ער איז אויך אויסגעוואקסען א
גנב. דען פון וועמען האט ער געקענט לערנען בעסערע זאכען?
אבער דו, וואס דו ביזט א בן הרב און האסט זיך ערצויגען
ביי פיינע, ארענטליכע עלטערען, און דאך ביזטו געווארען
א גנב, קומט דיר טאקע די גרעסטע שטראף!“

נ מ ש ל

אונז, אידען, בעשטראפט דער אייבערשטער זעהר שווער
פאר אונזערע זינד, דערפאר ווייל מיר האבען געדארפט גע־

דענקען אונזער יחוס און אונזער ערציהונג וואס מיר האבען געהאט, אבער זיי, די אומות העולם, קומען אב מיט לייכטע שטראפען, ווייל זיי שטאמען ניט פון אזעלכע פיינע עלטערען, האבען ניט געהאט אזא גוטע ערציהונג, און דארום איז זייער שולד ניט אזוי גרויס.

163
אַ וועהטאָג איז אַ גוטער סימן

איינעם האט אבגענומען א האנד. אלע זאלבען און מיטלען, וואס די דאקטוירים האבען איהם פערשריבען, האבען אלץ ניט געהאלפען. די האנד איז געבליבען ווי א שטיק האלץ און דער מענש האט גארניט געפיהלט אויף דער האנד. אמאל האט זיך געטראפען דאס איינער האט איהם אין האנד א שטארקען קלאפ געטאהן, און דער מענש האט דערפיהלט א גרויסען וועהטאג. האט ער זיך זעהר דערפרעהט און אויס־גערופען: „אי, גוט! עס טוהט שוין וועה, דאנקען דעם אייבערשטען!“ האט מען איהם געפרעגט: „וואס איז די שמחה?“ האט ער געענטפערט: „וואס פערשטעהט איהר ניט? אז מיין האנד קען שוין פיהלען א וועהטאג, איז א סימן אז זי איז שוין געהיילט.“

נ מ ש ל

ווען א איד, וואס האט זיך פאר א צייט אבגעשיידט פון זיין פאלק און איז געווארען אז „עץ יבש“, אז אבגעטריי־קענטער צווייג, הויבט אן צו פיהלען דעם צער פון אנדערע אידען וואס ווערען פערפאלגט, דאן איז דאס א סימן אז עס לעבט נאך אין איהם די אידישע הארץ.

164
אַן אָרימאַן׳ס גליק

א מלך האט געוואוינט אין א שטאדט וואס איז געווען בעזעצט דורכאוים פון בעלי מלאכה. און געוועהנליך, א בעל־מלאכה איז אן ארימאן. אבער דער מלך האט יעדען איינעם געגעבען ארבייט און גוט בעצאהלט. און יעדער בעל־מלאכה איז געווארען רייך פון די ארבייט וואס ער האט געטאהן פאר׳ן מלך.

איינמאל איז דער מלך געגאנגען שפאציערען איבער׳ן שטאדט און זיינע אויגען האבען בעטראכט די פייז־ברוקירטע גאסען און די שעהנע הייזער. עס איז געווען דייטליך צו זעהן אז די איינוואוינער לעבען אלע בעקוועם און עס פעהלט זיי קיין זאך ניט. אבער אזוי ווי ער געהט ווייטער, דערזעהט דער מלך אן אלטע הייזעל, א האלב־איינגעפאלענע חורבה, וועלכע איז געווען פערוואקסען מיט מאד, און פון אויבען א שטרויענער דאך, אין וועלכען די שטרוי איז געווען האלב צופוילט. דער מלך איז צוגעגאנגען נאהנט צו דער חורבה און האט אריינגעקוקט דורך א פענסטער. האט ער געזעהן אן ארימע פאר פאלק מיט קינדער, אלע האלב־נאקעט און בארפוס, און אין הויז איז ניט געווען קיין מעבעל, אויסער א צובראכענער טיש מיט א פאר בענקלעך.

דער מלך האט שטארק רחמנות בעקומען אויף דעם ארימאן. ער איז אריינגעקומען און האט דעם ארימאן גע־פרעגט: „פארוואס ביזטו ארימער פון אלע מענשען פון דער שטאדט?“ האט דער ארימאן געענטפערט: „ווייל זיי אלע זיינען בעלי־מלאכה. יעדער איינער פון זיי האט א פרנסה

אין די הענד, אבער איך האב גארנישט און קען גארנישט, דערפאר בין איך געבליבען א דלפון, א קבצן."

וואס האט דער מלך געטאהן? ער האט צוזאמענגע־רופען זיינע בעסטע ארבייטער און האט צו זיי געזאגט: „איך וויל אז איהר זאלט מיר אויסבויען א הויז וואס זאל זיין עפּעס א נייעס, אזא וואס איהר האט נאך קיינמאל ניט געמאכט." האבען די ארבייטער געענטפערט: „צו מאכען עפּעס א נייעס איז זעהר שווער, ווייל די בעסטע פּלענער האבען מיר שוין אויסגעניצט."

„איך וועל אייך ערקלערען וואס איך וויל," האט דער קעניג געזאגט. „ביז יעצט האט איהר אלץ געבויט רייכע, גרויסארטיגע פּאלאסטען; יעצט וויל איך אז איהר זאלט מיר אויסבויען א הילצערנע הויז, וואס זאל אויסזעהן ווי די וואוי־נונג פון אן ארימען מענשען, א האלב־איינגעפאלענע חורבה, פערוואקסען מיט מאָד, און דער שטרויענער דאך זאל זיין פול מיט לעכער. אינוויינינג זאלט איהר מיר מאכען א צו־בראכענעם טיש מיט א פּאר צופאלענע בענקלעך. אין הויז זאלען זיך געפינען גיפּסענע פיגורען, וואס זאלען פארשטעלען אן ארימע פאמיליע, האלב־נאקעט און בארפוס, און אלעס זאל זיין אזוי ריכטיג ווי אין לעבען."

זיינען די ארבייטער ארויס איבער'ן שטאדט זוכען א מאדעל, עס הייסט אזא ארימע הויז, וועלכע זיי זאלען קענען נאכמאכען. זיי האבען געפונען די ארימע הויז וואס דער מלך האט געזעהן, און די הויז איז זיי זעהר שטארק געפעלען געווארען, ווייל דאס איז געווען אזוי ריכטיג ווי דער מלך האט זיי פארגעשטעלט. האבען זיי פארגעשלאגען אז דער ארימאן זאל זיי די הויז פערקויפען. אין אנפאנג האט דער ארימאן געמיינט אז זיי לאכען פון איהם, אבער ווען זיי האבען איהם ערקלערט צו וואס פאר א צוועק זיי דארפען זיין חורבה, האט ער זיך ניט געפוילט צו בעטען א גוטען מקח.

די ארבייטער האבן איהם אבגעשאטען מיט גאלד פאר דער חורבה, און נאכדעם האבן זיי דעת ארימאן מיט זיין גאנצע הויז־געזינד געפיהרט צו א גרויסען קינסטלער, וועל־כער האט פון זיי נאכגעמאכט אזעלכע פיגורען ווי זיי, און דערפאר האט דער ארימאן ווידער בעקומען א סך געלד און איז זעהר רייך געווארען, ווייל דער גאנצער ציעל פון דעם סעניג איז געווען רייך צו מאכען דעם ארימאן.

נ מ ש ל

די הימלען זיינען די שעהנסטע פאלאסטען, די הויכע וועלטען בעקומען זייער השפעה פון דעם גרויסען מלך און זיי האבען אלעס. נאר דער מענש וואס וואוינט אונטען, אויף דער ניתעריגער ערד, איז ארים און גייסט. האט דער איי־בערשטער געהייסען אז מען זאל פאר איהם בויען א משכן און אידען זאלען געבען גאלד און זילבער פאר'ן משכן, וואס איז הימעל האט עס גאר קיין ווערטה ניט, נאר דער צוועק איז, אז דער מענש זאל דערפאר בעקומען גוט בעלוינט פון הימעל.

165

א לעבען אהן חשבון

אמאל איז געווען א סוחר, וואס האט געפיהרט א ניש־קשה'דיגען געשעפט, אבער ער האט ניט געקענט רע־כענען און האט ניט געוואסט פון בוכהאלטעריע, נאר דער געשעפט האט זיך געדרעהט אהן חשבון.

איינמאל האט זיך געמאכט אז א גרויסער סוחר איז דער זעלבער שטאדט, וועלכער איז געווען זעהר רייך און האט געפיהרט זיין געשעפט מיט חשבון, מיט א בוכהאלטער.

האט באנקראטירט און די קרעדיטארען האבען צוגענומען אלעס וואס ער האט פערמאגט. ווען דער קלענערער סוחר האט זיך פון דעם דערוואוסט, האט ער גענומען ברעכען מיט די הענד און זיך שלאגען קאפ אן וואנד.

„וועה איז מיר!" האט ער געזאגט. „ווען אזא גרויסער סוחר, וואס האט געפיהרט זיין געשעפט מיט חשבון, האט זיך ארויסגעוויזען צו זיין אן ארימאן, היינט ווי איז שוין איך, וואס איך בין א קליינער סוחר און האב מיין געשעפט געפיהרט אהן חשבון, בין איך דאך זיכער א קבצן און וועל זיכער האבען א שווארצען סוף!"

נמשל

ווען מיר זעהען גרויסע צדיקים, וואס לעבען מיט חשבון, ווערען בעשטראפט פאר זייערע זינד, היינט ווי דארפען מיר שוין, קליינע מענשעלער, וואס לעבען אהן חשבון, מורא האבען פאר שטראף.

166
דער בלינדער גנב

אמאל איז געווען א בלינדער גנב, און כאטש ער האט ניט געקענט זעהן פלעגט ער אבטאהן די גרעסטע גנבות וואס די זעהענדיגע האבען ניט געקענט אבטאהן. איינמאל האט מען איהם געפרעגט: „ווי אזוי קענסטו אויסשטעלען דיין האנד עפעס צו לאטכענען? מילא אז דו זעהסט ניט. זעהסטו ניט, אבער אנדערע זעהען דיך יא, היינט ווי האסטו קיין מורא ניט אז מען זאל דיך כאפען ביי דער גנבה?"

„איך וועל אייך ערקלערען ווי אזוי איך טוה," האט דער גנב געענטפערט. „איך וויים אז איך האב א נאמען אין

שטאָדט פאַר אַ גרויסען גנב. אַלע קענען מיך, אפילו קינדער אין די וויגען. און אַז איך קום אַריין אין אַ הויז, הער איך ווי מענשען זאָגען: „אָט איז ער געקומען, דער בלינדער גנב! אָט איז ער געקומען עפּעס לאַטכענען.׳ ווייס איך אַז דאָ געפינען זיך מענשען און איך טראָג זיך אָב מיט אַ ביטער הארץ. אָבער ווען איך קום אַריין אין אַ הויז און עס איז שטיל, קיינער זאָגט גאָרנישט, קיינער רעדט גאָר־נישט, דאַן ווייס איך אַז קיינער איז ניטאָ אין הויז, און דאַן נעהם איך צו וואָס נאָר איך קען טראָגען מיט זיך.“

נ מ ש ל

אַזאַ גנב קען אָבער אַמאָל מאַכען אַ טעות. ער קען אַריינקומען אין אַ הויז, און ווייל ער הערט קיינעם ניט ריידען מיינט ער אַז קיינער איז אין הויז ניטאָ. אָבער אין אמת׳ן זיצט דאָרט איינער וואָס האַלט אַז אויג אויף איהם און שווייגט, כדי דער גנב זאָל מיינען אַז קיינער איז ניטאָ און ער זאָל דעם גנב קענען כאַפּען ביי דער האַנד. אַזאַ טעות האָט געמאַכט טיטוס הרשע. ווען ער איז אַריין אין בית־המקדש און האָט געזעהן אַז דער אייבערשטער שווייגט, האָט דער רשע געמיינט אַז דער בעל־הבית, כביכול, איז אַוועק פון דער היים, און ער האָט גענומען בערויבען די כלי־קודש און טאָהן מעשים תעתועים. עס איז איהם אָבער ניט איינגעפאַלען אַז דער בעל־הבית האָט געשוויגען און האָט איהם געלאָזט גנב׳ענען, כדי איהם צו כאַפּען ביי דער האַנד און איהם נאָכדעם קענען בעשטראָפען.

167
ווער האָט געצאָהלט מעהר?

איינער איז אריינגעקומען אין אַ קראַם קויפען אַ זייגער. האָט ער דאָרט געפונען נאָך איינעם וואָס האָט געהאַנדעלט אַ זייגער און האָט פאַר איהם בעצאָהלט צוואַנציג רענדלער. נאָכדעם ווי יענער קונה איז אַרויס, האָט ער געזאָגט צום קרעמער: „וויפיעל וועט איהר ביי מיר נעהמען פאַר אַזאַ זייגער?" האָט דער קרעמער געענטפערט: „ביי אייך וועל איך נעהמען בלויז פופצעהן רענדלער."

האָט ער צוגענומען דעם זייגער פאַר פופצעהן רענדלער, אָבער אַרויסגעהענדיג האָט ער זיך גענומען פרעגען אַזעלכע שאלות: זאָל איך דענקען אַז צוואַנציג רענדלער איז דער ריכטיגער פרייז פון זייגער, האָט יענער בעצאָהלט דעם ריכטיגען פרייז און איך האָב געכאַפּט אַ גרויסע מציאה. אָבער זאָל איך דענקען אַז פופצעהן רענדלער איז דער ריכ־טיגער פרייז פון זייגער, האָב איך ניט געכאַפּט קיין מציאה און יענער האָט אַ סך איבערגעצאָהלט.

נ מ ש ל

ווען מיר ווילען פערגלייכען אונזער לעבען צו דעם לעבען פון אונזערע עלטערען, קומט אונז אויס איבערצופרעגען די פראַגע פון די חכמי התלמוד: „אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם." אויב אונזערע עלטערען האָבען זיך אויפגעפיהרט אַזוי ווי מלאכים, זיינען מיר מיט אונזער אויפפיהר ניט מעהר ווי מענשען. „ואם הראשונים בבני אדם, אנו כחמורים." אָבער אויב אונזערע עלטערען האָבען זיך אויפגעפיהרט ניט מעהר ווי מענשען, זיינען מיר בלויז חמורים.

168
פאַר אַ גנב איז ניטאָ קיין שלאָס

אמאָל זיינען געווען צוויי שכנים, ביידע אָרימע־לייט. איינער איז געווען אַ האַלצהעקער און דער אַנדערער איז געווען אַ גנב. דער האָט געהאַט טעכטער און דער האָט געהאַט טעכטער. אַז די מיידלעך זיינען אויסגעוואַקסן און געוואָרן כלה־מוידן, פלעגן דעם האָלצהעקערס טעכטער קריגן חתנים און חתונה האָבן, אָבער דעם גנב׳ס טעכטער פלעגן בלייבן זיצן.

זאָגט איינמאָל דער גנב צום האָלצהעקער: „זעה, דו ביזט דאָך אַזאַ אָרימאַן ווי איך, טאָ ווי קומט דאָס אַז דו גיבסט דיינע טעכטער נדן און דו מאַכסט פאַר זיי לייטישע חתונות, — וואו נעהמסטו דאָס געלד אויף דעם?"

האָט דער האָלצהעקער אַזוי דערצעהלט:

„איך ביז זיך נוהג, אַז ווי אַ קינד ווערט ביי מיר געבוירן מאַך איך פאַר איהר אַ קליין קעסטעלע מיט אַ שלאָס אויף דעם, און פון אויבן אויף דער קעסטעלע אַ לעכעל, דורך וועלכע איך וואַרף אַריין יעדן טאָג אַ קליינע מטבע, וויפיעל נאָר איך קען אַבשפּאָרן, און ביז דער צייט ווען די מיידעל ווערט שוין אַ כלה־מויד קלייבט זיך אַן אַ היבשע סומע געלד. פאָלג מיר, טוה אַזוי ווי איך און קריג זיך אויך אַזאַ קעסטעל מיט אַ שלאָס און קלייב איין דעם נדן פאַר דיינע טעכטער."

ווען דער גנב האָט געהערט די עצה האָט ער זיך צולאַכט.

„וואָס טויג מיר אַ שלאָס," האָט ער געזאָגט. „וואָס פאַר אַ ווערטה האָט ביי מיר אַ שלאָס? און ווי וועל איך זיך קענען איינהאַלטן ניט אויפצוברעכן די קעסטעל ווען עס

זועט אויף דעם היינגעז א שלאס? גרויסע שלעסער האבעז ביי מיר קיין ווערטה נים, היינט וואס א בעטרעף האט שוין אזא קלייניגקער שלעסעל?"

נ מ ש ל

א פרומער איד, ווען ער גיט זיך א נדר, וועט ער עס האלטען. אבער א רשע, ווי קען ער האלטען א נדר, אז אפילו די הארבסטע געזעצען פון דער תורה פאלגט ער נים?

169
די צוויי סוחרים

צוויי סוחרים זיינען געווען אין איין שטאדט. ביידע האבען געהאנדעלט מיט די זעלבע סחורה. איינער פלעגט האנדלען מיט זיין אייגענעם ביסעל קאפיטאל, און האט קיינ־מאל נים געוואלט זיך דרעהען דעם קאפ מיט לייהען און בארגען פון אנדערע מענשען. דער אנדער סוחר האט גע־פיהרט א גרויסען געשעפט, און אזוי ווי ער האט נים געהאט גענוג אייגענעם קאפיטאל, פלעגט ער לייהען געלד ביי פריינד און פלעגט אויך נעהמען א סך סחורה אויף בארג.

איינמאל, אז דער קלענערער סוחר איז געווען אין וועג, איז איהם אויסגעקומען צו פערבלייבען אויף דער נאכט אין אן אכסניא. ער האט אריינגעפיהרט זיין וואגען אין הויף, געגעבען זיין פערד א ביסעל היי און האבער, און נאכדעם ווי ער אליין האט עפעס געגומען צו עסען, האט ער זיך געלייגט שלאפען.

ווי נאר ער האט זיך אוועקגעלייגט, האט זיך דערהערט א רעש פון שווערע רעדער און דער קלאפען פון פערדישע

פּיס. און באַלד איז אַריינגעקומען דער בעל־הבית פון דער אכסניא אין צימער און האָט געזאָגט צום סוחר: „זייט אַזוי גוט, רב קרוב, שטעהט אויף און שלעפּט אַרויס אייער וואַגען פון הויף, ווייל עס קומט אַ גרויסער סוחר מיט עטליכע וואַגענס און פערד און ער דאַרף האָבען דעם פּלאַץ. און איהר אַליין וועט מוחל זיין אַרויסציהען פון דעם צימער און איך וועל פאַר אייך מאַכען אַ געלעגער אויפ'ן בוידים, ווייל פון יענעם גרויסען סוחר לייז איך זעהר פיעל.“

אַז דער קליינער סוחר איז אַרויס אין הויף האָט ער דערזעהן ווער דאָס איז אָנגעקומען. דאָס איז געווען יענער סוחר, וואָס פיהרט זיינע גרויסע געשעפטען מיט פרעמדע געלד און אויף באָרג, און פאַר יענעם האָט ער דאָס געדאַרפט מאַכען פּלאַץ. ער האָט אָבער געמאַכט אַ שווייג און ניט גע־זאָגט קיין וואָרט, כאָטש אין האַרצען האָט עס איהם שטאַרק פערדראָסען.

אין אַ צייט אַרום האָבען די קרעדיטאָרען פון דעם גרויסען סוחר אָנגעהויבען צו מאַהנען זייער געלד און איהם שטאַרק צו דריקען, און אַזוי ווי ער האָט ניט געהאַט מיט וואָס צו בעצאָהלען זיינע חובות, האָבען איהם די קרעדי־טאָרען פערקלאָגט און ער האָט געמוזט זיצען אין תפיסה. גוטע פריינד האָבען זיך אויף איהם מרחם געווען און זיינען אַרויס קלייבען פאַר איהם נדבות, אום איהם צו בעפרייען. און אַזוי ווי די גוטע פריינד זיינען אַרומגעגאַנגען זיינען זיי אויך אַריין צו דעם קלענערען סוחר, וועלכער האָט אַמאָל גע־מוזט אָבטרעטען זיין פּלאַץ אין אכסניא פאַר דעם גרויסען סוחר. און ווען דער קלענערער סוחר האָט אויסגעהערט די געשיכטע און זיך דערוואוסט וואָס מיט יענעם סוחר איז געוואָרען, האָט ער אויסגערופען: „געבענשט זאָל זיין דער אייבערשטער, וואָס האָט אין מיר אַריינגעגעבען אַ ווילען צו זיין צופריעדען מיט דעם וואָס איך האָב און ניט צו פער־לאַנגען קיין פרעמדעס!“

נמשל

ווען משיח וועט קומען און דער אייבערשטער וועט משפט'ן די גאנצע וועלט, וועלען די חיות, בהמות און אלע שטומע בעשעפענישען זיך פרעהען וואס זיי זיינען פערבליבען געמיין און ארים אין פערשטאנד, און צוליעב דעם האבען זיי ניט געדארפט טראגען אויף זיך אזא גרויסע פערשאנטווארטליכקייט ווי דער מענש.

170

ניט געווען וואס מקנא צו זיין

צוויי מענשען זיינען אמאל געפאהרען אין איין וועג. איינער איז געפאהרען אין א לייכטער קארעטע, וואס איז געווען געשפאנט מיט צוויי גוטע, שטארקע פערד, אזעלכע וואס קענען גוט לויפען; דער אנדערער איז געפאהרען אין אן איינפאכען וואגען און עס האט איהם געשלעפט אן אלטע, אויסמאטערטע קליאטשע, קוים וואס זי האט זיך גערוהרט.

עס פערשטעהט זיך אז דער וואס האט זיך געשלעפט אין דעם פראסטען וואגען מיט דער קליאטשע האט מקנא געווען יענעם וואס איז געפאהרען שנעל מיט די טייערע פאר פערד. דאס איז אבער געווען גאר אין אנהויב פון דער רייזע, אבער שפעטער, נאכדעם ווי דער מיט די שנעלע פערד איז שוין אוועק ווייט, גאנץ ווייט, האט דער וואס איז געפאהרען מיט דער אלטער קליאטשע אויסגעפונען אז ער, אזוי ווי יענער, האבען ביידע פערבלאנדזשעט און זיינען אוועק ניט אין דעם ריכטיגען וועג. האט ער זיך געפרעהט מיט דעם וואס ער האט ניט פיעל צו פאהרען צוריק אום צו קומען אויפ'ן ריכטיגען וועג, אבער יענער, וואס איז שוין

אוועק גאנץ ווייט, וועט האבן א לאנגען וועג צו קומען צוריק.

נמשל

עס טרעפט אמאל אז דער צדיק איז א ווײַלע מקנא דעם רשע וואס ער לעבט אזוי בעקוועהם און שטופט זיך דורך די וועלט אזוי גלאט, אהן צרות, אהן שוועריגקייטען. אבער דערפאר אז דער צדיק בעגעהט אמאל א פעהלער, איז איהם לייכטער צו קומען צוריק אויף דעם ריכטיגען וועג, ווי דעם רשע, וועלכער פערפאהרט שוין צו ווייט.

171
ווען עס פעהלט דער פינטעלע

א בעריהמטער ארכיטעקט האט בעקומען צוגעשיקט פון אן אנדער ארכיטעקט, אין א ווייטער לאנד, א פלאן פאר א גרויסען פאלאסט. האט דער ארכיטעקט געגעבען איינעם פון זיינע געהילפען, אז ער זאל פון דעם פלאן מאכען א קאפיע. דער געהילף האט די קאפיע געמאכט און האט עס דערלאנגט צו זיין בעל־הבית. דער ארכי־טעקט האט די קאפיע גוט בעטראכט. אלעס איז געווען פינקטליך קאפירט, אבער אין דעם פונדאמענט האט געפעהלט א קלייניגקייט — א פינטעלע. האט דער ארכיטעקט גענומען שרייען און זיך בייזערען אויף זיין געהילף פאר דעם פעהלער.

„איך פערשטעה ניט," האט דער געהילף געענטפערט. „צוליעב אזא קליינע פינטעלע געפעלט אייך שוין ניט דער גאנצער פלאן?"

„דו, נאר איינער!" האט דער ארכיטעקט אויסגערופען. „אויפ'ן פלאן איז דאס בלויז א פינטעלע, אבער אז עס קומט

צו בויען דעם פאלאסט איז דאס א וויכטיגער טייל פון דעם פונדאמענט. און אט צוליעב דעם וואס עס פעהלט איין פינטעלע, קען די גאנצע געביידע זיין א דורכפאל."

נמשל

דער אייבערשטער האט בעשאפען פיעלע גרויסע וועל־טען, און ער האט אויך בעשאפען דעם מענשען, וועלכער איז א קליינע וועלט, אז "עולם קטן," וואס ענטהאלט אין זיך אין א פערקלענערטער מאס אלעס וואס עס געפינט זיך אין די גרויסע וועלטען. און ווען דער מענש זינדיגט ווערט אין איהם א פגימה — עס פעהלט א פינטעלע, און צוליעב דעם וואס עס פעהלט א פינטעלע אין דער קליינער וועלט, קען חרוב ווערען א גרויסע וועלט.

172
דער פייפעל

זיבען יאהר איז א זיידענער יונגערמאנטשיק געזעסען ביי זיין שווער אויף קעסט. און נאכדעם, אז ער איז פון קעסט אראב, האט ער זיך אוועקגעלאזט איבער דער וועלט זוכען עפעס א פרנסה, אדער א שטעלע. א ביסעל געלד האט ער אפילו געהאט ביי זיך, אבער, אזוי ווי ער האט קיין מסחר קיינמאל נית געלערנט, האט ער נית געוואוסט פאר וואס זיך צו נעהמען.

איינמאל קומט ער אז אין א גרויסער שטאדט, איז דארט צו יענער צייט געווען א שריפה. מענשען זיינען גע־לאפען פון אלע זייטען און עס האט זיך געטומעלט, אבער דער יונגערמאן האט דאס וויניג בעטראכט, דען ער האט זיך פעראינטערעסירט אין א מאדנער סצענע, וואס ער האט

נאָך אויף זיין לעבען ניט געזעהן. אויף א הויכען טורעם איז געשטאַנען א מאַן און געבלאָזען אין א פייפעל, געבלאָזען שטאַרק און נאַכאַנאַנד. און ער האָט געבלאָזען אַזוי לאַנג, ביז עס האָט אויפגעהערט צו ברענען.

„אי,“ זאָגט דער יונגערמאַן, „וואָס פאַר א טייערער פייפעל דאָס איז! אַז מען בלאָזט אין איהם ווערט דער גרעסטער פייער אויסגעלאָשען. איך וועל אָבקויפען דעם פייפעל און מיט דעם מאַכען א געשעפט. וואו עס וועט זיין א שריפה, וועל איך בלאָזען אין דעם פייפעל און די שריפה פערלעשען, און מען וועט מיר דערפאַר אָבגילטען!“

האָט ער אַנגעבאָטען דעם מאַן מיט דער פייפעל, אַז ער זאָל איהם דאָס פערקויפען פאַר א גוטען פּרייז. און דער בלאָזער האָט עס איהם פערקויפט.

דער יונגערמאַן איז געקומען אַהיים זעהר פרעהליך און האָט דערצעהלט אַז עס האָט זיך איהם געמאַכט א זעהר גוטער געשעפט, אָבער דערוויילּ קען ער נאָך ניט אויסזאָגען וואָס דאָס איז.

א קורצע צייט שפּעטער האָט אויסגעבראָכען א פייער אין דער שטעדטעל וואו דער יונגערמאַן האָט געוואוינט. האָט ער אַרויסגענומען דעם פייפעל, האָט זיך אוועקגעשטעלט אין מיטען גאַס און האָט גענומען בלאָזען. האָט ער גע־בלאָזען און געבלאָזען אַזוי לאַנג ביז ער איז פערמאַטערט געוואָרען בלאָזענדיג, אָבער דער פייער האָט אַרומגענומען די שטעדטעל פון אַלע זייטען און מעהר ווי א העלפט פון די הייזער זיינען חרוב געוואָרען ביז'ן גרונד.

זעהענדיג אַז דער פייפעל האָט ניט געהאָלפען, איז דער יונגערמאַן געפאָהרען צוריק אין יענער שטאָדט, וואו ער האָט דעם פייפעל געקויפט, האָט אויסגעזוכט דעם וואָס האָט עס איהם פערקויפט און געזאָגט:

„גיב מיר צוריק מיין געלד. דער פייפעל איז א שווינדעל.

ביי אונז איז געוון א שריפה, איך האב געבלאזען, דער פייפעל האט אבער ניט געהאלפען."

„שוטה איינער!" האט יענער אויסגערופען. „דער פייפעל קען קיין פייער ניט לעשען. ער איז געמאכט געווארען צו רופען די פייער־לעשער, אז זיי זאלען קומען און לעשען. אויב אין דיין שטעדטעל זיינען ניטא קיין פייער־לעשער, קען דער פייפעל גארניט העלפען."

נ מ ש ל

דער שופר איז א מיטעל צו מאכען שטום דעם שטן. אבער די וואס מיינען אז דער שופר אליין איז דער מיטעל און קיין תשובה דארף מען ניט טאהן, האבען א גרויסען טעות.

173
די בעסטע אכסניא

א רייכער סוחר פון א גרויסער שטאדט איז דורכגעפאהרען א קליין שטעדטעל און איהם איז דארט אויסגעקומען צו נעכטיגען. איז ער אריינגעפאהרען אין א הויז מיט א שילד אויפ'ן טהיר וואס האט אנגעצייגט אז דאס איז אן אכסניא, און האט זיך דארט אבגעשטעלט. ווען ער האט דארט בעטראכט די צימערען האט ער געזעהן א שרעקליכען דלות. און ווען מען האט איהם דערלאנגט עסען און ער האט געזעהן די צובראכענע טעלער און די צובויגטע לעפעל, גאפעל און מעסער און דעם ארימען מאהלצייט מיט די פערדארטע ברויט, האט איהם אבגענומען דער אפעטיט. ער האט ניט געוואוסט צי די גאנצע שטעדטעל איז אזוי ארים, אדער ער איז אריינגעפאהרען אין אזא אכסניא. האט

ער איבערגעלאָזט זיינע זאַכען און איז אַרויס איבער'ן שטעדטעל זוכען אַ בעסערע אכסניא, אָבער יעדען איינעם וועמען ער האָט געפרעגט, „וואו איז דאָ אַ גוטע אכסניא?“ האָט איהם געענטפערט: „איהר זוכט אַ גוטע אכסניא? אַט דאָרט, אויף יענער גאַס, איז די בעסטע אכסניא אין דער וועלט. צימערען אַזוי ווי ביי אַ קיסר און עסען פון כל טוב, מאכלי מלכים!“

די אכסניא וואָס זיי האָבען איהם רעקאָמענדירט איז טאַקע געווען די אין וועלכער ער איז פערפאָהרען. דאַן האָט דער סוחר פערשטאַנען אַז די גאַנצע שטעדטעל בעשטעהט פון גרויסע אָרימע לייט, דליתים, נעבעך, וואָס ווייסען ניט פון בעסערס.

נ מ ש ל

דעם מענשען'ס בעגריף פון לוקסוס און וואוילטאָג איז לויט די סביבה אין וועלכער ער לעבט.

174
אַ פעהיגער מענש

ביי אַ גרויסען סוחר האָט פאַר יאָהרען לאַנג געדיענט אַ משרת אין זיין געשעפט. ווען דער משרת איז שוין געוואָרען אַלט, האָט דער סוחר צוגענומען נאָך אַ משרת, אַ יונגען מאַן, און ער האָט איהם געצאָהלט דריי מאָל אַזוי פיעל ווי ער פלעגט צאָהלען דעם אַלטען משרת. דער אַלטער האָט פאַר אַ לאַנגע צייט די זאַך געשטיקט ביי זיך אין האַרצען, אָבער איינמאָל אז עס האָט איהם שטאַרק אַנגעוויי־טאָגט, האָט ער זיך ניט איינגעהאַלטען און האָט געפרעגט דעם בעל הבית: „זאָגט מיר, איך בעט אייך, מיט וואָס איז

אַט דער יונגער שנעק בעסער פון מיר? איך אַרבייט שוין ביי אייך באַלד 30 יאָהר, און ער איז דאָ ערשט צוויי חדשים, קריגט ער דריי מאָל אַזוי פיעל געהאַלט ווי איך."

„איך וועל דיר באַלד ציינען פאַרוואָס איך צאָהל איהם מעהר," האָט דער סוחר געענטפערט. „אָבער דערווייל, זיי אַזוי גוט, געה אַרויס אין גאַס, דאָרט ציהען זיך עטליכע פוהרען אין וועג. פרעג נאָך וואָס דאָס זיינען פאַר פוהרען." דער אַלטער איז אַרויס און איז באַלד צוריקגעקומען מיט א תשובה: „די פוהרען פיהרען האָלץ."

„וואָס איז דאָס פאַר א האָלץ?" האָט דער סוחר געוואָלט וויסען.

דער אַלטער איז ווידער אַרויס אין גאַס פרעגען און איז צוריקגעקומען מיט א בעריכט: „א טייל פון די האָלץ איז צו בויען הייזער, און א טייל צו מאַכען מעבעל."

„צו וועמען געהערט די האָלץ?" האָט דער סוחר געפרעגט.

איז דער אַלטער אַרויס א דריטען מאָל און האָט געבראַכט דעם נאָמען פון דעם סוחר צו וועמען די האָלץ האָט געהערט.

„יעצט זעץ זיך אַוועק דאָ און איך וועל דיר עפּעס ציינען," האָט דער בעל־הבית געזאָגט.

דער בעל־הבית האָט צוגערופען דעם נייעם משרת און האָט איהם געהייסען אַרויסגעהן אין גאַס און אויסגעפינען, וואָס זיינען דאָס פאַר פוהרען וואָס פאָהרען דאָרט. דער משרת האָט זיך א ביסעל געזאַמט, און אַז ער איז צוריק אַריין האָט ער אָבגעגעבען אויף איין מאָל א פולען בעריכט: די פוהרען פיהרען האָלץ, א טייל איז פאַר בויען הייזער און א טייל צו מאַכען מעבעל. די האָלץ געהערט צו יענעם און יענעם סוחר. אַזוי פיעל האָט ער בעצאָהלט פאַר די האָלץ, אַזוי פיעל וועט ער האָבען הוצאות ביז ער וועט עס ברייננען צום אָרט און ער האָפט צו בעקומען אַזא און אַזא מקח.

„יעצט," האט דער סוחר געזאגט צום אלטען משרת, „קענסטו זעהן דעם אונטערשייד צווישען איהם און דיר. מיט איין גאנג האט ער אויסגעפונען מעהר ווי דו האסט אויסגעפונען אין דריי מאל געהן. נו, איז ער ניט ווערטה דריי מאל אזוי פיעל געהאלט ווי דו?"

נ מ ש ל

מיט א פעהיגען מענשען איז גוט זיך צו שאפען.

175
ער וואקסט א דלפון

אין א גרויסער שטאדט איז געווען א האטעל וואס איז געווען דער גרעסטער און רייכסטער פון אלע האטעלען. דארט האט אימער געשפיעלט מוזיק און זינגערס האבען דארט גע־זונגען. די בעסטע עסענס און די טייערסטע וויינען פלעגט מען דארט סערווירען. איינשטעהן פלעגען דארט גראפען, פרינצען און מיליאנער־ען, וועלכע האבען געקענט גוט בע־צאהלען פאר אלע לוקסוסען. פאר עטליכע שטונדען פער־גניגען איז דעם האטעל פלעגט מען דארפען אבצאהלען א גרויסע סומע געלד.

איינמאל איז אין דעם האטעל איינגעפאהרען א אידי־שער סוחר. וואס פלעגט אפט קומען אין דער שטאדט וועגען געשעפט. אימער פלעגט ער איינשטעהן אין די קלענערע אכסניות, אבער דיזען מאל איז ער איינגעפאהרען גראדע אין דעם מיליאנערסקען האטעל. האבען די שטאדט־לייט געזאגט צווישען זיך: „ער מוז זיין א גרויסער גביר!" האט איינער, א קלוגער מאן, געענטפערט: „ניין, ער איז אן ארימאן."

„אבער ווי קען דאס זיין?" האבען די שטאדט־לייט זיך געוואונדערט. „א מענש וואס איז ארים קען אזוי פיעל געלד ניט אויסגעבען."

„יעצט איז ער אפילו רייך," האט דער חכם ערקלערט. „אבער אז ער ווארפט זיך אזוי מיט זיין געלד קענט איהר זיין זיכער אז ער וואקסט א דלפון!"

נ מ ש ל

א נגיד וואס לעבט אהן חשבון איז א קאנדידאט אויף א קבצן.

176
דעם איידים׳ס טענה

איינער האט ביי זיך ערצויגען א פלימעניק, וועלכער איז געווען א יתום, אהן א טאטען און אהן א מאמען. ווען דער אינגעל איז אויסגעוואקסען און איז געווארען א חתן־בחור, האט דער פעטער אנגעהויבען צו זוכען פאר איהם א שידוך. רופט זיך אב איינער א פריינד: „וואס דארפסטו זוכען פאר איהם א שידוך מיט פרעמדע? דו אליין האסט דאך א טאכטער א כלה־מויד, טא מאך איהר חתונה מיט דיין פלימעניק."

דעם פעטער איז די עצה געפעלען געווארען און ער האט אזוי געטאהן. נאך דער חתונה איז דער איידים אוועק אויף א שלעכטען וועג. ער האט זיך ארייגעלאזט אין שכרות און צולאזענקייט. און ווען ער פלעגט קומען אהיים שפעט ביינאכט פלעגט ער שלאגען זיין ווייב. די יונגע ווייבעל האט דערצעהלט איהרע צרות צו איהר פאטער. דער פאטער איז געווארען א צוקאכטער. ער האט געכאפט דעם איידים

פאר'ן קארק און האט איהם אוועקגעשלעפט צום רב, און דארט האט ער איהם געהייסען געבען גט. דער יונגערמאן האט אויסגעבראכען מיט א געוויין און גענומען בעטען ביי זיין שווער: „אמת, איהר זייט גערעכט, אבער פערגעסט ניט אז איך בין אייך ניט קיין פרעמדער. איך בין אייער בלוט און פלייש, און איהר דארפט אויף מיר אויך האבען מיט־לייד. און אז איהר וועט מיך פערטרייבען פון אייער הויז, וואו וועל איך געהן און וואו וועל איך זיך אהינטאהן? . . .“

נמשל

דאס איז א משל געגען דער טענה וואס אידען האבען צום רבונו של עולם, „הנשמה שלך והגוף פעלך.“ עס איז אמת, רבונו של עולם, אז דו דארפסט זיך אנגעהמען פאר די נשמה, וואס איז דיין קינד און וועלכע מיר האבען ניט גוט געהאלטען, אבער פערגעס ניט אז הגוף פעלך, דער גוף איז אויך א שטיקעל קרוב מיט דיר. דארום שייד אונז ניט פון דער נשמה, נאר „חוסה על עמלך,“ האב מיטלייד מיט דיין אייגענער שאפונג.

177

ניט דער ריכטיגער וואונש

א גאנצע קאמפאניע ארימע־לייט, וואס זיינען ארומ־געגאנגען פון שטאדט צו שטאדט, האבען זיך אבגעשטעלט אין א דארף, אין דער הויז פון א רייכען ישוב'ניק, א מכנים אורח, ביי וועמען זיי פלעגען אימער קריגען א גוטען און זאטען מאהלצייט. צום אונגליק איז דער בעל־הבית ניט געווען אין דער היים און די משרתים, וועלכע האבען גע־וואוסט אז מען דארף די שלעפער געבען צו עסען, האבען

זיי געגען א מאהלצייט, אבער זעהר א קארגען. און אזוי ווי די ארימע־לייט זיינען געווען שטארק הונגעריג און עסען איז ניט געווען פיעל, איז געווארען צווישען זיי א כאפעריי, און וועמען עס איז אנגעקומען ווייניג און וועמען גארנישט.

האט איינער, וועמען עס איז גארנישט אנגעקומען, גע־זאגט צו די אנדערע:

„הלואי וואלט יעצט אנגעקומען דער בעל־הבית, וואלט איהר זעהן וואס פאר א פסק איהר וואלט געהאט פון איהם דערפאר וויל איהר האט אלעס צוכאפט און מיר גארנישט איבערגעלאזען! איך וויים וואס פאר א גוטער מענש ער איז און ווי ער קען קיין עולה ניט צוזעהן.“

„דו, שוטה איינער!“ ענטפערט איהם אן אנדער ארי־מאן. „הלואי וואלט ער נאר קומען, וואלט דיר געווען פער־שפארט זיך צו קלאגען פאר איהם אויף אונז, דען ער וואלט גלייך געהייסען אז מען זאל אונז געבען עסען און טרינקען, אז עס זאל זיין גענוג פאר אלעמען.“

נמשל

ווען איין איד טהוט דעם אנדערען אן עולה צוליעב ארימקייט, אדער וויל זיין געשעפט געהט איהם שלעכט, שרייט דער אנדערער צו דעם אייבערשטען און קלאגט אויף יענעם און בעט אויף איהם א שטראף. עס וואלט אבער בעסער געווען אז אלע אידען גלייך זאלען בעטען דעם רבונו של עולם, אז ער זאל זיי אלעמען געבען פרנסה מיט א פולער האנד און זיי זאלען ניט זיין געצוואונגען צו פערנעהמען עפעס איינער ביים אנדערען.

178
ווען אַ פֿאָטער פֿרעהט זיך

איינער האָט געהאַט אַ סך קינדער, איז די גרעסטע צאָהל פֿון זיי אויסגעשטאָרבען און עס זיינען ביי איהם געבליבען גאַנץ ווייניג קינדער. האָט ער יעדען איינעם געגעבען אַ הויז און אַ מחיה, און אויסער דעם פֿלעגט ער איינמאָל אין יאָהר מאַכען פֿאַר זיי אַ יום־טוב. די קינדער פֿלעגען זיך צוזאַמענקומען ביי איהם אין הויז, וואו עס איז געווען אָנגעגרייט אַ גרויסער מאָהלצייט, און דער פֿאָטער פֿלעגט יעדען איינעם פֿון זיינע קינדער און קינדס־קינדער געבען שעהנע מתנות.

איינמאָל האָט דער פֿאָטער אויסגעשיקט איינלאַדונגען צו זיינע קינדער, אַז זיי זאָלען צו איהם קומען אויף דעם יעהרליכען מאָהלצייט אין אַ בעשטימטען טאָג, זיינען די קינדער ניט געקומען אַלע צוזאַמען, נאָר יעדער איינער אין אַן אַנדער טאָג. האָט עס דעם פֿאָטער פֿערדראָסען און ער האָט דאָס די קינדער אויסגערעדט. האָבען די קינדער געפֿרעגט: „וואָס אַרט דאָס דיך, צי מיר קומען אַלע אויף אַמאָל, אָדער בעזונדער? וואָס איז דער אונטערשיעד?“ האָט דער פֿאָטער געענטפֿערט:

„עס איז ביי מיר יאָ אַן אונטערשיעד, און טאַקע אַ גרויסער אונטערשיעד. דער צוועק פֿון דעם וואָס איך לאַד אייך איין צו מיר, אַלעמען צוזאַמען, איז אַ טאָפּעלטער: ערשטענס, האָב איך אייך סתם ליעב, אַזוי ווי אַ פֿאָטער האָט ליעב זיינע קינדער; צווייטענס, איז מיין ליעבע צו אייך אַ גרעסערע ווי די געוועהנליכע פֿאָטערליעבע, ווייל איהר זייט מיר פֿערבליבען אַ גאַנץ קליינע צאָהל פֿון פֿיעלע. און

דערפאר קען מיין שמחה זיין גרויס נאר דאן, ווען איהר קומט זיך צונויף אלע צוזאמען. אבער ווען איהר קומט איינציגווייז, קען איך די צווייטע סארט ליעבע גאר ניט פיהלען און מיין שמחה איז צושטערט.“

נמשל

אזוי איז מיט אונז, אידען. ווען מיר דאווענען איינציג־ווייז, אדער אין קליינע מנינים'לעך, איז דאס ביים אייבער־שטען ניט אנגענומען אזוי גוט, ווי אז מיר קלייבען זיך צוזאמען אין א גרויסער קהלה.

179

ארייגעלעגט א תירוץ אין מויל

א איד אן עושר, וועלכער האט געהאט א טאכטער, האט זיך משדך געווען מיט א פיינעם בחור, א וואויל־לערנער, פון א שעהנער משפחה, אבער ניט קיין רייכע. דעם חתן'ס פאטער האט אויף זיך גענומען צו בעקליידען זיין זוהן ווי געהעריג איז, און ווי עס פאסט זיך פאר א רייכען מאן'ס אן איידים. האט ער איהם געקויפט אלעס וואס ער האט געדארפט: קליידער, שיך און אונטערוועש, און האט אויף דעם אויסגעגעבען זיין גאנצע געלד, און ווען עס איז גע־קומען צו קויפען אן אויבערמאנטעל פאר'ן זוהן, האט ער שוין מעהר קיין געלד ניט געהאט.

איינמאל האבען זיך די צוויי מחותנים בעגעגענט אין גאס. האט דער רייכער מחותן געזעהן אז דער ארימער מחותן איז זעהר אומעטיג און זעהט אויס צובראכען. פרעגט ער איהם: „וואס איז אייך געשעהן, מחותן?“ האט איהם יענער געענטפערט: „איך האב שטארק צער פון דעם וואס

איך קען מיין זוהן ניט געבען אַלעס וואָס איך האָב צוגע־זאָגט. איך האָב איהם שוין איינגעקויפט אַלע קליידער, אָבער אויף אַן אויבערמאַנטעל איז שוין ביי מיר מעהר קיין געלד ניט געווען, קרענקט עס מיך וואָס מיין זוהן וועט מוזען געהן צו דער חופה אָהן אַן אויבערמאַנטעל."

„זאָל דאָס זיין אייער לעצטע דאגה," האָט איהם גע־טרייסט דער רייכער מחותן. „אין וועלכען שלחן ערוך שטעהט עס געשריבען אַז אַ חתן מוז געהן צו דער חופה דוקא אין אַן אויבערמאַנטעל? עס וועט זיין גוט אָהן אַן אויבער־מאַנטעל."

דער אָרימער מחותן האָט איהם געדאַנקט און איז אַוועק.

ווען עס איז געקומען די צייט פון דער חתונה איז דעם חתן'ס פאָטער געקומען צו דער כלה'ס פאָטער און האָט געזאָגט: „יעצט איז שוין צייט אַז איהר זאָלט איינלייגען די טויזענד רענדלעך נדן. לאָמיר אויסקלייבען אַ שליש און ביי איהם איינלייגען דאָס געלד."

„עס וועט גוט זיין אָהן נדן אויך," האָט דער רייכער מחותן געענטפערט. „אין וועלכען שלחן ערוך שטעהט עס אַז איך דאַרף דוקא געבען טויזענד רענדלעך נדן? מען קען שטעלען אַ חופה אָהן נדן."

„ס'טייטש?" האָט דער אָרימער מחותן גע'טענה'ט. „איהר האָט זיך דאָך מתחייב געווען צו געבען נדן. און ווי קענט איהר יעצט זאָגען אַז עס מאַכט ניט אויס ווען אפילו אָהן נדן?"

האָט דער רייכער מחותן געענטפערט: „פאַרוואָס דאַ־מאָלס, ווען איך האָב אייך געזאָגט אַז עס מאַכט ניט אויס אויב איהר וועט אייער זוהן ניט קויפען קיין אויבערמאַנטעל, זיינען מיינע רייד ביי אייך געווען זעהר גוט אָנגעלייגט?..."

איז דער אָרימער מחותן אַוועק זיפצענדיג און קלאָגענ־דיג: „צוליעב אַן אויבערמאַנטעל האָב איך מיין זוהן שאַדען בעטאָהן אויף טויזענד רענדלעך!"

נמשל

א סך מענשען זעהען נאר די עוולות וואס מען טוהט זיי, אבער וואס זיי טוהען צו אנדערע, דאס זעהען זיי נים.

180
די פורים סעודה ביים רב

אין א געוויסער שטאדט איז געווען א רב, וואס א חוץ דעם וואס ער איז געווען א גרויסער גאון, איז ער אויך געווען זעהר רייך, דער רייכסטער אין שטאדט. דאך האט ער זיך נעפיהרט מיט אלע מנהגים אזוי ווי א געוועהנליכער רב. פורים איז געווען דער מנהג דאס אלע בעלי־בתים פלעגען איהם שיקען שלח מנות, גוטע זאכען צום עסען, וויין צום טרינקען און דערצו אויך געלד, ווער פיעל און ווער ווייניג. א מנהג איז דאך א מנהג, סאי דער רב דארף דאס געלד, אדער ער דארף עס ניט, און אין אווענד פלעגען אלע בעלי־בתים זיך צוזאמענקומען ביי דעם רב אין הויז צו דער סעודה און פערברענגען גאנץ שעהן, יום־טוב׳דיג.

אין דער שטאדט איז געווען איינער א בעוואוסטער קמצן, א קארגער און א שלעכטער מענש, וואס האט פיינד געהאט צו געבען. נאר דיזען פורים איז איהם איינגעפאלען אז ער וועט אויך שיקען דעם רב שלח מנות און נאכדעם קומען צו איהם, צו דער סעודה. האט ער דעם רב צוגעשיקט עטליכע קליינע מטבעות און איז נאכדעם געקומען צו איהם אין הויז.

דער קארגער מענש זעהט ווי דער רב נעהמט אויף אלע־מען מיט גרויס פריינדליכקייט, נאר אויף איהם קוקט ער זיך ווייניג ארום. ווארט ער און וויל זעהן וואס דא וועט זיין.

א ווײלע שפּעטער בעפריײט זיך דער רב אויף א ווײלע פון זײנע געסט און רופט אריין דעם קארגען אין א זייטיגען צי־מער, גיט איהם צוריק זײנע עטליכע מטבעות וואס ער האט געשיקט שלח מנות און זאגט צו איהם: „דא האט איהר אייער געלד."

זאגט דער קארגער: „איך פערשטעה גאנץ גוט, רבי, ווארום איהר ווילט ניט אננעהמען מיין מתנה. א יהר דענקט דאס ווייל איך בין אזוי קארג פערגין איך אייך ניט און גיב דאס אייך ניט מיט'ן פולען הארצען. אבער וואס דארף אייך ארען וואס ביי מיר איז אין הארצען? מיינע א מטבע געהט אין מארק אזוי גוט ווי פון יענע וואס זיצען דארט."

ענטפערט דער רב: „איהר ווייסט דאך גוט אז איך בין רייך געגוג און אז איך דארף קיינעמס געלד ניט. נאר דער עיקר כוונה וואס איך נעהם אן פון יעדען דאס ביסעל געלד וואס ער שיקט, איז ווייל איך ווייס אז זיי זיינען מיר אלע איבערגעגעבען, מיט'ן גאנצען הארצען, און זיי ווילען פערשאפען א נחת רוח זיך און מיר, און דערפאר לאד איך זיי נאכדעם צו דער סעודה, אום ארויסצוצייגען מיין ליעב־שאפט צו זיי. אבער דו, וואס אין דיין גאנצען לעבען האסטו ניט געפיהלט קיין פריינדשאפט פאר קיינעם און די עטליכע מטבעות וואס דו האסט מיר געשיקט איז בלויז דערפאר ווייל דו שעהמסט זיך פאר לייטען, און דו מיינסט דערמיט יוצא זיין פאר דער וועלט, וויל איך דיר זאגען אז איך דארף ניט אזא מתנה וואס קומט ניט פון הארצען. איך נויטיג זיך דען אין דיין געלד? דו ווייסט דאך אז איך האב מעהר פאר דיר!"

נמשל

דער נמשל איז געגען די רשעים וואס גיבען אמאל צדקה, ניט ווייל זיי האלטען פון דער מצוה פון העלפען אז ארימאן, נאר ווייל זיי ווילען זיך אויספיינען פאר לייטען,

אדער זיי מיינען מיט דעם זיך איינצוקויפען אין פריינדשאפט מיט דעם רבונו של עולם. אט צו דיזע רשעים זאגט דער רבונו של עולם: „איך דארף ניט האבען אייער צדקה. לי הכסף ולי הזהב, איך בין רייכער פון אייך. ביי מיר איז דער עיקר די כוונה, די גוטע הארץ."

181
דער אָרימער בעל חוב

א גרויסער סוחר וואס פלעגט פערקויפען זיין סחורה אויף בארג צו פערשיעדענע סוחרים, אין פערשיעדענע שטעדט, איז איינמאל ארויסגעפאהרען איבער דער מדינה אויפצומאהנען געלד וואס איהם האט געקומט פאר סחורה. זיין שטייגער איז געווען, אז ער פלעגט קומען אין א שטאדט פלעגט ער זיך אבשטעלען אין דעם בעסטען האטעל, לויט זיין כבוד, און ער פלעגט ארויסשיקען זיין משרת צו רופען זיינע סוחרים אז זיי זאלען קומען צו איהם אין האטעל און דארט איהם אויסצאהלען וואס זיי זיינען איהם שולדיג.

איינמאל אז ער האט זיך אבגעשטעלט אין א שטאדט, און די סוחרים זיינען געקומען צו איהם אין האטעל, האט ער בעמערקט אז איינער פון זיינע סוחרים פעהלט. פרעגט ער זיין משרת, אויב ער האט יענעם גערופען. „יא, איך האב איהם גערופען," האט דער משרת געענטפערט, „אבער ער האט זיך איינגעשפארט אז איהר זאלט קומען צו איהם נאך דעם חוב."

„געה," האט דער סוחר געזאגט צום משרת, „געה און זאג איהם נאך אמאל אז ער זאל קומען צו מיר, אזוי ווי אלע טוהען."

דער משרת איז אוועק, און ווען ער איז צוריקגעקומען האָט ער געזאָגט: „ער האָט זיך איינגעשפּאַרט אַז איהר זאָלט קומען צו איהם."

דער סוחר האָט שוין קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט ווי צו געהן צו יענעם. ווען ער איז געקומען אין יענעמס קרעמעל האָט איהם יענער דערלאַנגט בלויז אַ העלפט פון דעם חוב.

„וואָס איז דאָס?" האָט דער סוחר געפרעגט ברוגז'לעך. „אי דו האָסט מיך מטריח געווען צו קומען צו דיר, אי דו גיבסט מיר אַזוי ווייניג געלד."

„איך האָב אייך מטריח געווען צו קומען צו מיר," האָט דער קרעמער געענטפערט, „כדי איהר זאָלט אַנקוקען מיין אָרימען קרעמעל און דעם דלות וואָס זעהט זיך דאָ אין יעדען ווינקעלע, וועט איהר פערשטעהן אַז דאָס וואָס איך גיב אייך איז אויך מעהר ווי איך קען אייך געבען."

נמשל

אַז אָרימאַן איז אַ יחסן.

182

פערשידענע מענשען — פערשידענע צייטען

עטליכע סוחרים זיינען געפאָהרען צו אַ יריד. אויפ'ן וועג האָט זיך צוגעטשעפּעט צו זיי אַ גנב און איז אויך געפאָהרען מיט זיי. איידער זיי זיינען אָנגעקומען אין שטאָדט האָבען זיי גענומען פרעגען איינער ביים אַנדערען אין וועלכער אכסניא זיי זאָלען זיך אָבשטעלען. איינער האָט געראָטהען מען זאָל זיך אָבשטעלען אין איין אכסניא וואו איהם איז שטאַרק געפעלען געוואָרען די צימערען ווען ער איז

דאָרט געווען. אַז אַנדערער האָט געזאָגט, אַז ער ווייס פון אַן אכסניא וואו מען גיט גוט עסען. און אַזוי האָט מען גע־רעדט ביז מען האָט אָבגעמאַכט אויף איין אכסניא וואו אַלעם איז גוט, אי די צימערען, אי דער עסען. זיינען זיי אַלע אַריינגעפאָהרען אין דער אכסניא, און דער גנב אויך מיט זיי.

איינמאָל, נאָך דעם ווי דער מאַרק־טאָג האָט זיך גע־ענדיגט און די סוחרים זיינען געקומען אויף דער אכסניא, פרעהליך, זעהר גוט אויפגעלייגט, און האָבען געטרונקען טעה, האָט דער גנב צו זיי געזאָגט: „איך פערשטעה ניט וואָרום איהר האָט אַזוי געליבט די אכסניא? ווען איך קום און בעט עפּעס קען איך גאָרנישט קריגען." האָבען די סוחרים גע־ענטפערט: „וועלכע צייט עסטו?" האָט דער גנב געענט־פערט: „ווען איך ווער פריי פון מיין אַרבייט, דאַן עס איך." האָבען די סוחרים געענטפערט: „מיר עסען אויך ווען מיר ווערען פריי פון געשעפט, אָבער מיר אַלע האָבען אַ בע־שטימטע צייט, ווי מיטאָג צייט און אָווענד, דאַן מאַכען צו אַלע סוחרים זייערע געוועלבען און געהען עסען. און אין דער אכסניא ריכט מען זיך שוין אויף זיי. אָבער ביי דיר, וואָס דיין אַרבייט איז ווען אַלע סוחרים געהען אַוועק עסען און לאָזען איבער זייערע געוועלבען מיט זייערע וואַגענס, קומט אויס דיין צייט פון עסען אַזאַ וואָס אין אכסניא איז שוין גאָר־נישט דאָ וואָס דיר צו געבען."

נמשל

דער עהרליכער מאַן האָט אַלעם אין דער צייט. דער גנב נאָר ווען איהם גליקט אָב.

183
ווען קינדער מוזען העלפען

אמאל איז געווען א גרויסער עושר, איז ער געווען א שלעכטער, א רשע, וואס האט געריסען די הויט פון מענשען, זיי בערויבט און געלאזט הויל נאקעט. אין א צייט ארום האט ער פערלארען זיין פערמעגען און איז געבליבען אן ארימאן. און איינמאל איז איהם געווארען אזוי שלעכט, דאס עס איז ביי איהם קיין ברויט ניט געווען אין הויז. האט זיין פרוי איהם גענומען יארען: „ביז וואנען וועסטו זיצען און ווארטען אויף גליקען און לאזען די קינדער הונגערען? געה און טוה וואס אלע ארימע לייט טוהען. נעהם א טארבע און געה ארום איבער די הייזער, וועלען מיר האבען כאטש א שטיקעל ברויט!"

דער געוועזענער גביר האט זיך געמאכט א טארבע און איז ארויס איבער'ן שטאדט, אבער אין וועלכער הויז ער איז אריין האט מען איהם ארויסגעטריבען. מען האט נאך ניט געוואלט פערגעסען זיינע רשעות וואס ער האט געטאהן צו מענשען ווען ער איז געווען רייך. אין א סך הייזער האט ער נאך געכאפט א גוטע פארציע קללות.

איז ער געקומען אהיים מיט א ליידיגער טארבע, זעהר הונגעריג, מיעד און דערשלאגען.

„הערט צו קינדערלעך," האט דער אמאליגער גביר געזאגט צו זיינע קינדער. „עס איז אמת, אז א פאטער דארף שפייזען זיינע קינדער, ווייל יונגע קינדער זיינען נאך צו שוואך אליין צו פערדיענען. אבער אין אונזער פאל איז די זאך גאנץ אנדערש. דא קען איך גארניט אריינברענגען אין הויז, ווייל אלע האבען מיך פיינט און ווילען אויף מיר קיין

רחמנות ניט האָבען. אָבער אויף אייך וועלען דאך מענשען יאָ רחמנות האָבען און אַז איהר וועט ארויסגעהן בעטען וועט איהר זיכער קריגען ברויט פאר אייך און פאר מיר אויך."

נמשל

אַז מיר האָבען געהאט דעם בית המקדש און מיר זייר־נען געוועזען אויף אונזער אייגענעם לאנד, האָבען מיר בעזאָרגט אונזערע קינדער מיט אַלעם וואָס זיי דאַרפען, אָבער יעצט, אַז מיר זיינען אין גלות און זעהר אָרים אין מצוות, און מיר קענען ניט ערוועקען אויף אונז קיין רחמנות צוליעב אונזערע אמאָליגע זינד, איז בעסער אַז איהר, קליינע אידישע קינדער, זאָלט בעטען פאר אונז, ווייל אויף אייך אונשולדיגע קינדער־לעך וועט דער אייבערשטער רחמנות האָבען.

184
דער שליסעל

א סוחר איז איינמאָל אויסגעקומען צו האַלטען שבת אין אַן אכסניא. ער האָט געהאט א קאַסטען אין וועלכען ער האָט געהאַלטען זיין געלד און קליידער, אָבער אַזוי ווי ער האָט קיינעם ניט געוואָלט טרויען דעם שליסעל, און טראָגען דעם שליסעל אום שבת טאָהר מען דאך ניט, האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו טאָהן. נאָך א קורצען טראַכטען איז איהם איינגעפאַלען אַז ער זאָל דעם קאַסטען פערשליסען און דעם שליסעל אריינוואַרפען אינעווענינ, דורך א שפאַלט, און נאָך שבת וועט ער רופען א שלאָסער וואָס וועט צופאַסען אַן אַנ־דער שליסעל און ער וועט דעם קאַסטען עפענען.

דער סוחר האָט אריינגעוואָרפען דעם שליסעל אין דעם פערשלאָסענעם קאַסטען, און איז דערנאָך מיט א רוהיגען

הארצען אוועק אין שוהל מקבל שבת זיין. דער בעל אכסניא וועלכער האט געווארפען אן אויג אויף דעם סוחר'ס געלד, האט דערוויילע אויסגעזוכט ביי זיך א שליסעל וואס האט זיך צוגעפאסט צום קאסטען. ער האט דעם קאסטען געעפענט, ארויסגענומען פון דארט דעם סוחר'ס געלד און האט דער־נאך דעם קאסטען צוריק פערשלאסען. נאכדעם, אז דער שבת איז אוועק און מען האט שוין געמאכט הבדלה, האט דער סוחר גערופען א שלאסער און געלאזט עפענען זיין קאס־טען און ווי איבערראשט איז דער סוחר געווען אז ער האט דארט געפונען זיין שליסעל, אבער דאס געלד איז דארט ניט געווען. איז ער געשטאנען און זיך געוואונדערט: „אויב דער שליסעל איז געלעגען אינווייניג, טא ווי האט דער גנב גע־קענט עפענען דעם קאסטען?“

נמשל

אלע תאוות וואס דער מענש האט קומען פון דעם וואס ער האט געגעסען פון דעם עץ הדעת. יעצט קומט די פרא־גע: וואו האט ער גענומען די תאוה צו עסען פון דעם עץ הדעת? און דארום האט איהם דער אייבערשטער געפרעגט: „המן העץ הזה?“ ווי קומט עס צו דיר אז דו זאלסט וועלען זינדיגען איידער דו האסט געגעסען פון עץ הדעת? האט אדם געענטפערט: „האשה אשר נתת עמדי“ — אט די פרוי וואס דו האסט מיר געגעבען, האט מיך צוגערעדט. עס הייסט: דו אליין, רבונו של עולם, האסט דאך מיר געגעבען א שלי־סעל!

185
אַ געזינדעל, קיין עין הרע

צוויי סוחרים, איינער אַן עלטערער מענש, דער אַנדע־רער נאָך גאָר אַ יונגער מאַן, זיינען געפאָהרען איין וועג וועגען זייערע געשעפטען. איינמאָל, ווען זיי זיינען אָנגע־קומען אין אַ גרויסע שטאָדט, האָבען זיי אין אַ גרויסען מאַ־גאַזין געזעהן זעהר שעהנע קליידער פאַר קינדער. ביידען זיינען די קליידער שטאַרק געפעלען געוואָרען. די שטאָפען זיינען געווען זעהר גוטע און די מקחים — ביליג. האָט דער עלטערער סוחר געזאָגט: „איך וואָלט זעהר געוואָלט קויפען אַן אַנצוג פאַר מיין מיזשיניקעל, אָבער איך ווייס ניט אויב עס איז נאָך זיין מאָס.“ און דער אַנדערער סוחר, דער איינ־גערער, האָט געזאָגט: „איך וועל נעהמען צוויי אָדער דריי אַנצוגען.“

„און וואָס וועסטו טאָהן אַז די קליידער וועלען ניט זיין צו דער מאָס?“ האָט דער עלטערער סוחר געפרעגט.

„איך וועל אייך ערקלעהרען,“ האָט דער אינגערער גע־ענטפערט. „איהר, וואָס האָט ניט מעהר ווי דעם מיזשיניק, דאַרפט איהר טאַקע ניט קויפען, ווייל אויב עס וועט איהם ניט פאַסען, איז אייער געלד אַרויסגעוואָרפען. אָבער איך, אַ טאַטע פון אַ גאַנצע געזינדעל קליינע קינדער, אָהן עין הרע, קלענערע און גרעסערע, האָב קיין דאגה ניט. אויב עס וועט ניט פאַסען פאַר איינעם, וועט גוט זיין פאַר דעם אַנ־דערען, און אויב ניט פאַר די קינדער וואָס איך האָב יעצט, ביז איך דאַרף נאָך אַ יונגער מאַן און קען האָפען אויף מעהר. בכן, ריזיקיר איך גאָרנישט.“

נמשל

אברהם אבינו האָט גאָרנישט ריזיקירט מיט דעם וואָס ער האָט תפלה געטאָהן אז סדום זאָל ניט חרוב ווערען. סדום איז טאַקע חרוב געוואָרען, אָבער צוליעב זיין תפלה פאַר דער זינדיגער שטאָדט, האָט איהם דער אייבערשטער געבענשט, „ואברהם היו יהיה לגוי גדול" — און פון אברהם וועט אַרויסקומען א גרויס פאָלק — אַ גרויס געזינדעל, קיין עין הרע, איז זיין תפלה דאָך צוניץ געקומען.

186
וואָס טויג דעם דאָקטאָר אַ געזונטער מענש?

א רייכער מאַן איז געווען זעהר קראַנק פון זיין יוגענד אָן. ער האָט ניט געהאַט קיין איין געזונטען גליעד, און עס איז ניט אַריבער א טאָג אז ער זאָל ניט האָבען עפּעס א וועהטאָג. האָט ער געהערט אז ערגעץ ווייט געפינט זיך א דאָקטאָר וואָס איז א ספּעציאַליסט אויף אַלע קראַנקהייטען. דער רייכער מאַן האָט געשיקט נאָך דעם דאָקטאָר און האָט איהם אָנגעבאָטען א גרויסען יעהרליכען געהאַלט, אז ער זאָל ביי איהם פערבלייבען און זיין ביי איהם אין הויז. דער דאָקטאָר איז פערבליבען און האָט דעם רייכען חולה געהיילט און אויפגעפּאַסט אויף זיין געזונד.

דיזער רייכער מאַן האָט געהאַט אַ שונא, וואָס פלעגט אַלץ זוכען איהם צו טאָהן להכעים. דער שונא איז אויך געווען זעהר רייך, און ווען ער האָט זיך דערוואוסט פון דעם דאָקטאָר האָט ער געשיקט צו איהם אַ שליח און האָט איהם אָנגעבאָטען א פיעל גרעסערען געהאַלט, ער זאָל קומען צו

איהם. אבער דער דאקטאר האט ניט געוואלט פערלאזען זיין פאציענט.

„בעטראכט נאר גוט די זאך, הערר דאקטאר," האט דער שליח געזאגט, „אי איהר קריגט א סך געלד, אי איהר וועט גאר קיין ארבייט ניט האבען, ווייל מיין בעל־הבית איז א געזונטער מענש און ער דארף גארניט האבען אייער מעדיצי־נישע הילף. א יהר וועט קריגען געלד אהן ארבייט."

„אט דערפאר וויל איך טאקע ניט," האט דער דאקטאר געענטפערט. „ביי דעם קראנקען, אז איך נעהם געלד, ווייס איך אז איך פערדיען עס. איך פיהל אז ער איז מיר דאנק־באר פאר דעם וואס איך פערלייכטער זיינע שמערצען און איך הייל איהם. אבער וואס טויג מיר צו זיין א דאקטאר ביי א געזונטען מענשען? ער וועט אויף מיר קוקען אזוי ווי אויף אן איבעריגען מענשען, אז אומזיסטער עסער, וואס נעהמט נאר געלד דערצו, אנמזיסט און אומנישט."

נ מ ש ל

דער נמשל זיינען מיר, אידען. מיר זיינען אימער גע־פלאגטע און צואוועהטאגטע, און דערפאר טאקע האט אונז דער אייבערשטער ליעבער פון אנדערע פעלקער. ער היילט אונז און איז אימער מיט אונז, ווייל ער פיהלט אז מיר זיינען איהם דאנקבאר און בענשען זיין נאמען. אבער וואס קען ער טאהן ביי יענע פעלקער, וואס האבען קיינמאל אפילו קיין קאפוועהטאג ניט געהאט?

187
אַ דאָפּעלטער לוין

צוויי סוחרים זיינען געפאהרען פון איין שטאדט איז אן אנדער. איינער איז געפאהרען ווייל ער האט באנקראַטירט און דער אנדערער איז געפאהרען ווייל ער האט גע־דארפט איינקויפען סחורה.

געפאהרען זיינען זיי ביידע אין אַ „בויד", און ביידע האבען זיך געאיילט. נאר דער סוחר וואס איז געפאהרען איינקויפען סחורה האט אַלץ העכער געשריען צום בעל־עגלה, אז ער זאל טרייבען די פערד וואס שנעלער. רופט זיך אב דער אנדער סוחר, דער וואס האט באנקראטירט: „מילא, איך אייל מיך אוועקצופאהרען, ווייל איך וויל וואס שנעלער זיין אוועק פון אונזער שטאדט, פון די מענשען וועמען איך בין שולדיג געלד: אבער איהר, וואס איילט איהר זיך?"

„פערשטעהט איהר מיך אזוי," האט יענער איהם גע־ענטפערט: „אייער פערדיענסט בעשטעהט אין וואס שנעלער אוועקצופאהרען פון אלטען פּלאַץ, און מיין פערדיענסט בע־שטעהט אין וואס שנעלער אנצוקומען אויפ'ן נייעם פּלאַץ."

נ מ ש ל

ווען דער אייבערשטער האט געזאגט צו אברהם אבינו „לך לך מארצך," פערלאז דיין לאנד, נאך דער לאנד וואס איך וועל דיר צייגען, האט ער איהם ניט געזאגט באלד אויפ'ן ארט נאך וועלכער לאנד ער וועט איהם שפעטער הייסען געהן. דאס איז ווייל דער אייבערשטער האט געוואלט אז אברהם אבינו זאל פערדיענען אַ דאפּעלטען לוין, צוויי מאל שכר.

איינמאל פאר אוועקגעהן פון זיין לאנד פון די געצענדריענער, און א צווייטען מאל פאר קומען אין ארץ ישראל, די צו־קונפטיגע לאנד פון אידישען פאלק.

188
ניט רייס און ניט פערריכט

א שניידער איז איינמאל געקומען צו א גרויסען נגיד און געבעטען ער זאל איהם געבען קליידער צו פערריכטען. דער נגיד האט געזאגט אז ער האט ניט וואס צו פערריכטען. ער און זיין גאנצע געזינד טראגען גאנצע קליידער. האט דער שניידער געווארט ביז אלע זיינען אוועק פון הויז, נאכדעם האט ער זיך אריינגע'גנב'עט אין קליידער־אלמער און האט דארט אבגעטרענט די גענעה פון די קליידער. און ווען דער גביר האט זיך פון דעם דערוואוסט, איז ער געווארען שטארק בייז און האט דעם ארימען שניידער געוואלט ברייננען אין געריכט, אום ער זאל קריגען א שטראף. אבער דער שניידער האט זיך גענומען בעטען: „אמת, איך בין שולדיג. גיט מיר די קליידער וואס איך האב צוטרענט, איך וועל זיי דערפאר פערריכטען אומזיסט.“

דער נגיד האט איהם געגעבען די קליידער און דער שניידער האט זיי גאנץ געמאכט, ווי געווען. נאכדעם האט דער רייכער מאן אויף איהם בעקומען רחמנות און האט איהם דאך בעצאהלט פאר זיין ארבייט.

נמשל

דאס איז א משל געגען א בעל־תשובה. אבוואהל ער טוהט ווי דער שניידער, ער מאכט קאליע גאנצע זאכען, און

מען קען צו איהם זאגען „ניט רייס און ניט פעררייכט," אדער זינדיג ניט און טוה ניט קיין תשובה." דאך, ווען ער טוהט תשובה, בעקומט ער שכר אויך פאר זיין תשובה.

189

דער נאַרישער ישוב׳ניק

א ישוב׳ניק, פאהרענדיג אין וועג, איז איינמאל אויסגעקומען זיך אבצושטעלען אויף נאכטלעגער אין א דארפישען איינפאהר־הויז. ביינאכט זיינען די פערד זיינע געגאנגען און שאדען געטאן אויף א פריצישען פעלד. האט דער פריץ געלאזט די פערד פערנעהמען און זיי אריינגעפיהרט צו זיך אין שטאל.

ווען דער ישוב׳ניק האט זיך דערוואוסט אז דער פריץ האט פערנומען די פערד, האט ער גענומען ארומפרעגען די דארפסלייט וואס ער זאל טאהן. האבען זיי איהם דערצעהלט אז אזוינס האט שוין איינמאל געטראפען, איז דער אייגענטהימער פון די פערד געגאנגען און האט איבערגעבעטען דעם פריץ מיט א הוט צוקער, און ער האט צוריק געקראגען זיינע פערד.

דער ישוב׳ניק איז געגאנגען און געקויפט א הוט צוקער און איז מיט דעם געקומען צום פריץ. אבער ער האט דעם פריץ ניט געפונען צוהויז. וואס זשע האט דער ישוב׳ניק געטאהן? ער איז אריין אין שטאל, האט ארויסגענומען זיינע פערד, און דעם הוט צוקער האט ער אוועקגעלייגט ביים פריץ אויפ׳ן טיש.

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען יענע אידען, וואס קומען אריין

איז שוהל אויף א מינוט, ווארפען צו א „שנדר", און מיינען אז מיט דעם האבען זיי זיך שוין אויסגעקויפט ביי דעם האר פון אלע וועלטען פאר אלע זייערע זינד.

190
ווען די פערד לויפען

א סוחר איז געפאהרען אין א ווייטען וועג און אין זיין וואגען האט ער געפיהרט א סך געלד. דער וואגען איז געגאנגען זעהר שווער און לאנגזאם, צוליעב די שווערע געוויכט פון די געלד. איינמאל, בעת דער סוחר האט זיך אבגעשטעלט אבצורוהען אין אן אכסניא, האט מען ארויסגע־גנב'עט פון וואגען דאס גאנצע געלד און מען האט אויף דעם ארט אוועקגעלייגט ערד. נאכדעם ווי דער סוחר האט זיך אבגערוהט, איז ער געפאהרען ווייטער. אבער נאך איידער ער איז אבגעפאהרען א האלבע מייל פון דער אכסניא האט ער בעקומען א חשד, אז מען האט איהם בע'גנב'עט. ער האט געעפענט די זעק און האט געזעהן אז אנשטאט געלד געפינט זיך דארט ערד. איז ער שנעל צוריקגעקומען צו דער אכסניא און האט געצוואונגען דעם בעל־הבית אבצושטעקען די גנבה.

„זאג מיר, ווי אזוי האסטו זיך דערוואוסט אז דיר פעהלט דאס געלד?" האט דער בעל־אכסניא געפרעגט.

„גאנץ פשוט," האט דער סוחר געענטפערט. „איך האב בעמערקט אז די פערד לויפען, האב איך פערשטאנען אז אימיצער האט מיר לייכטער געמאכט דעם וואגען."

נמשל

ווען איהר זעהט איינעם לויפען צו א קערטעל, אדער

צו א הוליאנקע, מיט שלעכטע חברים, איז א סימן אז זיין מוח איז פוסט, אז ער האט פון זיך שוין אראבגעווארפען דעם יאך פון אידישקייט און אנשטענדיגקייט, און דערפאר איז דעם פערד לייכט צו לויפען . . .

191
זיין אייגענע שמוץ

איינער האט גענומען א משרת וואס זאל אויפפאסען אויף זיין הויז. ער האט דעם משרת אנגעזאגט אז ער זאל האלטען די הויז ריין און קעהרען און רייניגען יעדען טאג. דער משרת איז אבער געווען פויל און נאכלעסיג און האט ניט געוואלט ארבייטען. עס פערשטעהט זיך אז די הויז איז געווען ניט געקעהרט און ניט געראמט און פול מיט שמוץ.
דער בעל־הבית האט איינמאל בעטראכט די הויז, ווי עס איז געווען אנגעווארפען און שמוציג אין יעדען ווינקעל, און ערטערווייז האבען זיך געפונען בערגלעך מיט שמוץ, האט ער זיך געטראכט אז ער מוז דעם משרת אנלערנען. ביינאכט, בעת דער משרת איז געשלאפען, האט דער בעל־הבית גע־נומען דעם משרת'עס קליידער און האט זיי אוועקגעלייגט אין די שמוץ. אויף מארגען, אז דער משרת איז אויפגע־שטאנען און האט געזעהן ווי פערשמוצט עס זיינען די קליי־דער זיינע, האט ער געוואוסט אז די שמוץ איז געווען זיין אייגענע . . .

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט אונז געגעבען קינדער, אז מיר זאלען אויף זיי אויפפאסען, זיי האלטען ריין, זיי לערנען צו פיהרען א ריינעם לעבען. אבער אויב מיר פערנאכלעסיגען

אונזערע קינדער און מיר גיבען זיי ניט קיין ריכטיגע ערציהונג, וואקסען זיי אויס שלעכטע און פערדארבענע מענשען. און אלס שטראף גיט אונז איבער דער אייבערשטער אין די הענד פון אונזערע אייגענע קינדער...

192
אַ גאַנצע זאַך

איינער האָט געבויט אַ הויז. געוועהנליך, אַ הויז ווערט ניט פערטיג אין איין טאָג, נאָר ביסלעכווייז. אַז מען פרעגט איהם איינמאָל: „וואָס האָט איהר שוין?" ענטפערט ער: „איך האָב שוין אַ פונדאַמענט."

אַ צווייטען מאָל, אַז מען פרעגט איהם וואָס ער האָט, זאָגט ער: „איך האָב שוין אַ פונדאַמענט מיט פיער ווענט."

אַ דריטען מאָל, אַז מען פרעגט איהם, רעכענט ער שוין אויס, אַז ער האָט שוין אַ פונדאַמענט, פיער ווענט, טיהרען און פענסטער.

נאָך שפּעטער, אַז ער האָט שוין ארויפגעשטעלט אַ דאַך און מען פרעגט איהם וואָס ער האָט, רעכענט ער שוין ניט אויס אַ סך זאַכען, ער זאָגט נאָר איין זאַך: „איך האָב אַ הויז."

„אַ הויז" מיינט שוין אַלעס וואָס עס געהערט צו אַ הויז.

נמשל

אַז מען זאָגט אויף איינעם, „ער איז אַ יחסן", קען זיין אַז ער אַליין איז אַ נאַרנישט. אַז מען זאָגט, „ער איז רייך," קען זיין אַז ער האָט אַ פערדאָרבענעם כאַראַקטער. מעלות זיינען בלויז בעזונדערע טיילען פון מענשען, אָבער ניט קיין

גאנצער בנין, נים קיין פאלקאמענער מענש. א מענש דארף זיין מיט אלע מעלות, א גאנצע הויז.

193
בעקומען אפעטיט

ביי א רייכען מאן זיינען געווען קינדער וועלכע מען פלעגט געבען צו עסען די פיינסטע און די טייערסטע מאכלים. אבער זיי פלעגען ווייניג עסען פון די אלע גוטע זאכען. דער פאטער האט זיך שטארק גענומען צום הארצען וואס זיינע קינדער עסען נים. וויפעל ער האט זיך ביי זיי געבעטען, אז זיי זאלען עסען וואס מעהר, האט עס אלץ נים געהאלפען. רייכע קינדער האבען קיין אפעטיט נים: דאס איז שוין אז אלטער כלל. און די וואס האבען אפעטיט פעהלט זיי צום אפעטים.

איינמאל האט דער פאטער מיטגענומען זיינע קינדער אויף א לאנגער רייזע, נאך א ווייטער לאנד. אין וועג האבען זיי פערבלאנדזשעט און זיינען פערקראכען אין א מדבר, פון וואנען זיי האבען נים געוואוסט ווי ארויסצוקריכען. זייער פראוויאנט איז אויסגעגאנגען און עס איז זיי אויסגעקומען צו עסען די ווילדע גראזען און פלאנצען, וואס איז אזוי ווי שלינגען נאדלען. ווען די קינדער זיינען געווארען גוט הונ־געריג, זיינען זיי געקומען צו לויפען צו זייער פאטער און האבען מיט שמחה אויסגערופען: „זעה, טאטע! מיר האבען שוין אפעטים!" דער פאטער האט טרויעריג געשאקעלט מיט'ן קאפ, דען ער האט געוואוסט וואס זיינע קינדער וועלען מוזען עסען אין דער וויסטעניש. און באלד האבען די קינדער טאקע זיך גענומען צו עסען מיט גרוים אפעטיט די שלעכטע,

אונגעזונדע גראזען און פלאנצען, וואס האבען קיין טעם און קיין ריח נים.

נמשל

אמאל, ווען מיר זיינען געווען אין אונזער אייגענעם לאנד, פלעגען מיר פון אונזערע לעהרער און נביאים נים וועלען הערען אפילו א פאר פסוקים פון דער תורה, אבער נאכדעם, אז מיר זיינען פערטריבען געווארען אין גלות, האבען מיר בעקומען חשק צו הערען אלערליי פאלשע נביאים, און מיר קארמענען אונזער גייסט מיט אלערליי פאלשע פשט'לעך און בויך־ספרות, וואס זיינען אזוי ווי דערנער פאר א לייר־דיגען מאגען.

194

האט אויגען אבער זעהט נים

אמאל איז א בלינדער געקומען צו א דאקטאר, ער זאל איהם אויסהיילען פון זיין בלינדקייט. דער דאקטאר האט איהם געמאכט אן אפעראציע אויף די אויגען, און ווי דער שטייגער איז, האט ער איהם נאכדעם געהאלטען אין א פינ־סטערען צימער, וואו עס קומט נים אריין קיין שיין ליכ־טיגקייט. יעדען טאג פלעגט דער דאקטאר קומען, זיך אנ־טאהן אזא גלעזעל אויף די אויגען און בעטראכטען דעם חולה'ס אויגען. און איינמאל האט דער דאקטאר צו איהם געזאגט: „מיין פריינד, איך קען דיר אנזאגען א פרעהליכע נייעס: דו ביזט שוין געהיילט!" האט דער בלינדער זיך געוואונדערט און געפרעגט: „ווי קען זיין אז איך בין גע־היילט, אז איך זעה נאך קיין זאך נים?" האט דער דאקטאר געענטפערט: „דו זעהסט נים יעצט, ווייל דו געפינסט זיך אין א פינסטערען צימער, אבער אין א פאר טעג ארום וועל

איך דיך ארויסלאזען פון דאנען און דו וועסט זעהן די ליכטיגע וועלט."

נמשל

מיר האבען יעצט אויך צווישען אונז גרויסע מענשען, אזוי ווי אין די אמאליגע דורות, אבער צוליעב די פינסטער־קייט פון דעם גלות קענען מיר זיי ניט זעהן.

195

אַן אָרימאַן טאָר מען אויך ניט טרויען

א רייכער מאן האט געהאט אן איין־איינציגע טאכ־טער, האט ער פאר איהר געפונען א חתן, א וואוילען בחור, א זוהן פון ארימע עלטערן. אבער דער בחור איז איהם אזוי געפעלען געווארען, דאס ער האט געוואלט אז מען זאל וואס פריהער שרייבען די תנאים. ווען מען האט גענומען שרייבען, האט דער ארימער מחותן געזאגט אז דער רייכער מחותן זאל איינלייגען געלד אלס משכון, אז ער וועט ניט חרטה האבען אויפ'ן שידוך. דער רייכער מחותן האט גלייך אויסגעצעהלט הונדערט רענדלעך און זיי געלאזט איינלייגען ביים רב. איינער פון די איינגעלאדענע געסט וואס האט דאס געזעהן האט געפרעגט: „פארוואס נעהמט מען א משכון נאר ביים רייכען מחותן? פארוואס זאל דער ארימער מחותן אויך ניט געבען א משכון?" די אנדערע געסט האבען גע־לאכט פון דער פראגע און פון דעם פרעגער. „ווי פאלט עס אייך איין דאס דער ארימאן, דער קבצן, וועט זיך ענטזאגען פון אזא גליק? מיט איהם איז מען שוין זיכער אהן א משכון!"

אבער עס האט דאך פאסירט אז דער ארימאן האט

שפּעטער יאָ חרטה געהאַט אויפ'ן שידוך, און אַזוי ווי ער האָט קיין משכון ניט געגעבן האָט מען איהם גאָרנישט גע־קענט טאָהן. דאָס צייגט אַז אַ ארימאַן איז אויך ניט קיין בטוח.

נ מ ש ל

ווען די אידען האָבען זיך פערבונדען מיט'ן רבונו של עולם, האָט ער ביי זיי איינגעלייגט אַ משכון — דאָס איז די תורה. אידען האָבען קיין משכון ניט איינגעלייגט און דאַרום איז זיי לייכט געווען חרטה צו האָבען אויפ'ן שידוך און דיענען עבודה זרה.

196
גנב'ענען ביי אַ טאַטען

אַ קליינער אינגעל האָט אַמאָל גע'גנב'עט ביי זיין טאַטען אַ היבשע סומע געלד. דער פאָטער האָט זיך פון דעם דערוואוסט, האָט ער ביים זוהן אַבגענומען דאָס געלד און האָט איהם אָנגעזאָגט אַז ער זאָל דאָס מעהר ניט טאָהן, אָבער ער האָט איהם קיין שטראָף ניט געגעבען.

אַ קורצע צייט שפּעטער האָט דער זעלבער אינגעל גע־גנב'עט עטליכע גראָשען ביי אַ פרעמדען, און ווען זיין פאָ־טער האָט זיך פון דעם דערוואוסט, האָט ער איהם צו'הרג'עט, צובלוטיגט און איהם געמאַכט פול מיט וואונדען. האָט דער אינגעל געמומען טענה'ן: „טאַטע! פאַרוואָס אַז איך האָב ביי דיר גע'גנב'עט אַ סך געלד האָסטו מיך גאָרנים געשלאָגען, און פאַר אַ פּאָר גראָשען וואָס איך האָב גע'גנב'עט ביי אַ פרעמדען האָסטו מיך צוקיילט און צובייזט?" האָט דער פאָטער אַזוי געענטפערט:

„אז דו האסט גע׳גנב׳עט ביי מיר, ביז איך דאך א טאטע. איך דארף דיך שפייזען און קליידען, און דיר געבען אלעס וואס דו דארפסט. נאר אז דו האסט גענומען צופיעל און מיר האט דאס געלד געפעהלט, האב איך דאס געלד ביי דיר אבגענומען, און דאס איז שוין געווען פאר דיר גענוג א שטראף. אבער אז דו האסט גע׳גנב׳עט ביי א פרעמדען, איז ניט גענוג וואס איך זאל איהם אומקעהרען די פאר גראשען. מיט דעם וועל איך דעם פלעק ניט אבווישען. דו בלייבסט א גנב, א פערברעכער, און דאס איז א חרפה פאר דיר און פאר מיר און פאר דער גאנצער משפחה. אט דער־פאר קומט דיר א גרויסע שטראף.“

נ מ ש ל

אזוי זאגט אויך דער רבונו של עולם צו די מענשען. די זינד וואס איהר בעגעהט געגען מיר זיינען ניט אזוי שלעכט, ווייל איך ביז דאך אייער פאטער און מוז פון אייך ליידען. אבער די זינד וואס איהר בעגעהט געגען אייערע מיטמענשען, די קען איך אייך ניט מוחל זיין.

197

א קראם מיט כל טוב

איינער א בעל־הבית פלעגט אימער קויפען אלעס וואס ער האט געדארפט ביי איינעם און דעם זעלבען קרעמער. איינמאל האט דער קרעמער געזעהן ווי יענער בעל־הבית געהט ארויס מיט א פעקעל פון אן אנדער קרעמער. האט עס איהם שטארק פערדראסען. „ס׳טייטש!“ האט ער גע־זאגט צום בעל־הבית. „ווען דו ווילסט צו יענעם געגאנגען קויפען א סחורה וואס איך האב ניט, וואלט עס מיך ניט

גערט: אבער אזוי ווי ביי מיר קריגסטו אימער אלעס וואס דו ווילסט, פריש און גוט, און יענער האט גאנץ ווייניג סחורה, און די ביסעל וואס ער האט איז פארלעגערטע און האלב צופוילטע, טא ווי זאל עס מיך ניט פערדריסען?"

נ מ ש ל

א קראם מיט כל טוב איז די תורה. עס האט וויסענ־שאפט, מאראל און פילאזאפיע, אלעס אין דער וועלט. הייגט ווי נאריש איז דאס פון מענשען צו זוכען חכמות אין פרעמדע תורות, וואס האבען קיין טעם און קיין ריח.

198
א דאקטאר מיט א ווייטער אויג

ביי איינעם, א גרויסען גביר, איז קראנק געווארען זיין זוהן, א בן־יחיד. די קראנקהייט איז ניט געווען א געפעהר־ליכע, אבער ווייל דער אינגעל איז געווען א שוואכער, א געצערטעלטער, און דער פאטער האט געהאט א סך געלד, האט ער אראבגעבראכט א גרויסען דאקטאר, א פראפעסאר, ער זאל היילען דעם קינד.

דער גביר האט געזעהן אז דער פראפעסאר נעהמט זיך צייט מיט דעם בן־יחיד: ער גיט איהם א סך רפואות, אבער דער אינגעל ווערט גארניט בעסער. האט דער גביר גארניט געקענט פערשטעהן וואָרום עס נעהמט דעם פראפעסאר אזא לאנגע צייט צו היילען אזא לייכטע קראנקהייט. האט ער איהם געבעטען אז ער זאל איהם דאס ערקלערען. האט דער פראפעסאר אזוי ערקלערט:

„זאלסט וויסען, אז זיין קראנקהייט, צוליעב וועלכער דו האסט מיך גערופען, איז שוין אריבער. אבער אז איך

האב דיין זוהן אונטערזוכט. האב איך אויסגעפונען אז אין זיין קערפער זיצט בעהאלטען א קראנקהייט. וואס איז יעצט בלויז אין אנפאנג וואקסען, און ער פיהלט דאס ניט, אבער שפעטער, אז ער וועט עלטער ווערען, קען די קראנקהייט זיך ענטוויקלען און ווערען זעהר געפעהרליך. און עס קען זיין אז ווען די קראנקהייט זאל שוין ווערען געפעהרליך וועט ער זיין צו אלט און זיין מאגען וועט זיין צו שוואך אז ער זאל קענען איינגעהמען די רפואות וואס ער וועט דאן דארפען האבען. און עס קען אויך זיין אז דאן וועסטו ניט זיין אזוי רייך און וועסט ניט קענען צאהלען פאר די בעהאנדלונג פון א גרויסען דאקטאר. האב איך בערעכענט, אז גראדע יעצט, ווען ער איז יונג און דו ביזט רייך, וועל איך איהם געבען אזעלכע מעדי־צינען וואס וועלען ארויסטרייבען זיין פערבארגענע קראנק־הייט, און איך וועל די קראנקהייט יעצט אויסקורירען און פערטרייבען פון זיין קערפער.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער, וועלכער איז אונזער גרויסער דאק־טאר, האט איינגעזעהן אז אידען, אין די שפעטערע דורות, וועלען האבען א סך צרות, אונגליקען און פערפאלגונגען, און זיי וועלען זיך ניט קענען געפינען א מיטעל ווי זיך בעסער צו מאכען. האט דער אייבערשטער אנגעפאנגען די צרות מיט א צייט פריהער, אין די צייטען פון די הייליגע אבות, וועלכע זיינען געווען גייסטיג יונג און שטארק, און האט די היילונג אנגעפאנגען מיט זיי. און דאס האט אונז גע־האלפען אז מיר זאלען האבען יעצט כחות אויסצוהאלטען דעם ביטערען גלות מיט די רדיפות

199
דער פוילער אַרבייטער

איינער וואָס האָט געהאַט אַ יוּוועליר־געשעפט האָט צוגענומען צו זיך אַן אַרבייטער צו מאַכן און צו פאַרריכטן פאַרשיידענע צירונג. ער האָט דעם אַרבייטער אָבגעגעבן אַ באַזונדער צימער צו אַרבייטן און ער האָט איהם אויך געגעבן אַלערליי וועריקצייג וואָס מען דאַרף האָבן צו אַזאַ אַרבייט.

איינמאָל האָט זיך געמאַכט אַז דער אַרבייטער האָט פאַרלאָרן אַ צוויינגעל. האָט דער בעל־הבית גענומען שרייען אויף איהם וואָרום ער האָט עס פאַרלאָרן. „וואָס שרייט איהר אַזוי?" האָט דער אַרבייטער צוריק געשריען. „וואָס איז דאָס פאַר אַ גוואַלד? פאַר אַ גילדען קויף איך אייך אַן אַנדער צוויינגעל."

„ניין," האָט דער בעל־הבית געענטפערט, „ניט דער פאַר־לוסט פון דעם צוויינגעל אַרט מיך. דאָס איז טאַקע אַ קליי־ניגקייט. אָבער אַז דו קענסט פאַרלירען אַ צוויינגעל, צייגט עס אַז דו פוילסט זיך אונטער אין דיין אַרבייט. דען ווען דו וואָלסט געאַרבייט ווי געהעריג איז, וואָלטען די וועריקצייג געלעגען ביי דיר אין אָרדנונג, יעדע זאַך אויף אַ ריכטיגען אָרט, און דו וואָלסט קיין זאַך ניט פאַרלאָרען."

נ מ ש ל

אַזוי איז מיט אַ אידען וואָס פוילט זיך צו לערנען תורה. ער פאַרגעסט זיך וואָס ער האָט געלערנט און פאַרלירט אָפט אַ מצוה.

200
אַ שטאָדט פון לויטער רייכע און געזונטע

איינער איז אַמאָל געקומען אין אַ שטאָדט און איהם איז דאָרט שטאַרק געפעלען געוואָרען צו פערבלייבען. איבע־ראָל, וואו ער איז געגאַנגען, האָט ער געזעהן לויטער געזונטע און שטאַרקע מענשען און יעדער איינער איז געווען רייך. „אָט דאָ איז גוט צו וואוינען און דאָ בלייב איך!“ האָט ער געזאָגט צו זיך.

נאָכדעם ווי ער איז דאָרט אָבגעווען אַ קורצע צייט, האָט ער אויסגעפונען אַז דער קלימאַט איז זעהר אַ שעדליכער, און אַז נאָר געזונטע מענשען קענען איהם אויסהאַלטען. שוואַכע מענשען לעבען דאָרט ניט לאַנג. אויך האָט ער אויסגעפונען אַז דער יקרות אויף לעבענסמיטעל איז דאָרט אַזוי גרויס, דאָס נאָר רייכע מענשען קענען דאָרט לעבען, און דערפאַר געפינען זיך אין דער שטאָדט לויטער רייכע און געזונטע.

נ מ ש ל

דיזער משל ערקלערט די רייד פון די מרגלים, וועלכע האָבען דערצעהלט אַז זיי האָבען געזעהן אין ארץ ישראל גרויסע ריעזען, און צו דער זעלבער צייט איז דאָס אַ לאַנד וואָס פערניכטעט איהרע איינוואוינער (ארץ אוכלת יושביה). עס הייסט אַז נאָר שטאַרקע ריעזען קענען דאָרט לעבען.

201
ער ווייס ניט וואָס צו בעטען

צו א גרויסען דאָקטאָר, וועלכער איז געווען א גרויסער בעל־צדקה און פלעגט היילען אָרימע מענשען אומזיסט, איז אריינגעקומען א חולה און האָט געבעטען אז דער דאָקטאָר זאָל איהם געבען צו עסען א פעטען קוגעל. אנדערע פאַציענטען וואָס זיינען געווען דערביי און האָבען געזעהן ווי יענער חולה איז זעהר קראַנק, קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס, האָבען איהם אָנגענומען פאַר א משוגענעם און זיי האָבען געזאָגט: „ניט גענוג וואָס ער בעט ניט א רפואה איהם צו היילען, בעט ער נאָך א זאַך וואָס וועט איהם מאַכען נאָך מעהר קראַנק!" אָבער דער דאָקטאָר האָט צו די פאַציענטען אַזוי ערקלערט:

„אַט טאַקע דערפאַר וואָס ער ווייס ניט וואָס צו בעטען און ווייס ניט וואָס עס איז גוט פאַר איהם, האָב איך אויף איהם מעהר רחמנות ווי אויף אַנדערע. איך ווייס שוין וואָס איהם פעהלט און וואָס ער דאַרף האָבען, דארום העַר איך זיך גאָרניט צו וואָס ער בעט. איך גיב איהם וואָס עס איז גוט פאַר איהם."

נ מ ש ל

מיר, אידען, בעטען ביי דעם אייבערשטען א סך זאַכען וואָס מיר דאַרפען זיי ניט און וואָס זיינען ניט גוט פאַר אונז. אָבער ער, כביכול, הערט זיך ניט איין צו דעם וואָס מיר בעטען, נאָר ער גיט אונז דאָס וואָס מיר דאַרפען האָבען, וואָס עס איז גוט פאַר אונז.

202
דער שטומער בעל-עגלה

איינער, אַ סוחר, האָט געדונגען אַ וואָגן איהם אָבצו־פיהרען אין אַן אַנדער שטאָדט. האָט דער בעל־עגלה איינ־געשפּאַנט פאַר איהם אַ וואָגען מיט אַ פּאָר פערד און האָט איהם געגעבען איינעם פון זיינע אַנטרייבער צו פאָהרען מיט איהם. דער אַנטרייבער איז געווען אַ שטומער וואָס האָט ניט געקענט אויסריידען אַ וואָרט. האָט דער סוחר גע׳־טענה׳ט צום בעל־עגלה: „וואָס האָט איהר געטאָהן? איהר האָט מיר געגעבען אַ שטומען אַנטרייבער מיט וועמען איך קען זיך נישט צוזאַמענריידען!"

„איך פערשטעה נישט," האָט דער בעל־עגלה צוריק גע׳טענה׳ט. „וואָס דאָס איז פאַר אַן אונגליק. וואָס האָט איהר אייגענטליך מיט איהם צו ריידען?"

„וואָס הייסט?" האָט דער סוחר געזאָגט. „איך דאַרף דאָך איהם אַמאָל אַ פרעג טאָהן, אויב מיר זיינען שוין אָנ־געקומען אין דעם אָרט, וואו איך פאָהר. איך דאַרף דאָך וויסען ווען ארונטערצוגעהן פון וואָגען, ווייל איך בין מיט יענער שטאָדט ניט בעקאַנט."

„איהר האָט מיט דעם אַנטרייבער גאָרנישט וואָס צו ריידען," האָט דער בעל־עגלה געענטפערט. „אַזוי לאַנג ווי ער פאָהרט זאָלט איהר זיצען אין וואָגען. אָבער אַז איהר וועט זעהן אַז ער שטעלט זיך אָב און פאָהרט שוין נישט ווייטער, איז אַ סימן אַז איהר זייט שוין אָנגעקומען אויפ׳ן פּלאַץ."

נ מ ש ל

אידען זוכען צו דערגעהן דעם „קץ", די ריכטיגע צייט ווען משיח וועט קומען, און זיי פרעגען זיך ווארום זיי קענען דאָס ניט אויסגעפינען. דער תירוץ איז אז ווען דער גלות וועט זיך ענדיגען וועלען זיי שוין אליין זעהן אז די גאולה איז געקומען.

203

דער דאָקטאָר און זיינע פּאַציענטען

אין א שטאָדט איז געווען אן איין־איינציגער דאָקטאָר און אלע פלעגען מוזען צו איהם אָנקומען, ווייל קיין אנדערער איז ניט געווען. איז דאָרט געווען איין רייכער מאַן וואָס פלעגט דעם דאָקטאָר צאָהלען פון יאָהר, פאַר זיך און זיין פאַמיליע. די אנדערע מענשען פון דער שטאָדט פלעגען דעם דאָקטאָר צאָהלען נאָר ווען זיי פלעגען איהם רופען. דער דאָקטאָר איז אָבער געווען א חכם און דערצו האָט ער ליעב געהאַט א רענדעל. און אז מען פלעגט איהם רופען צו א חולה פלעגט ניט געבען אזא רפואה פון וועלכער דער חולה זאָל גלייך געזונט ווערען, נאָר ער פלעגט איהם בלויז א ביסעל לייכטער מאכען, כדי מען זאָל איהם רופען א צווייטען און א דריטען מאָל, און ערשט דאַן פלעגט ער איהם געבען א ריכטיגע רפואה.

אָבער מיט דעם רייכען מאַן, וואָס פלעגט איהם צאָהלען פון יאָהר, האָט דער דאָקטאָר ניט געדאַרפט אזוי האַנדלען. איהם פלעגט ער געזונד מאכען ביים ערשטען בעזוך, דען צו וואָס האָט זיך איהם געלוינט צו פערציהען די קראַנקהייט, ווען דער גביר צאָהלט דאָך איהם פון יאָהר?

נמשל

דער צדיק וואָס בעט דעם אייבערשטען יעדען טאָג, ווערט געהאָלפען גלייך. אָבער דער וואָס בעט נאָר ווען ער איז אין א נויטה אָדער א צרה, דעם פערלייננערט דער אייבערשטער זיין הילף, כדי ער זאָל זאָגען נאָר א תפלה, נאָך א קאַפּיטעל תהלים.

204
אייגענע שונאים ערגער פון פרעמדע

א מלך האָט געפיהרט מלחמה געגען זיינע פיינד. די פיינד זיינען געווען שטאַרקער און זיי האָבען דעם מלך פערטריבען פון איין פּאָזיציע צו אַן אַנדערער. לסוף האָבען זיי איהם געכאַפּט און גענומען אין פּלען. דער מלך האָט זיך געטרייסט אַז זיינע טרייע סאָלדאַטען און גענעראַלען וועלען יעצט נאָך שטאַרקער קעמפּפען געגען דעם שונא און זיי וועלען איהם בעפרייען. אָבער ווען דער מלך האָט געזעהן אַז זיינע אייגענע גענעראַלען זיינען איבערגעגאַנגען צום שונא און זיי העלפען דעם שונא צו בעקעמפּפען די סאָלדאַטען וואָס זיינען געבליבען אָהן א מלך און אָהן א פיהרער, האָט דער מלך פערגאָסען טרעהרען און האָט געזאָגט:

„אַלעס וואָס דער שונא האָט מיר געטאָהן טוהט מיר ניט אַזוי וועה ווי דאָס וואָס מיינע אייגענע גענעראַלען האָבען מיר געטאָהן.“

נמשל

די רשעות פון אַלע צוררי היהודים טוהט אונז ניט אַזוי וועה ווי ווען איינער פון אונזער אומה געהט אַריבער צו אונזערע שונאים און ווערט איינער פון זייערע.

205
עס איז דאָ אויף וואָס צו קלאָגען

א פאָטער האָט געהאַט אַ סך קינדער. זיינען אַלע געווען שוואַכע און קראַנקע און האָבען קיין זאַך ניט געקענט טאָהן. איין זוהן האָט ער יאָ געהאַט אַ געזונטען, אַ שטאַרקען, און דער איין זוהן האָט געאַרבייט פאַר אַלע קינדער און האָט זיי אַלעמען מפרנס געווען.

נאָכדעם איז געקומען אַ צייט אַז דער שטאַרקער זוהן איז פּלוצלונג געשטאָרבען. דער פאָטער האָט נאָך איהם שטאַרק געטרויערט אַ לאַנגע צייט און האָט זיך גאַרניט געלאָזט טרייסטען. האָבען איהם פריינד געפרעגט: „וואָס קלאַגסטו אַזוי? וויפיעל איז דער שיעור? געשטאָרבען איז געשטאָרבען. צוריק לעבעדיג מאַכען קען מען ניט.“ האָט דער פאָטער געענטפערט זיינע טרייסטער: „ניט אויף דעם זוהן וואָס איז מיר געשטאָרבען וויין איך, איך וויין אויף די לעבעדיגע וועלכע זיינען געבליבען אָהן אַ שפּייזער און אָהן אַ שטיצער.“

נ מ ש ל

מיר וויינען ניט אַזוי אויף דעם בית־המקדש, וועלכער איז געווען דער צענטער פון אונזער לעבען און האָט אונז פערגעבען אַלע זינד. און איז נאָכדעם חרוב געוואָרען. נאָר מיר וויינען אויף אונזער פאָלק וואָס לעבט נאָך, אָבער איז אין גלות.

206
די טייערע מתנה

א פאטער האט איינמאל פון וועג געבראכט זיין קליינעם אינגעל א זייגערל פאר א מתנה. דער פאטער האט געמיינט, דער אינגעל זאל פון דעם זייגערל האבען פערגניגען. אבער וואס האט דער אינגעל געטאהן? ער האט זיך געשפיעלט און געשפיעלט מיט'ן זייגערל, און נאכדעם האט ער איהם געעפענט, פונאנדער גענומען די רעדעלער, ארויסגענומען די ספרוזשינע, און נאכדעם ווי ער האט דעם זייגערל איבערגעפיהרט, איז ער געזעסען און געוויינט און געזאגט צו זיין פאטער: „זעה וואס דו האסט מיר געטאהן!" האט דער פאטער געענטפערט: „איך האב דיר געוואלט פערשאפען פערגניגען, און דאס וואס דו האסט זיך בענארישט און מיין מתנה קאליע געמאכט, בין איך ניט שולדיג. האסט בעדארפט מיין מתנה היטען."

נמשל

אזוי זאגט דער אייבערשטער צו די אידען: איך האב אייך געגעבען א טייערע מתנה — שבת, א טאג אין וועלכען יעדער איד קען זיך אויסרוהען פון זיין ארבייט און זיינע זארגען. אבער אז איהר פערברייגגט דעם הייליגען טאג אין נארישקייטען בין איך ניט שולדיג אז איהר האט די טייערע מתנה פערדארבען.

207
דער זייטיגער פערדיענסטעל

א סוחר האט געשיקט זיינעם א משולח קיין לייפציג קויפען פאר איהם סחורה, און ער האט איהם מיטגעגעבען געלד צו בעצאהלען פאר די סחורה וואס ער האט איינגעקויפט. אויפ'ן וועג האט זיך געמאכט דעם משולח עפעס צו קויפען און אליין צו מאכען עפעס א פערדיענסטעל, האט ער זיך בענוצט מיט די געלד פון זיין בעל־הבית, געקויפט און פערקויפט. און נאכדעם איז ער געפאהרען אין לייפציג און האט איינגעקויפט פאר זיין בעל־הבית אלעס וואס ער האט געהייסען.

און כאטש דער משולח האט פון זיין בעל־הבית'ס געלד גארנישט פערנומען, האט ער דאך בעגאנגען אן עולה, ווייל דער סוחר בעצאהלט דאך איהם מיט גוט געלד פאר זיין שליחות, היינט צו וואס זוכט ער נאך מעהר צו פערדיענען מיט די געלד פון זיין בעל־הבית?

נמשל

אזוי איז אויך מיט די מענשען וואס היטען די מצוות פון דער תורה און זאגען אז די מצוות זיינען געגעבען געווארען צוליעב מענשליכע פליכטען אדער צוליעב געזונד. למשל, זיי זאגען אז חזיר עסען איז פערבאטען ווייל דאס איז אומגעזונד, און אז זיי פאלגען דיזע מצוה פערהיטען זיי דערמיט זייער געזונד, אדער אז גנב'ענען און גזלנ'ען טאר מען ניט ווייל עס איז א זינד געגען דער מענשליכער געזעלשאפט. עס איז זיי ניט גענוג וואס זיי קריגען א גרויסען שכר אויף יענער וועלט פאר זייער היטען די מצוות, זוכען

זיי נאָך פון די מצוות צו ציהען אַ זייטיגען פּערדיענסטעל
אויף דער וועלט.

208
די מסירה

פּאָר גרויס נויטה איז אַמאָל אַן אַרימאַן געוואָרען אַ מסור. איידער אַרומצוגעהן הונגעריג, באָרפוס און נאַקעט, ער מיט זיין ווייב און קינדער, האָט ער אָנגעהויבען אַ ביסעל אונטערצו׳מסר׳ן אידען, און דערפון האָט ער אָפּט געהאַט אַ פּערדיענסטעל.

איינמאָל, אַז דער אַרימאַן, דער מסור, איז געגאַנגען אין וועג, האָט ער געזעהן ווי עס פאָהרען סוחרים מיט פוהרען, און ער האָט באַלד פערשטאַנען אַז דאָ פיהרט מען ניט קיין כשרה סחורה — פּשוט קאָנטראַבאַנד. איז ער צוגעגאַנגען צו די סוחרים און געבעטען אַ נדבה. אַ פּאָר פון די סוחרים, וועלכע זיינען געווען חכמים, האָבען בעמערקט אַז דער אַרי־מאַן קוקט עפּעס צופיעל אויף זייערע וואָגענס, און זיי האָבען פערשטאַנען וואָס ער מיינט. האָבען זיי איהם געגעבען אַ שעהנע נדבה, און דער אַרימאַן איז נאָכדעם געגאַנגען צו די אַנדערע סוחרים. די אַנדערע האָבען איהם צוגעוואָרפען אַ פּאָר גראָשען. „ניין, אַזוי ווייניג נעהם איך ניט,“ האָט דער אַרימאַן געענטפערט. „איך בין ניט קיין פּראָסטער אַרימאַן. פאַר מיר איז דאָס אַן אומ׳כבוד צו נעהמען אַזא קלייניגקייט.“

האָבען די סוחרים איהם אויסגעזידעלט און דערצו גוט אָנגעבראָכען די ביינער און פערטריבען. וואָס טוהט דער אַרימאַן? געהט ער אוועק צום פּריץ און גיט אריין אויף די סוחרים אַ מסירה. דער פּריץ האָט זיי געכאַפּט, זיי אַרעס־טירט און אריינגעזעצט אין תפיסה. האָבען די סוחרים גע־

שיקט צום ארימאן און זיך געבעטען: „גוואלד, האב רחמנות, רייד צום פריץ אז ער זאל אונז פריילאזען און מיר וועלען דיר געבען פיעל דו ווילסט.“ אבער דער ארימאן האט זיי געענטפערט: „פערפאלען, יעצט אז מען האט שוין אייך געכאפט ביי דער עבירה קען איך אייך מעהר ניט העלפען.“

נ מ ש ל

א רייכער מאן א חכם העלפט אימער אן ארימאן וואס קומט צו איהם נאך א נדבה. אבער א רייכער מאן וואס האט ניט קיין שכל פערטרייבט דעם ארימאן. דער ארימאן בעקלאגט זיך פאר דעם אייבערשטען און עס קומט אויף דעם גביר א צרה. דער גביר ווערט קראנק, און ליגענדיג אין בעט הייסט ער מען זאל געבען ארימע לייט געלד אז זיי זאלען זאגען תהלים און בעטען פאר איהם אז ער זאל געזונד ווערען. אבער אמאל קען שוין דער ארימאן גארניט העלפען מיט זיין תהלים זאגען.

209

פאר א טאטען שעהמט מען זיך ניט

איינער, א יונגער בחור'ל, דער זוהן פון א רייכען טא־טען, האט זיך איינמאל פערזינדיגט און דער פאטער האט איהם ארויסגעטריבען. איז דער זוהן אוועק און אויפ'ן וועג האט ער זיך אנגעשלאסען צו א כאליאסטרע ארימע לייט, וועלכע האבען זיך געלאזט איבער דער וועלט זוכען פרנסה.

זיי זיינען אלע געגאנגען זעהר ווייט. יעדער איינער האט זיך צו עפעס צוגעשלאגען, נאר דער יונגער בחור'ל האט גארנישט געקענט פערדיענען. דערווייל איז זיין פאטער'ס

בעם אבגעגאנגען און ער האט געשיקט א שליח אויפצווזר־
כען דעם זוהן און איהם ברייננען צוריק אהיים.

ווען דער שליח איז געקומען, און האט דעם זוהן אנגע־
זאגט די גוטע בשורה, אז דער פאטער האט איהם מוחל גע־
ווען און ער וויל אז ער זאל קומען אהיים, האט דער בחור
זיך צואווייגט אויפ'ן קול. „וואס וויינסטו?" האט דער שליח
געפרעגט. און דער בחור האט געענטפערט: „איך שעהם זיך
צו קומען צו מיין פאטער אזוי ארים, אין צוריסענע קליידער,
און מיט ליידיגע הענד, דען די גאנצע צייט וואס איך בין דא
געווען האב איך גארנישט געמאכט." האט דער שליח גע־
ענטפערט: „וואס האסטו זיך צו שעהמען פאר אן אייגענעם
טאטען? דיין פאטער דארף דען דיינע פערדיענסטען? ער
איז דאך רייך גענוג!"

נ מ ש ל

ווען די אידען זיינען ארויס פון מצרים האבען זיי גע־
זאגט צו משה רבינו „מיר שעהמען זיך צו קומען אין אונ־
זער לאנד אזוי ארים אין מעשים טובים." האט משה זיי
געענטפערט: „צו וועמען קעהרט איהר זיך אום? איהר געהט
דאך צו אייער פאטער וואס איז אין הימעל! נו, דארף א
זוהן זיך שעהמען פאר אן אייגענעם טאטען?"

210

ברוגז געמאכט דעם גנב

עס איז געווען אמאל איינער, א זעהר פיינער מאן, א
מענש אהן א גאל, וואס האט זיך מיט קיינעם אין זיין לע־
בען ניט געקריגענט, און קיינמאל האט מען פון זיין מויל
ניט געהערט א הויך ווארט געגען אימיצען. אפילו אויף א

שונא האָט ער קיינמאָל ניט אויסגערעדט קיין שלעכט וואָרט. איינמאָל איז צו איהם אין הויז געקומען א מאַן, וועמען אלע האָבען געקענט פאַר א גנב. דער פיינער מאַן האָט באַלד גענומען שרייען אויפ'ן גנב און מיט איהם זיך קריעגען. דער גנב איז ברוגז געוואָרען און איז אוועק. נאָכדעם האָבען די פריינד פון דעם פיינעם מאַן איהם געפרעגט: „ווי קומט עס צו דיר אז דו זאָלסט זיך קריעגען מיט א מענשען און איהם בעליידיגען?" האָט דער פיינער מאַן געענטפערט: „עס איז מיר געווען זעהר ניט צום הארצען זיך צו קריעגען מיט איהם, אָבער אזוי ווי ער איז א גנב, האָב איך געוואָלט זיין זיכער, אז ער זאָל ניט צונעהמען פון מיין טיש א ביסעל זילבער. האָב איך איהם ברוגז געמאכט, און איך בין זיכער, אז ער וועט שוין מעהר צו מיר ניט קומען."

נ מ ש ל

דער יצר הרע איז א גנב וואָס גנב'עט זיך אריין אין דעם מענשענ'ס הארצען און פיהרט איהם אראָב פון דרך הישר. עס איז בעסער איהם גלייך צו פערטרייבען און איהם איינצו'רוגז'ן, אז ער זאָל מעהר ניט קומען צוריק.

211
א שלעכטער צאָהלער

ראובן האָט געמאַנט ביי שמעון א גרויסע סומע געלד. האָט ראובן איהם געקלאָגט אין געריכט און דער ריכטער האָט ארויסגעגעבען א פסק דין דאָס שמעון מוז בעצאָהלען. אָבער אזוי ווי שמעון האָט גע'טענה'ט אז ער קען ניט בע־צאָהלען די גאנצע סומע אויף אמאָל, האָט דער ריכטער אָב־געמאכט אז ער זאָל צאָהלען ביסלעכווייז, יעדע וואָך א רובל.

„און ווי וועט זיין אז איך וועל צאָהלען און צאָהלען, נאָר עס וועט זיך אמאָל מאכען א וואָך אז איך וועל פערפעהלען?“ האָט שמעון געפרעגט ראובנ'ען.

„אז דו וועסט נאָר צאָהלען בסדר, וועל איך דיר אָב-ווארטען אמאָל א וואָך וואָס דו וועסט ניט קענען צאָהלען,“ האָט ראובן געענטפערט.

ראובן איז אוועק אהיים און האָט געוואַרט שמעון זאָל איהם ברענגען די ערשטע צאָהלונג. עס איז אוועק א וואָך, צוויי, שמעון האָט גאָר אפילו ניט אָנגעהויבען צו צאָהלען. האָט ראובן דאָן פערשטאַנען אז ער וועט נאָך האָבען א היב-שע ביסעל ארבייט ביז ער וועט קענען אויפמאָהנען זיין געלד.

נ מ ש ל

עס קען אמאָל טרעפען, אז אַ איד פערפעהלט א מנחה אָדער א מעריב, צוליעב קאָפּדרעהעניש וועגען פרנסה, אָבער א איד וואָס הויבט גאָר קיינמאָל ניט אָן דאַווענען איז אַן אָנזעצער.

212

צוויי אָרימע-לייט

צוויי אָרימע לייט זיינען אָנגעקומען אין א הויז וואו עס איז געווען א שמחה. האָט זיי דער בעל הבית געהייסען זיך זעצען צום טיש און אויך עסען. איינער פון די אָרימע לייט האָט זיך אָנגעגעסען און אָנגעפּאַקט ווי פיעל נאָר עס האָט געקענט אין איהם אריין און ער האָט אויך ניט פערגע-סען מיטצונעהמען אין קעשענע אַ ביסעל פון די גוטע זאַכען אהיים. דער אנדערער האָט גאָר נישט פערזוכט, ווייל ער

האט געהאט יאהרצייט און ער האט אין אזא טאג אימער געפאסט. דאך איז ער געזעסען ביים טיש און האט זיך אונטערהאלטען גלייך מיט אלעמען, און קיינער האט גאר ניט בעמערקט אז ער עסט ניט.

ווען די צוויי ארימע־לייט זיינען אוועק, האט דער בעל־הבית געגעבען א שעהנע נדבה צו דעם וואס האט ניט גע־געסען, און צו דעם וואס האט יא געגעסען האט ער גאר ניט געגעבען.

„פארוואס קומט איהם אזא שעהנע נדבה און מיר גאר־ניט ?“ האט דער פרעסער געפרעגט.

„וועניג איז דיר וואס דו האסט זיך אזוי זאט אנגעגע־סען און האסט נאך מיטגענומען אין דיינע קעשענעס, דאס דו ווילסט איך זאל דיר נאך צוצאהלען ?“ האט דער בעל הבית געזאגט. „יענער האט גארניט פערזוכט און פון דעסט־וועגען האט ער זיך אזוי שעהן אויפגעפיהרט, דערפאר האב איך איהם געגעבען א שעהנע נדבה.“

נ מ ש ל

א כלל־טוער וואס ציהט ניט קיין פערזענליכען נוצען פון זיין ארבייט און ארבייט לשם שמים, דעם קומט דער גרעסטער לוין.

213

וואס טויג איהם עטיקעטע ?

א רייכער מאן האט ביי זיך אין הויז געהאלטען א לעה־רער צו לערנען מיט זיינע קינדער עטיקעטע, ווי זיך אויפ־צופיהרען צווישען מענשען, וועגען וואס צו ריידען, ווי צו געהן, ווי צו זיצען, ווי צו עסען ביים טיש, און אזוי ווייטער.

איינמאָל, בעת דער לעהרער איז געזעסען און האָט געלערנט די קינדער טיש עטיקעטע, ווי זיך אויפצופיהרען ביים עסען, איז אריינגעקומען א ווילדער אינגעל, איינער פון די ווייסע חברה׳ניקעס, און האָט זיך אוועקגעשטעלט ביים טהיר זיך צוהערען. האָבען די תלמידים איהם געוואָלט ארויסטרייבען: „וואָס אַרט עס אייך אז איך וועל זיך צוהערען וואָס אייער לעהרער לערנט אייך? לאָמיך אויך וויסען ווי צו זיין א לייטישער מענש!" האָבען איהם די תלמידים געלאָזט שטעהן.

דער לעהרער האָט גענומען ערקלערען ווי מען נעהמט אָן אן איינלאַדונג צו א מאָהלצייט, ווי מען דאַרף זיך נים רוקען אויבען אָן, ווי מען דאַרף האלטען גאָפּעל און מעסער, און אזוי ווייטער. דער ווילדער אינגעל איז געשטאַנען מיט אָן אָפענעם מויל און זיך צוגעהערט און געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

„וואָס טויג דיר דאָס אַלץ צו וויסען?" האָבען די תלמידים איהם געפרעגט. „דיך לאַדט מען דען ווען איין צו א מאָהלצייט? דו וועסט דען ווען עסען מיט א לעפעל? דו זופּסט דאָך אימער פון שיסעל! און וואָס טויג דיר צו וויסען ווי מען דאַרף האלטען א גאָפּעל און מעסער, אז דו כאַפּסט אימער מיט די הענד?"

נמשל

זוער עס לערנט און פּראַקטיצירט נים דאָס וואָס ער לערנט, איז זיין לערנען ארויסגעוואָרפען.

214
אייגענע און פרעמדע

א רייכער קרעמער האט געהאט אן ארימען קרוב. ווען דער ארימער קרוב פלעגט עפעס דארפען פלעגט ער קומען און דער קרעמער פלעגט איהם געבען אומזיסט. נאר אמאל, אז עס פלעגט זיך מאכען, דאס דער ארימער קרוב האט גע־דארפט האבען עפעס א זאך וואס דער קרעמער האט ניט געהאט אין זיין קראם, פלעגט זיך דער קרעמער בעמיהען, פלעגט געהן און קויפען די זאך אין אן אנדער קראם און דאס שענקען זיין ארימען קרוב.

און ביים ארימען קרוב איז געווען מעהר אנגעלייגט דאס וואס דער קרעמער פלעגט קויפען אין אנדערע קראמען און איהם געבען, אלס די זאכען וואס ער פלעגט איהם געבען פון זיין אייגענעם קראם, ווייל אן אייגענע סחורה איז ניט אזוי שווער אוועקצוגעבען, אבער געהן און קויפען, דאס איז שוין גאנץ אנדערש.

נ מ ש ל

אז דער אייבערשטער טוהט מיט דעם מענשען גוטעס גיט ער איהם פון זיין אייגענער סחורה, ווייל דער אייבערש־טער איז דאך א טוב ומטיב, און קיין אנדער סחורה ווי גוטסקייט האט ער ניט. אבער אז דער אייבערשטער דארף דעם מענשען שטראפען, כדי איהם צו מאכען גוט און פרום, מוז דער כביכול אנקומען צו מקטרגים וואס זאלען ריידען רשעות אויפ'ן מענשען און פאדערען א שטראף פאר איהם. דארום דארפען מיר מעהר דאנקבאר זיין פאר די פרעמדע סחורה וואס דער אייבערשטער גיט אונז, אלס פאר זיינע אייגענע.

215
דער גוטער דאָקטאָר

א מלך האָט געהאַט קראַנקע קינדער, וואָס פלעגן כסדר האַלטען אין קרענקען און מען פלעגט זיי דאַרפען קורירען. דאָקטוירים האָבען זיי פשוט פאַרמוטשעט מיט די ביטערע און שאַרפע רפואות וואָס זיי פלעגען פאַר די קינדער פער־שרייבען. דער מלך האָט ניט געקענט צוזעהן דעם צער פון זיינע קינדער וואָס מוזען שלינגען אַלערליי ביטערע פּילען, האָט ער געשיקט בריעף און זיך נאָכגעפרעגט איבעראַל, אויב עס איז דאָ פּיליכט א דאָקטאָר וואָס קען געבען רפואות וועלכע זיינען ניט ביטער. דער מלך האָט אַנגעבאָטען א סך געלד אויב אַזאַ דאָקטאָר וועט זיך געפינען, און עס האָט זיך אָבגערופען א דאָקטאָר וואָס האָט זיך אונטערנומען צו מאַכען אַזעלכע רפואות וואָס דעם מלך׳ס קינדער וועלען זיין צופריעדען צו נעהמען.

דער דאָקטאָר איז געקומען, און אַז דעם מלך׳ס קינדער האָבען פערזוכט זיינע רפואות האָבען זיי געבעטען אַז מען זאָל זיי געבען נאָך מעהר. זיי פלעגען זיך קוים דערוואַרטען ביז עס פלעגט קומען די צייט וואָס זיי דאַרפען נעהמען א פּיל, אָדער א לעפעלע מעדיצין. דאָס איז ווייל דער דאָקטאָר האָט פערשטאַנען ווי צו פערצוקערען זיינע רפואות אַז עס זאָל זיך ניט פיהלען קיין שאַרפקייט, אָדער ביטערקייט.

א צייט שפּעטער איז דער דאָקטאָר אַליין קראַנק גע־וואָרען און האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען. דער מלך האָט שטאַרק געקלאָגט און געוויינט וואָס ער פערלירט אַזאַ גוטען דאָקטאָר. האָבען איהם זיינע פריינד געפרעגט: „וואָס קלאָגסטו אַזוי? די וועלט געהט נאָך ניט אונטער. עס זיינען

דאָ נאָך געווען גרויסע דאָקטוירים פערבליבען!" האָט דער מלך געענטפערט: „אזא דאָקטאָר וואָס קען היילען אַזאַ ווייטאָגען איז ניטאָ און וועט ניט זיין. אָט דארום וויין איך!"

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט געוואוסט אז מיר זיינען שוואַכע מענשען און מיר קענען ניט ביישטעהן דעם נסיון און זינדיגען אמאָל, האָט ער, ווי א גוטער פאָטער, פאר אונז געבויט א האָספיטאל מיט די בעסטע דאָקטוירים, דאָס זיינען געוועזן דער בית המקדש מיט די כהנים און לוים, וואָס פלעגען מיט געזאַנג און קרבנות אויסווירקען פערציייהונג אויף אונזערע זינד. אָבער נאָכדעם ווי דער בית המקדש איז חרוב געוואָרען און מיר האָבען מעהר ניט יענע גוטע דאָקטוירים, מוזען מיר איינגעהמען די שאַרפסטע און ביטערסטע פילען פאר אונזערע זינד.

אלע אגדות
פון תלמוד

אַן עין יעקב אויף אידיש

אַ זאמלונג פון אלע מעשיות, משלים, אַלעגאָריען,
אנעקדאָטען, סאַטירעס, היסטאָרישע און
ביאָגראַפישע ערצעהלונגען, פּאָעטישע
און פילאָזאָפישע מאמרים און אַלע
ליטעראַרישע פּערל

— פון —

גאַנץ תלמוד בבלי און ירושלמי

איבערזעצט אין א שעהנעם, לייכטען אידיש
פון **תשר״ק.**

דריי טייל, דריי בעזונדערע היבשע ביכער ביי
900 זייטען, געבונדען אין דריי פּראַכטפולע
בענדער.

פּרייז 5 דאָלער
(צוזאמען מיט פּאָסטיידזש)

TASHRAK PUBLISHING CO.

187 East Broadway, New York